

భారతి

Received
23/8/59

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

ఆగస్టు 1959

సంపుటము 38 :

: సంచిక 8

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

ఆగస్టు 1959

విశ్వనాథ మధ్యాహ్నము: శ్రీగిరి శతకము	శ్రీ విశ్వనాథసత్యనారాయణ	...	1
✓ శక్తి: శక్తము	శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	...	4
స్వరజితి	శ్రీ "మంజీర"	...	7
✓ రాయల గయశాసనము జయశాసనమా?	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	13
గోరుపంకల లోకనథ	శ్రీ నాయని సుబ్బారావు	...	20
మనకుగల విధులు	శ్రీ కామరాజుగడ్డ రామచంద్రారావు	...	23
అపరోక్ష ధర్మము	శ్రీ హరీత శివశర్మ	...	27
భారతీయ వాస్తు విజ్ఞానము	శ్రీ గడియారం రామకృష్ణశర్మ	...	29
విచిత్రమేళనము	శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి	...	33
రాళ్ళపల్లివారి వచన రచన	శ్రీ సాళ్య కృష్ణమూర్తి	...	34
కన్నెతలపులు	శ్రీమతి ఆర్. నాంచారమ్మ	...	38
విశ్వనాథవారి మేనకా విశ్వామిత్రము	శ్రీ యస్వీ జోగారావు	...	39
రిక్తహస్తాలు	శ్రీ ప్రభల సత్యనారాయణమూర్తి	...	45
బిరుద నామధేయలు	శ్రీ వికాళ శేషచార్యులు	...	49
అగుమంచి అబ్బురపు పాత్ర	శ్రీ ఆరుద్ర	...	54
కఠినోపనిషత్	శ్రీ దేవరకొండ బాలగంగాధరతిలక్	...	57
మాధవవర్మ: అతని సంతతి	శ్రీ మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మ	...	59
వార్తలు		...	65
చంద్రోత్సవము: కేరళ మణిప్రవాళకావ్యము	శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	...	66
నేటి సాహిత్య విమర్శ	తా. రా.	...	73
వేశ్యాకులం యెందుకోసం పుట్టింది?	శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	77
కలగూరగంప		...	89
గ్రంథవిమర్శనము		...	94
సాహితీ సుగతుని స్వగతం		...	100

సెప్టెంబర్ సంచికలో

దుర్ముహూర్త ఫలము	శ్రీ రాళ్ళపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు
వైదిక కావ్యాలో జైనుల కైవాడం	శ్రీ కె. కుశాలప్రసాద
గోవింద వాక్యాలలోని చరితాంశాలు	శ్రీ కొత్తభావయ్య చౌదరి
శాంతి సమాప్తి - అశోక చరిత్ర	శ్రీ నికడవోలు వేంకటరావు
సంస్కృత సాహిత్యం - ముస్లిముల నేప	శ్రీ కె. లక్ష్మణశాస్త్రి
శివశంకరుల వకుళమాలిక	శ్రీ వారణాసి రామమూర్తి
లక్ష్మణసారి సంగ్రహము	శ్రీ రావూరి దొరస్వామిశర్మ
కోకిలమ్మ పెళ్ళి	శ్రీ సాళ్య కృష్ణమూర్తి

విశ్వనాథ మధ్యాక్షరాలు: శ్రీగిరి శతకము

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

త్రోక్కిల్లు నెక్కుల్లు మఱి దిగుల్లు నీహూళి దర్శన మ
దొక్కసారిగ శ్రమయంతయుం జోపు నోయి మహేశ
స్రక్కిపోవుచు నెండ నడచి పెనుమర్రి మలభశీతలతః
జొక్కెడునట్లు శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

అనుభవ పరమార్థహీన భావమ్ము లవియెల్లఁగూర్చి
తనర వారును వారు చెప్పినట్టి శబ్దమ్ము లర్థములు
నిను నేను బాగడ నీవెదవివై నవ్వు నెరసు చూపవును
సునిభృతమహాన శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

నాగుండె పెకలించుకొంచు నా ప్రాణనాళముల్ చీల్చు
వాగర్థములతోడ నిన్నుఁబిలువ నీవరమ నిశ్చలత
లో గీటగా నన్న తరగవలె నీలలోహిత కదలు
సోగ కన్పడునె శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

స్వామి నాలో నేను గుబ్బిసాడి భావము లుబ్బనలయు
నీమేలికదలిక లేని క్రొవ్వెల్లు నీరధిలోన
నేమేమొ తరగలు లేవవలయునా యిది నేనుగాగ
సోమించవలయు శ్రీశైల మల్లికార్జునమహాలింగ!

సర్వతర్కంబులు సర్వశాస్త్రముల్ సంసార మిద్ది
శర్వ! యనాదిగాఁ జెప్ప మఱియును సాంతంబుగాఁగ
ఁరవను పోనగింపు నాకు దానితోఁ బనియేమిలే య
జార్యద వినుత శ్రీశైలమల్లికార్జున మహాలింగ!

తొలివెలుంగా నీవు నన్నురక్షింపఁ దూగుచున్నావు
కెలనఁజేరినయట్టి కొన్నిగ్రహములు కిజ్జిలుపెట్టు
తలచిన యుక్తతి భావముననుండి తగ్గిపోవకువె
మలభఘ్నాక! శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ.

అంత దట్టయ్యుగాఁ గ్రమ్మియున్న నీయంధకాసురుఁడు
కొంతగా నప్పటప్పటికి నీశూలకోటి ఘాతములఁ
గ్రంతలు తూర్జున మేనఁగన్పించుఁ గన్పించకుండ
నుంత, మ్రుందించు శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

మనసులోపలఁద్రవ్వె నిన్ను వెలిఁదీయు మాదిరి కాక
తనగుండెలోనుండి నీవుగా మనోదర్శణంబునను
గనిపించు వేరుపు కలుగునట్లుగాఁ గలిపింపవే క
రుణ కాల్యకట్టి శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

జ్ఞానాన్ని దగ్ధకర్ములని కొంత యాశాద్యోతకముగఁ
బూని చెప్పుటకాని యీశ! ప్రారబ్ధముక వీడ వెపుడు
లేనలే దాగామి నంచితంబు కాలినబాగు పరమ
సూన్యతతేజ! శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

నిముసంబు లవి వేనియందు నాబుద్ధి నీమీఁద నిలచి
భ్రమియింపకుండునో యివ్వె చాల స్వల్పపు సంఖ్యకలవి
తమము తక్కినయవి యివ్వె వెలుఁగన్న ధైర్యముకాక
సుమనస్వహూప! శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

అలసి ధీవరుఁడైనవాఁడు మరిదేనివైన గ్రహించు
తలఁపుతో వలవేయు నీవువేసిన దయలేని మాయ
వలదేని కనివేసినట్లు జీవులు వణఁకిపోవుటకు
సాలసిపోవుటకు శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

కేవల యోగ్యాదినరదనుపలభి కృతవాదనరణి
లేవని యున్నావటంచుఁ జిటుఘాతలేపుట యది, య
భావమ్ము చెప్పుటకాదు కృత్రులభ్యుత వచించెడు య
శోవేద్యమాన శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

సూరిమనోవేద్య పడగ పగపాము చుట్టమన్నట్లు
తూటి నిగ నీవు లేవనుచుఁ దెగఁజెప్పుదురు నిన్నుఁగొలుచు
వారి ప్రహ్లాదముఖ్యులను విట్టుసంభావించురేమి
చోరలక్షణము శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

విశ్వనాథ మధ్యాహ్నములు: శ్రీగిరి శతకము

విడతలు విడతలు గాగ భావనావేశంబు తెత్తు
వడియున్నయప్పుడు గుండెలోపలఁబట్టి పాలార్తు
విడిపోయినప్పుడు దీనుడై యెంత పిలచిన రావు
సుడియాడినట్లు శ్రీశైలమల్లి కార్జున మహాలింగ!

ఒంది మోదము చెప్పినట్టివా ర్చెప్పకుండఁ జెప్పెదరు
చెంది చిదంబరవిధిలో నీవు చేసినానంద
కందలాన్యము నత్పదనవార్థాభిఘటనంబు పరమ
సుందరమూర్తి శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

మాటలక్రొత్త యేమున్నదో స్వామి మరి నా యెడంద
గాటంపు బాధయే యిచ్చటం గ్రొత్తగాని తానింత
పాటిబాధయు క్రొత్తగాదునా, నీకృపాదృష్టి క్రొత్త
చోట నాయందు శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

ఊరకయుండినవానిఁ గొనిపోవు టాక సంతలోనఁ
గూరుచుండఁగఁ బెట్టుటే పదార్థంబు కోరరాదనుట
కోరినచోఁ దలకొఱవికొని తెచ్చికొన్నట్లై యేమి
శూరత్వ మిద్ది శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

ఈవె పోయితి సంతచూతమనుచు నా దేమున్న దనదొ
యీవు వచ్చితి వట్లై వచ్చినావు నాయీ పెత్తనంబు
కైవసంబును జేసికొంటి వందుచేఁ గైమోడ్చు నీకుఁ
ద్రోవచూపు మని శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

ప్రతిదినంబును సూర్యుఁ డస్తగిరిపైనఁ బవ్వళించెడిని
బ్రతుకులో నేదియో పెద్దబగువైన పగిది భాసించు
శిలికంత నాగుండెమీఁద నృత్యముచేయుదో యేమొ
చ్యుతనంధికముగ శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

స్నానంబు చేయుచుఁ దుడుచుకొంచును జపము నేయుచును
బ్రాహ్మలు తేలిపో నీవు కనిపించు భాగ్యమున్నదియె
యీ నా కటంచు నేనెంతగాఁ దసియింతు నీవెఱుంగు
చో నాకుఁజాలు శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

శక్తి: శక్తము

శ్రీ వేదూరి శివరామశాస్త్రి

నిత్య వ్యవహారంలో మన మందరయూ 'శక్తి' అనే మాటను ఎన్నో అర్థాలలో వాడతాం. కాని ఆ శక్తిని ఎవరయినా చూచారా? చూడకపోయినా వాడుకలో ఉన్న ఆ శక్తి అందరూ అనుభవంలో ఉన్నది. లేకపోతే—నాకు ఆ బరువు మోయగల శక్తి ఉన్నది, నాకు ఉపవ్యాసం చెప్పగల శక్తి లేదు గాని పుస్తకం వ్రాయగల శక్తి ఉన్నది, ఈ మొదలుగా ఎన్నో శక్తులను ఎందులకు పేర్కొంటాం? సామాన్యంగా సామర్థ్యాన్ని తెలపడానికి శక్తిపదం మనకు ఉత్త.

కార్యాన్ని పుట్టించగల ధర్మం కారణంలో ఉండి ఉండవలె కాబట్టి 'కారణంలో ఉండే అలాటి ధర్మం శక్తి' అని తార్కికు లంటారు. నిష్ప ముట్టుకుంటే బొబ్బ ఎక్కింది. బొబ్బ లెక్కించగల ధర్మం నిష్పలో ఉండిఉండవలె అని ఊహిస్తాం.

అయితే మణిమంత్రాదులవల్ల బొబ్బ లెక్కవు. అప్పుడేమంటారు?

కార్యఫలిమంశకం ఏమిలేని కారణ ధర్మాన్నే శక్తి అని అంటారు. ప్రతికార్యానికి ఏదో ఒక ప్రతిఘంశకం ఉండవచ్చు. ప్రతిఘంశకం లేకపోవడమనేది కార్యకారణభావంలోనే అంగీకరించాలి.

ప్రాభాకరులు అనుమాన ప్రమాణంచేత వ్యతిరేకముఖంగా శక్తిని ఇట్లా సాధిస్తారు: నిశ్చయ చేయకలిగినపుడు చేతికి బొబ్బలెక్కుతున్నది. మణిమంత్రాది సన్నిధానంలో ఆ చేయే ఆ నిశ్చే కలిగినా బొబ్బలు కనిపించడంలేదు. కాబట్టి—'ఏది లేకపోతే కార్యం కలుగదో' అది శక్తి.' అని ఒప్పుకోవాలి. కాగా కారణంలో శక్తి అనేది ఉన్నది.

సరే, ఈ శక్తి అనేది ఏమిటి?

ఇది సుజాలలోనూ సామాన్యగులలోనూ కనబడుతుంది, కార్యం పుట్టగానే గిట్టిపోతుంది. కాబట్టి ఇది సుదమూకాం, కర్మా కాదు, ద్రవ్యమూ కాదు, సామాన్యగులలో ఏ ఒకటిన్నీ కాదు. ఇక ఇది వేరే ఒక పదార్థం.*

బొన్ని మతాలు శక్తి అనేది దేవత అనిన్నీ అది ఇచ్ఛాశక్తి జ్ఞానశక్తి క్రియాశక్తి అని మూడు విధాల శక్తిగా, గౌరీ బ్రాహ్మీ వైష్ణవీ రూపంలో ఆవిర్భవిస్తుందనిన్నీ చెబుతాయి.

యోగులు ఇలా చెబుతారు:—దేనివల్ల క్రియ కలుగుతో అది శక్తి, క్రియ అంటే అవస్థాంతరం. అభివ్యక్తమై అవస్థ క్రియ; అభివ్యక్తంకొని అవస్థ శక్తి. అభివ్యక్తమైనది ద్రవ్యం కూడా. ద్రవ్యం అభివ్యక్తమవడానికి కారణం క్రియ. ఆక్రియకు కారణం శక్తి. కాగా మూలకారణం శక్తి.

క్రియ కనబడిగానే, 'ఇది దేని క్రియ?' అని అకాంక్ష కలుగుతుంది.

ఇక విలోమంగా కార్యకారణభావనపై పట్టుకొని చూచి—"కార్య ద్రవ్యం అభివ్యక్తమవడానికి శక్తి కారణం" అని అనుమానిస్తాం.

అట్టి ఈ శక్తి గెండు విధాలు. ఒకటి చేతనశక్తి, గెండు అచేతన శక్తి.

ప్రాణుల క్రియలన్నీ చేతన శక్తి. ఉదా: మన: కార్యముగు చింతాదులు, జ్ఞానేంద్రియ కార్యములు కర్మేంద్రియ కార్యములు ప్రాణకార్యములు. వీని అన్నిటికీ మూలంలో క్రియ ఉన్నది. అది చేతనశక్తి.

అగ్ని, వాయువు, మొదలయినవాని క్రియలు అచేతనశక్తి. తలలచెట్టడం మొదలయినవీ వీరడం మొదలయినవీ వీని క్రియలు. ఈ క్రియలనే దాహశక్తి, చలనశక్తి అని అంటారు.

ఇక శక్తు దేవత? లేక ఆశక్తికల ద్రవ్యమేది? ఎవనికి శక్తి ఉన్నదో వాడే శక్తుడు లేక దేనికి శక్తి ఉన్నదో అదే శక్తం. కాబట్టి ఈ ప్రశ్నలో ఏమి చెప్పకలగినదన్నది? అని అనవచ్చు. అంటే—'అన్ని రిషములైన చేతన శక్తులకూ అన్ని రిపాలయిన జడ శక్తులకూ మూలమేది?' అని యీ ప్రశ్న.

* సద్రవ్యం సుగవృత్తిత్వా ద్దుగకర్త బహిష్కృతా, సామాన్యదిషు సత్త్వేన సిద్ధాభావంతరం హి సా.

చేతనశక్తి మూలం, 'నేను'

'ఎటులు'?

'నే నిద్రయిస్తున్నాను' అనినీ, 'నేను చూస్తున్నాను' అనినీ, 'నేను వెళుతున్నాను' అనినీ, 'నేను ప్రాణధారణాలు చేస్తున్నాను' అనినీ ఎవరికిబడితే వారికి అనుభవమే. ఇవన్నీ 'నేను' యొక్కయే క్రియలు. కాబట్టి 'నేను' అనేది చేతన శక్తి మూలపదార్థం.

అచేతన ద్రవ్యానికి మూలం ప్రకాశ క్రియాస్థితులు. ప్రకాశం అనగా అన్నివిధములయిన జ్ఞానస్థితులు. క్రియ అనగా అన్నివిధములయిన క్రియలూ కార్యములూ. స్థితి అనగా అన్నివిధములయిన సంస్కారాలూ ధార్యభావాలూ.

బాహ్యప్రపంచం అంతా గ్రహణ గ్రాహ్య రూపంగా ద్వీధం. గ్రహణం=ఇంద్రియా లగ్నీ. గ్రాహ్యం=విషయా లగ్నీ. గ్రహణం విషయజ్ఞాన, చాలన, ధారణలు చేస్తుంది. శిబ్దాలు శ్లేయవిషయాలు, వాక్యాలు కార్యవిషయాలు, శరీర వ్యూహాలు ధార్యవిషయాలు. శబ్దం అనే విషయాన్ని విడదీస్తే శబ్దజ్ఞానరూపమైన ప్రకాశియా, కంపనరూపమైన క్రియా, ఆ కంపనానికి శక్తిరూపమైన స్థితి ఈ మూడూ కనబడుతవి.

కర్మేంద్రియాలు చూడాలి. వాక్కు పలుకుతుంది. అది వర్ణాదులుగా పరిణమిస్తుంది. ఇదే వాక్య రూపమైన కార్యవిషయం. దీనిలోనూ ప్రకాశాది క్రియం ఉన్నది. తిరు: ప్రధానమైన విషయంలోనూ ఇట్లాగే ప్రకాశాది క్రితయం కనబడుతుంది.

కరణముల నన్నీటిని విడగొట్టితే ఈ మూడూ ఉంటవి. చెందిన పట్టుకుందాం. దీనిలో శబ్దరూప జ్ఞానము ప్రకాశభావం. బయటి వీణాదుల కంపనం వలన చెవికి ఉద్దేశం కలుగుతుంది, ఇతరాలూ కొన్ని-దోరంబెట్టకోవడంలాటివి; ఇదంతా క్రియ. ఏది మేలు కొంటే జ్ఞానంగా పరిణామం కలుగుతుందో అట్టి స్నాయువులందూ పేక్షాదులందూ ఉండే శక్తి స్థితి భావం.

ఇది బాహ్యకరణాలు. అంతఃకరణంలోనూ ప్రకాశ క్రియాస్థితులు ప్రఖ్యాప్రవృత్తి స్థితిరూపంగా ఉన్నవి. ప్రఖ్య అంటే ప్రకాశ శీలత, ప్రవృత్తి అంటే క్రియాశీలత, స్థితి అంటే క్రియా ప్రకాశ

నిరోధశీలత లేక సంస్కారం. ఇవే సత్వరజస్తమ స్ఫులు. ప్రఖ్యానూప చిత్తసత్వానికి రజస్తమస్ఫులు కొలదిగా అంటితే విశ్వరూపి విషయాలలో అది మగ్నం అవుతుంది. రజోమాత్రం అంటితే ధర్మజ్ఞానాదులలోనూ తమస్సు అంటితే అధర్మ-అజ్ఞానాదులలోనూ పడిఉంటుంది.

అచేతన శక్తి మూలం ఏది అని విచారించుకుంటూపోతే పరమాణువులకెక్కువ వోయి అంతటివో ఆగిపోవలసివస్తుంది. ఆ పరమాణువులకు చలనశక్తి కలదనినీ అని చలనగుణకాలనీ అనుమానప్రమాణంచే తెలుసుకుంటాం.

శక్తి లేకుండా క్రియ అనేది జరగదు. క్రియ అనేది జరగకుండా ద్రియమనేది పొడమదు.

క్రియ ఉంటే దానికి వెనుకా ముందూ జడత్వం ఉండకూడదు. ఆ జడత్వం శబ్దస్పర్శరూప రసగంధాలుగా ప్రకాశం పొందికొ తిస్తుదు. కాబట్టి ప్రకాశ-క్రియా-స్థితులు గ్రాహ్య లేక బాహ్య మూలాలు. ఇవే బాహ్యమూల శక్తులనూడా.

శక్తి యానీతిగా చేతనశక్తి లేక చితిశక్తి అనినీ అచేతన శక్తి దృశ్యశక్తి అనినీ రెండువిధాలు. చితిశక్తి లేక దృక్ శక్తి జ్ఞానరూపం; ఇది ప్రపంచానికి అపరిణామి కారణం. దృశ్యశక్తి లేక జరాశక్తి ప్రపంచానికి పరిణామకారణం. బాహ్యస్థితిర క్రియకు శక్తిరూపావస్థయే జరాశక్తి లేక అచేతనశక్తి. అనగా ఇది క్రియకు వెనుక గాని ముందుగాని ఉంటుంది కాబట్టి మనకు కనబడలి ఆవస్థ. గ్రాహ్యమైన ప్రతి ద్రవ్యమూ శక్తికల్గి అభివ్యక్తమవుతుంది. క్రియకు పర్యవసానంగా శక్తిలో సే లయిస్తుంది.

అంతరిశక్తి మానసిక మైన శక్త్యావస్థ (psychical latency). ఇది సంస్కార రూపం. అనుమాన ప్రమాణంచే సిద్ధం చేయబడిన క్రియాశక్త్యావస్థ బాహ్యశక్తి.

క్రియ అంటే జరాశక్తియొక్క లేక అచేతన శక్తియొక్క ప్రతిబింబం. ఈ క్రియ నూడా అంతరి క్రియ అనినీ బాహ్యక్రియ అనినీ రెండువిధాలు. అంతరిక్రియ కాలికం. బాహ్యక్రియ దైశికమూ మరి కాలికమూనూ.

ఇదంతా కలిపి మాస్తే కార్యద్రవ్యమూలమూ కారణమూలమూ శక్తిమూలమూ ప్రకాశ క్రియా

స్వరజితి

శ్రీ "మంజీర"

రైలుబండి తీవ్రతలో నులుమయిన రోజులు పరుగెట్టిపట్టు పరుగడుతోంది. రావుగారికి మాత్రం రాయపూరుస్టేషనులోకి బండి ఎప్పుడు వచ్చిందో తెలీదు. సామాను లన్నీ ఇదివరకే పరుగుని సిద్ధంగా కూర్చున్నాడు, ఆగగానే దిగడానికి. ఇలా ఆగగానే దిగి, అలా ప్రక్క ప్లాట్ ఫారంలోకిన్న చురో బండి ఎక్కడపోతే కూర్చోదానికికూడా స్థలం దొరకడం నున్నది.

ముందుగా పోయి భాళిగాడున్న స్థలంలో పరుపు పరిస్తే, తరువాతి నిమిషం చూసుకోవచ్చుననే, ప్రతివాడిదీ ధీమా.

తను కాళ్ళు పాచుకు పడుకుంటే చాలు, ప్రక్కనే పదిమంది నిలచుని చున్నా కనపడదు. నిద్ర రాకపోయినా కళ్ళు మూసుకుని పడుకుంటాడు తనకేమీ తెలీనట్లు. లేచానే అలా కాళ్ళు పాచుకుని పడుకునే, ఏ చుట్టూ కొల్లుకుంటూ, పుస్తకం తిరగ వేస్తూంటాడు అసలు ఈ ప్రపంచంతో సంబంధం లేనట్లు.

ఆ మాటకొస్తే, ఈ నవనాగరికతా ప్రతినిధులకన్న, వాటుపల్లెటూరి మనుషులే నయం. వారి మేలు మనస్సుల్లోనే, కాస్త మానవత్వం, సోదర స్వభావం ముగిస్తాయి. స్వార్థపుష్టి, పరోపేక్షను, ఈ చదువుల్లోనూ, సంస్కారంలోనూ, నాగరికతలోనూ, కరుకు కట్టుకుపోయినట్లు ప్రకటిస్తున్నాడు.

మన రావుగారుమాత్రం ఈ విషయాలకు విముత అతీతులుగాడు. పచ్చటి అంటిపండువాయ శరీరము, కండపల్లెటూరి నుండ్రవి మోము, మొత్తమయిన కండ్ల అద్దాలనుండి తొంగిచూసే విశాలమయిన కళ్ళూ, ఆ జాననభావమయిన ఆ విగ్రహం చూస్తే, ఎంతవాడి కయినా అమాంతం గా గొంతు పుట్టకొస్తుంది.

ఆయన ప్రయాణం చేసేది మూడోక్లాసులో నయినాసరే, దాన్ని ఆయన ఒకటవ తరగతి అనుకుంటాడు. ఆ మానవ తరగతి పెట్టికీ ఆ ఒకటవ తరగతి కళవచ్చుపడి తోడుకుంటుంది నిజంగానే రావుగారి దర్శనమాత్రంచేత.

పరుగు పంపిలో సిద్ధంగా ఉన్నవాళ్ళలాగా, ఆ ప్లాట్ ఫారంమీద చురుగ్గా నిలబడిఉన్న రైలెస్సు

కూలీలు; రైలుమోతకన్న ఎక్కువ సందడికలుగజేసే కాఫీ, టీ, ఆమ్మోనామ్మో; చూడవుడిగా ఆటూ, ఇటూ తిరిగే గెల్వే అధికంగానూ; మిశ్రామీద ఈగలా ఉన్న ప్రయాణికుల్ని చూసేసరికి రావుగారు ఈలోకానికి తిరిగి వచ్చేడు.

భార్యయజ్ఞవైపు ఓ ఒరగన్ను వేళారు.

ఆమె మాత్రం రావుగారి తీవి కేమాత్రం తీసి పోదు. అందం, వానాదుతనం, ఒక్కాయరం, చదువూ, సంస్కారం అన్నీ ప్రతిబింబిస్తూన్నాయి ఆమె ముఖంలో. అచ్చంగా రావుగారికి తగిన భార్య అని పిండుకుంటుంది. "రావుగారి భార్య యెవర్రా?" అంటే వెతుక్కుంటూ ఆమె ముందు వాలవలసిందే అపెక్కుండానే.

పువ్వులా తయారయి ముద్దొస్తూ కూర్చుంది.

ఆమెను చూచుకుని రావుగారు లోలోపల కాస్త గర్వపడ్డారు.

బండి ఆగి ఆగడంతోనే "ఇలా రా" అని ఆయన అన్నాడో లేదో, పుట్టిమునిగిపోయినట్లు పుట్టలోనుండి చీములు పైకివచ్చినట్లు, వచ్చి పడ్డారా పెట్టెలోకి రైలెస్సు కూలీలు.

అలా పోటీపడ్డట్లు ఎంతమంది ముందుకు పాడుచు కొచ్చినా, కావలసినది మాత్రం ఒక్కడే అనీ, ముగ్గురు మొయ్యాలివిన సామానుఉన్నా, అది తప్పకుండా ఒక్కడినే తీకే ఎక్కుకుందనీ; తీరితమంతా ఈ రైలుబండ్లలోనించి దిగే ప్రయాణికుల సామానులకు అంకితం చేసిన ఆ కూలీలకూ తెలుసు: ఒక్కడు మొయ్యలిగిన సామాను ఉన్నా నల్లరూ కూలీలకు సరిపడిన మొత్తం అడుగుతాడనీ, అడిగినంతా ఇచ్చినా సంతృప్తిపడడనీ, రైలు కదిలేవరకూ వేరం ఆకుతూ వాడి పీడ వదలించుకోవచ్చునని ఆ ప్రయాణికులకూ తెలుసు. ఇద్దరికీ ఈ సంబంధాలు, రైలు మనగడ్డమీద పడ్డప్పుడే సంధించాయి. మొత్తానికి ఎవరి వాగ్ధతలో వాళ్ళున్నారు.

తీవ్రతలో రోజు రోజుకూ క్రుంగిపోతూ, క్లిష్ట తర సమస్యలు నిముడ నిముడనీకి ఆసన్న మవుతున్నా, నిరక్షులగా, బాధ్యత పట్టించుకోకుండా, మామూలు ఘోరిణిలోనే కాలం గడపడంతప్ప, కాస్త ఆలోచించుకోదానికి గూడా విమాత్రం ప్రయత్నించని

వాళ్ళని చూస్తే లాలేస్తుంది. కొంచెమో, గొప్పో, ఈ అనుభూతి ప్రతీత్యక్తి వ్యవధయలో మెదులుతుంది.

కాని సామానులు మోయించుకుని బట్టలు ఇచ్చేటప్పుడు మాత్రం కనపడదు. ఓవేళ అలాంటి సానుభూతిపరులు న్యాయవృత్తిలో కాస్త ఎక్కువదబ్బు ఇచ్చివా పిమ్మటాతం అదేం గమనించకుండా ఇంకా ఎక్కువ లాగడానికి అవంత ప్రయత్నాలు చెయ్యక మానరు. చివరకు మిగిలేది: ఆరేనిలోఉన్న ఆ కాస్త సానుభూతి ఖానీ కావడం. అతని వృద్ధయం గడ్డ కట్టడం మాత్రమే.

“ఇదిగో ఇంతే సామాను” అన్నారు రావుగారు కూర్చునే బల్లమీద పేర్చిన సామానుచూపుతూ.

“నేను తీసుకువెడతాను. నేను తీసుకువెడతాను” అని ఎగబడుతున్న ఆ కూలివాళ్ళను చూసేసరికి, రావుగారికి అలా మానంగా ఊరుకోడం చిన్నతనం అని పించిందో ఏమోగాని, అకస్మాత్తుగా, అప్రయత్నంగా వాళ్ళమీద విరుచుకుపడ్డారు. తిట్టబలసిన నాలుగూ, గౌరవప్రదంగానే, తమకు వచ్చిరాని ఆ హిందీలోనే ఎలాగో తిట్టి వేటబుక్కలా తరిమారు తమకు కావలసిన ఒక్కణ్ణి తప్ప మిగతావాళ్ళని.

వాడి నెత్తి, బుజం, చేతులూ పట్టినంతసామాను అతికించి తీసిగా బయలుదేరారు ప్రక్క ప్లాట్ ఫారంలోఉన్న బండికి. వెనకాలే క్రమతిగానూ ముసి ముసి నగవులతో పెల్లినడకలు నడుస్తూవారు.

సామానంతా భద్రంగా రైలుపెట్టెలో పెట్టించి ఆ కూలివాడిచేతనే పైన సామానులు పెట్టుకునే బల్లమీద తన పరుపు వేయించుకొని, క్రిందబల్లమీద పెల్లాన్ని పక్క పరచుకోమని చెప్పి, కూలివానితో తేరానికి ఉంటుంచారు. చాలదని వాడూ, చాలుతుందని వీరూ హోరాహోరీని పదిముఠాలు యుద్ధం చేశారు. ప్రక్కన తటస్థంగావున్న పెద్దమనుషులు ఇక వూరుకుంటే లాభం లేదనుకున్నాగో యేమో ఇద్దరినీ కాస్త సముదాయించి తునితగవులా సర్దేసి పారేశారు.

వెనక్కి తిరిగి చూసుకుంటూ, గొణుగుకుంటూ వాడు వెళ్ళాడు. తనలాంటి వ్యక్తి వీడో వెనక రెండణాలకి, ఇంత రాద్ధాంత సిద్ధాంతం ఎలా పెంచాడురా అని ప్రక్కవాళ్ళు అనుకుంటారేమో అనుకుని, రావుగారు తమ మనస్సుని చివుక్కుమనిపించుకుని, మొఖమంతా నల్లబరచుకుని, ఆ ముఖాన్ని ఇతరులకు చూపించడానికి ఇష్టపడలేక, తన సామానులో సరదానికి ఏమీ లేకపోయినా, సరుకుంటూన్నట్టు నటించి మొదిలుపెట్టారు. కొంతకాలం గడిచేసరికి, వారి

ఉద్దేశవాయువులు ఘనీభవించి వారి చుట్టూ నల్లటి వాతావరణం ఏర్పడింది. రావుగారి మనస్సు తిరిగి నిశ్చలత పొందింది. వారి ఆకృతి గంభీరత చాటింది. చిరునవ్వుతో భార్యవణిప్రక్క కూర్చున్నారు.

ఆ పెట్టెలో మనుషులు ఎక్కువూ నేఉన్నారు. ఈలాంటి సంఘర్షణలు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. హాయిగా కూర్చుని రావుగారు గంభీరమైనతో ఆ మనుషుల మూర్తలకి చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూనే ఉన్నారు.

అంతలోనే వంగ కిక్కియలు అల్లకల్లోలంగా అల్లరి చేసుకుంటూ ఆ పెట్టెలోనే ఎక్కోగు. “వాళ్ళంతాకూడా దీన్నోనే తిప్పవేస్తారు కాబోలు” అనుకున్నారు రావుగారు మనస్సులో. రావుగారు కూర్చున్న బెంచీమీదనే దంపతులూ, ఓ పిల్లడూ అసీనులయ్యారు. మిగతావాళ్ళు కాకురుగిరుగు అంటూ వాళ్ళ చుట్టూ చేరుసుకున్నారు; వాళ్ళని దిశెట్టడానికి వచ్చినట్టున్నారు.

ఈ కల్లోలాన్నంతా కలవరపడుతూ, రైలుబండి వెడతానంటూన్న గార్లభవ్యరం విసవడింది.

అంతా వాళ్ళింద్ర శాస్త్ర తీసుకుని దిగిపోయారు. ఆ భార్య, భర్తలు, వారి పిల్లలు, వారి కింతల ఒక ప్రయాణికుడూ మాత్రం మిగిలాడు ఆ బెంచీమీద. ఆ బంధుమిత్రబృందాన్ని ఆ దంపతుల్ని చూస్తే, వాళ్ళేవో కాస్త కలవారి నిల్లలలాగే కనపడుతున్నారు.

వాళ్ళకు మారంగా, ఎంతగా కూర్చున్న వ్యక్తి మాత్రం అంత వాగరకుకుగా ఉన్నట్టు లేడు. ముఖం తాగా చిక్కి నీగోడుమోస్తూఉంది. తీసుకున్న బట్టలు తెగమాసి నల్లగా ఉన్నాయి. చేతిలోఉన్న మూట విప్పి దానిలోని మలివాంబరాలు ఒకటి ఒకటి తీసి, చిన్నపక్కలా పరచి కొన్నా చేతులూ కడుపులోకి ముడుచుకుని పడుకున్నాడు.

రావుగారి దృష్టిమాత్రం వాడిమీద పడుకుండా ఉండలేదు.

“వెనక టికెట్టు లేకపోయినా తీసిగా పడుకున్నాడు” అని మనసులో మళ్ళనపడ్డారు. రైలుబండి అంత కలయజాళాడు. అందరూ పడుకోడం ఎలాగా అన్న సమస్యలో కొట్టుకుంటూండేమే కనిపించింది. ఆ బెంచీమీధునంతామాత్రం మాటల్లో నిమగ్నం అయింది.

రావుగారికి వాడిమీద ఎక్కడలేనికోపం, వీళ్ళమీద ఎక్కడలేని సానుభూతి కలిగాయి.

“ఇదిగో ఇలా చూడూ” అన్నారు భార్య మణిని పిడిస్తూ.

ఆమె మాట్లాడకుండా, యాంత్రికంగా, తన మొహాన్ని రావుగారివైపు తిప్పి తెలివితిక్కుతూ ఆయన నడువాలలోకి దూకింది.

“మన రైలుబండి ఈ రాత్రంతా ఈ వద్దేదేశం లోనే ప్రయాణం చేస్తుంది.”

“అయితే యేం చేస్తుంటారు?” అనేట్లుగా మోహం పెట్టింది దానిక.

“ఇక్కడ దొంగలు చాలా హెచ్చు. కన్ను మూస్తే, చేతికి దొరికిందే దక్కిందని మామయితేతాడు. చాలా జాగ్రత్తగా ఉండాలి. తెలిసిందా?” అన్నాడు రావుగారు, మరెక్కడా దొంగలు లేనట్లు, మిగతా దేశం అంతటా ధర్మం వాలునపాదాలా తాండ విస్తానట్లు.

మానంగా తలూపింది ఆ లలితంగి.

“నీకు నిద్రిస్తే, పనుకోవాలనుకుంటే నన్ను లేపియ్యి. అంతేకాని కన్నుమూస్తే యీ సామానులు మనవికావు. పాడుదేశం!” అన్నాకాయన కళ్ళు పెద్దరిచేసి తిప్పుతూ.

“అలాగే రెండి” అందామె ఒయ్యారంగా మొగం తిప్పుతూ.

ప్రక్కన కూర్చున్న బెంగాలీయువకుడు, అప్రయత్నించగా యీ మాట వినపడిన ప్రక్కకు ఒక కన్ను తిప్పాడు. భార్యలో మాట్లాడుతూన్న మాటలు సాగుతూనే ఉన్నాయి.

రైలు అప్పటి కప్పుడే రెండుమాడు స్టేషనులు వాటింది. రైలింజను గోల బయి తిప్పుకుండా పొష్ట వంగా అవుతూనే ఉంది.

కిటికీలోనుండి, ఆకాశంవైపుమాస్తే, చుక్కలన్నీ ఒకదాన్నొకటి పట్టుకుందామా అన్నట్లు పరుగెడుతున్నాయి. చంద్రుడు తన వన్నెలతో తిరుముతున్నాడు రైలుబండిని. తిప్పించుకుందామని తెగపరుగెడుతోంది రైలుబండి పట్టుదలతో. రావుగారు పైబల్ల మీదకి ఎక్కేసి మేను వాల్చేతారు. వారి భార్య మణిపాత్రం కిటికీలోనుండి బయటకు మామూలుకూర్చుంది.

రైలుబండి తన త్వరితగమనాన్ని యథాతథంగా కొనసాగిస్తోంది. స్టేషనులు వస్తున్నాయి; పోతున్నాయి. మనుషులు ఎక్కుతున్నారు; దిగుతున్నారు.

శ్రమతిగాడు వచ్చే నిమిషం బలవంతంగా ఆపుకుంటూ, ఆ పెట్టెలో జరిగే మిగతా విషయాలప్రసక్తి లేకుండా నిశ్చింతగా, నిర్వికారంగా కూర్చుంది.

ప్రక్కనే కూర్చున్న వంకదేశపు మిథునం ఎప్పుడు దిగారోకూడా ఆమె గమనించలేదు. ఆమె

చూసేసరికి ఏ మధురమయిన ఆలోచనలో మునిగి ఉండో!

బండి కురుపునకో ఎందుకో రావుగారికి నిద్రాధిగం అయింది. మెల్లగా కన్ను చిప్పి చూచారు. సతీమణి మెలకువగానే ఉన్నందుకు హస్తపులకితాంతరం బయట. ఆలోచనలో మునిగిఉన్న అనిమయిన ఆ ఆమాయిపు వదనాన్ని తిరిగిస్తే ఆయనకి కాస్త జాలి పుట్టింది. “పాపం” అనుకున్నాడు మనస్సులో. ఆ నిశ్చయం, జాలిలో తన్నుతానే మరచిపోయేటంత ప్రేమ పొంగి ప్రవహించింది. ఆమె! తనకే సుగ్రుహున్న దూరం సైతం విస్మరించాడు. అమాంతంగా ఆమెను తన రెండు చేతులమధ్య ఇరికించి గాఢంగా ఆమె చుబుకొన్ని చుంట్టాడూ అనుకున్నాడు. హఠాత్తుగా పెట్టెలోఉన్న మిగతా మనుషుల్ని చూసి ఆదరి పడ్డాడు. భ్రమపోయింది. వాస్తవిక ప్రపంచంలోకి వచ్చాడు.

ఆయన దృష్టి పెట్టే సలహాలలా పరుగెట్టింది. తన సామాను క్షేమంగా ఉండో లేదో కూడా చూచుకోడం మరచిపోలేదు. ఆ తరువాత ఆ బెంగాలీ దింపరులు ఖాళీచేసిన స్థలంమీదకు, ఆప్రక్కనే పడుకున్న ఆనామక వ్యక్తిమీదకు ప్రసరించింది వారిదృష్టి.

ఆ ఖాళీస్థలంలో, తన భార్యనుజీకీ ప్రక్కగా పడివున్న విరుసెల్లు బ్యాగ్ లీలైటు ఎవరిదనే ప్రశ్న మీద తీవ్ర ధర్మన జరుగుతున్నట్లు ఆయనకు స్పష్టమయింది. “ఎవరిదయితే మన కందుకులే! వెనకగొడవ!” అని గొణుక్కుంటూ ఆయన మళ్ళీ కళ్ళుమూశాడు; తనకు తెలియండానే నిద్రాడిపో లాంగిపోయాడు.

మళ్ళీ కొంతకాలం గడిచినాక ఆయన మేలుకొన్నాడు. ఎదురుగా ఆ బ్యాగ్ లీలైటు అక్కడనే వుంది. కాని ఇదివరలో దానికి దూరంగా పడుకొని ఉన్న వ్యక్తిపాత్రం దగ్గరగా జరిగినట్లు గోచరించింది.

వాణి రావుగారు మొదటినుండి అనుమానిస్తున్నారు. అనేమిటోగాని మొదటినుండి రావుగారి మనస్సులో వాడు దొంగ అనే అభిప్రాయం కదలి మెదలసాగింది.

వెంటనే లేచి వాడిదగ్గర టిక్కెట్టు ఉండోలేదో అడిగేద్దాం అనుకున్నారు. తీరా టిక్కెట్టుందా అని తన ఆరాతీసరికి “నువ్వెవరవు అడగడానికి” అని ఎదురు తిరిగి కొట్టవస్తే తన గతేకాదు. అలాంటి నీచ మానవుడితోనా తన నోమా వాలుకా కలపడం! తన కంటి అప్రతిమ! అగౌరవం! చిన్నతనం! నిలుపునా ప్రాణంపోయా?

“ఎందుకులే మన కీ అక్కరలేని అనికప్రసంగాలు?” అనుకుని తన సామానంలా ఎగాదిగా పరిక్షగా చూసుకుని, మనసు దుడుటపరచుకున్నాడు. అదే గానూడా వారిభార్యమణి అలాగే కూర్చుని ఉండాయో కళ్ళుమంటూ.

“మన సామానుకొచ్చిన భయమేమీ లేదు. మిగతాగొడవలు మనకెందుకు?” అని ధైర్యం తెచ్చుకుని మళ్ళీ కళ్ళుమూతారు. కంటెకునిద్ర పట్టింది.

రావుగారిది కోడికుమకు. ఆయన మనస్సుకు మాత్రం ప్రకాంతి వీడి? ఆయన కో గంటరవారత మళ్ళా మెలకువ వచ్చింది.

క్రిందికి చూశారుగానా ఇంకేముంది ఆ బ్యాటరీ లైటు అక్కడలేదు. చూడ మయ్యింది. తన సామానంలా కవచకపోయివా ఏకే రానంత విచారం వచ్చింది. మనస్సు కేధించుకుపోయింది. ఆ పకుకున్న వ్యక్తి తన ప్రక్కబట్టలని కుల్లంగా మువత పట్టుకు చక్కగా మూటకట్టుకుని, నిశ్చింతగా చుట్టపొగ ఉదుల్లా కూర్చున్నాడు. రావుగారు దొంగచావులతో ఆ వ్యక్తివైతూ, ఆ మాటవైతూ, తనరక్షణ ప్రదక్షిణం చేయబున్నాడు.

అతడు, చూశాత్తుగా తనచావు రావుగారి చావుతో సమానేం అయేసిరికి, కిరీరాన్నంతా కుంచించుకుని, అనుమానంగా అటూ ఇటూ చూసి, తనమొగాన్ని కిటికివైపును ద్రిప్పేకుకుని, కదలకుండా విగ్రహంలాగ కూర్చున్నాడు.

రావుగారి ద్విష్టి మళ్ళీ అరడిమాటవైపుకు మరలింది.

“ఆ మాట సరిగా ఆ బ్యాటరీలైటుంత పొకుకుగానే ఉంది” అని అనుకున్నాడు మనస్సులో రావుగారు.

ఆ బ్యాటరీలైటు తెల్లగా, మిల మిల మెరుస్తూ, ఆ మాటలోనుండి, ఆ గుడ్డల దళిపి మడతల మధ్య నుండి, రావుగారివైపు చూస్తూ నవ్వుతూన్నట్లు, వారి మనోశైతలకు అగవడింది.

“వాణ్ణి పెట్టి కట్టేసుకుని ఉంటాడు...అయినా మనవస్తువు కొనవ్వకు మనకెందుకు యీ బాగా?... ఎవడి వస్తువయితే వాడే నిలదీసి అకుకుతాడు” అని సముద్రంపొంగు పొంగుతోంది రావుగారి మృదమంలో.

ఆ వ్యక్తి ఆ మాటవైపు చూడకుండానే, అప్రమత్తుంగా ఆ మాటమీద తనచేయివేసుకుని, ఆమాట దగ్గరగా లాక్కున్నాడు. ఆప్యాయంగా తల్లి తనపిల్లను దగ్గరకుతీసుకున్నట్లు.

“అమ్మ దొంగవెనోయ్. ఆ పదిపాను రూపాయల బ్యాటరీలైటు కావేస్తావ్వు కలశోయ్!” అని

అరచింది రావుగారి మనస్సు చూశాత్తుగా వారివైపులు బ్రద్దలయ్యేలాగ.

“అయితే అది పోవడమే? పదిమందినీ పిలిచి చెప్పేదామా” అంటూ ఊగులాడారు రావుగారు లోలోపలనే. ఆ మాట వారికి చిరచరమకు వచ్చేసింది కూడా.

అయినా రావుగా రంత గంభీరవ్యక్తి, గౌరవ నీయుకు, పెద్దమనిషి ఇంతలోనే మనస్సుంజోభానికి లొంగిపోతారా?

“మనదికొనవ్వకు మనకెందుకులే యీ వెనక గొడవ? ఎవడివయితే వాడే చూసుకుంటాడు. మనకెందుకులే? ఊరుకోకు...ఊరుకోకు. నీ సామానయితే నువ్వేం చేస్తావు? ఎదురుకుండా దొంగాడు పట్టుకు పోతూంటే చూస్తూ వూరుకుంటావా? నీ సామానైతే ఏంచేస్తావో, అదే చెయ్యి...” అంటూ రావుగారి మనస్సు, ఆయన వ్యక్తిత్వం, వాగ్వాదంలోపడ్డాయి ఆయన తలపులములుపుల్లా.

“వాడిని పట్టించేదామ. తెలులు తీరుకుంది” అనే దృఢభిక్షుకునికి వచ్చేవారు.

కాని ఆయన సంస్కారం, సంప్రదాయం, పరువు, ప్రతిష్ఠ అన్నీ ఒక్కొక్కటిగా పడుగతుకుని వచ్చి అయిన్ని నులకతాళ్ళలా చుట్టేసుకున్నాయి. తెగిందలేకపోయారు.

“మనదికొనవ్వకు మనకెందుకులే తావ్రయం? ఇంతాచేసే అది ఎవడికో వాడికే వెకుతుంది. ఎవడికో తెలిపానే ఎవడికో దక్కుతుంది. కోర్టుకంట, పోలీసుల కంట తిరగడానికి మనభర్తం ఏంటి?” అంటూ రావుగారి వ్యక్తిత్వం ఘోషించింది.

మొత్తానికి రావుగారి వ్యక్తిత్వం జయించింది. వారిమనస్సు ఇనప్పైలంటి వారి కపాలంలోనే అణగిపోయింది.

ఒకారి ప్రేమరిగారివైపు క్రిగంట చూశారు. ఆమె అలాగే కిటికిలోనుండి వెకిచూస్తూ కూర్చుంది. రావుగారు సంక్య ప్రిహందారు. కాని అంతలోనే ఆమె కళ్ళునులుపుకుంటూ వారిని పిక్షించింది. రావుగారు మందహాసం చేశారు. తేరిగారి కళ్ళలో ఎల్లక్రికే దీపాలు దీపిల్లుచూసంగా వెలిగిపోతున్నాయి. ఆ కొంతి రావుగారి కళ్ళలోకినూడా చొరుకుకు వచ్చింది.

“విద్ర లేచారా?” అన్నట్లు మధురాతి మధుర మయన ఓ చిరువపు వారిమీదకు విసరిం దానిక.

దాంకో వారు సవ్యం విచ్చరించి, ఒకరుకుతో వచ్చి అమాంతంగా ప్రేమపత్నిత్రక్క చేరిగలబడ్డారు. ఆయనకు బాగా తనకీరం ఒత్తుకునేలాగ ఆమె

దగ్గరగాజరిగి కూర్చుంది. రావుగారికి రైలుబండిలో ఉన్నట్టే లేదు.

“మీరు మళ్ళీ మళ్ళీ లేస్తూనే వుంటున్నారు” అంది మాటల్లో తేనెయారికూ.

రావుగారు ఉలిక్కిపడ్డారు.

“వెళ్ళవది మనస్సులతో సామానుమీదే ఉంటే నిద్ర ఎలావదుకుంది?”

“నేను మేలుకునే ఉన్నాను” అందామె ల్రిగంటమానూ.

“అయితే నువ్వో కునుకు తియ్యి. నేను మెల కువగా ఉంటా.”

“నాకుమాత్రం నిద్ర రావడం లేదు. మీరు పడుకోండి” అంటూ ప్రాధేయపడింది వామె.

రావుగారు భాగ్యులు కౌదవలేక బంటనే పైకెక్కి తమ యథాస్థానంలో కాళ్ళుసాదుకుని కళ్ళి మూసుకుని సంతోషాంతరంగులయి నిద్రపోయారు.

మళ్ళీ ఈసారి రావుగారికి మెలకువ వచ్చేసరికి బండి సరాసరి వారు దిగవలసిన ఊరు సమీపిస్తోంది.

శ్రమతిగారు మాత్రం గాఢనిద్రావరవసరియి ఉన్నారు.

రావుగారు క్రిందకుదిగి ప్రక్కచాళ్ళని వాకలు చేసుకొని, తన ప్రక్కచుట్టు పెట్టె సామానులన్నీ ఉన్నాయో లేదో మళ్ళీ మళ్ళీ తనిఖీచేసి, ఆ సామా నంతో దిగవలసిన ద్వారంవద్ద సరేసి భార్యయిడికి మేలుకొలుపు పాడారు. శ్రమతీ తేవడం, బండి ఆగడం ఒకసారి జరిగాయి.

సామాను లన్నీ దింపించి, అవతలకు తీసుకు పోయి, బండిమాట్లాడి అందులో పడేయించారు. భార్య, ఆమెనా దాన్లోకి ఎక్కారు. బండి ఇంటి ముఖం పట్టింది.

ఇంటికి పోతున్నాం అన్న సంకోచం రావు గారి హెములో ప్రస్ఫుటిస్తోంది. హృదయం ఆనంద ముతో గంతులేస్తోంది. బండి కుదులులో శ్రమతిగారి న్దుకువయిన, అందయిన, నున్నటి కుకుమారకీరం తినుకు తగులుతూంటే అవ్యక్త మధురామధూరులు పొందుతున్నారు. గతుకులతోడ్తు, బండికుదులు అన్న గుర్తే తెలివంలేదు.

ఉన్నట్టుండి రావుగారు మెరుస్తూన్న నేత్ర లలో భార్యయిడివైపు చూస్తూ “చూశావా” అన్నాడు.

“అమె తెలివి తక్కువగా వాలురువైపులా

చూసింది. ఏమీ కనపడలేదు. అఖికి “ఏం” అన్నట్లు ప్రశ్నార్థకంగా వారి మొఖంలోకి చూసింది.

“నీ ప్రక్కను కూర్చున్నాడు చూశావా, వాడి దృష్టంతో మన సామానుపై పే ఉంది నుమా”

“అలా” అన్నట్లు అశ్విర్యం ప్రకటించిందామె.

“నాకు మెలకువ వచ్చిందేమిటా, వాణ్ణి కని పెతుకొనే ఉన్నాను. వాడు అస్తమానం మన సామా నులపై పే, నీపై పే చూస్తూ కూర్చున్నాడు; దొంగ వెళ్ళు.”

“నేను మెలకువగానే ఉన్నా లెండి” అందామె కాస్త గర్వంగా సామానంతో ఉండన్న ధైర్యంతో.

“వాడెక్కడ దిగిపోయాడు? నాకు మెలకువ వచ్చేసరికి మత్స్య గుట్టుపెతుకొ నిద్రపోతూన్నావు. వాడు మన పెట్టె లేదా కాస్తా సరేసి మరీ చక్కా పోయి ఉంటాడనుకున్నాను. కాని” అని ఆయన ముగించకుండానే అందుకుందామె.

“వాడు దిగిపోయాకే నేను పడుకున్నాను లెండి. అప్పటికి బాగా తెల్లారిపోయింది. చాలామంది లేచి మెలకువగానే ఉన్నారు. అందుకే నేను నిద్ర పోయాను” అంది సంశ్లిష్టంగా.

“కాని దొంగవెళ్ళ నిష్కారంగా ఆ ఆయన పెట్టుల బ్యాటరీలైటు కొట్టేకాదు నుమా” అన్నారు రావుగారు తమ స్వంత వస్తువును పోగొట్టుకొన్నంత విచారాన్ని ఒకటిబోస్తూ.

“మనకి కొరక లేదనా మీ విచారం” అందామె సన్నని వత్సవ కనులుతొ.

“వాడి బట్టలమగాట చూడగానే అనుకున్నాను. దాన్లో చుట్టేసుకుని మాట్లాడుకుండా కూర్చున్నాడని. వెళ్ళకి టిక్కెట్టు ఉరికో లేదా అడిగేద్దాం అను కున్నా నుమా నిజం చెప్పాలంటే”

“వాడికి టిక్కెట్టు ఎందుకులేదా. టిక్కెట్టు కలెక్టరు అడిగిందేమిటా చూపిస్తోందగా నే చూశాను కూడా.” అని కోకిలంతం ప్రహరించింది.

“వెళ్ళవని పట్టుకుని, నలుగురిలోనూ ఆ బ్యాటరీ లైటు తీయించి, పోలీసుకి అప్పగిద్దాం అనుకున్నాను. కాని యీ వెర్రివెర్రి గొడవలన్నీ మన కెందుకులే అని ఉరుకున్నా.”

“యింకా వదుమే! అలా చేశారుకాదు. లేని పోని గొడవలు వచ్చిపడుతు.” అందామె వచ్చే వత్సవ నోట్లో కుక్కుకుంటూ.

“అందుకే నేనూ ఊరుకున్నాను.”

“మంచిపని చేశారు” అందామె ఒక్కొక్కరిగా.

రావుగారు సంక్లిష్టపడ్డారు భార్యనుండి యిచ్చిన ఆ ప్రశంసావాక్యాలకి. శ్రమతిగారు పెట్టే మీదకన్న సంచిత దగ్గరగా లాగుకుని దాన్లోనుండి మెరస్తూఉన్న బ్యాటరీలైటు పైకి తీసింది. రావుగారి కళ్ళు తిరిగాయి. ఒక్క చెయ్యి క్రమించి. ఒక్క సారిగా వివేచనలో నవ్యాలో తెలిసి పరిస్థితిలో పడ్డారు. కాస్తసేపు ఉక్కిరిబిక్కిరి అయిపోయారు.

“అయితే నువ్వు దొంగతనం చేశావా?”

అన్నారు నెమ్మదిగా బండివాడు వినిపోతావేమి నన్ను భయంతో. రావుగారి ఆత్మగౌరవం దెబ్బతింది. అయినా బ్యాటరీలైటు తెల్లగా మిలమిల మెరిసి పోతూ నీడంది శ్రమతిగారి చేతిలో.

శ్రమతిగారి ముఖారంభం అరుణరేఖలు దాల్చింది. ఆ కోపంలో ఆమె ముఖం మరి అందంగా కనిపిస్తోంది.

“దొంగతనం ఖర్చుం చేసుకుంటే? అంబరిలోనే తీసుకున్నాను” అంది ఆ కలకంఠి. అందరి ముఖం ఎరురుగానే తెలిసే తెలియకుండా దోపిడీసీ, దొంగ తనాన్నీ అరిచివేస్తూగా సాగనిచ్చే సాంఘిక వ్యవస్థ బలం, ఆ మాటలో, ఆమెకు తెలియకుండానే ఉట్టి పడింది.

“అయితే అంతా ఊరుకున్నారా?” అన్నా దాయన తెల్ల మొహం వేసి.

“ఊరుకోక ఉరివెట్టుకుంటారా ఏం?” అందామె ఆయన ముఖం చూడకుండానే.

ఆయన గంభీర ప్రసన్న వదనం విమోచన మేఘా వృక్షమయింది. మాట్లాడలేకపోయాడు. దయ్యంపట్టిన వ్యక్తిలా, దిగాలపడి ఆమె ముఖంలోకి వెక్కిరిగా చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

ఆమె ఆయనపైపు చూడలేదు. దించిన తిల ఎత్త లేదు. మెల్లగా మాట్లాడేసాగింది తనలోతనమ మాట్లాడు కున్నట్లు; చుట్టూ ఎక్కడూ లేనట్లు.

“అందరూ చూడకూడదు: అంటే చూడకూడదు అన్నాడు. ఎవరితన్న వారే దాన్ని ఏదో భూతిం, విప్లవ, పాతూ అన్నంతి భయంతోచూసి, దూర దూరంగా పోయారు. నేను మాట్లాడలేదు సరికదా

వారి మాటలు వివరపడ్డట్లుగా వాళ్ళపైపు చూడకుండా కూర్చున్నాను. వాకు సంబంధం లేనవి ఊరుకున్నాను.”

“విజం కూడా అంతేగా!” అన్నా దాయన కాస్త ఊరుకున్నాడు.

“సరిగా అప్పుడే నిద్రకుండి కళ్ళు మలుపు కుంటూ లేచాడు ఆ పక్కగానే పడుకున్న వ్యక్తి. ఆ సంధానంతో సరిగా విన్నాడో లేదో తెలియదు. తను పడుకున్న ప్రక్కకుద్దలన్నీ సరిగా ముగిసిపెట్టు కుని, మెల్లంగా కట్టుకున్నాడు. “అమ్మా—అమ్మా” అంటూ నమ్మ తెంచుకుంటూపార్లు కాదోలు పిలి చాడు. నేను వాడిపైపు చూశాను. అందరూ మా పైపు చూశారు. అంతవరకూ నేనుమాత్రం ఆ బ్యాటరీలైటుపైపు కన్నెత్తి చూడనేలేదు. వాడు వా పైపు చాలా గొంతువార్తలు ఉట్టిపడుతున్నట్లు చూసి “బ్యాటరీలైటు ముచిపోయినట్లున్నాడు. తిసి వాగ్గర్తించెయ్యండి” అన్నాడు. అందరూ అది వాడి అయింట్లు మాట్లాడలేదు. నేను వాడిపైపు కృతజ్ఞతా నాదకంగా ఓ చిరునవ్వు విసిరి, ఆ బ్యాటరీలైటు తీసి మన సంచితో పర్చేశాను. అంతే. అంతా ఆనందపడ్డట్లు విశ్వబ్ధంగా, సంక్లిష్టంగా కూర్చున్నాను. అరుణో దయం అవుతోందిగా, అదికొ స్టేషనులో బండి లగింది. వాడు దిగిపోయాడు. మళ్ళీ బండి కదిలింది. నేను నిద్రపోయాను నిశ్చింతగా. ఇదీ కథ” అందామె.

“నామృత్యు” అంటూ ఓ చిన్న నిట్టూర్పు వివ చారు రావుగారు. పోయి ఆత్మిగొంతుం తిరిగివచ్చింది. ఆయన వదలంలో గాంభీర్యం, ప్రసన్నత తిరిగి వచ్చి పడ్డాయి.

ఆమె సంకోచంతో, మెల్లమెల్లగా తనముఖం పైకెత్తి చూచింది. ఆయన ఆమెరాగభూతిమయిన దృక్పథాలు ఆమెమీదకు విసురుతూ కుక్కపోసం చేశారు. శ్రమతిగారుకూడా ఓ మంచపాసాన్ని వెదజల్లారు.

“హా దొంగ” అంటూ ఓ చిన్న చిటిక ఆమె బుగ్గమీద వేతు రావుగారు ఆమెను అభినందిస్తూ న్నట్లు.

ఈ చిన్నప్రతికూలో గ్రిటిఫువారు నాలుగు వందల సంవత్సరాలు వీరి భారతిబాతికి ప్రసాదించిన, నాగరికత, సంస్కారం, సంస్కృతీ ఉట్టిపడ్డాయి.

తనవనిక తిలకెక్కి పడినదనీ, ప్రతిఫలం దక్కిం దనీ సంక్లిష్టపడింది దామె ఆ బండికుదుపులో.

రాయల గయశాసనము జయశాసనమా ?

శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ

డాక్టరు నేలూరి వేంట రమణయ్యగారు నే
వాంఛనాహిత్య పరిషత్తుత్రికలో ప్రకటించిన
'ముక్కుతిమ్మన గయశాసనము' మరల ఫిబ్రవరి నెల
భారతిలో 'కృష్ణరాయల గయశాసనము' అనుకొని కత్తో
చక్కగ పరిష్కరించి ఆంగ్లంల కృతజ్ఞతను మిక్కిలి
పాత్రులైరి.

ఇక నే నా శాసనమునకు ముక్కుతిమ్మన గయ
శాసనమని నామకరణము చేయుటకు, శాసనమునందే
'కృష్ణదేవరాయలు వేయించిన విజయ శాసన'మని
యూంపినను అది యాత్రావిజయమీ గాని విజయ
యాత్ర కానేరదని వ్రాయుటకును గల కారణములు
మనవి చెప్పికొందును.

గతసంవత్సరము డాక్టరు దినేశచంద్ర
సర్కారుగారు గయనుండి సుమా రిరువది శాసన
ప్రతినిబింబములను దీయించి తెచ్చిరి. అందు కొన్ని
తెలుగు, కన్నడ లిపులలో నుండుటచే పరిశీలించ
వలసినదిగా నా కిచ్చిరి. గయయందలి ప్రసిద్ధమయిన
విష్ణుపాదాలయావరణములో నే పది, పదిహేను శాసన
ములు గలవు. వానిలో నాలుగుశాసనములు మాత్రము
మిక్కిలి ముఖ్యమైనవి. (i) సంస్కృతభాషలో నాగరి
లిపిలో కాకతి మొదటి ప్రతాపరుద్రుని పేర్కొను
చున్నది. (ii) కన్నడభాషలో హళాయనక వీరవరసిం
హుని చెప్పుచున్నది. (iii) తెలుగులో విజయనగర
శ్రీ కృష్ణదేవరాయల శాసనము. (iv) తెలుగులో
విజయనగర అచ్యుతరేవరాయలశాసనము. శాసన
ములలో గల కాలములగునాడ పరిగా ఆయా రాజుల
కాలములకు సరిపోవునున్నవి. కాలమునకు తగినట్లే
లిపి, భాష గూడ మున్నవి. ఈవారు శాసనములును
విష్ణుపాదాలయావరణలో నే గలవు. నా చేతనైనంత
వఱకు వాని యాలములను వ్రాసికొని శ్రీ సర్కారు
గారికి ఇదివి విరిపించితిని. వెంటనేవారు చిరు
వగవుతో "ఈ నాలుగుశాసనములలో పేర్కొనబడిన
రాజులు దక్షిణ హిందూ దేశమును పాలించినవారేగదా!
వీరికిని గయకును ఎట్టిసంబంధమును లేదే?" యనిరి. "అందు

లకే నాకాశ్చర్యముగమన్నది. ఈ శాసనములను సమన్వ
యించుట యెట్లు? వాని అబద్ధపు శాసనము లని త్రోసి
వేయుదమున్న గయలో నీ అబద్ధపు శాసనమును వేయ
వలసిన యగత్యమేమి? మరియు వాని లిపి కాలము,
భాష అందు పేర్కొనబడిన ఆంశములు గూడ సత్య
ముగ గావించుచున్నవే?" యంటిని. దానికి వారు "శాస
నము తెప్పగును సత్యమైనవియే కాని వానిని మనము
సమన్వయించు కొనుటలో నీ భేదాభిప్రాయము
లుండును" అనుచు విల్లు చెప్పిరి. "నెనుక ఆచార్య శ్రీ
టి. వి. మహాలింగముగారు కాంచీపురపు అరుకాళి పె్గుని
దాశ్య ఆలయములో వోళరాజులకాలమువఱకు, తొమ్మి
గాంగవంశజాడైన ననంగభీముని శాసనములను రెండిం
టినికాచి ఆతిరు వోళులపై దండెత్తి వారలను
జయించెనని అపోహపడి ఎమ్మిగ్రాఫీయా యిండి
కాలో నొక వ్యాసమును ప్రకటించిరి. అది అసంభవ
మనియు సుప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రములగల శాసనములపై
మాత్రమే ఆధారపడి మన మెట్టి నిర్ధారణచేయరాదనియు
చెప్పుచు కొన్ని యుదాహరణములను జూపితిని. 2
(అట్టి శాసనములను ఆంధ్రపాహిత్య పరిషత్తుత్రికలో
నేనును పేర్కొంటినిగాని డాక్టరు వెంకటరమణయ్య
గారు వాటిని తలపెట్టలేదు.) ఆనా వాదమును స్థిర
పఱుదుట కీ నాలుగుశాసనములును చాల ముఖ్యమైంది
గాన వీటిని సమిష్టిగా 'గయ శాసనములు' (Inscrip-
tions from Gaya) అను కిర్నికతో ప్రకటింపగల
మ"నిరి. అట్లే మా యిరువురచే నిది ఎమ్మిగ్రాఫీయా
యిండికాలో సవ్యాఖ్యాన, సప్రతినిబింబము ప్రక
టింపబడుచున్నది. 3 తగుపరి నేను శ్రీ కృష్ణదేవ
రాయలశాసనమును తెలుగున ప్రకటించుట కనుజ్ఞ

1. ఎమ్మిగ్రాఫీయా యిండికా; 81 సంపుటము,
పుటలు 94-98.

2. డిల్
పుటలు 99-102.

3. ఎమ్మిగ్రాఫీయా యిండికా; 83 సంపుటము,
పుటలు 108-116.

గయాశాసన ప్రతికృతి

వ్యస్తితి జయాభ్యదయ శా
లివాహన శక వవకంబులు
గరరర అగునెంటి వృష సం
వత్సర ఆషాఢ బహుళ ౧౩ మ
శ్రీమన్మహా రాజాధిరాజ రాజ
నరమేశ్వర విరద్రతాప విర
కృష్ణదేవ మహారాయలు
వెణించిన విజయశాసన
ము! తిరుమల దేవివల్లభక (క)¹
రుణామయ హృదయ రాజకం
తిరవ ఈశ్వర నరనభూపురందర
వరనందన యీశా
బావద ననము
వృవర ³ ముక్కు
గండ్డం తిమ్మయ
క్కా² వ్రాసెను.

1. 'క' అవవనరము.

2. పారిజాతాపహరణమునుండి ద్వి.
ఆ. 108.

3. మహిమకుర మర్దనివర కావ్యించు
చున్నది.

కోరగా వారు "దీనిని నీవు ప్రత్యేకముగ 'కృష్ణదేవ
రాయల గయాశాసనము' క్రిందకో ప్రకటించిన
మీఅంధ్రులు కొంచెము తొందరపాలు వారు, వెంటనే
యొకరైవా ఏదో ప్రబంధములలోనిదిగాని చాటుపద్య
ములనుగాని యెత్తిచూపుదు శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు
గయను జయించి విజయస్థంభమును ప్రతిష్ఠించె
ననీ తీర్మానము చేయుదును. కాన హనవ్యాసము
బతుటపడునంతకు నీవు దీనిని ప్రకటింపవల"దనిరి.
దానికి నేను "అయ్యా శ్రీ కృష్ణదేవరాయల గయా
విజయముకంటే ముచ్చటైనది మా ముక్కు తిమ్మవకవి

గాసములో నుండుట. అతనిపైవను బయట పడవీయు"
దనికోరగా వారు సరే నీయిచ్చుచిరి. ఈ కారణములచే
శ్రీ కృష్ణదేవరాయల గయ గాసముయొక్క విలువను
డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు చెప్పినట్లు 'ముక్కు
తిమ్మవ గయాశాసన'మని నేను లేర్పిచేసినమాట వాస్త
వమే.

ఇక శ్రీ కృష్ణదేవరాయల గయ శాసనముమాట
చెప్పి పోకగనే ప్రతి మనుదరిత్ర పాఠకునికి అందును
డాక్టరు రమణయ్యగారివంటివారికి పెద్దవగాని "ఉద
యాచరేంద్రులు మొదలవెవ్వని" సీసపద్య పాదములు

పృథకు వచ్చుట సహజమే. అందు ప్రస్తావించబడిన నిగూఢ చరిత్రాంశములను క్రిత్యేషులయిన శ్రీ కొమ ఱ్మణి వేంకటలక్ష్మణరావు పంతులుగారు అర్థశతాబ్ద మునకు ముందే గుర్తించి వివరించుటయే గొప్ప విశేషము. కాని దాదాపు దశాబ్దము క్రిందిటనే సుప్రసిద్ధ పరిశోధకులగు శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు పై యంశ ములనుగూర్చి యిట్లు తెలియుపాడు.

“పెద్దనాద్యుని యీ పద్యములో గొంత యుల్పేర్పి యున్నదని నా యభిప్రాయము. ఆపద గొప్పపద మిట్టికే. (శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు చెప్పినట్టిది.) పర్యవసానమునకును రాయలవిశేషప్రదేశ మున్న దని యంగీకరించితిమేని యది యప్పటి ధర్మి చక్ర వర్తుల యధికారప్రదేశమునకును వ్యాపించియుండె నని తలంపవలసియున్నది. ఇందుల్పేర్పి యుండిన నుండుగాక! ఆ కాలమున నా ప్రదేశము ‘లోడి’ వంశీయుల యధికారముక్రింద నున్నది. లోడి వంశీ యులలో ‘సికిందర్ లోడి’ యను నతి దోకకున్నాడు. అతడు క్రీ. శ. 1489 లో సింహాసన మధిశోహించి, యాగ్రాను నివాసముగా చేర్చుచుకొని 1517 వఱకు పరిపాలనము సాగించినాడు. ఇతనినే పెద్దనాద్యుడు పై పద్యములో మదాహరించినాడని నా యభిప్రాయము. ఈ సికిందర్ లోడి రాయల కరికాపు గాకపోయిన బావచ్చును. కాని రాయల కార్యప్రతాపాన్నులను వర్ణించుటలో పెద్ద నాద్యుడు దుల్పేర్పిను గనపఱచియుండెనని తలంప వచ్చును. మూడుశతాబ్దములకు ముందు రాజ్యముచేసిన గుజరాతు సికాదరు నరిగాఁపునగా తేనీవాడనుట కంటె నొకదక్షిణ పరిగాఁపునగా తేనీవనుట సమంజసము.

నాచావపతి యెవ్వరో తెలిసిన నీవిక్కుకొంత విడిపోవచ్చును. కాని తెలియదు.

* * *

గోలకొండ, విజాపురము, అహమ్మద్ నగరములు రాజధానులుగాఁ బరిపాలనము చేయుచున్న కుతుబ్ షాహ్, అదిల్ (విదుల) షాహ్, నిజామ్ షాహ్ లకు దోడుగ నాగ్రా పరిపాలకులు కూడ రాయలకు ధయ పడుచున్నట్లు కృష్ణరాయ విజయమునందని యీ క్రింది పద్యము చెప్పుచున్నది.

ఆ. ఆ గజవాజి బృందముల
కా ధిలకొలుల కావ్యపాలు రా

హామరుకార్య కైర్యముల
కాత్మిక గలంగుచు విన్నమాత్ర నా
హా! గయతీరం కిక్కమె య
హర్షికిమున్ భయమందియుండి ర
య్యగిరి (ఆగ్రా) నాముదానగరి
యందు (అహమ్మద్ నగరము) విజాపురి
గోలకొండలోన.

కృష్ణదేవరాయలు ఆగ్రాపై దండెత్తి యా ప్రభువు నోడింపకపోయినను అతడు సహాయ మొనర్చిన నిజామ్ షాహ్, విదుల షాహ్, కుతుబ్ షాహ్ లను జయించి మూడురాయల గంజెను దిగదమును గైకొని యున్నవాడగుటచే నాగ్రాధిపతియగు సికిందర్ లోడిని గూడ జయించినట్లు పెద్దనాద్యుడు ప్రాస యుండెనని తలంపవచ్చును.⁴

కృష్ణదేవరాయలు జయించెనని యపోహపడు ‘సికిందర్ లోడి’ని గురించి రెండు మాటలు తెల్పుట యసంగతము కా నేందు.

“After Buhlul's death, his second son, Nizam khan, was proclaimed king at Jalali, under the title of Sultan sikander shah, on the 17th July, 1489...Endowed with considerable energy and vigour, Sikander amply justified the choice of the minority among the nobles. He made earnest efforts to increase the strength of the kingdom by removing the disorders and confusion into which it had been thrown during the preceding reigns, due largely to the refractoriness of the provincial governors, chieftains, and zamindars. He took care also to check the accounts of the leading Afghan Jagirdars, much against their will. Marching to Tirhut and Bihar, he asserted his authority as far as the confines of Bengal; appointed Dariya Khan to the government of Bihar; compelled the Raja of Tirhut to pay him tribute; and concluded a treaty with 'Ala-ud-din Husain shah of Bengal, by which both agreed not to encroach on each other's dominion. The chiefs of Dholpur, Chanderi, and some

4. ఆంగ్లకవి రింగిలే; సప్తమ సంపుటము, పుటలు 154-155.

other places, also tendered submission to him. With the object of controlling the chiefs of Etawah, Biyana, Koil, Gwalior and Dholpur in an effective manner, he founded a new town in 1504 on the site where the modern city of Agra stands. Striving till his last days to enforce obedience from the hostile chiefs, the Sultan breathed his last at Agra on the 21st November, A. D. 1517.

Sikandar was undoubtedly the ablest of the three rulers of his dynasty."

కృష్ణదేవరాయ లంటిది గొప్పవాడు కాకపోయినను సికిందర్ లోడి పాపాదుడు మాత్రమేకాదు. ఇంచుమించుగా నుత్తరదేశమున కంతకును పార్వ భామకు. నిజమునకు కృష్ణదేవరాయలు ఆగ్రాపై దండెత్తి సికిందర్ లోడినే యోడించిన పక్షమున నుమాడు హిందూదేశమునకంతకు శత్రుత్వాధిపతియై యగును గదా! అట్టి సికిందర్ దిగ్విజయమును, ఆర గింజంత యున్న దానిని సుముడికాయంత చేసి వర్తింపు నున ప్రబంధకవులు చిన్న సీసపద్య పాదార్థములలో తేల్చివేయుటలో గల పారస్య మేమి?

ఇక "ఆపంచగౌడధాత్రీతలంబు"లోని 'ఆక్రా ప్రత్యయమునకు శ్రీ లక్ష్మీదరావుగాను చెప్పిన 'మర్యాద'యను వర్ధమే యుచితము. దానినే శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారును అంగీకరించిరి. రాయల రాయచూర్ దండయాత్రలనే పెద్దన యారీతిగ వర్ణించెనేనా!

ఇది యంతయు పెద్దన శేర్మీనిన 'శకంభరుడు' ఆగ్రా పరిపాలకుడగు సికిందర్ లోడియైన పక్షమున గదా! పై చర్చారమమునుకూర్చి శ్రీ దాక్షుని రమణయ్యగారే యొకప్పు డిట్లు వ్రాసిరి.

"It is interesting to note that a Sikandar is mentioned as one of the adversaries of the Gajapati pratapa rudra in a Sanskrit drama called the Jagannatha Vallabha natakam (M. G.O.M. Library R. 4198). The Velicerla grant of Prataparudra Gajapati refers to him as 'Pancagaud - adhi-nayaka (J. A. H. R. S. ix, P. 56). The 'apanca-gauda-dhatripada' of Peddanna perhaps refers to the dominions of the Gajapati which Krisnaraya invaded."

ఈ వాద మంగీకరించినను మనుచక్ర రచనా కాలమునకు ముందే కృష్ణదేవరాయలకు 'ఆపంచగౌడ ధాత్రీతలంబు'నగా కలుకమువలకుగల భూభాగ మంతయు వసివాలుగా నేనువట్టి బయలే యయినది. వీరు దీనిని మార్పుకొనవలసిన యతసర మిప్పుడు కన్పట్టును. సికిందర్ నామధేయు లింకను కొంతమందిగలరు.7 వారిలో రాయల సమకాలికు డెవరైనను పెద్దన శేర్మీనిన 'శకంభరుడు' కావచ్చును.

మరియు ప్రబంధములలోని విట్టి పద్యములను బట్టి చరిత్రాంశములను నిర్ధారితకరించుట గూడ ప్రమాదము. మనుచక్రలోనిదే యీ క్రింది పద్యము చూడుడు.

"మకురుకాళి మకుర కమాళి శోశలాంగ సింధు బాహ్లిక శకాంగ వంగ సింహశేఖ కన్యకాయనీ ప్రకర పాణిభూతిత రత్న పారుకా కలానికా ముకుర వీటికాకరంబ ముఖ్య రాజలాంఛనా."

దీనినిబట్టి మకురు, కాళి, మకు, కమాళి, శోశలా, ఆంధ్ర, సింధు, బాహ్లిక, అంగ, వంగ, సింహశేఖ దేశాధీశుల రాజకుమార్తెలు కృష్ణరాయల మాడిగముచేయుట యెంత యధార్థమో, పై సీసపద్యములోని నావాడపరి, శకంభర, సింధురాజ్యము లరిగవులంట మాడ వట్టిదే కావచ్చును.

ధిల్లిన గూర్చిన ప్రపక్రియ రాయవారకము నందును, రెండు మాడు చాటుపద్యములలోను గలరు.

- (1) మాతె తెజవాడ కంపించె గొంతుపల్లి పగలెఁ గలుకంబు గడ్డలపడియె ధిల్లి ఎకధాటిగ నీవు దండెత్తువవును కీర్తితోపాయ భార్యయ కృష్ణరాయ.
2. గవకులే బలిదమయ్యె ధిల్లికిని మంక్కోట మేలయ్యె మండువకున్ గొల్లెగ్రోత్ర పంబు లుమరెన్ వోలేరు చండేరులన్ దవసం తెక్కి తెవందకోట పురకాం తాగర్చునిచ్చెదన

5. An Advanced History of India; Page 341.
 6. Further Sources of Vijayanagara History, Vol I. Page 216.
 7. An Advanced History of India.

ప్రకటించిన భవత్ప్రియంగా జయవా

ర్న గృష్ట రాయాధిపా !

ఇట్లే మహాలపరాక్రమవంతుడగు గజపతి కపితేజ్యుని విజయములను వర్ణించు పంచదర్శమును గూడ గలవు.

1. "కలఁబరిగా విముక్తమరగా ధిల్లవ ధిల్లవృతా"

(తెలిగలవి, చిలుకలోలి తామ్రకాసనములు)

2. "గాఢమర్దీ ద్రమర వరవృతా"

దృష్ట ధిల్లంద్ర గర్వః"

(గోపికాభవుర కాసనము)

3. "గజయూధముల గట్టుకంటాలు కంటాలు

పట్టణంబు సురాలపల్లె ధిల్ల"

అయోరాజుల శౌర్యప్రతాపములను విని ధిల్ల సుల్తానులు గూడ భయపడుచుండెడిని వర్ణించుట యా కాలమున నొక విశేషమేమో !

గయ కాసనకాలమునకు ధిల్ల సింహాసనమునకు సికిందర్ నామధేయుఁడెవ్వఁడును లేడు. ఇక ఇబ్రహీం లోడి తిండియగు సికిందరు మరణమునకు ముందొక పర్యాయము అనగా క్రీ. శ. 1517 నకు పూర్వము, తిరుపతి క్రీ. శ. 1521 వ సంవత్సరమున సికిందర్ కృష్ణరాయలకు గప్పముకట్టి నొప్పకొని చేసి కొనిన యొకపరిశీల ప్రకారము అతని కుమారుడు ప్రవర్తించక పోవుటచేసినో మఱి యే కారణము వలననో మరిల కృష్ణరాయలు బుర్రరహిందూస్తానముపై దండుపెరిచిట్లున్నదిను దాక్రతు వెంకటరమణయ్యగారి యూహల నేమియు వాధారము కాన్పించెను. ఈ కేయించిన విజయకాసనమైనను ధిల్లవర్ణనో, ఆగ్రావర్ణనో యుంకినట్లయిన గొంతెఱుఁగి కట్టూహింప వచ్చును. మరియు నీ కాసనములో పెక్కడ విజయము, యెవరిపై విజయమును ప్రశ్నలకు సమాధానమే లేదు. కృష్ణదేవరాయల సింహాద్రి, పొట్నూరు, సుల్తాన్ విజయస్థంభములను గూర్చి యనేక గ్రంథములు, కాసనములు చాలుచున్నవిగదా, దీనిని చూచి తెల్ల పంతుటకు గల కారణమేమి ?

ఈ కాసనకాలము క్రీ. శ. 1521 సంవత్సరము తర్వాత కృష్ణదేవరాయ లింకను 9 సంవత్సరములు జీవించియుండెను. ఈ కాలమున అతని కాసనములు దక్షిణదేశమున కొన్నివందలు గలవు. అందు గజపతులను, గోలకొండ, విజాపుర, అచాపుగువగర ముట్టముల వోడించినట్లే తెలియుచున్నది గాని గయ

విజయమునుగూర్చి, లేదా ధిల్లని గురించిన ప్రస్తావన కాసరాదు. అముక్తమాల్యదా కావ్య పాఠకపద్ధతి ములలోఁ దన విజయముల నన్నింటిని వర్ణించుకొను తరి గయావిజయమునుగాని, సికిందర్ నామమునుగాని పేర్కొనవలెనుటకు గల కారణ మేమై యుండును.

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు తిమ్మకవిని గయకు పంపెనను విషయమును గూర్చి చూచిము. గయ మాహాత్మ్యము, గయాశ్రాద్ధములను గురించి విభులముగ వనేక గ్రంథములు గలవు. గయయం డెల్ల కాలములను, యెవరిచేతైనను, నామగోత్రములు చెప్పి యెవ్వరి కైనను శ్రాద్ధము చేయవచ్చునను యీ క్రింది శ్లోకములు చూడుడు. 8

1. గయాయాం సర్వకాలేషు

పిండం దద్యాద్వివక్షణః,

2. ఏప్తవ్యాః బహుః పుత్రా

యద్యేకౌఽపి గయాం వ్రతేత్.

యతేర వాక్యమేధేష

నీలం వా వృష ముత్పితేత్.

3. గయాశిరశ్చ యత్కించి

న్నాన్నా పిండంతు నిర్వశేత్.

నరకస్థా దివం యాన్తి

స్వర్గస్థా మోక్షి మాప్నుయూః.

4. ఆత్మికో ప్యన్యకో వాపి

గయాభూమా యదాతిదా,

యన్నాన్నా పాతియే ర్పిండం

తం నయే ద్భృగ్యా కాక్యతం,

5. నామగోత్రే సమచ్చార్థ్య

పిండపాతన వివర్ధితే.

యేనకేనాపి కన్యైచి

త్పియాతి పరమాం గతిం."

విష్ణుపాదావరణలో దొరకిన కాసనము లన్నియు గయాశ్రాద్ధమును, కాసనమును గూర్చియు తెల్పుచున్నవి.

1. కాకతి మొదటిప్రతాపరుద్రుని కాలమునాటి కాసనములో వాతని సుతువులకు మల్లికార్జున మారి భార్య గౌరి యనునామె తన బంధువులకు భర్తకుగూడ గయాశ్రాద్ధమును నిర్వీక్ష్యముగా జరిపించెనని గలదు.

8. History of Dharmasastra by P. V. Kane Vol IV Chapter XIV pages 643-679.

“క్రిమి వినియోగ భూమిలమూలి రత్న లసత్వదః,
అస్తి ప్రతాప దుర్రాజ్యో రాజా రాజశిరోమణిః

* * *

తస్య త్రిభువనవిద్యారంభవక్త్రీతి విప్రుతాః,
గురువః పద్మి బోకేఽస్మి స్మృతిభాద్దన నూరయః.

* * *

గౌరీ గురువతీ తస్య విద్యజ్ఞన విసోదివః,
ధర్మపత్ని గయాత్రాద్ధం పితరీభ్యుచుకారయత్.”

ii ఈయనకి వీరవరసింహుని పూజారి యగు పద్మనాభ ధట్టోపాధ్యాయుని కొడుకు అప్పన్న గయయం దొక మఃమును గట్టించి దేవ, పితృ, మనుష్య ఋణములను తీర్చి కొనెను.

“క్రిమినా త్రి పీఠవారిసింగ దేవత దేవోర ద ఆచార్య పద్మనాభ ధట్టోపాధ్యాయర మగ మత్సంగము గయా వ్రజన ముత మాడి దేవరిణ పితృరిణ మనుష్యగిణ వను కలెదను” —

iii క్రి కృష్ణ దేవరాయల కావనము.

iv విజయనగర క్రి అచ్యుతదేవరాయల కావనము. ఇందు తింతుణంప విజయనగర సింహాసన కర్తలను గయాముక్తి చేసెనని గలదు. కావనములో తిమ్మయ, ఈశ్వర, వారసింహ అని పేర్లున్నవి. వీరు అచ్యుతరాయల పితృపితృమహులు.

“.....

క్రి మన్మహారాజాధిరాజ రాజవరమేశ్వర క్రి పీఠప్రతాప హిం దూరాజ్యస్థాపనా చా య్యో య దుభుల తిలక తిమ్మయ ఈ శ్వరవారసింహ మండలే శ్వర క్రి పీఠ అచ్యుతరాయ మ హారాయల ధన్యకావనం తిం తుణంప విజయనగర సింహా సనకర్తల గయాముక్తం చేసెను.”

ఇట్లు తమకు మాదుగ కాశీరామేశ్వరాది క్షేత్రముల శిథిలాలను పంపు వాచారమునకు నిదర్శనములుగా మరికొన్ని కావనములు గూడ గలవు.

1. “క్రిమరు బాచయ బొప్పనికే విజయమాన్తే
నారాయణుని అవ్యపేరమాదివి వారణాసికిం బుచ్చి
బాచనముద్రం. చెనకవి తెట్టిన (విక్రి.మ. 29)

2. “సోమయ పెద్దింగారికి నేనువర్సనమున్ను
సముద్ర స్నానమున్ను నేయించిన దక్షిణ
మరుతులు | క్రివర్సినో కులై న ఆలేటి బొత్తు
ఘటకాసులకు తమకై క్రి పరస్థత ప్రదక్షిణము
నేయించిన దక్షిణ ముప్పాతిక | ... తమకై
కర్కాటక మాసానమ కుంగగిద్ర అంతు స్నా
నాలు నేయించిన దక్షిణ మరుతులు...” 10.

మొదటి కావనమున కాలములేదు. రెండవ కావనము మహ్యాలంకరియిది. కాలము క్రి. శ. 1272. కృష్ణ దేవరాయలకు పూర్వము, 2, 3 శతాబ్దములనుండి యిట్టి ఆచార ముండినట్లు కావనములే చెప్పవచ్చును. అచ్యుతరాయల గయాకావన మా రిషయము మరింత స్పష్టముచేయుచున్నదిగా! క్రి కృష్ణ దేవరాయలు గొప్ప కై వధి వ్రతుడు, అర్హ ప్రదాత ములయందు విశ్వాసము గలవాడు. స్వయముగ నీతడు కంచి, కాశీహస్తీ, కుంభకోణము, తంజావూరు, రామేశ్వరము, మధుర, గోకర్ణము, క్షిరంగము, క్రిశైలము, అమరావతి, క్రికాకుళము, లెజవాడ, రాజమహేంద్రవరము, సింహాచలము, క్రిహర్మము మున్నగు దక్షిణదేశమువందలి ప్రధానపుణ్యక్షేత్రముల నన్నింటిని దర్శించి, యా దేవస్థానముల క చేకవడకుల బొసంగియుండెను. తిరుమల క్రి వంక శిశ్వర దీతరి యుద్ధదైవము. తన దిగ్విజయము లన్నియు ఆ దేవుని యనుగ్రహమువలననే లభించుచున్నవి యాతని నమృతము. అధము మేడు మాగులై నను ఆస్వామిని దర్శించినట్లుచుట్టి కావనములే చెప్పవచ్చును. ఆతని తీర్థయాత్రాభిలాష, అగమోక్తమైన కర్మలయం దాదరము వాతని కావనములలో గల యీ క్రింది శ్లోకమే చాటుచున్నది.

“కాంచీ క్రిశైల శోణాచల కవక సభా
కేంబాద్రిప్రముఖేష్ట
స్వావర్త్యాకర్తరిగి నిర్వృత్తనత నిధివత్
ధూయిన క్రిమనీయం,
దేవస్థానేను తీర్థ ద్వర్ష కనః కులా
పూరుసాదీని వానా

9. హైదరాబాదు కావన పంపులములు
(A corpus of Inscriptions in the Telingana Districts) No- 13 part II page 141.

10. డిల్లీ. 11. 11. పేజీ 147—148.

దానాశ్రేయోపదానై రసి సమ మఖిలై

రాగమోక్తాని తాని."

రాయలు తల్లిదండ్రులగు నాగమాంబా వరసా నాయకుల చేరి ననేక ధర్మములుచేసిన వితరణశాలి. హైందవసంప్రదాయమపారము మాతా పితల సుకృతార్థము తిమ్మకవిని గణుకు పంపుటలోగల ఆశ్చర్యమేమి? వల్లిస తిమ్మన వియోగివిడ్డ. అందులో కవి, కనుకనే శ్రీకృష్ణదేవరాయల విజయశాసనమని కేయించి నాడు. విజయనకు కృష్ణరాయలే యుత్తరహిందూ స్థానముపై దండెత్తి యపూర్వ దిగ్విజయమును సాధించి ప్రక్కనున్న తిమ్మకవిని జూచి "జయం యేరితి?"—అని విజయశాసనము వ్రాసునునియుండిన

"ఎరసింహ కృష్ణరాయా
దురమున నీ పేరిఁ డేరు భురకల ద్రుం చెన్"

"రాయగ్రామణి కృష్ణరాయ! ధనదు
గ్రహర ఖడ్గాహిచే
గాయంబూడ్చి కలింగజేసి నృపతుల్
కా నిలిం ధి పోషణీ..."

అనుచు నెనుక తాను చెప్పినట్లు వీరరస ముట్టిపడుచు మందవలెగాని వీరసముగా "తిరుమల జేసి వల్లధి" అని పొచిపడ్డ పారిజాతాపహరణములోని పద్యపూ ఆక్కడ చెప్పడమి? ఇక డాక్టరు వెంకటరమణయ్య గారు చెప్పినట్టి విశేషాంశ మేదో యీ కంఠపద్యపు ఆఖరిపాదము "తాస దవ్యవరగండాంకా"లో నున్న దనుకొనుటకంటె మొదిటి పాదమగు "తిరుమలజేసి వల్లధి" అను సంబోధనలోనే యున్నదని నా యభిప్రాయము. 'భాషగ తిప్పవ రాయరగండ్' అనునది కృష్ణరాయల శాసనములలో నధమము మారింట్లైన గలదు. ముక్కుతిమ్మన కవిని తిరుమలజేసి కామ పుట్టి నింటివా రరణముగా నిచ్చివారనిగదా లోకములో ప్రతీతి. ఇందు సత్యాసత్యము లెట్లున్నను తిరుమలదేని యందు తిమ్మకవికి ప్రీతి యుండుననుటకీ శాసన మొక్కటియే సాక్షి. అట్టి తిరుమలజేసి కృష్ణరాయల కృపవలననే తనకీ యపూర్వ తీర్థయాత్ర లభించినది. కనుకనే ఆ పవిత్రస్థలములో నెట్లైనను తిరుమలజేసి పేరుకచ్చుటకీ యిట్టి సంబోధనార్థమైన పద్యమును గూర్చుట. మరియు "ఈశ్వర వరసభూపురందర" యనుటలో కృష్ణదేవరాయల తండ్రి తంతు పేర్లు రెండును గావు.

విజయనగర రాజ్యములో తిమ్మన నామధేయులం చాలమంది గలరు. డాక్టరు చిలువూరి నారాయణ రావుగా రోకప్పుడు పారిజాతాపహరణమును గూర్చి వ్రాయుచు "తిమ్మన్న మంచి లోకవ్యక్తు; ఆశ్చర్యల నియోగి బిడ్డడు. కృష్ణరాయని రాజ్యములో మంచి పలుకుబడి సంపాదించుకొన్నాడు. మావ్యాలు కూడా సంపాదించుకొన్నాడు. సంపాదించినదానిలో యితరులకు ఇచ్చిన వనాస్యము కూడాను. కృష్ణరాయా సంతరము ఆయ్యరిరాయల కాలములో శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర శ్రీరాజ చినతిరుమలరాజు మహారాజుల కార్త్యకర్తగా ఉండి నెల్లూరిజిల్లా, నెల్లూరితాలూకా, కొమ్మరపూడి గ్రామమును శక ౧౪౪౦ (క్రీ. శ. 1526) సంవత్సరము ఉత్థానద్వాదశినాడు శ్రీబేదాద్రి వర సింహస్వామికి దానముచేసినాడు...ఒకచో అతడు నెల్లూరుజిల్లావాడేనా! తిమ్మన్న కడపజిల్లా, బద్వేలు తాలూకా, కత్తెరగండ్ల గ్రామమువూరి పన్నును శ్రీ సదాశివరాయల ఆనుమతిపొద శక ౧౪౬౮ (క్రీ. శ. 1౯47) సంవత్సరమున తొలగించినాడు."11 అనుచు విజయనగరరాజుల శాసనములలో కనబడు తిమ్మన్న లందరు ముక్కుతిమ్మన్నలే యని, ఆతడే మారు నూట యేభైయేండ్లలో జీవించియుండినట్లుగా అభిప్రాయ పడ్డారు. ఇలాంటి పారపాటులు రాకుండుటకీ గావోలు మన తిమ్మకవి శాసనములో పారిజాతాప హరణములోని పద్యమే కాకుండ 'ముక్కు' శిల్పమును గూడ ముద్దుగా తన పేరునకు ముందుంచుకొనినాడు.

నా యీ వ్యాసము నెంతమాత్రము డాక్టరు నెల్లూరి వేంకటరమణయ్య గారి వ్యాసముపై విమర్శగా తలందరాదని ప్రార్థించుచున్నాను. వారి అమూల్యమైన గ్రంథములు, వ్యాసములే నాకు దరిత్ర నర్థసింహులకు పాదనములు. నాకేకాదు వారి గ్రంథములు, వ్యాసములు దదివిన యే ఆంధ్రులైనను వారి యందు విశేషగౌరవము కలుచుననియే నా విశ్వాసము. ఈ శాసనముమీదటి వారుహించిన కృష్ణదేవరాయల విజయము కూడ భావి పరిశోధన ఫలితమున సత్యమగు నెమో!

"ఋషీతాం పున రాద్యానాం వాచ మగ్ధోనుఽధాతతి."

11. భారతి అష్టాదశసంపుటము; ద్వితీయ భాగము పుట 2.

గొరువంకల లోక సభ

శ్రీ నాయని నుద్బారావు

గొరువంకల లోక సభ

వరణము నిర్వేల శాంతి పరిణతకోభా

భరిత మయి పవలైల్లను

వరమ మునీశ్వరు సమాధిభావము చాల్చుక.

సాయంకాలములక వికర్తనతనూసావర్ణ రశ్మిచ్చట

శ్రీ యుక్తికొనసాగు రథ్యులబడిక హృద్యాంగ సాందర్య రే

ఖా యోగాంచితరమ్యసూపములు పక్షప్రస్ఫుర క్షేతికా

భూయిష్ఠములు వచ్చునచ్చటికి గుంపుల్ గుంపులై శారికల్.

ఒకకొన్ని పైకి క్రిందికి లేచి పడు చల్లి యలల చందమున నుయ్యాల లూగి

పలచి లక్ష్మము చించి తిరిగి తూణముదూఱు నమ్ములక్రియ కొన్ని హరువు నూపి

మఱికొన్ని ప్రోడజాలరి హస్తముకొలంది విసరిన వలమాడ్కి విరియబాటి

రయ నుదర్శన నుదర్శన లీల కొన్ని చిత్రాకర్షముగ వలయములు తిరిగి

సాధిత విద్వితగతి విశేషములు దిగిభకర్ణ తర్పిత కలకూజకములు పక్షు

లన్నియును పిండుగట్టి సభాంగణమ్ము నెలుగు కలికలుగా నిండుకొలుపుదీలు.

వెలి కర్పారపు రే

కుల కిచ్చే వాని కొలువుకూటము చిగుపై

దళమైన కేశముల నొ

క్కుల తలవలె నొప్పనది యెగుళ్లు దిగుళ్లై.

అచట నవి కొల్లగదీరి యున్నంతనేపు

సామగానమ్ము ముసరిన చాయ విశ్వ

భృన్మహామృతము పునశ్చరించి నట్టు

లచటు కలనాద ముఖరితమై తనర్పు.

ఎదురింటి పంచలో నే

నిదియంతయు గనుచు తిన్నయీభావ నమా

నృపదిత్యశ్చ త్రినై స

మృదాతిరేకమున వీను ముతయచు నుండు.

ఒక సాయంకాలము శా

రిక యొగడు నహానహధుర దృక్కుల నను త

వృశ నిశ్చించి మహాశ్చ

ర్యోరమనుష్యోక్తి నిట్లు బిదిపట్లయ్యె.

దినబత్తెమ్ముల లేవు లేవు ఘనబత్తెమ్ముల ప్రయాణార్థమై
ధనధాన్యాదులు లేవు లేవు నోజిత లట్టలయ్యున్ నిలం
చుచోరాగ్నియై పరితచిత్తమున వేనడైన నాగాలు పె
ట్టిన పాపమ్మున పోయిన రిచట తిండి! యెవ్వరో చెప్పవే!

ఒక లెల్లక తమి మిఱు పొట్టకొఱ కీ పట్ల పడింగా పలెక
మరుసల్ పూరుపు లంభకుల్ ముదుక లన్యజ్ఞాతి నిర్వమ్ము దు
గ్భకులై సోమరిపోతులై పురంకి భాంమ్ముగా నిట్ట నీ
లుగులుంబోయెడి యదృవిష్యు లిది మాలో నెవ్వరో చెప్పవే!

ఈ నాచందిత జాతివేళనము నీ నిన్నాళ్లుగా చూతువుక
వేనుల్ నిండుకొంకి నానెనులక మీసల్ మెరింకెట్టుట
గానీ యెన్నడుగాని నోరుమీడుపంగా చేతిగానట్టికా
మానస్వమివ కేఱు లెన్వ రిచట మాచారిలో చెప్పవే!

నమదాటోవిక బేర్చి వ్యర్థమగు చర్చల్ నేయ మొండు న
క్రిను భావోద్ధతి నిర్భభాజనతిరస్కరిమ్ముగా రోష ని
ష్క్రమణంబు బానరింప మేయెడి సావర్థ ప్రక్రియల్ లే వక
త్రిమమై గుండెల గూకుగట్టకొని జాతిజ్ఞేమమ నిల్పుట.

ఒండొండుక సహకారిభావమున శ్రేయోమార్గ విశ్లేషముల్
సంధీనాది బహువిచారగతి విస్తారాధ్యముల్ శత్రుముల్
రెండీ మా కవిమార్గనింజరాకేళిక జాతిసాభాగ్యముక
తుండెల్ తుండెలు సేయు శత్రుముల శత్రోయమ్మునక పెంచముక.

మాకును పెద్దలు గొర

య్యా! కంఠేకాల కల్పలైన మహాత్ముల్

చేకొని మము నుర్ము విష
పాకా ద్విని స్రుగ్గకుంఠ ప్రతిపాలింపన్.

వరపీఠమే పాదము
వరోపకారమ్మ ఘాత వర్తనముని చే
సిరి చా గుణదేశము త
న్ని రంగరస్మరణ మము పురతుల జేయన్.

అన్యహామృత మిట్లు సాయంతనము
ననుదినమ్మును నైశిత్యముగ మేము
విశ్వాహితమును గోరి జరింతు మిదియె
నెలియ మ లోకనభ ప్రవర్తిల్లు నెఱుగు.

మీకున్ తారకమృత మొక్క డతి సారీచీన్య మార్గమ్మునన్
శ్రీఃశ్యామగుణావహమ్ముగ నివర్తించెన్ గదా మీగురు
దా కీర్త్యుజ్జ్వల దివ్యబోధ సరిగాప్రాజ్ఞలై జాతినే
చా కార్యత్వరమాణునిగిముల మీవారెల్ల వర్తింతురా ?

పిడికిలి నడంగు చులిలేని పిట్టలము గ
దయ్య ! మన్యనురాచార్య లఖాధర్మ
మార్గ సంస్థాపకుండది మనువు కొలము
చారు మీ కేము చిప్పేసి వారమయ్య !

అదె కాల్పజిహ్వదాచు నగునుం డస్తంభతుంఠయ్యోగి
వదముల్ తొట్టిల పిల్ల చీకటులు వెంపల్లాడు సంభ్యానతి
మ్మదు ఫాలాంకిత రమ్యకుంకుమరుచుల్ మ్రొంగన్ కులాయమ్ములం
దొదుగంగా తఱియయ్యె మాకు సెలవిమ్మో మానవశ్రీనిధీ !

అని యిటుల్ వక్షి మాటాడినంతసేపు
మైకమున బడినట్లున్న మాననమ్ము
తేజి యరమోద్యు కన్నులు తెఱచి చూడ
నచట గొరువంక యొక్కటియైన లేకు.

గొరువంకల లోకనభా
వరణము తెలిమించు ముసుగు పలికమున మనో
హర రూపత రేల్లెను
పరమశివాంగమ్ములీల ప్రతిభాసించున్.

మనకుగల విధులు

శ్రీ కామరాజుగడ్డ రామచంద్రరావు

సర్వవిధుల్లో తమ బ్రతికటం మొదటి విధి. తనవల్ల ను బ్రతికేటట్లు చేయటం యింకో విధి. తనకోసం పాటపడటం, తనవారికోసం శ్రమించటం ముఖ్య తమం. ఈ ఆశయంకోసం కొందరికి స్నేహితులుగాను, కొందరికి అధికారులుగాను, కొందరికి అప్తులుగాను మనం పరిగణిస్తాము. ఇలా మానవుడు పరిగణించటం తన మనుగడకోసం, తనవారి మనుగడకోసం అవసరం. ఎందుచేతనంటే ఇతరుల తనను స్నేహితునిగా అధికారిగా అప్తుడుగా పరిగణించటం తమ బ్రతుకు టకు అవసరం. ఒక ప్రారబ్ధుగం బ్రతికేటట్లు మన ముఖ్యమైన బ్రతికేటట్లు. అతడు సంఘజీవి. ఇచ్చి పుచ్చుకుంటాడు. తన మర్యాదగల ప్రవర్తించినపుడే తన యితరులచేత మర్యాదగల చూడబడగలడు. ఇది సంఘజీవి లక్షణం. సంఘజీవితం మనకి లక్షణం.

కట్టుబాటు

బ్రతుకులో ఫలాపేక్ష లక్షణం. ప్రతిమానవుడికి యీ ఫలాపేక్షలు పాపావ్యయే. ఏటిని సందర్శించు కోవటం ప్రతిమనుష్యునికి అవసరమే అంటే గాదు. తన ఫలాపేక్ష లేక యితరుని ఫలాపేక్షలను సందర్శించటం మానవ అతిశయం. ఎందుచేత? తన ఫలాపేక్షలను సందర్శించుటకు ఇతరుని పాపం తనకు కావాలి కనుక. ఈ విధంగా ఒకనికి, మరొకనికి గల సంబంధం కట్టుబాటు యి నిలబడుతుంది. ఈ కట్టుబాటువలన సమాజం లేక సంఘం అనేవి యేర్పడతాయి ఈ సంఘం ఆశయం ప్రతిమనుష్యుని ఫలాపేక్షలను సందర్శించుటే. ఈ సమాజం మనుష్యునివెల్లికి కొన్ని విధులున్నట్లు భావిస్తుంది. ఎలాగంటే, —తన యింటి కనుపూర్వ ప్రక్కయింటివాడి సమస్యలో పాల్గొనరాదు. ఎందుచేతనంటే అలా పోయినవల్ల ప్రక్కంటి వానికి, బ్రతికటాని కోక విధిమైన అటంకం కదా! అలా పోయకుండా ఉండటం మొదటివాని విధి. ఈ విధి అంటే యేమిటో విచారించాలి మనందర.

విధి అంటే ఒకడు మరొకడికోసం చెయ్యవలసిన పని కావచ్చు. ఒకడు మరొకడి విషయంలో ఒక పనిని చేయకుండావలసిన అవసరం కావచ్చు. ఉదాహరణకు ఒకడు శింషకవారిని కొట్టరాదు. కొట్టకుండా వుండేది. ఆ శింషక వారిని బ్రతుకుకు అత్యవసరమైనది

గదా! ఇలా ఒకడిచేత కొన్ని పనులు చేయించటం, కొన్ని పనులు చేయకుండా చూడటం సంఘం చేస్తుంది. ఆ పనులు చెయ్యవలసిన బాధ్యత వ్యక్తి విధి అయివుంది.

విధి నిర్వచనం

‘శ్రీ’ అనే ఆయన విధిని ఇలా నిర్వచించాడు: “సంఘంచేత ఆదేశింపబడి ఒక మనుష్యుడు యేదైనా పని చెయ్యవలసివుంటే, లేదా ఒక పనిచేయకుండా వుండవలసివుంటే, ఆ చెయ్యవలసిన పని, లేదా ఆ చేయకుండా వుండవలసిన అవసరం అతిథి విధి అవుతుంది” అని. సంఘంచేత “ఆదేశింపబడి” అనే మాటలో కొంత విశిష్టత వుంది. విధిని వ్యక్తిచేత నిర్వర్తించేయటం సంఘం పని గనుక సంఘం ఆదేశించటంలో ఆ పనిని అతడు చేసి తీరవలెను. లేదా ఆ పనిని అతడు చేయకుండా వుండి తీరవలెను అనే ఒత్తిడి గమనించ తగింది. భోజనానంతరం మంచి నీరు త్రాగవలెను. ఇది సంఘం ఆదేశించినవి అనయ. ఎందుచేత? ఎవరైనా మంచి నీరు త్రాగకపోతే సంఘం పట్టి బలవంతగా త్రాగించదు గనుక. అందువలన మంచి నీరు త్రాగటం అనేది వ్యావహారిక విధి (Legal duty) కాదు. కల్లు త్రాగరాదు అని సంఘం నిర్ణయించినదనుకొండి. ఎవరైనా కల్లుత్రాగితే, సంఘం పూరుకొడు. అందుచేత కల్లుత్రాగకుండా వుండటం వ్యావహారిక విధి అవుతుంది. ఈ నిర్బంధం ఎలా అమలు జరుగుతుంది అనే విషయం వేరు. పోలీసులద్వారానో ఎలానో సంఘం అమలు జరిపిస్తుంది. పై నిర్వచనంలో ఈ భాగాన్ని నొక్కుకూ “నొబ్బుడు” అనే ఆయన విధికి మరొక నిర్వచన దిచ్చాడు. అందులో సంఘం అనే మాటకు బదులు శాసనం (లేకపోతే ‘లా’) అనే మాట వాడేశాడు. దీనికి కారణం, —పూర్వకాలంలో సంఘం ఒక్కటే విధులను వ్యక్తులచేత నిర్వర్తించేవేమంటేది. మరీ యిప్పుడు సమాజ ప్రతి విధికున ఒక శాసనపూర్వకంగా లేక కొద్ది నిర్ణయించిన ‘లా’ పూర్వకంగా నిర్వర్తించబడుతుంది గదా! ఆయన నిర్వచనం ఇది: “ఒకడు, ‘లా’ తనను ఆదేశించిన పని జరుపకుండా వున్నట్లయితే లా చేతనే నిర్బంధపెట్టబడి వ్యావహారికమైన పనుల బాధ్యుడౌతాడు.

ఆ కార్యము విధి" అని. ఇది అన్నంతమాత్రంచేరి తెలు ప్రాప్తి, ఉరితీయటం, జుల్మనాలు మాత్రమే కావు. పాపం చివరక వా లే. ఉ పా ధ్యా యు థేం చేస్తాను? నిలబెట్టి దదివిస్తాను. అలాగే తను చేయ మన్న పని చేయకపోతే, సంఘం అనేక విధాల ఆ పని అరికిచేరి చేయింపజేస్తుంది. ఈ చేయింపజేయటంలో కలిగిన ఒత్తితే - నిర్బంధమే - ఇది. వ్యావహారిక మైన ఇటుకు ఆ మాత్రం నిర్బంధం - ఒత్తిడి - చాలు. జుల్మనామే చేయవలయునని లేదు. ఉరితీయ టమే జరిగాలని లేదు. జైలుప్రాప్తిమే కావలె నని లేదు.

పై నిర్వచనం మూలకంగా సంఘం (ఇకవిషయకు 'లా' అని పునఃకొనించవచ్చు సమకొంటాను) ఎక్క డెక్కడైతే నిర్బంధమైనపనులు చేయించటానికి మను యునిపై ఒత్తిడి తెస్తుందో అక్కడల్లా విధివుండి నిర్వర్తించబడేదని అర్థం. అదికాక, ఎక్కడ చాల తప్పుటం జరిగిందో ఎక్కడ తప్పదం కలిగిందో ఎక్కడ శిక్షం జరిగిందో అక్కడల్లా యీ వ్యవహారపు ఒత్తిడి (Legal sanction) నిలా ఏర్పాటుచేస్తుంది కనుక అక్కడ విధి నిర్వర్తించబడలేదని చెప్పవచ్చు. ఒక విధంగా, అలాగే ఉన్న మనం కోకప్పుకొని పైకి ప్రాకు తున్న ఒప్పిస్తుంది. 'కానవంచేసి కారణమేమంటే విధి నిర్వర్తించజేయటానికి.' అకానవంచేయటానికి ముందు విధిని నిర్దిష్టంగా తెలుసుకొని, దానికి ఇది లేక అది చేయటానికి తగిన ఒత్తిడిని ఏర్పాటుచేస్తాను. కాని మనం ముందు కానంలో ఇది. యొక్కడ వుందో చూస్తాము. అక్కడనే విధి అనేది ఒకటి వున్నదని గమనిస్తాము. ఎలా తెలుసుకున్నా రెండూ విడి విడిగా తెలుసుకోవాలి. విధి తెలిస్తే ఒత్తిడి యెలా చెయ్యాలి అన్నదానికి ఒత్తిడి చేయటమేమిటో తెలిస్తే విధి మేమిటి అనేదానికి కూడ కానంగాని, కోర్టులు నిర్ణయించి పెట్టిన యితర 'లా'గాని చూడవలసి వుంటుంది.

విధుల వైవిధ్యం

విధులు రక రికాలు. ఆ రకాలన్నీ తెలుసుకొని తర్జన భర్జనచేస్తేనే కాని వాటి విలువ తెలియదు. ప్రతి చిన్న విషయం కిర్ల విధిం చేసి పరీక్షించినప్పుడు గాని ఒక శాస్త్రవిషయం మనసులో నిలవదు. సులూచీ పువ్వు ఎట్లాగా మెత్తిగా మంచి సువాసన విస్తూ వున్నదనే విషయం మూలదృష్టికి లేదీగ్గా తెలుస్తుంది. శాస్త్రదృష్టికి తెలిసేది ఇంకా కొంతం వివిధమైనది వుంటుంది. సులూచీపువ్వు యక్షిణీయంత్రం (మైక్రో

స్కోపు) క్రింద పెట్టిచూస్తే కొన్ని వేల రంధ్రాలు ప్రతి శేకులోనూ కన్పడతాయి. విడికణాలు దాని కిరింలా తిగుతున్నా వుంటాయి. ఇవన్నీ ఆ సులూచీ పువ్వు నమగించేందుకు అవసరమైన విషయా లేవాలంటే, నిజం కాకపోవచ్చు. ఐతే, ఆ విషయాల, సులూచీ మొక్కల్ని పెంచటానికి, సులూచీ రెక్కల్లో రంధ్రుల్ని కలిగించి అనుభవాల్ని అత్యధికం చేయటానికి అవసరమైనవే ననిపిస్తుంది. అలాగే విధులు అనేక ప్రాకారాలంటే, ఏమేమిటో తెలిసికొంటే అది విచ్చివహింబల్లా యిది ఫలానా రకమని చెప్పి దాని సులూచీలున్నూ, అందులో పుట్టిన హక్కు సులూచీలున్నూ తెలుసుకోవచ్చు. కొన్నింకాలు చూడాలి.

(1) క్రియాపూర్వకవిధులు-తద్వ్యతిరేకాలు

తండ్రి విడ్డకు భోజనం సంపాదించిపెట్టాలనేది ఆ తండ్రి చేయవలసిన విధి. అలా పెట్టకపోతే అతడు తన విధిని నిర్వర్తించినవాడు కాదు. భార్య భర్తతో సంసారము చేయాలి. అలా సంసారముచేయక దూరమువెళ్లిపోతే, భార్య తన విధి నిర్వర్తించక పోయిన దివుతుంది. ఆ క్షేత్ర తండ్రిచేత, సంఘము ద్వారా అనగా 'లా' ప్రకారం తన భోజనమునకు ఏర్పాటు చేయింపజేయవచ్చును. ఆ తండ్రి కిడ్లము లేకపోయినా తిట్టికొంటూనైననూ అలాంటి యేర్పాటు చేయక తీరదు. ఆ భర్త కొడుకద్వారా తన భార్యను రప్పించి తన ఆధీనం చేయించుకొన వచ్చును. అమె యిష్టయిష్టముల నెవరూ మార్చలేక పోవచ్చునుగాని అమె కారీకంగా తీసికొనిరాలిది భర్తచేరి కప్పగించబడవచ్చును. ఈ విధులలో, చేయ వలసిన క్రియ ఒకటి యేదో వుండితీరుతుంది. అందు చేతనే యిది క్రియచే చేయవలసిన విధులు. లేక క్రియా పూర్వకవిధులు (Positive duties) అని అంటాము.

చేయవలసిన క్రియ యేదీలేని విధులు కొన్ని ఉం టాయి. అవి పై చెప్పిన విధులకు వ్యతిరేకమైనవి. ఏదో కొన్నిపనులు చేయకుండా వుండటమే విధి. అంచేత అవి వ్యతిరేక విధులు (Negative duties). అవెలాంటి వంటే, ఈ యిల్లు వాడయితే మీ శత్రునూ తద్వ్యతిరేకంగా నడువరాదు. అంటే ఆ యింటిని మీదె నినుకోవటం, అలా ప్రవర్తించటం చెయ్యరాదు. అనగా ఇతరులకు చెందిన ఆస్తిపై తమ కోర్కెల కలుగ జేసుకోకుండా వుండాలి. ఇక్కడ హక్కుకు వ్యతి రేకమయిన క్రియ యేదీన్నీ చేయకుండావుండవలసిన అవసరం వుంది. అలాంటివే వ్యతిరేక విధులు. అలాం

టిని చేస్తే యేమవుతుంది? చేసినపనినిబట్టి వుంటుంది దాని పర్యవసానం. వా యింట్లో అక్రమంగా ఒక యంగయ్య ప్రవేశిస్తే, అతడిని కొద్దువారు లేవగొట్టుతారు. వా స్థలంలో మరొక పొరుగుయ్య గోడకట్టితే కొద్దువారు దాన్ని పడగొట్టించి, అందుకయిన ఖర్చు గూడ అతడివద్దకుంచి వసూలుచేస్తారు. ఒక పొరుగు వోడు ఒక అపమద్యుని కొట్టితే, కొద్దువారు ఆ కొట్టిన వాణ్ణి శిక్షిస్తారు. దెబ్బను వయంచేసుకోవాలనికైన ఖర్చు లేనవారైతే అదిగూడ వానివద్దకుంచి యిప్పిస్తారు. ఈ కొద్దుబాటే తోడ అరిగే వ్యవహారం యిదే!!

(2) ప్రధాన విధులు. అనుసరణ విధులు

ప్రధానమైన విధులు స్వతస్సిద్ధంగా తమంతట అవి నిలచి వుంటాయి; ఇతరవిధులయిన ఆధార పవతు. అలా ఆధారపడితే విధులు రెండోరకపు విధులు; ఇవి ఇతరవిధుల్ని అనుసరించివుంటాయి. ఒకడు మరొకని తేల్చిన మొట్టగారు. ఇది ప్రధానమైన విధి. ఒకడు తన వ్రాసిన ప్రాసోబు క్రిందగల అప్పు చెల్లించవలెను. మరియొకని సొత్తు తేల్చుకొని పోరాడు. ఇవన్నీ కూడ ప్రధానమైన విధు లనవచ్చు (Primary duties). ఇవి మరొక విధిపై ఆధారపడితేవు.

ఇక అనుసరణ విధులంటే (Secondary duties) ఒక ప్రధానవిధి వనువరించివుండే విధులు. ఒకడు ఇంకోకడి తేల్చిన మొట్టినా దెనుకొండి. అతడు తన ప్రధానవిధి నిర్వర్తించలేదు. అందుచేత ఒక అను సరణ విధి ఆ మొట్టినవానిపై పడుతుంది. అది యేమి లంటే ఆ మొట్టబడినవానికి నష్టపరిహారముక్రింద కొంత మోం యివ్వవలసివుంటుంది. అది తన విధి అవు తుంది, కొద్దువారు యీ విధి నీ నిర్వర్తించలేకపోగా. ఒకడు మరొకని సొత్తు తేల్చుకొనిపోయినా దెనుకొండి. అప్పుడు తనపై మరియొక అనుసరణ విధి వచ్చిపడింది. ఏమిటంటే, ఆ ఆస్తి తన కొన్నాళ్ళనుభవించి నందుకు నష్టపరిహారం యిచ్చుకోవాలి. తనవద్దనున్న ఆ ఆస్తి తిప్పి యియ్యవలెను. కనుక అనుసరణ విధులు సాధారణంగా తగాదా పరిష్కారంకోసం వుపయోగిస్తూ వుంటాయి (Remedial duty). నష్టపరిహారం యిప్పించవలసిరావటం (damages), ఆస్తి పునఃస్వాధీనం. చేయవలసిరావటం (Restitu tion), శిక్షాదుర్భవయోగం పొందటం (sanctioning duty) లంటివి పరిష్కారకూర్గాలు.

(3) సర్వత్ర విధులు-సాంబంధిక విధులు

కొన్ని విధులు చాల భూటంగ వుంటాయి. అవి చెయ్యకపోతే కొంప మునుగుతుం నవ్వవూట. అవి నిర్వర్తించకపోతే, ఒక శేత్రం చేసినట్టు భావించి శిక్షించుతా తనవచ్చు. ఉదాహరణకు: ప్రభుత్వానికి పన్ను కట్టవలెను. ఆత్మహత్యాప్రయత్నము చెయ్య రాదు. కొద్దువారు చెడత్రాగి సంవరించరాదు. మరొ కన్ని చంపరాదు. తగిలినమైన చెప్పే వున్నాయి. ఏటివి చేసినందుమూలాన మరియొక ప్రతికాయంన్న వ్యక్తి తన హక్కు యధాతథంగా దెబ్బతిన్నదిని చెప్పలేదు. కాని సంఘంమూత్రం ఏటి ననలు సహించదు. సంఘం అతేటకులు యిప్పుడు ప్రభుత్వం అనవచ్చు. ఆత్మహత్య చెసుకొంటే యెవరికి వద్దం? తనకే. ఏనా, సంఘానికికూడ వద్దుమే. ప్రభుత్వం అలాటి ప్రయత్నాల్ని చారిస్తుంది. అలాటి ప్రయత్నం చేసినవారిని శిక్షిస్తుంది. అలాగే గోహింస ఒక మితా దును విించి చెయ్యరాదు అని "లా" వుంటే, యీ గోవులకు చంపకుండా వుంచబడవలసిన హక్కు వున్నదిని అనగలమా? లేదు. ఎందుకంటే వ్యవహారికపు హక్కులు (Legal rights) మనుష్యులకు మాత్రమే వుంటాయి. మనుష్యులు అంటే అర్థం, 'లా' దృష్టిలో మనుష్యులు అని అర్థం. సన్యాసి మను ష్యుడు కాదు. ఎంచేతనంటే అతడు సర్వసంఘటి త్యాగి. హక్కుల ప్రసక్తి అతనికి కక్కలేదు. ఇతే ఒక కంపెనీ హక్కుల్ను కలిగివుండవచ్చు. ఒక సంస్థ హక్కులను కలిగివుండవచ్చు. అంచేత యీ కంపెనీలు, సంస్థలు అన్న మనుష్యులే. లా దృష్టిలో మనుష్యు లన్నమాట (Juristic persons.) అయినా ప్రభు త్వం కొన్ని సందర్భాల్లో వైవాటిని శేరాలుగా పరిగణించి శేరస్తుణ్ణి దండేస్తావుంటుంది. కనక ఇలాటి విధులు ప్రత్యేకమైన హక్కులు వుట్టటానికి ఆధారం కాకపోయిన సమయంలో కూడ అవి విధులుగానే గుర్తించబడి విధులుగానే తేరజేర్చవలసింది. అందు కే అవి 'Absolute duties' అని అన్నాడు. సర్వత్ర, అవి విధులుగా పరిగణించబడతాయి కనక మనం వాటిని సర్వత్ర విధు లనవచ్చునేమో!

మిగతా విధులు ప్రత్యేకమైన హక్కును పుట్టించకేసేవి. అవి హక్కులకు సంబంధించిన విధులు. సాంబంధిక విధులనవచ్చు. అనగా relative

duties అన్నమాట. ఏదో ఒక హక్కునకు సంబంధించి వుంటాయని.

విధి, హక్కు కవలపిల్లలు

ఈ విధిని నిర్వర్తించజేయటం అనేదాన్ని సంఘం ఎందుకు తెలిపిపెట్టకుంది? వ్యక్తుల ఘోషాక్షేపాలు రక్షించేటందుకు. ఆ ఘోషాక్షేపాలు, యీ విధి నిర్వర్తించేవాడిని వదిలి మిగతావాని వెనకబెట్టాకొవచ్చు. ఒక కరణ్యుల తన విధిని నిర్వర్తించకపోతే, మరొక కంకరయ్య సంఘంతో ఫిర్యాదుచేసి లేదా 'లా' చెలాయించ కోర్టులలో ఫిర్యాదుచేసి ఆ విధిని సంఘంద్వారా, లేదా ఆ కోర్టులద్వారా నిర్వర్తించజేస్తాడు. అలా నిర్వర్తించజేసేటందుకు ఆ కంకరయ్యకు హక్కు వున్నదంటాం. ఈ కంకరయ్య హక్కు ఆ కరణ్యులకున్న విధి ఒక్కసారి వుటినయి. అంచేత అది ఒకటి విడిచి ఒకటి వుండవు. (చూడుడు. భారతి 1959 ఏప్రిల్ నెల సంచిక "మనకున్న హక్కులు" అనే శీర్షిక క్రింద.)

పర్యవసానం

ఇంతకూ చెప్పకచేయేటంటే ఒకడు తనపై నున్న విధి తెప్పకు నిర్వర్తించలేదా ఆ విధిలోవుట్టిన హక్కు చెప్పింటుంది. ఆ హక్కు మరొకడిది అయివుంటుందిగా! అది 'లబ్' 'లబ్' మని గొలపెట్టుతాడు. ఎక్కడ? కోర్టులో. కోర్టువారికి, యీ నిర్వర్తించబడని విధిని లేదా దాని అనుసరణ విధిని నిర్వర్తించజేయగలిగిన అధికారం వుంది. వారు హక్కుల విని యీ ఫిర్యాది చెప్పేదంతా నిజమయితే, వెంటనే అమీనాలు పోలీసులద్వారా ఒత్తిడిచెచ్చి మొదటివానిచేత విధిని నిర్వర్తించజేస్తారు. ఆ నిర్వర్తించజేసేది పైన చెప్పినట్లు వెనక అతిసు చేయవలసిన విధియే అయియుండకపోవచ్చు. మరియొక అనుసరణ విధియే యుండవచ్చు. అనగా ఏ వ్యవహారమైనా యిప్పించవచ్చు. కట్టిన గోడ పగలగొట్టించటం—యిలాంటి పనులు చెయ్యిస్తారు. కోర్టువారు ఆ పనులలో చెప్పినపనులన్నీ చేయటం అతిడి బాధ్యత

అవుతుంది. ఆ బాధ్యతను భరించక తప్పదు. దాని వతికు వద్దన్నా కోర్టువాని వదిలిపెట్టరు. ఏతావతా—ఒకడు తన విధి చెయ్యకపోతే, ఇంకొకడి హక్కు చెప్పింటుంది. కోర్టులచే అధికారం చెలాయించబడుతుంది. కోర్టులు చెప్పినపనులు అన్నీ చెయ్యవలసిన బాధ్యత ఆ మొదటివాడు స్వీకరించవలసి వుంటుంది.

హక్కులు కాపాడుకోకపోతే....

హక్కులు కాపాడుకోకపోతే ఏమవుతుంది? చెప్పితిన్న హక్కులు కాపాడబడటానికి అధికారం చెలాయించబడవచ్చు మాట. అప్పుడు బాధ్యతను స్వీకరించవలసి పని యెవరికి వుండదు. ఎవని హక్కుయితే చెప్పితిన్నదో అతడు వెళ్లివాడవబడతాడు. బహుశా ఒక అసామాన్య పట్టుకొని యింకొకడు పిలక లాగుతాడనుకొండి. హాస్యంకొలుకు కొంతకేపు పూరుకొని వచ్చుతూ బాస అనుభవిస్తూ వుండేవాణ్ణి మనమంతా వెలివాడంటలేమా? ఎంతే? తన హక్కును తన కాపాడుకోలేనివాడయిపోతున్నాడతడు. అంచేత వెళ్లివాడు. కాకపోతే న్యాయానికి అయివుంటాడేమా. (అనగా Civil death - విహితమైన మరణాన్ని పొందినవాడన్నమాట.) లేదా వట్టి అసమర్థుడున్నా 'సీనికు' న్నా అయియుండవచ్చు. అలా వెళ్లివాడని పిండుకొనుండా, సీనిక్ కొనుండా వుండాలంటే తన విధులు నిర్వర్తించి, తన హక్కులు అనుభవించి అవసరమైతే అధికారాన్ని చెలాయించజేయాలి. దాని కోసం వ్యవహారకాస్త్రం తెలుసుకోవాలి బాధ్యమైంటివరకు.

వికే రాజ్యపాలకులకు (అనగా ప్రభుత్వము, కోర్టులు, కానరాసభలకు కలిపినది) కూడ యీ హక్కులు, యీ విధులు, యీ బాధ్యతలూ వున్నాయా? ఇది ప్రశ్నలతో వ్యవహారకాస్త్రంలో భూభండీగా కేలని సమస్య. దీని విషయం విచారించి చూడండి వినుమీ మనస్సుకు తగుతుందో!!

అపరోక్ష ధర్మము

శ్రీ హరిత శివశర్మ

ఇది ఇది కాదు కాదు, గడియించిన జెందము చిక్కినందు నా
యది యని లేదు లేదు, నన జే నిటులైతిని, సంగభావ వి
ద్యుదశని పాత తాడిత మహా! మరి యీ కిరివంపు బుద్ధికే
యదియని లేదు, లేదు నని యాడగరాదు, విచిత్రమై చనన్.

నే నెవ్వండను, నాకు నెవ్వగు, స్పృహ నిర్భర్తన క్రితుడన్
నే నెవ్వండను, నాకు నెవ్వగు, వ్యధానిష్టా విఘ్నాశ్శుడన్
నాకు నేనె, మరెవ్వగుండుదును, నానాభార సంక్లిప్తమై
సోకన్ నా శివువుం బూలంబుల నవోహి దుఃఖసంకల్పములే.

ఇవి చేతులా? కావు; ఎవరికే నొకరికి బానిసత్వము చేయు బ్రతుకుదాల్చు,
ఇదియు మస్తిష్కమా? ఇదియును బుద్ధియూ? అగురాళ్ళకు నమ్ముజైన ముద్ద;
ఇది శరీరమ్ము కానేకాదు; గొడ్డుసంసారమ్ము నీదు పంజరము తేనె;
ఇదియును జీవితంబెంతయుగాదు, నింతయుగు కూటికొరకై త్రచ్చు నుదధి;
ఇంకలో నే నటన్న గుర్తెందుగలదు? కలదు ఒక్కటి పరమ దుఃఖమ్ము మాత్ర
మదియు సుఖమానో, దుఃఖమే యానో నాకు తేల్చి చెప్పగలాని ప్రాణింతు సతము.

నాదని చెప్పకో ననువు నానని యట్టిది; నిత్యకష్ట ఝం
ర్భూనశితంబునై, విధుర మార్గణ దత్తశరీర యాత్రయై
అదరి యీదరిన్ తెలియనట్టిదియై, అతిభారమై, అహా
ఈ దురితంపు దుఃఖమున నీదను తేలనులేని జన్మమై.

నే గుడికట్టుకొంటి నిట నేనను చీకటి యెల్లలోపలన్
ప్రేగయి నేనుకున్ పయిన వేగుగ నేమియు లేనియట్లుగా
లోగితి కామక్రోధ మదలోభమునన్, గడియించినట్లుగా
త్రాగితి సర్వతంత్రము స్వతంత్రము దివ్యయథామధూక్తినాన్.

గడివోని హృదయ సంఘారామ సీమలో కలలు రేపితి తథాగతుడననుచు
నిత్య నూతన నవోన్మిషిత భావములోన రమణిందితిని ఉద్భ్రమముడ ననుచు
సన్యసించిని సమ స్తమును కర్మముగూడ వదైత్రమన త్రాగినట్లుగాగ
తలను చుట్టితిని వల్కిలకల్పితము పాగ రిక్తజాతుల నుద్ధరించు బుద్ధి

కడకు సాధించినదియ, నా కన్ను నేన పొడిచికొనినట్టులైనది; పొదలు దుఃఖ
వారి నెగచివకు నలలపై విషాద గీతికలపాడు నావనై కీమపడితి.

ఈ దుఃఖములు మేఘముల్వలెను నా యీ మేఘనందెల్ల నా
నా దార్గత్యపు భావముల్ చినుకు నంకిన్ నేను నేనైతివా?
ఈ దుఃఖములు నేన? నే నెవడనం చెంతేని చింతించగా
ప్రాచుర్యావముచెందె నగ్నిశిఖలై రాజన్మనుహా భావముల్.

నే నెవ్వండను, నాకు నెవ్వరు, సృహానిర్యూయ్యథ చేతన్కుడన్;
నే నెవ్వండను, నాకు నెవ్వరు, కృధానిష్ఠాపటిష్ఠాత్ముడన్;
నాకున్ నే ననుబంధ చూడిపడిపో; నైతిన్ మహాకర్మ దీ
యో కల్యాణా ధురంధరుండను, జగత్కంజాత చందార్కుడన్.

శర్మము సర్వజగత్తు సాధిష్ఠ పథగామిగాగ,
వర్మము రీతి రక్షించి వర్తిల్లుచుండునదైన,
ధర్మము కర్మము, మరియుధర కర్మశక్తియునగును
కర్మము నేను, జగమున కర్మశక్తియుగూడ నేను.

కర్మము, కర్మశక్తియును కళ్యాణావధములయందు
ధర్మము త్రోవల త్రొక్కి, ధరలోన నిల్వవయేని;
మర్మము విడిచి చెప్పెదను మరి మూడులోకముల్ లేవు
కూర్చిదైవములును లేరు కొల్లవో ప్రార్థించుటకును.

కర్మము కర్మశక్తియునుగాక ధర్మముల్ లేవు లోకముల
శర్మముల్; కర్మను నేను; కర్మము, కర్మశక్తియును
కర్మముచేయు కార్మికుడ; ధర్మము నిద్రియ; మరియు
మర్మము వెట్టి నెమకినవైన మరివేరు ధర్మము చొరడు.

కర్మము, కర్మశక్తి మరి కర్మనగు ఫలంబు నెట్లు
కార్మికాహాధతజెంది ఘనఫలదాయక మగును,
శర్మము ధర్మము నదియు ధరలోన శాంతియు నదియు
దుర్మాగ్ధుడగు కలి చెందు దుర్మరణముగూడ నదియు.

ఎల్లవరోక్షధర్మముల నెక్కటి నెత్తిన దాల్చి లోన వ
ర్తిల్లెడి లోభమోహ మద తీవ్రతలన్బడి, చెల్ల రేగి, భూ
ర్తిల్లిన మార్గముల్ వదలి తేకువబట్టుడు, నర్వలోక ర
క్షోల్లసితంబు కార్మికము నుత్తమమో అవరోక్ష ధర్మమున్.

భారతీయ వాస్తు విజ్ఞానము

శ్రీ గడియారం రామకృష్ణశర్మ

1

భారతీయుల వాస్తుశిల్పము కళగా పరిగణింపబడినది.

‘కళ’ అనగా అంశము. ‘క’ కారము బ్రహ్మ వాచక మగుటవలన సృష్టిని, ‘ల’ కారము లయమును సూచించుచున్నందున కళిహాడ సృష్టి, స్థితి, సంహార రూప మైనది. ఆక్షరమాలయందలి వ్యంజనవాక్షరములకు మొదలు ‘క’ కారము; అంత్యము ‘ల’ కార మగుట వలనను, స్వరములు ప్రాణస్వరూపము లగుటవలనను క—ల అను ఆక్షరములలో లలితా త్రిపురసుందరి స్వరూపము నిర్దిష్టమైయున్నది.1 శ్రీవిద్యాపాపవాచీర్యాగ్రక్రమమందు చంద్రదుండల యోగకళల నుపాసించునపుడు ముఖ్యమైన ‘పాదాఖ్య కలయే త్రిపుర సుందరి స్వరూపము. ఈ పదునాడు కళలనుండియే చతుష్టయకళలు, ఆక్షరములు పుట్టివని, కావున శ్రీవిద్యాస్వరూపమైన వేదమే సర్వకళలనునూ మూలము.

భారతీయసంప్రదాయము ప్రకారము కళ లరు వదిహాలు. శాస్త్ర, శైవ, పురాణ, కామనూత్రాది వాఙ్మయమునందీ కళలనుచూర్చి విస్తరముగ తెలుప బడినది. పురాణములలో శ్రీమద్భాగవత, హరివంశ, విష్ణుపురాణములందును, లలిత విస్తర (శాస్త్రగ్రంథము), ఉత్తరభాగవతనూత్ర (శైవగ్రంథము), వాత్సర్యమున కామనూత్ర, శుక్రనీతిసారములందును ఈ విషయ ములు చెప్పబడినవి. భాగవతాదులు కళలసంఖ్య అరువదిహాలుగు అనినవి. కాని, వాని వివరములు తెలుప లేదు. భాగవత వ్యాఖ్యాతలలో విశ్వనాథ దక్షకర్త, శ్రీధరశ్యామి, వల్లభాచార్యులు మాత్రము అరుది హాలుగు కళల పేర్లను పేర్కొనకబోయినను ఇవి ‘శివతంత్రము’న వివరింపబడినట్లు ప్రాచీనాదు. ముఖ దేవుడను మరొక వ్యాఖ్యాత కళలను దెల్పు ‘విద్యా సంగ్రహ నిబంధము’ను పేర్కొన్నాడు. ఇంతకంటె మునుకు పురాణములనుండి విశేషముగ తెలియుటలేదు.

శాస్త్రవాఙ్మయమునందలి ‘లలిత విస్తర’మున 86-విష్టమైన కళలు, వాని పేర్లు పేర్కొనబడినవి.2 కాని అందు వాసువిద్య చేర్చబడలేదు. శైవగ్రంథమున ‘ప్రబంధకోశము’నందు 72 కళల వామము లొసగబడి నవి. అందు 85 వ కళ “ప్రాసాద లక్షణం.”

‘శుక్రనీతిసారము’నందు 64 కళలు, వాని పద థులు చెప్పబడినవి. వానిలో 27 వది ‘తిలాకవాన్ ప్రాసాద సమధూమిక్రియా’. వాత్సర్యమున కామ నూత్రములో ప్రభునాథికరణమునందు శ్రీ పురుషు లధ్యసంపదగిన చతుష్టయ కళలు, మరికొన్ని ఉపకళలు పది స్తరముగ తెలుపబడినవి. వానిలో 88 వ కళ “వాస్తువిద్యా”. ‘కామనూత్ర’ వ్యాఖ్యాత ‘యశో ధరుడు’ తన వ్యాఖ్యలో 64 మూలకలనియు, వాని నూత్నవిభాగాములు చేసి‘తో 518 కళలనుననియు చెప్పివాడు.

ప్రాచీన భారతమున 64 కళలతో‘హాలు 82 విద్యలును వ్యవహారముననుండి ప్రతివాడు విధిగా అధ్యసంపదవలసియుండెను. పై 82 విద్యలలో ‘శిల్ప శాస్త్రము’ కూడ కలదు.

82 విద్యలు:— వేదములు నాలుగు: ఋగ్వేద, సామవేద, యజుర్వేద, ఆయుర్వేద, ధనుర్వేద, గాంధర్వవేద, తంత్రములు.

వేదాంగము లాదు: శిక్షాకల్ప వ్యాకరణ నిరుక్త జ్యోతిష వ్యంధిములు.

ముఖ్యశాస్త్రము లైదు: విూహంశా, తిర్క్క, సాంఖ్య యోగ వేదాంతములు.

ఇతరశాస్త్రములు పదునూడు: ఇతిహాస, పురాణ, స్మృతి, నాస్తికమత, అర్థశాస్త్ర, శిల్పశాస్త్ర, ఆలంకార, కావ్య, జ్యోతిష, స్వరోక్తి, యజువంశ, జేతాది-చర్మశాస్త్రములు.

ఈ శాస్త్రములలో ఆయా విషయములకు సంబంధించిన లక్షణములు నిర్వచింపబడినవి. ఇవన్నియు భారతీయుల ప్రతిభ అన్నిరంగములలో ఎట్టిస్థితిలో నుండెనో చాటుచున్నవి.

2

భారతీయ వాస్తు విజ్ఞానమును వేడు అధునిక ప్రపంచమునకు పరిచయము చేయుటకు తగిన కృషి

1. అకచట తదియాద్యైః సప్తభిర్వర్ణైః షర చిత ముఖాహాపాద మధ్యాగ్రహృత్కాగ్నీ సకల జగదిధీగా తావ్యతా విశ్వయోగిః వితరణ పరిసృజిం చేతసః కారదా వః॥ “ప్రపంచ సార”.

2. ప్రాచీన భారతేశ కలాత్మక విరోధ (హిందీ)

జరుగుటలేదు. పాశ్చాత్య వాస్తుశాస్త్రము వర్ణయనము చేసిన దేశీయ, విదేశీయ పండితులు భారతీయ నిర్మాణములను చూచి పెరగందుచుండిరేనని వానిని గూర్చి తీర్మానముగ తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నించుటలేదు.

మన వాస్తువిశేషములను గ్రహించుటకు కృషి చేసిన పాశ్చాత్యులలో కొందరు ప్రహృషితులు లేక పోలేదు. "వి. ఆర్. హార్టింగ్స్" అను సివిల్ ఇంజనీయరు తన వాస్తుగ్రంథమునకు "హిందూలు వ్రాయుచు భారతదేశమునకు వచ్చిపోవుచున్న వేల కొలది ఆంగ్లేయులలో నే ఒకరిని తన భారతీయ వాస్తు శిల్పకళా విశిష్టతను, భారతీయుల పాండ్యోపాసనను గ్రహించినవారు కలరో లేనో చెప్పజాలను." 3 అని సత్యమునుచాటివాడు. ప్రొఫెసర్ ఫ్లెచర్ "ప్రాచ్యకళ మా దృశ్యమును విశాల మొనర్చుచున్నది. కాని అందరి మాస్మితర, నవీనతలు మాకు అంతు చిక్కుటలేదు. భారతీయములైన ఏకశిల్పిలను ఇంటికే కళాకళ్యణము మేము కొందలేదు" అని వ్రాసినాడు. 4

అగామిన భారతీయ వాస్తుశాస్త్ర మహాపాగరమున ప్రవేశించి అచ్చముగాల పరిదీయుటకు విశేష కృషి జగూపలసియున్నది. అనంతాంకర కాల గగ్గమున దాగియున్న ప్రాచీన వాస్తు నిర్మాణమును దర్శించుటకు జ్ఞానశ్రోతులవలె అపొగాషే మువ్వడిక సాహిత్యము, పురాణాగమ శిల్పశాస్త్రములు ఇంకను మిగిలియున్నవి. నేటికిని సప్తవిష్టములైయున్న ప్రాచీననిర్మాణములు మన కళావిశిష్టత వెలుగెత్తి చాటుచున్నవి.

పాశ్చాత్యులను, వారి అడుగుజాడలలోని దేశీయ పండితులను నేటికిని సృష్టి ప్రారంభకాలము 6000 ఏండ్లకంటె చాల ప్రాచీనమని అంగీరించు స్థితిలో లేరు. వారు మాచించు ఈ కాలము సత్యముగ మన కలియు గారంధముతిప్ప అన్యముకాదు. అజ్ఞాన చున్నులైన వారి కన్నుల దెరపించుటకై మన శాస్త్ర పరిశోధనకు బూనుట అవశ్యక ర్తవ్యము.

భాంతీయ వాస్తునిర్మాణ ముత్కృష్టమైనది; ఉదాత్తమైనది. మన ఆధ్యాత్మిక వికాసమున కనుగుణముగా ఆయుప్రయోజనములేకూడిన ఆరాధనలు, ఉపాసనలు, వానికి తగిన దేవతలు, దేవాగారములు వెలసినవి. ప్రపంచ వాఙ్మయముగ ప్రాచీనతమమర వేదోపనిషత్తులలో దేవమూర్తులు, దేవాగారములు, పూజలు ప్రస్తావించబడినవి.

వేదకాలమునాడు జనులు సుహృదలోగాక సుందరవర్త్యములలో వసించుచుండిరని అధర్వ వేదము చెప్పుచున్నది. వేదములలో రాజులకు ప్రాసా

దములను, రాజోద్యోగులకు "బాలా, హర్వ్యము" అను ఉండిపట్టు కొనవచ్చుచున్నది. తెలితీయ ప్రాహ్మణ్యమున నొక ప్రాహ్మణ్య గృహవర్ణన కలదు. అప్పటి ప్రాహ్మణ్యగృహమునకు నడుమ అగ్నిశాల, దానికిని ప్రక్కల "హరిరాయ—పత్నీ సదనము" అను, లోన నీశేములైన గదులును, ముందుభాగమున వరాండా ఉండెనట. కళకళ ప్రాహ్మణ్యమున కృతానవాటికలు, వానిలోని శివసహాయులైయు వేదకలు, అదటి శిలా ఫలకములపై గీయబడిన చిత్రపుటలు, చెక్కబడిన దిగ్రహములు విస్తరించబడినవి. 6

ఋగ్వేదమున వేయి సంధములు వేయిద్యారములగుట ఒక రాజా ప్రస్తావించబడినాడు 7 మిత్ర వరుణులు 100 సంధములు, 100 ద్యారములుగల భవనముల నాకమింతుకొనిఉండిరి. 8 ఒక ఆయవపురము గూడ ఋగ్వేదమున కొనవచ్చుచున్నది. తెలితీయ సంహితలో వివిధాకృతులలోనుండు చితులు వర్ణించబడినవి. దోయవార సంబులు చితుల ఆకృతులను వివరముగ తెలిపినారు. 5 ఇటుకల వగుపలలో మెకారి ఎక్కువేడికను, 15 వగుపల ఎక్కువేడికనుగూర్చి తెలుపబడినది. ఈ చిత్రాలు 10 విధములు కలవు. 'దతుప్రశ్ననచిత్', కంచిత, అబ్జచిత్, ప్రాగాచిత్, ఉద్ధితుత, ప్రాగాచిత్, రిఫ్ఫకచిత్, ద్రోగాచిత్, పరిదగ్యాచిత్. సామూహ్యాచిత్, మాగ్యాచిత్ అనునవి. ప్రతివగులో 200 ఇటుకలుగనును. ఒక్కొక్క ఇటుకకు ప్రశ్నోవాచము కలదు.

వేదవాఙ్మయము తిగవారిని నేడు సింధులోయ నాగగిరి అని శిల్పకవారింపబడుచున్న "మొహంజో దారో—హరప్పా" తిన్వకాలలో బహుల్వడిన ప్రాచీన నగరశిథిలములు, దేవప్రతిమలు, ఇవి భాంతీయ వాస్తుశాస్త్రోత్కృష్టతకు ప్రబల నిదర్శనములై ఉన్నవి. భాంతీయాస్మత్యమును పరిపంఠదేవి మాత్సర్యపూర్ణుల పాశ్చాత్య దర్శితకాలు ఈ శిథిల నగరములను ప్రాగ్నెడిక, అవార్ధిసర్వతిలో చేర్చి విశిష్టవాదము చేయుచున్నారు. శ్రీ విశ్వద విశ్వరాయ వేదర్థి అను వంగదేశీయ విద్వాంసుడు "హరప్పా" ఋగ్వేదమున ప్రస్తావించబడిన "హరియు పియ" అను ఆగ్రవంగు మని అదటి అవశేషములను వేద మంత్రములతో సమన్వయించి నిరూపించినారు. 9

3. Ancient Indian Architecture
4. The History of Comparative Architecture.
5. తె. రా I 2-8-1. 6. శ. రా XIII 8-1, 2. 7. ఋ. వే II 318. 8. ఋ. వే 8-2-2.
9. ఇండియన్ ఆంటిక్వరీ 1925 జనవరి సంచిక.

ప్రాచీన కావ్యేతిహాసములలో భారతదేశ మహా నగరములు, విజయతొరణములు, మహాప్రాసాదములు, ఉద్యానములు, ప్రాకారములు, పరిఘట వైధివోశేత ముగా వర్ణింపబడినవి. రామాయణమునందలి బాల కాండమున అయోధ్యానిగర వర్ణనము, సుందరకాండ మున లంకానిగర వర్ణనము మహాభారతమునందలి గమనింపబడియున్నవి.

మహాభారతమునందలి ద్వారక, ఇంద్రప్రస్థ వర్ణనలు, మయసభా విశేషములను ఆశ్చర్యమును గొలుపుచున్నవి.

తరువాతి కాలాదియాశాస్త్ర, రాజకరంగిణి, హర్షచరిత్రాదిగ్రంథములలో గూడ వాస్తువిషయ వర్ణనలు కొనవచ్చుచున్నవి. కావ్యములకంటె పురాణ వాఙ్మయమున వాస్తువిశేషములు చాల వివరింపబడినవి.

అష్టాదశి పురాణములలో తొమ్మిది పురాణములు వాస్తులక్షణములను శాస్త్రీయముగ చెప్పి తిరువాతీ వచ్చిన శిల్పశాస్త్రములను తిగిన పాముగి నందించినవి. మత్స్యపురాణమున 252, 255, 257, 258, 292, 293, 299, 270 అధ్యాయములలోను, కథువ పురాణమునందలి 45, 46, 47, 48 అధ్యాయములలోను, స్కాందపురాణమునందలి మాహేశ్వరఖండలో 24 వ అధ్యాయము, వైష్ణవఖండలో 25 వ అధ్యాయములోను, వారద పురాణమున 18 వ అధ్యాయమునను, బ్రహ్మాండపురాణమున 7 వ అధ్యాయమునను, భిషక్పురాణమున 12, 130, 181, 182 అధ్యాయములలోను, అంగపురాణమున 48 వ అధ్యాయములో, వాయుపురాణమున 39 వ అధ్యాయములో, అగ్ని పురాణమున 42-43-44-45-46-49-50-51-52-53-54-55-56-62-104-105 అధ్యాయములలోను వాస్తువిషయములు వివరింపబడినవి.

సుప్రసిద్ధి భగవద్గీతాస్తోత్రాధ్యాయము వరాహ మిహిరుడు విశ్వకోశమునడిగిన "బృహత్సంహిత"లో 58 (వాస్తు విద్యా), 59 (ప్రాసాదలక్షణం), 67 (వజ్రలేప లక్షణం), 68 (ప్రతిమా లక్షణము) అధ్యాయములను వివరించినాడు.

వేదకావ్యేతిహాసములలో వర్ణింపబడిన నగర గృహజీవాయతనముల నిర్మాణ పద్ధతులు పుష్టముగ తెలియకపోయినను ఆగమ, వాస్తుశాస్త్రములవలన మనకీ వాస్తువిజ్ఞానము స్థలక్షణముగ, సమగ్రముగ తెలియుచున్నది.

3

పురాణములు ప్రాస్తావికముగ మాత్రమే శిల్ప శాస్త్రమును రచించినవి. శిల్పశాస్త్రమునకు ఆగమములు ఆధారములు. ఇందు శాస్త్రీయ చర్యకలను, ఆగమములలో ప్రధానలక్షణములైన భూపరీక్ష, స్థలపరీక్ష, మాన, దిక్సాధన, స్థలపథక, హర్మ్యుగి, ప్రాసాద

నిర్మాణపద్ధతు లన్నియు సుప్రమాణముగ నిరూపింపబడినవి.

ఆగమములు వేదశాస్త్రములు, ఇది యోగసంబంధముగ శివోపాసన ముక్తేశంపబడినవి. శిక్తి, శివపూజా సంబంధవాఙ్మయమును దాక్షిణాత్యులు ఆగమములనెవరు. పురాణములకంటె ఇది విస్తృతరూపమున నున్నది. ఇట్టి ఆగమములు 28 అంగీకరింపబడినవి. 10 ఇవి వేదములంత ప్రాచీనములు గాకపోయినను తక్కిన వానికంటె ప్రాచీనములనియే చెప్పవచ్చును. వీనిలో ప్రత్యేకముగ గ్రామ, నగర, దేవాలయవాది నిర్మాణములకు ఆవశ్యకములైన వాస్తులక్షణము లన్నియు విశేషముగ వివరింపబడినవి. వీనిలో కామికాగమమున 58 పటములు, కారణాగమమున 41 పటములును, వైఖానసాగమమున 2 పటములును, సుప్రభేదాగమమున 17 పటములును, వాస్తుశిల్ప విధులను తెలుపుచున్నవి.

ఇవిగాక ప్రత్యేక వాస్తుశిల్పశాస్త్రములు కలవు. వీనిలో చాల భాగము వ్రాతపత్రములనున్నవి. ఈ శాస్త్రముల నెరిగిన పండితు లత్యల్పసంఖ్యలో నున్నారు అనేక గ్రంథములు విడిచి యి గ్రంథాలయములలో భద్రపరచబడియున్నవి. భారతీయ వాస్తు శాస్త్ర మహాదశని మణించిన దేశీయ విద్వాంసులను లేకపోలేదు. వారిలో ప్రథముడు రామగుణ. ఇతడు వందసంవత్సరముల క్రిందట 'రాయర్ ఏషియటిక్ సొసైటీ' పర్యుక్త. 'రిచియ కల్క్యులేషన్ ఆండ్ యెస్టిమేషన్ ఆఫ్ ఇండియన్ వాస్తుశాస్త్ర' గ్రంథములు పాశ్చాత్యులు తెలిసికొనుటకు పలుగా ఇంగ్లీషుగా నొక వ్యాసమును వ్రాసి ప్రకటించెను. దానియందు రామగుణ మానసార, మయూరితి, కాశ్యప వైఖానస, సకలాధికార, విశ్వకర్మిను, సంతకుమార, సారస్వత్య, పాంచరాత్రిములను వాస్తుశాస్త్రగ్రంథములను పేర్కొని వానిలోని విషయములను సంగ్రహముగ తెలిపెను. శ్రీ అనంతాశాస్త్రి తన గ్రంథమున పై శాస్త్రములనేగాక శైవసంహిత, విశ్వామిత్ర సంహిత, అమాదిలక్షణ, మమహ్యలయ విధి, వాస్తువిధాన, పట్టంచాళిక, సంతకుమార సంహితలను పేర్కొని

10. ఆగమములు : కామికాగమ, సుప్రభేదాగమ, యోగశాగమ, చింత్యాగమ, కారణాగమ, అజితాగమ, దీప్తాగమ, మాత్యుగమ, సహస్రాగమ, అంశుమాగమ, విజయాగమ, నిశ్వాసాగమ, స్వాయంభువాగమ, అమితాగమ, విరాగాగమ, రారవాగమ, ముఖటాగమ, విమలాగమ, చంద్రజ్ఞానాగమ, చింతాగమ, ప్రాచీతాగమ, లలితాగమ, సిద్ధాగమ (వైఖానసాగమ), సంతానాగమ, సర్వోక్తాగమ, పరమేశ్వరాగమ, వామాలాగమములు.

11. Hindu Architecture.

వాడు. 12 శ్రీ యవ. క్రిందకాస్త్రాగారు 'వాస్తు విద్యా, శిల్పరత్న, అభిలక్ష్మితార్చనంతామసీ, సమ రాంగణ మాత్రాధర, వాస్తురత్నావళి, ప్రతికూలక్షణ, ప్రతికూ మాన లక్షణ, యాసమంజస, వాస్తుమంజస గ్రంథములను కేర్పాటుచేసి. శ్రీ పి. కె. ఆచార్య విశేష శ్రమచేసి ప్రపంచదేశములలోని గ్రంథాలయముల గ్రంథపట్టికల సాధారణము చేసికొని తమ విశ్వకోశములో 150 వాస్తుకాస్త్రగ్రంథముల కేరణ, వానిలో కొన్నిటి విషయముచిక్కతో ప్రకటించి వారు. 14. ఆంధ్రాదేశమున తెలుగు పద్యములలో వ్రాయబడిన 'శిల్పవాస్తుపు' వాడుకలోనున్నది.

ఈ ప్రసిద్ధాప్రసిద్ధ వాస్తుగ్రంథము లన్నిటిలో "మానసారము" ఎన్నిక లక్షణములను తెలుపుచు దేవాలయ గ్రామ నిర్మాణాదీకమును వివరించు ఉత్తమశిల్ప శాస్త్రము. ఇందు 70 అధ్యాయము లున్నవి. దీనిని దాక్షిణాత్యులు పరమప్రమాణగ్రంథముగ పరిగణించుదురు. ఇది నికమాగమములకంటె ప్రాచీనము కాకపోవచ్చును. పాశ్చాత్యులు మానసారమును రచించిన మానసారమునీ (క్రి.పూ. 3 శతాబ్దమునకుముందు ఉండిన వాడని అంగీకరించివారు. ఆ శిల్పశాస్త్రము సాధారణము చేసికొని వాస్తువిశేషములను సంగ్రహముగ తెలిపెదను.

'చిత్రసారము' సందర్భ "శిల్పశిల్ప" ప్రకరణము"లో నీ శిల్పశాస్త్రము ద్వంద్వలక్ష గ్రంథాత్మకమని తెలుపబడినది. ఈ 12 లక్షల గ్రంథములను పలువురు మహర్షులు విరచించిరి.

4

భారతీయశిల్ప పరిశాస్త్రవేత్త; విద్యాపరిచిచ్ఛీకుడు. సుతిరిత్యాస్త్రము లలికి కరికలములకములు, యోగవిద్యాసాధ్యముల సరి దెనుపానముచే సాధించిన సుహృద్భావుడు. ఎందరో శిల్పులు నేవాయతన నిర్మాణమునకై తమ జీవితముల సంకీర్తము చేసి వారు, వారు సంప్రదాయాభిజ్ఞులగుటవలన నేవాలయములో వాయుమాదులను విధివిహితమున ప్రతిష్ఠించి వారు, వారిని ప్రోత్సహించు రాజులు, శ్రమంతులు గూడ సుతిగర్భ విద్యాసముల కలవారే ఆయుర్యుండేరి.

ఇందుమించుక అన్ని నేవాలయముల నే మహా శిల్పులు కట్టికో తెలియుటలేదు. హయాపల దేవాలయములలో మాత్రము శిల్పులపేర్లు కావచ్చునున్నవి. ఉండవెల్లి, భావాయి, అలంపుగము మొదలైన శిల్పకళాక్షేత్రములలోని ఆలయములను కట్టిన శిల్పులు మారుపేర్తో వర్ణనహరింపబడినారు. రిక్కిన బొద్దు, కైస, బ్రాహ్మణ మతములను సంబంధించిన ఆలయములు శిల్పకళాదృష్టితో నుత్కృష్టములయ్యగను రిన్నిర్యాక రెవరో కేటికెనీ అజ్ఞాతముగ నుండుటకు

శిల్పుల నిర్మితమే కాదుగా కావచ్చును. శ్రీ పరిష్కరమార్ ఆచార్య తమ "వాస్తుపరిభాషాకోశము" నందు ఇంతవరకు ప్రకటితములైన శిల్పకావనమును కోధించి యెడినుండి శిల్పుల పేర్లను, వారి వివరములను తెలిపినారు. 16. భారతీయ శిల్పుల శిల్పములు భగవంతుడగు, ప్రభువుడగు, ప్రజాకు నేతయేయుటయే గాని పార్థమికము కాదు.

భారతీయ శిల్పులలో వాయు తెగలు కలవు. ఈ వాయు తెగలవాగును బ్రహ్మ సంకీర్తముని శాస్త్రములు చెప్పుదున్నవి. మహాభారతమున పేర్కొనబడిన కేవలిని విశ్వకర్మ ఈ తెగలకు మూలపురుషుడని చెప్పెదను. ఆయన విశ్వనిర్మాత. "మానసారము" శిల్పుల తెగలను, వారి యోగ్యతలనుగూర్చి ఈ విషయగణానుభుచున్నది: పరబ్రహ్మకు పరబ్రహ్మంభవుడు పుట్టెను. ఆ సృష్టికర్తకు వాయుగుణములనుండి విశ్వకర్మ మను, త్వష్ట, మనువు లుద్భవించిరి. వారికి విశ్వకర్మ, విశ్వగూ, విశ్వస్థి, విశ్వప్రవృత్తులకు పేర్లును కలవు. విశ్వకర్మ (పూర్వ ముఖోద్భవుడు) ఇంద్రపుత్రుడయిన బ్రహ్మంత్వను పెండ్లాడెను. మయుడు (పక్షిణ ముఖోద్భవుడు) రాక్షసపుత్రుడు క్షిత్రియవత్వను పెండ్లాడెను. త్వష్ట (పశ్చిమ ముఖోద్భవుడు)కు వేదపుత్రుడు క్షత్రియవత్వను పెండ్లాడెను, మనువు (ఉత్తర గుఖోద్భవుడు) కలపుత్రుడు కూడవత్వను వివాహముయ్యెను. ఈ నలుగురు దింపతులకును వరుసగా స్థపతి, నూత్రి (గాహి, వర్ణి, తక్షకులను పుత్రులు కలిగిరి. వీరిలో స్థపతి చక్రరాస్త్రసాగంగుడైన ప్రధాన పర్యవేక్షకుడు (Chief Architect), వేదవిగుడు; నిర్మాణ పథకముల నిర్ణయించువాడు. నూత్రి గాహిగూడ వేద శాస్త్రజ్ఞుడు; మాంకశిల్పము, వాస్తుచిత్రాభాసము కలవాడు; పథక నిర్మాణ దీక్షిగుడు (Draftsman). వర్ణి విద్యాగవస్తువుల శిల్ప తెలిగినవాడు; చిత్రకళాకోవిదుడు. తక్షకుడు క్షిత్రిగణులలో నిపుణుడు. జాయి, కణ్ణ, లోహము, రాగి, ఇత్తడి, వెండి, బంగారముల పరిచేయుటలో శేర్మరి. ఈ వాయు తెగల శిల్పులచేతనే, భారతీయ వాస్తువిద్యా ప్రచారము, గృహ, దేవాలయ, గుర్తి, పగి, వాహి మాప తిలకాదుల నిర్మాణము కొనసాగింపబడినది.

12. Indian Architecture-Vol I.
13. భారతీయ సంస్కృతి.
14. An Encyclopaedia of Hindu Architecture.
15. "చిత్ర శిల్ప" సంగ్రహము లక్ష ద్వాదశికా మతా" - చిత్రసారము.
16. An Encyclopaedia of Hindu Architecture.

విచిత్రమేశనము

శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి

చేదులోన స్వామితా విచిత్ర రుచి పేరణము
అవ్యక్తములోన వ్యక్తతా వ్యథా ప్రతారణము
అశ్రుసిక్త హృదయము నగ్నిశిఖా భేలనము
ఏమిటి అపూర్వానుభవామృత విషమేశనము.

నొసట ప్రేలు ముంగురులం దుసికొల్పెడి ఉన్మాదము
నుసిరాల్పెడు దివ్యలలో మసిలిపోవు ఉన్మాదము
ప్రపంచదళముల కన్నుల పగటికలల కీలనము
ఏమిటి అపూర్వానుభవామృతవిషమేశనము.

మంచు పొగలలో రేగిన మంచుకాగడా మిన్నులు
మధురయామినుల మూగిన విధుర జీవితపు కున్నులు
గాలితరగలందు గడ్డకట్టిన మధుపాలనము
ఏమిటి అపూర్వానుభవామృత విషమేశనము.

నిట్టూర్పు తీగెల న్సందించెడు మోహనరాగము
నీడల పెదవులపై పారాడెడు కాంతిపరాగము
నీలో నా లోపలి సంధ్యాలయ సంచాలనము
ఏమిటి అపూర్వానుభవామృత విషమేశనము.

యోగిపోయినది. ఆ కల్పవృక్షముల కంబములు గోచరమైన పాన వాల్మీయులవలెనే కునికి పడిపోయినది.

తల్లని ఆరంభము పాగింకొలది ఉడుక్కొనివరకది అస్తపామ్రాజ్యమునూది ఆరాటమో పానతోడి పోరాటమో అనిపించుచున్నది. రచనలో ప్రయోజన వాణిముఖముగ పనిచేయునది ఉపమానాధ్యక్షులు. అవి ఒక దృష్టికైన రచనలో వాయువుపట్టుకుంటున్న పక్షముననేమి వచనముననేమి వానికేగి ప్రాయోజన చాలును. శిర్మగాదు పక్షపుగానీ అలాంటివారు వాడుతున్న వాడివతోట వారి ప్రయోజన మారినా భోగమునకు ప్రాణముపోడి నిలబెట్టి ప్రయోజన యోగిగా చేయుట. పై వాక్యములలో చివర 'మన వాల్మీయులవలెనే కునికి పడిపోయినది' వ్రాసిన శిర్మగాని యువము ఆయన ఆరాటమును ప్రకృతియు మనతోడి పోరాటముగా మార్చుచున్నది. మనము సునిల ప్రయోజనములు గానలేవటమేకగా ఆయన పోరాటమునకు పరమార్థము!

ఆరాటము పోరాటములైన వివిధ హాస్యము పూలదా? హాస్యపురితులలో ఎన్ని వేజ్యమైన హాస్యము మేలుర? ఉద్దేశ భూర్వకముగ వాడిన హాస్యము కంటే ఉద్దేశము మాటలలోనుండి అది యూహించుటయే సాగు. కంకింటికి కంకివాహణములు చిత్రింపును. శిర్మగాదు వేయన ఉంకిన యూగి రివాదము నిట్లు పరిపూర్ణ చిన్తనము: 'ఇంక నే యితిని స్థలము' అని వేయన వచించిట్లు ఇంకకంటే ప్రబలమైన సాదనములందే నేని, యిది వాడు చిత్రిన వంటనే, అవశ్యముగా మి యూగికి వేంచేయుమన వేయన్నను పల్లకీలో మోసి యుక్తికి సాగించుటకు నేను మొదటి బోయగా నిలుతును.' ఇంకరి హాస్యము కౌతుకులెంత కన్పించునది 'అని వాడు తెలిసినవంటిది' 'అవశ్యముగా' 'వేంచేయును' అను ఈ మాటలే మర్యాదములేని హాస్యమును కొల్పినతోట నెటకారమును పుట్టింపగలవు. ఇంక ఉంకియన్న మాటలలో నుండి యూహించెడి హాస్యము: వానిన సోయని నుండిన విషయములే వీరరాజుపంతులు గారికిని శిర్మగాది కిని జరిగిన వివాద సందర్భమున శిర్మగాదు వ్రాసిన యొక వాక్యమిది: 'నేను వ్రాసిన నలుబకరెండు పుటల వ్యాసమును ప్రకృతినిరము ఖండనీయముని తిలచినవాని వీరరాజుగారు'. ఈ వాక్యమున 'ఖండనీయముని', 'వీరరాజుగారు' అను పదముల అనుద్విష్ట సంబంధ మొకటి స్ఫురింపగా ఎటువలెయన్న మాట గమక ఇందుక నల్పమిచ్చును. తెలుగున వాక్యము

చివర ముఖమునలె నొక పదము నిలిపి పాకకుని అకపా శ్రోత దృష్టి వాక్యించి నత్వ పుట్టించుట ఉత్పాదన మార్గములలో నొకటి—పురాణం పుటగా నివట ఈ యుత్పాదనముగూడ నన్నదిమో అని పించును. ఇదింతయు ఆయన యుద్దేశించినదే! ఉద్దేశంపలేనిది యొట్టుంగు నందురా వాద విషయమును స్పృశించి యారంభించు ఘట్టముగూడని గదా ఈ వాక్యము—తిక్కిన భోగమునిరము—అభిప్రాయ భేదము తెల్పును—శిర్మగాదు పంతులుగారయిన గౌరవము మోసి వ్రాసినవాడెదా?

ఇక శిర్మగాది వాక్యము బాలంకారికుల మాటలలో తెప్పకలెనన్నచో మార్గకాప్రాయములు. ఈ పాడిపాడి మాటలందు రచనకు ప్రసాదము, మాధుర్యము అను నులును లేవనివి. వాక్యమున క్లుప్తత మెజుమందుట శిర్మగాది రచనలోని యొక పద్ధతి. దీనితో మాటల శక్తికి రిక యేర్పడుటయే గాని అయ్యమునకు గంభీర్యముగూడ విచ్చునా? వాక్యము తాను చిన్నదిగవంతే అయ్యని స్పృహని వ్యగజించును. ఉదా గముగా నీ వాక్యమును చూడుము: 'పృష్టిని చిత్రికొన్నచో సిద్ధిని చిత్రికొన్నట్లే.' రాయలకొలము వారి పృష్టి యిట్టిది తెలిసికొన్నంతగా త్రియన వారు పాధించిన సిద్ధి ఇంత యిది నున్ను లెక్కకట్టి చెప్పగలముట హేతుమితముగా గాన్పించును. పృష్టి సిద్ధి ముగ్య శక్తి సాగ్రిని లున్నచిదా! కనుక నే సాధించగలిగినవానిన సాధించితీగలవని ఆయనయే వివరించి వాడు గీచినాడు. ఒకవారి పాధించిన సిద్ధిని లెక్క చేయుటకు వ్యక్తులను వారి శక్తిసామర్థ్యములను చూడికెసి చెప్పటకంటే ఉపాించి చూచుటయే సరియైన పద్ధతి. కనుక నే శిర్మగాది వాక్యము హేతువాదమునకు కలుగనిదైనను విశ్వమారము మాత్రముకాదు.

వాక్యములు చిత్రితంకెంతోగూడి పాదపుగా సాగినపుడుగూడ శిర్మగాది రచనలో అది తిలపునకు నొక్కులు దీగ్గుటలో, అతివ్యాప్తత్యాపుల నడిట్లుటలో ఉచ్చును. తీర్చిన తిలపుతో పదములు ఎడతెగక ముడిపడియుండుట, ఫలితముగ వ్యర్థపదములు లేక పొవుట ఆయన రచనలోని మరియొక నులు. వదనము వ్రాయుటకునెంచిన చెప్పొప్పుకు వ్యర్థపదము లుండవని చెప్పగలగుట చాలమంది విషయమున సాధ్యమేకాని పది.

సిద్ధిమార్గముగల రచనకు లయసహజము. వాక్యమున చిత్రితంకెలు, విరతిస్థానములు ఉండును.

ఉత్తమరచన తేవులలోని భాగ మెక్కడికాగిన తానెక్కడి కానుచు, చదివెడువానికి ముఖముగ నుండు నట్లు, శ్యావ కవితాకళిమిచ్చుచు గ్రుక్క త్రిప్పకొని పిలుచునట్లుగా నుండవలెను. శర్మగారి రచనలో ఈ శ్యావగతి ననుసరించెడి వాక్యవివ్యాసము గమనింప దగినది. అయిననుగరించి ముంగు మనవి చేయుదును.

పోల్చి చెప్పవలసినదొస్తినచో శర్మగారి వచనము తిక్కన రచనలంటిది. ఇకపురోలోను కొన్ని సమాన ధర్మములున్నవి—వాక్యముల నూటికివము, పదముల కంటే తలపు నొత్తిచెప్పపద్ధతి, ఇమడిక, తలపు ప్రధానమైనపుడు మాటల తేటగా నుండవలయుట రచన లోని యొక మర్మము. అట్లే నొక్క చెప్పవలసిన భాగమున దీనిక కలుగునట్లు అక్షరావృత్తి చూపించుటయో లేక స్ఫుటముగా వచనమైనను యతిలేయుటయో తిక్కన వ్రాత వాడుక. శర్మగారి వాక్యముల బరిశీలించుటకు ముంగుగా చేతికివచ్చిన కవి బ్రహ్మ వాక్యము నించుక చిత్రింపుడు.

“అనిన విని రథోపవనంబుల సహజేతుండింతి యొప్పవాడు నే పాదర్థికి పలుకు రిట్లుండునే! తిక్కటిని యెక్కడి మాటలు? పగవారి నడిగి కొనిం బోవుట యుచితంబు? కయ్యంబు కర్తంబుగానె? ధంగంబు నీగికోపం దుడలె? అనుని మొదలుగా ననేకులనేక ప్రకారంబుల విరాలాపంబులం గొలువెల్ల నొక్క మోతిగా కలంగిన యెలుంగులు నింగి ముట్టె.”

(ఉద్వో. పి. ఆశ్వా.)

ఈ వాక్యమునందు మొదట సామాన్యమును అక్షరావృత్తి. రెండవవోట రెండు చిన్న వాక్యము లుగ విరిచి వ్రాయుట సహజేతపాత్యకులకు ముగ్ధత నేర్పరచుటకు. మూడవవోట ఉద్దేశము. వాల్లవ వోట ప్రతిపదము నూది చెప్పటచే పదాదిలో కకారా వృత్తి. చివరి వాక్యమున గ్రుతిమధిగత్యమునకై ‘మొదలుగా’ ‘మోతిగా’ అనచోట్ల యతిలేయబడి నది. ఇందలి రత్నక ప్థానములందలి న, ల, ర, ల ద్వితీయావృత్తి, ‘చెలంగిన ఎలుంగులు నింగి ముట్టె’నను చోట్ల లింగుపూర్వక గకారావృత్తి పాకకుని కప్పుటి కలకలమును దాని కఅనుదినమును మనసుకు రట్టించు ననుటలో సందేహ మేమి?

శర్మగారి రచనలో ఇట్టి అక్షరావృత్తి వాక్య మును పట్టాలమీద రైలుబండి నడిచినంత సుఖముగా నడిపించును. సామాన్యముగ వ్రాసిన ఈ వాక్యమున

గల అక్షరావృత్తిని గమనింపుడు: ‘కారణ మేమునగా వారాళికి భుజించువారేకాని మోమోటమునకుగాని పద్ధతి ప్రకారముగాని ఇష్టము లేమిన్నును భుజించు వారుకాదు.’

పాకకుని మనసు ప్రత్యగముగ తలపుపై నిలవ వలెనన్నచో అక్షరావృత్తిలో వైవిధ్యముండితీర వలెను. అక్షరావృత్తిగూడ వాక్యమునందలి ఏ చలి తాంకీ కా చలితాంకీలో నే పరిమితియుగ నుండవలెను. ఈ వాక్యమును చిత్రింపుడు.

‘విష్ణుచిత్తు డెంతి విర క్షంసారియై ‘అటుజ్జేతం భనుఃప్రసైదైనను, వానకాలమున భాగ్య వంటచేసిన పొగ దగిలి యా మె కన్నులు నొచ్చుచేయుచు ముందు గానే పెంకాయ బొండ్లముల పెండించి సిద్ధియగా జేసి పెట్టుకోవలెను.’ ఇందలి మొదటి చలితాంకీలో సగము వ్యాపక ర్థిది. రెక్కైన సగము కృష్ణరాయలది. తన సగములో ‘ఏ’ ద్వితీయావృత్తిమైనది. ప్రధాన వాక్యమున రెండుచోట్ల యతిచేసినారు. తొలి చలి తాంకీలోని రెండవసగమునగల మాటలు రాయలది గనుక రాయలది అయిన ప్రధానవాక్యార్థమునకు పెండిన ‘కన్నులు’లోని ‘ను’ విధముతో ‘ఇట్టిభనుః ప్రక్రుంతుకోటి ‘ను’విధమునకు ఆ వృత్తి చూసినారు.

ఇట్లు, అక్షరావృత్తియో యతియో అన్ని చోట్లను నిర్వహించినను అది బయటికి పాక్క క అదగియుండుటయే రచనలోని గొప్పదనము. తిక్కన పదమధ్యాక్షరములతో యతిని నిర్వహించినట్లుగ శర్మ గారును పదమధ్యాక్షరములతోనే రెండుచోట్లల గాకున్న ఒకచోటనైనను ఆవృత్తియో, యతియో చూపినారు. ఈ చిన్న వాక్యమును చూడుడు:

‘వహుధిని యెన్నిమాటులు జ్ఞప్తికి రెచ్చు కొన్నను తాను లేవత యను విషయము నుజిచి పడే పడే మనవలె చెప్పెచ్చును.’

‘వహుధిని’యన్న పదములోని వకారమునకు ‘దేవత’యన్న పదమధ్య వకారముతో యతి. ‘రెచ్చు కొన్నను’ అను దాని యాద్యక్షరమునకు ‘పడేపడే’ లోని రెండవ వాల్లవ యక్షరములతో యతి. ‘మాటులు’ ‘మజచి’ ‘మనవలె’ అనచోట్ల పదాద్యక్ష రముల కావృత్తి కన్నట్టి వాక్యార్థము స్ఫుటప్రతితికి సహకరించును.

తలపు నొక్కచెప్పిచోట శిర్మగారి వాక్యములు తిక్కన ననుసరించి పదాద్యక్షిర మైత్రినే పొటించును; చూడుడు :

‘రాజులుకూడ ఇట్టి భావములకు కొంతలోపడి యుండినను ఇంకొకన్న సుదూరమైన ధర్మదృష్టి యతిని నొక ప్రక్కలో బలుముగా నొత్తిడి చేయుచుండుటచే తామింకొకరి గోగక తప్పించుకొని ధన్యుడై వాడు.’

ఈ వాక్యమున ‘కూడ’ ‘కొంత’ అను మాటలు తలపునకు నొప్పులు దిద్దిగా, ‘భావములకు’, ‘లోప’ అనుచోట్లగల మతి ఆ చోటికి మాత్రమే పరిమితమై నిలువగా, ‘సుదూరమైన ధర్మదృష్టి’ ‘ఒక ప్రక్కలో’ ‘ఒత్తిడిచేయగా’ అనువాని పదాద్యక్షిర మైత్రి ఇందుక దూరదూరమునందే ప్రధాన కారణమును పైకి తెచ్చి చూపింపగా, ‘తామింకొకరి లోగక తప్పించుకొని ధన్యుడై వాడు’ అను ప్రధాన వాక్యభాగము అన్యవహితమైన పదాద్యక్షిరమైత్రిచే అర్థమును ముద్రవైచినట్లుగ చెప్పటకు సహకరించుచున్నది.

సాధారణముగ విచనమున—అందునను ఉప వ్యాసములకుగా వ్రాసినదానిలో—వక్రోక్తియే ప్రయోజన సిద్ధి కలిపయోగించునది. శేవలము దివ్యుణ్ణి అంది వచ్చి కన్యని వదనమున నుండుట గొప్పగుణమేకాని అంతట మన అక్కర తీర్పునట్టిదిగాదేమా! శిర్మగారి రచనలో సద్యహ్వాస్యైగల వక్రోక్తి పలుతావుల కాన్పించును. మచ్చునకు: ‘ఒక విధి నాశపడినను మన మేమి ఒంటిపై పూడికొనగలమా? మన దేహములు మన అధినముల? దర్శివారి కమ్మకొన్నవి! వాడు మన కప్రతిష్ఠాంధనముచేసి మనస్వేదపరిమళమును పాన దేహమురొది నే భిక్షువుగ రక్షించి పెట్టుచున్నాడు.’ ఇందలి తొలివాక్యములలోని కాత్వాక్షిప్తమైన వక్రోక్తిని గమనింపుడు.

తిక్కన రచనలెని శిర్మగారి రచనయు ఒక్కొక్కచోట ఎక్కడలేని ఇరుడికి చూపును. ‘అల్పాక్షిరముల అనల్పార్థ రచన’ చెయుచుమని చెప్పిన వారంతమాత్రము చేతిలో చెప్పుల కప్పమేగాని వాటి తిక్కనయు నేటి శిర్మగారును చేసేవారని చెప్పవచ్చును. ఈ వాక్యము చూడుడు: ‘ఉండునది ఉండి వచ్చునట్టిది ఉండివలయునట్టిదియు నల వస్తువును బ్రదర్శించుటతోడనే కళింగియు మొదలు పెట్టును.’

ఇందలి మొదటి మాకుపదములకు కళింపరముగ చూడు నేటిల వ్యాఖ్యానము వ్రాసునచ్చునుగా!

అంతెకాదు ఆ యిరుడికి కొన్ని పాల్లు మనకు పరిచితముగాని వాగ్యరివ్యాసమును కల్పించి చమత్కారము చూపించును.

“అట్లైన మన కింత తలనొప్పి లేకుండ ‘విశ్వ కళి’ కన్య రచన చేయి యనియే చేమన వ్రాయవచ్చుగామండెనుగా!”

వాగ్యరిచలలోని విశేషములకు వచ్చినచో నింక, మనము సాధారణముగా వాడెడు చేద్యక సముచ్చయారికములు లేకయే పరిగడుపుకొని పోగురు... నానంటి వారికి చేమన తీర్చియును తెలిసికొనవలెనన్నపుడు కలుగు కష్టము చెప్పితిండు.

మనము నిరంతర మర్థములేని పదములక్రింద అనుకట్టి వాడు మాటలను అదికినట్లుగ వాడుట శిర్మగారి అలవాటు. ‘అక్కడికిని వారు కొపము నలవియేదల నిరువురికిని (ఆలుమగలకు) విరుగడ గావలసినదే.’

మరి ‘శిష్టకాస్త్ర’ నిమిషమున ఎదిరించె దొమ్మగ వారు ఆపవైష్ణవ దుండబట్టి ఏ భాషెవా ప్రవాహినిగా నడుస్తుందని ‘త్యాగయ్య వాదసుధారసము’న వ్రాసిన శిర్మగారు ఆ దొమ్మ తాముకూడ తిగినంతగా చూసినవారె. పుస్తకములలో గ్రులిప్రకృతికములుగా నున్న అన్యాయము తెన్నియో వ్యవహారమున కళిలేనది. శిర్మగారు వ్యవహారమునుబట్టి రచన పొగించి వారు. అట్లే సాధారణముగ పక్షివల్ల మునకు ముందు నకారము వాడకపోవుట, ‘లోపకు’ మొదలగు ప్రయోగములు అయిన కష్టములు. వ్యవహారముకూడ సంతె. కొందరు సరళాదిగవాడు దిద్దు, గడప మొదలగు శిబ్దములను తిద్దు, కడప ఇత్యాదిగ వాడుట శిర్మగారి స్వహంజలి కాభిమాన ఫల మనుకొందును.

వ్యవహారము ననుసరించి భాషకు జీవముపోసి గ్రాంథికవ్యాకరణభాషలకు భేదములేవని చూపిన శిర్మగారి చెయి తిరుగులేనిది. నేను పరిశీలన కాగినంత వరకాయన రచనలోని విశేషముల బ్రదర్శింప బ్రతుక్కిందితిని. అందలి తెనుగుతనముకట్టి మాత్రము విస్తృతిచేరినను, వైవిధ్యముచేరినను ముఖముగా వ్యాసములకు లొంగునదికాదు. శక్తిగలవారి చేతిలో తెలుగోక మహర్షివార్ధమువంటిది. దానిని ప్రదర్శింప నేర్చిన శిర్మగారికి ననుష్ఠించుటతప్ప చేయగల ప్రయత్నము కాన్పించును.

కన్నె తలపాలు

శ్రీమతి ఆర్. నాంబరమ్మ

నిలువు టద్దము ముందు నిలబడి
ఏలనో గురి చూపు తిప్పడు
ఏమి చూచెనో తనలో తానే
నవ్వ మంజులతనే !

చంచలమ్ములునైన కన్నులు
నిక్కలంబులు నయ్యె నయ్యెడ
ఎంతచూచిన తనివి తీరని
అంద మెయ్యడియో !

ఆమె మోమున మెరయు నంగట
ముగ్ధ మోహన హాస గీఖలు
తెన్నయం బొనరించు తలపు ల
కెంత తియ్యనివో !

అంశలోననె విన్నబోవును
వాలిపోవుచు వదనపడదు
ఎవ్వరెరుగుదు రామి హృదయపు
వింత కైఖరులనే ?

గాలి పాటలో క్రొత్తయందము
పూవు తావిలో నవ్యభావము
చంద్రకాంతిలో నూతనత్వము
స్పష్టియే కొంగ్రొత్తనీ.

తక్కు తక్కున మెరయు నెడదలో
తా నెరుంగని భావ మేదో
మబ్బుచాటున తారకాళి మ
యూఖముల వోలె !

విశ్వనాథవారి మేనక విశ్వామిత్రము

శ్రీ యస్వీ జోగరావు

శ్రీ సక్రబ్బల కవిశాస్త్రి సుందరసందేశవారము
ములో కల్పవృక్షము రామాయణము, ఆ కల్పవృక్ష
సృష్ట్యాలుయం విలరాదు నొక మధురశోకము మేనక
విశ్వామిత్రుని ఘట్టము. వారి రామాయణమున వివిధఘట్ట
ములందలి తీగు పేగు, దీనితీగుపేగు. ఇది విశ్వామిత్రుని
కథయైనను ఆ పాత్ర శీలము నతివిశేష శిల్పముగా
మలచియున్నది విశ్వనాథవారు దీనిని విశ్వామిత్రుని
కథయనుటకంటె మేనక కథ యనుట కష్టమైన మోటు
పడుదురు. ఎంతటికా ప్రహేళికాని రాయకు. కథ
యంతయు విని లక్ష్మణునితో

“అన్ని యంశములను తెప్పినట్టి తీగు
పేగు ; మేనక కథ తీగు పేగుగాదు”

అని వక్కాణించినాడు. అట్టిది కవి అభినివేశము.
మూలమున పది యనుష్టుప్తులుగా మున్న కథ
ముప్పది పద్యములుగా విందు ముగ్ధులెంపబడినది. ఈ
ప్రపంచీకరణము ప్రధాన కథా కలికార్థముక్తి
భంజనమని భావించుకొనక కొంచెము భావునులు.
వార్తీకి వాచయమత్వము విందు విందు వడివదని
యను వారుందుగు గాక, కొని యాకథ శృంగారకథ.
చెప్పమన్నది కథానందుకు; జనక పురోహితుడు;
అపాల్యా గౌరవుల అపత్నియ. వినుమన్నది పను
వారేదుల రాచదీక్షలు రామలక్ష్మణులు. రాజుని జనకు
డును ఒక శ్రోత. మతీయు ‘మహర్షి పరివర్తన’గతు
డైన విశ్వామిత్రుని సమక్షముననే కథవసు పాగు
చున్నది. ఇదియెంత మేనక కథయైనను నిందతకు నొక
పాత్రయగును గదా! అట్టివో ఔచిత్య నిర్వహణ మిట
అసిధారావ్రతిమని పేర చెప్పవచ్చురలేదు. ఇదిటి రచన
మాత్రము ఇది కవి అభినివేశము నాచిహ్ని ఉజ్జ్వల
రసవద్దట్ట మగుట నేమో వారన్నటులే కథమట్టుల
రచన సరికొనియించినది. అపుష్కరిత్రావ్యయమై
నూటిగా సర్వతీర్థముందరమై పాగినది - ప్రతిపద్య
చమత్కృతిగ, ప్రతిపద మధురయగ, రసప్రసన్నముగ

‘మాకంద తిరుకొని కొ కొలొలాప

కామూచులాకార కలవడిన

ప్రాత సృమాయాతి కేతానిలాభాత
సాధువల్ల రహస్య సంజ్ఞ తీసి
లేఖాధికవ్యాధి కాఖా నడిపడి

కా క్రాంతిని గుహల కాంతిజేసి
సామెద : క్షాంతి ఎంతైన నీతిగు
చోకే గాల్గి మోహనతి తీసి
తిగుణ కాలీన కోమలాత్మ పవారి
హృదయవాంఛా (సవశ్యే)నురత తీసి
శిరితి మరాళ మాజవోంబుగా వ
సంతి నవశోధి వచ్చె వచ్చునవోలె

వసంతి నవశోధి అద్భుతవోలె వచ్చినదట!
ఇదియొక అందమైన అవశ్యంభావి అవ్యవహారికాది
కావ్యార్థ ముదిన. అదియుగాక ప్రతి సంవత్సర జాత
కంబున బుడఁ ప్రత్యేగ యోగంబుగా వచ్చునది వసం
తియు. అట్లే తపమునవించు బుడఁబడి కొంద్రచేరి
తిలై అస్సరలు వచ్చుచున్న సహజమును విడుచు మిట
నూచితిము. సందర్భముందరము, అంకం చారువు,
చమత్కార సమగ్రమునైన వర్ణన యది. ఆ సీసపద్యపు
నడిలో ‘రసప్రసన్నారాధన’ శ్రీ నాథుని కైవాడువు
హందాగిరి యున్నది. ఆ వచ్చిన వివరియు మాన
ద్యను పరిమితమైన సామాన్యమునువుకొను. ఆ వచ్చిన
యద్విర సామాన్యస్వరసకాదు; ‘పరమాపురప’
(వార్తీకి)యైన మేనక. మునివిన్నగిని నిత్యమును
ప్రత్యక్షయై పడకు లోకతీరుగా మధుర బాంధవ్య
ములు పెరిపిన నిత్యయోవనయగు నాయచ్చువోలె
తామను పడెంట్లు నిత్యప్రత్యేగముగా నిలచిపోయిన దా
వివరియు. అందుచే నిట వసంతియున కప్పరసతోడి
పాత్తు నాయత్రిపరయ ఆ ఉపమా వాదకము ‘వోలె’
శబ్దము సర్వదా రమణీయార్థ ప్రతిపాదకము.

అప్పుడే జలకమాడి వచ్చినది మేనక. అప్పరస!
ఆ రాక—

ఆయెద మందచోడకిరి
తానన దిగితి గాంతుమన్న గా
ధేయుని శేత్రమార్గ పరి
ధిక్వతి మోహన మోహనాంగరె

కామరే నానగోపన వి

కంఠి ముగ్ధకరాంబరీ గృహీ

కామరే సిక్తచేల కలి

కాంచిత కాంచితదాభిరామయై.

అప్పుడు పాత్ర ప్రవేశమున నట్లుండునలెను! చూలమున స్నానప్రసక్తి మాత్రము గలది.

అందమైన యాడుది జలకమాడి నిలుపునిపాద మార్చినవసవించితియై యుండునపుడు మొట్టమొదటగా రసికస్వప్తి నాకట్టవది యామె కాంచితదామ పదంబు నిలింబును. కాన స్నానమాదిన మేనకమేని కాంచితదామ పదమును చుట్టుముట్టిన విశ్వామిత్రుని చాపుల పారస్వమున కిట్టి సద్యఃస్ఫూర్ణ గలిగించిరి. ఆ సమాస మామె కాంచితదామమునలెనే సుదీర్ఘముగా శిబ్దముండునగా సాగినది. తిరుపరి వోరజాపు నోయ్యారము నోలుకపోయును నాట్యహేల తెచ్చునడుపును 'మధ్యంకలగ' అనగా త్రిధంగిగా నిల్చిన ఆమె మనోహరధంగిను సునర్ణితము. ఇక విశ్వామిత్రుని వాలము—అతివి విషమునుండి చూచుకొని వచ్చిన రసికత్వము గడ్డముమీదుగా తోమ్మ గాడిపారి మృదయములోపల జొచ్చి చాపుల ద్వారా అవిద్యుత్తమైవది. అప్పుడు 'తెప్పుల మాయ రియ్యరును న్యాయనిసంబు కవాలముల బలెన్'.

ఈ రూపకావ్యమును లలిమాత్ర మనోజ్ఞములు; అప్పటి మేవామామల మానిరాగ మధురిమలను సహృదయులకు జూరలిచ్చువది. అంతలో వారి చాపులద్వారములన నప్యలుగా పరిగమించినది. పాపహాముని (ఆ ముని కళ్ళకుడైన శతావంతుని ప్రక్కనే యున్నాడు. అయినను 'ఆ' ముని యనుటలో మర్మము ఆ నమకటి విశ్వామిత్రుని తీసువేసి స్ఫురింపజేయుటయే యగును.) 'కొలఁ వానిపోయెడి! విద్వం కేశముల పిడుపు పెట్టుగునా? అని యుత్తరీకును సవరించి నందుల కొడిగట్టినాడు. అదియొక చిత్రాదుగుల రసికత్వము. సరే నాగు తిడియెడలు నే గుడిచెదనన నే గుడుచు కొంగువని పెంకులాడిరి. ఆ పెంకులాటలో 'నిగిరి దైన ఫలము తిడి కొగిరింతిగా బరిగమించె.' అనంతరము వారి శృంగారానుభవములో మరియొక ధంగిను మానియెడిలో మేనక—'ఎంత పొడిచిన చాపులై చాపు పుక్కిలులై' 'నీవునీతిని పొద్యరించుకొని భావజభావమోహాహుభావిగా'త్వమే నామా మృదు కొనుచు, ప్రణయా దైర్ఘ్యభావనా ప్రకాశముతో సుఖించుచుండిరి వారు. క్రిందను వివేచన వారల

కేరీ విగ్రహంబు పట్టుకుగా రామా! జగన్మోహనా! అన్నాడు శతావంతుడు—బ్రహ్మచారి రామనితో! బ్రహ్మస్థి విశ్వామిత్రుని సమక్షమున! మనస్సి పరివస్యమైన! ఆయన్నది రామశిబ్దమును పుంశ్చిరణ చేయకయే యనియుండుట విశేషము!

విశ్వామిత్రుడు మేనకప దసప్రకార చూపించి స్వాగతిమిచ్చినాడు. అచ్చట 'పచ్చని వింటి జోరు మన బంటయి పల్లవ కన్దమామై' ప్రహరీ దిగువనని అభయమిచ్చినాడు. 'అంతటి రక్షియున్నవో' తన కభ్యంతరము లేదన్నది సరమరాలు! అతిని నిత్య వైమిత్తి కర్మములెల్ల మాఁబోసివి ఆమె భవచారములు నేయుటతో సరిపోయినది. అమె కర్మినిపాద్యములుగా మద్యాలక్త సమర్పణను, ధూపార్పణ, కొవ్వలలో పూలు మడుచుట మున్నగు సుపచారములు చేయుటతో నాతినికీ ప్రార్థనాపు యుండెడిది. కొవ్వలలో పూలుమడుచుటకి కొంత ఎయును కొని పారాణి రాచుట పాదసేక నేయుటేటి రసికత్వమును సరిభావులు కొందఱుండునప్పుడు. అందులకు మా సమాధానము: 'కాలిదాసు పాక్షిగము. తన భుక్తికారికి పారాణి రాచునంతలో ఇంద్ర ప్రేమియై ఈశ్వరుని తపోభంగము చేయుటకై బొయి అసంకుడై పశియున్న మన్మథునిజూచి రతీశీరి 'తిరుమం భుగ దక్షిణేశ్వరం దరణం నిర్మితరాగమేహిమే' యని పురామధుర స్మృతులు జక్కలు నెట్టి యేడ్పినదట. (మహా సంభవమున.) అదిలు ప్రియురాలి పాదమునకు పారాణి రాచుంత మాత్రముచేరి నే అదియొక ప్రాథరసికత్వముగాదట! ఆ పారాణి రాచిన పాదముచే నొక తాపుతిన్న రసికుని జన్మమే చరితార్థమగునట! నాడే భగవంతుడు మన్మథునకు కడుగుర్చువాడట!

'పాలక్తకేస నవపల్లవ కొనులేన
పాదేన నూపురవతా మనలాలసేన
యస్తాద్యితే దయరియా ప్రణమావరాధాతే
హంగీకృతో భగవతా మకరగృహేన'

(అచరుకము)

మరియొక మెట్టుపైకి ప్రాణివాడు పారిజాతము తాళిగాదు. సత్యపాదతాడవము నొక ప్రాథన విశేషముగా పరిగణించినా దితినికంటె ఘనము మకరగృహనికన్నులిండి. ఇది యంతయు నొక చమత్కారమైన రసికత్వ తత్వరహస్యము. చూడుడు;

‘కోకిల కోమలకోసూపిత నీరశే

నన్ను విల్పిరి తంతు నత్తువారి

తుమ్మెద పాదలోన రుక్మను నిదియేను

మణితిమే యని మేలబడు మాని

ఇట్లు ప్రకృతి సర్వత్ర ప్రణయిని మధురానుబంధ పులకితముగా గనుపట్టుచున్నది మానితి. అతిదీంక ‘మాని కాను మునుతచే వాదాల సార్వభౌముడయ్యె’నట. వాల్మీకి మాని పది యనుష్టుప్తులలో చెప్పినగాథ నిందిరూరము వ్యాకర్షించిన విశ్వనాథచారి కీమాట చెల్లు నంగురేమా! కాని యా ప్రణయనుబంధములు వ్యాక రింపబడిన తీగు జాతుడు. అది మధురాతిమధురము, మనోహరము.

‘తన పాద మామె పాదము జతగా జెట్టి

యస్మత్ప్రదంబు మెటని కదించు’

ఇంకను ఆ ముని ముచ్చట లేమని చెప్పను! అనిని రసిక ప్రతిభ వసంతమునలె కవననో న్యేషభాగుర ము మన్నది. ఈ ముచ్చట చూడుడు :

‘చక్కెరి చెక్కెరి శ్రేష్ఠ గడ్డము స్రుచ్చు

కోన్నెదా యని స్రుచ్చిస్రుచ్చి యడుగు’

నా. ఇదియొక చిత్రమైన కుశలప్రశ్న. గడ్డము స్రుచ్చుకోన్నెదా యనుచునే మరియొ స్రుచ్చిస్రుచ్చి యడుగులేమి? అని యనరాదు. ఆ పునరుక్తి క్రియా సమాభివర మకుసుభు సుబంధించినది కాని గడ్డము నకు సంబంధించినదికాదని గ్రహింపవలయును. ఈ సంధర్భము నీపడించినవారి తెలుగుదుమకాని సత్య భామతో ‘చెల్విన నీ పద పల్లవంబు మల్రమ పుల కాగ్ర కంటక విశాసము దాకిన నొచ్చువంతు నీ నని యెద’వన్న సత్యభామా విధేయని విన్నవముకంటె యీ కుశలప్రశ్నమే యదాత్తముగా నున్నది. అతని పులకలు తాత్కాలికములు. ననోద్బవములు! అసహజములు, ప్రాప్తములు. ఇదిగి గడ్డమా! మరి!

అంతటి ఋషి ఏమంత కీర్తి మానిసియోహయనా డనింపవచ్చును. కాని యతని చిరిపిరితమును ప్రాథ ముగా పమర్శించినాడు కవిగారు. ‘కై, లాసముపైని జెవుతును లాచిరి కామనియంగు గల్లు లి, ప్సాస ముదబ్బరైవ బనినాడును బోలె జరియె నేకదా’ యని.

ఇచ్చటి యా మేనకావిశ్వామిత్ర ప్రణయ ఘటమనకును నీతరాముల ప్రణయఘట్టమనకును గొంత లింబ ప్రతిలింబభావము గలదు. నురు శిష్యు లిరువురును ‘రాజతిమైన మోహము నిరంకుశులై’

ప్రకరించిరి. నురువు ఋషి శుశుబలవలన బర్హలలో ‘వెదురుగొట్టాల నింపిన యిచ్చపుత్తుల్లు తెచ్చి యచ్చ రకు’ నందిచ్చెడివాడు. శిష్యుడు రాజపుత్రుడు దగుట వలన ‘కవకపాత్రుల నింపిన యిరారసముల చెచ్చి మైకిలి నందిచ్చెడివాడు. ఇరువురును కోకిలకూతమ పాతూర్తి పీయూచాతిగా క్రిమించినారు. ఇరువురును దను కంచరణముతో ప్రియారాండ్ర కరచరణములను పరిపాల్చి వారి మార్దవమును గుర్రెరిగినవారు. (బాల కాండము—పుటలు 245, 268—367, 68) నురువు నకు దగిన శిష్యుడు రామచంద్రుడు! (మేడకును నీరకును సంబంధములేదు.) రాముడు మామూలు అస్త్రవిద్య నేకాదు మన్మథాస్త్రవిద్యమగూడ అమగ్ర హించిన గౌరవము నక్కినవెన్నుచుట విశ్వనాథచారి విశ్వామిత్రునకు! ఆ మాట విశ్వనాథచారి శ్రీరామ చంద్రుడే స్వయముగా నీరమ్యవారితో నిల్లు పెల విచ్చివాడు.

‘శ్రీ మనోనాథు లీలావిశేష మెనసి

నీర యో ప్సావి! యెందు నేర్పిరిని యడుగ

నేను నేర్పిన దమున్నదే? నతాంగి

కాకింబు దుపదేష్టయఁగాని దనును.’

(బా. కా. పుట 288)

ఇంత పాధన నెప్పుడు చేసివాడో రామ చంద్రుడు! కాదు శతావధునికైన నినియున్నాడు. ఏకసంభాగ్రహి మహామహాపుకు!

అట్టి రామచంద్రున గౌరవడించెట్టివ ఆ నురు డింకను జెట్టివాడనగా, అనగరింపుడు. ఒక్కపెట్ట పక్షిండ్లపాటు ఆరు ఋతువుల నొక్కటిగా ఆకట్టిన ఘటికుడు. ఆ ‘మానిధియంబువలన’ ఆరు ఋతువులు వాక్రమమున వసంతిమై ‘అభిషయించు’చున్నవట. ఇదియొక మనోజ్ఞభావన. మరి ఆ అభిషయ మెట్టిది? ‘త్రాలతో లేరయెంపల బాలుకోడ చిత్తులతో’ లేర నెన్నెల పత్తులతో’ది’ కొనపొగింది. ఆ శిష్యుయొక్క పోవులో నొక్క పమతామధును గోదరించి యవును ఆరు ఋతువు లొక్క పనుంబ అవునవునింపించు చున్నది. వసంతిమే యట్టిది. అది యొక్కటే వచ్చుకు స్వభావ గర్భితమును. అమని నిలకెదకు మేడ యని కియ ప్రబల కారణముగా వక్కాణింపబడింది. యది మనోజ్ఞతరము. ఆమెది దేవమానము. ఆమె కదియొక రెక్కకాదు. అట్లు వసంతినిరంతరముగా పొగినది వారి ప్రణయము.

'ఈ మధుమాన యొక్క పదియేనులు పాగె' వమ్మ యా పద్యపు పైక్షగడ యెంతయు మనోహరము. కష్టకాలములో నినున మేలై తోచునట్లు ముఖకాల ములో జనులకు వత్సరములు దివసప్రాయములై తోచును. పదియేను లొక్క మధుమానమునోలె గతిం చివనగా అందు వారి కుభామధివాధిక్యమూర్తి నూచితిము. ఈ సంస్కరమునే మహర్షి వాల్మీకి 'అహోరాత్రపదేశేన గతాః సంవత్సరాదశి' అని నూచించియున్నాడు. పదేండ్లు నొక్క అహోరాత్ర మాత్రముగ గడిచినట్లుమాట మరియు మనోహరము గదా!

అంత నొక నాడు మేనక సుర్విజీతుని గుర్తించి నాడు మాని. అంతట 'గాధిక కమ్మలు తెల్లు వెన్నులై' నటలు. అవగా తెలిచిచేరి నాడనియు సంరకు ముంగునాడు నిర్మలహారుగలముడైన యాతని శేత్రముల శివ్యదీ మధురానుబంధము కరణముగా మంచి పరివర్తన గలిగి యాతని స్వభావమున కొక స్వచ్ఛత వచ్చినదనియు ఇంకను ఆ తెలుపులో అచ్చె గువుపాటు మొదలగు భావముల సంపాదనయొన వర్త మును. 'ఒకనాడు ప్రాద్దున వాక్రమ పురస్థ వారికో కలయంబులు రెక్కపెట్టి పసియేండ్లా బలి' యన్నాడు. కొబ్బరిచెట్టుపై ఎటికోక కలయ మేర్ప డుంటు, అట్లాకలయములు రెక్కపెట్టి కొబ్బరిచెట్టు వరుసుకొలుముట మనవారికోక పరిపాటి. తెలుగు వారి సంప్రదాయ విట చక్కగా నను సంధింపబడినది. (ఇట్టి సంస్కరము లింతర్రు పెక్కులు కలవు వీరి కవ్యమున) అంతట మానికీ పశ్చాత్తాపము కల్గినది. 'వివిక్తం మృగిణం. పశ్చాత్తాపేన గుభిరీ' అని మూలము. అట్లు వాద్యముచేతు పరిపరి విధముల నా పశ్చాత్తాప భావము వ్యాఖ్యానించి తన పాత్రతో పరిమళపామధూతి కల్గెనట్లు ప్రదర్శించినారు విశ్వ నాథనాథు.

'నిలపా. పశ్యమ బుద్ధయః' అన్నాడు పెద్దలు. అప్పుడీ వి. పర్వ ఎముపార్జిత క్యాసంఘముననున్నాడు విశ్వామిత్రుడు. అంగులకీ మరలమరల నవ్వి మారులా భూగతింపజున్న. ఇక వి. పర్వము బొందుటకు దిగిన యోగ్యత కొంత యేర్పడుచున్నదని నూచించుటకీ ఆ పశ్చాత్తాపపరిస్థితి వంత పలువుగా చీలించివా రనుకొంగుడు విశ్వనాథనాథు.

"అల్ల దిశించు నాటింక
యంతయు దీర్చు నాకరా జశం

దెల్ల తపంబునంగు ఘటి

యించును విఘ్నము స్వర్గరక్షితై

చెల్లను వ్యామృతై యదియు

తేదీను మేనక నేమి రివ్వ ? తా

నల్ల మవర్తరాజా నరు

పొట్టల లోనిది యెంత చూచినన్"

ఇట్లు విప్పవ్రముగా విశ్వామిత్రుని పరిస్థితి పరి జానుము కార్యకారణసంబంధ పురస్కరము నొక చక్కని ఆలోచనాదానోచనాక్రమమున వెలార్చి యతిని హృదయ పరిణాహము నూదముట్టుగా చూచి చూపిన కవి ప్రజ్ఞ కడు ప్రశంసనియము. ఆ చెప్పట యెంత నిరాశంబర మందరము! ఆ మామూలు మాట లలో ఎంతవాటము! ఎంత పొందికయున్నదని! 'ఎల్లయు వోసము నాదను' పని శిర్యానించుకొని నాడు మాని. తన సంగతి సర్వము మునికీ చెలిసిపోయినదని గ్రహించి నిలువెల్ల దగుచు కట్టెగుట ప్రాంజలి వట్టి నిలుయన్న మేనకను జూచి 'ఒసీ యద్వర! నీవు వీరు వడదేలో తిర్వి! నీ యందు నాదోసంబున్నది గర్భ రూపముగ... కనించుచునె లేచానాడు వోపాంబుకా' అని అభయమిచ్చినాడు. ఆమె 'గర్భముతో' తన శేమియు పట్టెదన్నట్లుకొక కర్తవ్యము గూర్చి తన మన దేమిచ్చినాడునాడుకు! మీను మిక్కిలి తనకుం గడుమేలే పోష్యపాని ఘోషముగ ప్రశంసించినాడా మేను. నెవరెల పనికై కూలికీ వచ్చిపట్టుకొను 'ఎవడో' కూలిచ్చిన విను నెల శివీయించవలయునె మధుమాద్రీ! అనియు, రాజక ఘోరతృప్తికానిదీ ఎంత తపస్సులు నిద్రి పొందవనియు, ఆ తృప్తిపొందిన తన హృదయము నింక నెట్టి కోరిక కూరియు ఆకర్షింప జాలదనియు, 'అసలు కోరిక యేమి నాగర్భమయ్యో' నీ కృపావశేయుం తేన నీర జాక్షి' యనియు తృప్తితో, కృతిజ్ఞతతో, గుండె నిబ్బరముతో ఆత్మ హత్యాత్మ రము పొందిన ఎవరోయోనివోలె నువద్యసిం చినాడు. ఇంక కొలదిలో ఆస్థితి యవధిరల సంబ బోవుచున్నాడు. అప్పుట్టున ప్రతిపదియు నెతిని హృద యమునందలి యొక్కొక్క మధుర స్పందనముగా మనకు గోచరించును. అతిని లోని కోపము విముగుగా, విముగునల యుపేక్షగా, ఉపేక్ష తీమగా తీమ యోదాగ్రముగా, దౌరాగ్ర మాపదేశితిగా, వివేక ముగా ఉత్తమ మనస్వితగా పరిమించిన క్రమము పరి నిశిష్యత్వో హృదయం గమముగా చీలించినారు కవిగాడు.

ఒక్కొక్కపట్టున విశ్వనాథవారి రామాయణము వార్తకమునకు భావపరమైన మహా భాష్యముగా భాసిల్లును. ఎరిగా నిప్పట్టున అట్లే యున్నది. మూలమున 'మేనకాం మధురవాక్యై ర్విప్లవైః' అని యున్న యొక్క పంక్తిలోని ఆ మధురవాక్యములను దానిలోని మధ్యమ మదార భావభీరములకు నువని వక్ష్యాక్షంబులందోని వాక్యంబులలో వారిష్కరించిరి.

మరల మానిప్యాంతమును రిపాభివేళి మానే శించింది. తన బక్తి మానిశించింది. తక్షణము 'ఇంక ననుమతి యిచ్చిన నే దిపస్సువార్తయల నేరియేగ బ్రహ్మి నగుదునన్నాడు వ్యామి. అట్లా మె ననుమతి నేకటలో ఆ మనిప్యామి దెంత యాదార్యము! ఈ కవిప్యామి దెంత యాచిత్యము! దశరథరాజ సభలో నందిమాగధులచే విశ్వామిత్రునిగూర్చి 'నీ ఫశకుల్ విశ్రీములు, నీయేది మెల్ల నేజునా!' ఇత్యాదిగా యితఃప్రార్థనము చేయించిన ప్రశంస నక్షరింశి. ఇటు రుజువుపజచినాగు కవిగాడు.

మాని సంభాషణలో నెక్కిన మరియొక మెట్టు 'కోరి ప్రతిక్షి మన్మథసుగువవైతి కోరిక పగోక్షి వై రాగ్య సుగువవైతి లంజయా! యెంతి క్రింతి సుంజివావో యెంతి పైకిని జను మార్గ మరసివావు.'

ఈ వాక్యముతో మాని మధురవాదరభావనయు నీ కావ్యఘట్టును ప్రయోజనమును పూగోటి ముట్టివది. పచ్చాదము పొంతుని కాలము దరితార్థమైనది. పై ప్రయోగఘట్టుకుండు నీ పచ్చాత్మ పట్టుమే మందర తిరుమనుట సర్వమారము కాదేమో.

'మేనా! నేనును బద్ధవైగునను నుమ్మి బ్రహ్మకూ మానితో! అనుటలో నొక పంకము పట్టి తిరికాని నేనా నిమ్మ విడుదువాని నను న్మూర్తి యున్నది. మరల 'మేనా! నవ్యకుమవ్య నాడుకథ మీ యప్పరి: పాశితోగానిచెప్పి' అనుచున్న మాని విశ్వనాథవారి ఆ కైవాడపు టోడుపులో మనకు మంద స్మేరమనోహరామృతముగ నే ద్విం మిచ్చుచున్నాడు. ఇది యేది సాగవంపువెట్టుచు వింగ్రునితో తన మాటగా 'కామము కోసి నేసితికటం చా స్వామితో చెప్పవే' యన్నాడు. కోపము ప్రపక్తి నెత్తకొని కవి జాగ రూకతి గమనింపదగ్గది. అతిని కంఠిటితో కామము

బోయినదికాని కోప మింకను పూర్తిగా పోలేదు! కనుక నే మేనకతో మాని నెక్కిన చివరిమాట నన్యక ఇంగ్రుడిచారి రంభింపగా తాయి కమ్మని కనించి వాని మాని.

రసికధిమణా హ్వంశవయసు వారంభి ఈ రామా యణ కల్పవృక్షమున మేనక తిరిగివచ్చి:పిమ్మట విక తిన వంతు వచ్చినదివి యింగ్రుడు ముదలవెట్లుగా 'ఇది మేనకకును నీర్వృద్ధపదముల నేమో యనియోంట్ల. గను నించితిరా కవి గనుతుదము! ఆ యనురాగ మా ప్రభావ ముదయ నిడుమనుట కిదే ప్రబల ప్రమాణము. మరియొకమాట. విశ్వామిత్రుని బ్రహ్మి పట్టభిగ్రు దైవతుంత సర్వలోకమునకు నొక వింత చెలంగము చేతనయ్యు వచ్చినట్లునునది. దేవగుండుభులు మెరసి వని. కిన్నురు లాడిరి పాడిరి. ఎందరెన్ని చెసివట్లు చెప్పి నను అది చెప్పటకాదు. ఆ చెప్పట సార్థకముగాదు. 'అంతి పృథ్వీధిరామతూ ర్తియే.

అప్పరసయైన మేనక
లిప్ప మధుమూర్తి కాశీలకశికా
విప్పా కీర్తన బాదె గ
కుప్పవృద్ధునము భావ కూలంకషమున.'

ఈ పద్యముతో నిది విశ్వామిత్రుని కథ కాదు మేనక కథయై పోవుచున్నది. తనతో పదివత్సరము లోక మధుమానముగా మన్మథసామ్రాజ్యము నేకాంతర వారణముగ నేలిన మహాభావుడు, తన ఎవదలోకు లంటిన రసికావతరింతుడు, తన ప్రియుడు, శిష్యుడు ఆతడు సాధించిన లోకోత్తర ఘవరిజను సముత్సాహ సంరంభము తనదిగాక మరే యెరిది? - అనుకొన్నది మేనక. ఇచ్చటను అప్పరశ్చిబ్బము నెమటి వసంతా విరాభ క ఘట్టునునిండువలె నే అన్వర్తమైనా. ఆ శబ్దము నకు వార్తక యిచ్చిన నిర్విదనమే గలదు:

'అత్తు విర్యభవా దేవ
రస ప్రస్థా ద్వర్గశ్రీయః,
ఉత్పేకు ర్మహజశ్రేష్ఠ
రిస్థా దిప్పుపొడభివన్.'

అందును ప్రకృతిము మేనక: గానవాహిని 'భావ కూలంకషము'గదా! మరియొక విశేషము: ఆ కాశిలి కోకిలవ్వని. శేక మయూరవ్వని. అనగా వసంత వర్షర్తు ప్రభావ ప్రత్యేకరమున మధ్యలో మాని తప: శ్లేశ గ్రీష్మము లుత్తమైన దని ధ్వని. ఇటు కాశీకోకిల!

కోకిల మయూరములకు సంకీర్తములు. కోకిలగానమున
కును, మయూరము స్మృతియునకును వాసికెక్కినది.
గానము రాగ ప్రధానము. స్మృతియు భావాక్రియయు.
భావపుతోపాటు మాతృపును గలది కీర్తన. అనగా ర గ
భావములకు సాహిత్య సాహిత్యమును సంఘటించిన
కళాకళ్యాణి మేవక.

ఈ కథపై విశిష్టమైన చూపు కలను.
దీనికి భంగ్యంతర మందరముగా నొక ఫలప్రతిని గూడ
రచించినారు వారు. ఆ కథని రాజర్షి జనకుడు
బ్రహ్మర్షి విశ్వామిత్రున కంజరిపట్టి సన్మోహియని
'ఇంతవఱకు పదిమూలు నీ కుమార
యుగ్మకము విమచంద మహా నిధాన
మైన నీ కథా విస్తృతిగాని వివిధ
సా నిరంతరమొదలు జెప్పలేదు స్వామి!
'ఇది రెండుకొ గడు చిత్రమైన యిది స్వా
మీ వాకుడని ద్వత్కథా
క్రమణంబున రఘురామ చంద్రముఖ భా
స్వద్విరూపంబుకొ పృథుడం
త వికీర్ణంబయి లాగుచున్న యిది.'.....

'స్వప్రకీర్తన కథా పరిమళితాఘ!' అని యుద్ధా
టించినారు. ఏకాంతమృగ ప్రరామచంద్రుండు
లక్ష్మణునితో

'ఈ ఋషులెవ్వరు చెప్పిన
సారకథా కథన మొక్కదా యైన నదియన్
నిరంతరదృష్టులు బహు
ధారావీర నూత్నీతర కథాంశులు కుమ్మి'

అన్నాడట. ఇది యింకొక గడు మహాకవి
మొదటి సంగతి యొక కవి తన కార్యమున కథలో
కథగా ఆ కథను పాత్రములుగా వాఙ్మూల
మొనర్చుచున్నప్పు డాకథాగత కథాశ్రోత పొందిన
యమధూరిని మూచించుటదియొక శిల్పపు మెలకువ.
జనకుని యమధూరి ప్రసక్తి యాలమునందును నిండును
గలగుకొని ప్రధాన శ్రోతయైన రాముని యమధూరి
విశేషమిందు వక్కాటింపబడినట్లు వాఙ్మితమున లేదు.
తన పూర్వాక్రిమిగాక తన సమక్షముననే చెప్పబడు
చున్నపు జెప్పజైన నేదో యొక యమధూరి పొందక
పోదు. అదిహృద కౌవ్యమున మూచితమైనచో నది
యొక సాగము. కొని విశ్వామిత్రుని యమధూరి విశేష
ప్రసక్తియందును నిండును గూడ లేదు. రెండవ
సంగతి! అసహకార మేవకదీకొడు, విశ్వామిత్రునిదీ
కొడు. చెప్పినవారు శతానందుడును గాదు. వాఙ్మిత
మున విల్లే యుండనలేదు. చెప్పినది విశ్వవాళవారు.
దదివినది మనము. ఆ కథాకథన కోకిల మాటులులది
కొడు. విశ్వవాళవారిది. అట్లు పూర్వాపరసంఘట
నలు పూసగుచ్చినట్లు కథా మాత్రము లాగు నేర్పు.
తన కథా శిల్పమును తానై సమీక్షించుకొనుచు నట
నట భంగ్యంతరముగా ఆ ప్రశంస చేయు గడుమదనము
బహుముఖ ప్రజ్ఞా విశిష్టులగు కవులకే కై వసయగు
శిల్పముగాని యితరులకొడు. ఇంతకును రామాయణ
సామ్రాజ్యమున విశ్వవాళవారి యేల్పుడి తీరలేదు.
కథ కడుపాతది; శిల్పము పరికొత్తది.

రిక్త హస్తాలు

శ్రీ ప్రభల సత్యనారాయణమూర్తి

మర్నా (తాగేసిన కండ్లకరీ రిక్త...
రైట్" అన్నాడు తొడమీద వాడు
హస్తంతో బలంగా చెరుచుకుంటూ—తొలుతూ...

ఇందుమీద అంత సరళ పట్టించేసిన ద్రోవర్
బమ్మ స్టాన్లుచేశాడు.

హస్తంతోమీదనుంచి పన్ను ఆ బాటకుండా
బమ్మ అమిత కేంగ్తో క్రిందకు దిగుతోంది. అటూ
యిటూ ఉన్న అగాధాలకు పరికించి ప్రయాణికులు
యావత్తుందీ ప్రాణాలపై ఆశపడుతున్నారా!!

* * *

అవికూడకుగాని, అసలు బ్రహ్మదేవుడు ఏ ఉద్దేశ
కంతో—ఏ కళలో ఉండి రాఘవేంద్రాన్ని ఈ
ధూమ్మిదకు వదిలొడో! రాఘవేంద్రుడూ వాని
అని యిప్పుడైనా ప్రతిఘటించకుండా యింకా
ఏం చూసుకుని ఈలోకంలో మసలాలని ఆశిస్తు
న్నాడో!

ఆ అర్ధరాత్రి వోగం కొంపనుంచి బయటవడి,
యింటికి మళ్ళీవరి: కచ్చితంగా...మాడూ అయింది!
అక్కణ్ణం!! చిది వస్వదూ లేకుండా విషయలేవలే
దిగి చక్కచచ్చిట్లుగా యిల్లాలు తిలుపు అవీసరికి
తను తాను గిరి చూసుకున్నాడు...నాలుగు వేళ్ళ
తోనూ...యిది కిలా నిజమే అని సందేహిస్తూ, అంత
మలభంగా విశదమవలే దీ పరిస్థితి—

ఈ విధంగా ఆలస్యమైన ప్రతినిత్యం సందు
మొగవ తానుండగానే పసిగట్టి బుసలుకొట్టే వాచాల.
ఈవాడిలా అయిపోయిందేమిటా సంప్రదాయ విరు
ద్ధంగా—అవి ఆశ్చర్యపోతూ అలాగే వవలలో నిలబడి
పోయాడు, చెట్టుదిగి. తను తిరగిపోతూ 'తన ఈ
భార్య అమాంతంగా పరమభాగవత్ త్రయాలయి
కూర్చోడుకవా కొంపతీసి' అనినీ విచారించ
సాగా దా రిసికాడతంకుడు!

తనీగా వీధి తిలుపులు బంధించింది రామా
యమ్మ...రాఘవేంద్రం ధర్మపత్ని. కిక్కురికుండా
కనుకొలకుల్లోనుంచి ఆతగాడి తేసి ఒక్కం పరికించి
చూసి, గదిలోకి చక్కచాయింది విషయసా. ఏ భావా
నికీ అస్కారంలేని ఆ చూపులో కోటి భావాలూ

హసించాయి రాఘవేంద్రానికి. కాళ్ళెవ్వా కడు
కొక్కుకుండానే, అడుగులో అడుగువేసుకుంటూ అర్ధం
గిరి అనుసరించాడు.

తన బంటు గదిలోకి చక్క విచ్చేసిన ప్రాణ
శ్విరణ్ణి పట్టున చూసుకుంటూ, రెండే రెండంగల్లో
పోయి గది తిలుపులు బంధిస్తూనే భిక్షున, గిట్టున
వెనక్కుతిరిగింది రామాయమ్మ "మమ్మల్నే—"
అన్నది ఒక రంకవేస్తూ.

అర్ధపదాదు రాఘవేంద్రం!

ఉరుమైవారేకుండానే మమ్మకు, కోటి అశని
పాతాళాల్కుమ్మడిగా అతిగాడి వడినైన వర్షించి
వల్లయింది.

"ఎవర్ని—"అంటూ యిల్లారి కథియలుంగా
తిరిగాడు.

"వారిని వారిని పిలవడాని కేం భర్తం, ఎలు
గతి?..."

రాఘవేంద్రాని కర్థం కాలేదు..."చెట్టింత
మొగుడూ అతడు సాయిమూ సరసన నుమాయం
చేస్తాంటేమా—" అని రామాయమ్మ పూరించె
డాకా. తీరా నిలబడి అంతా విన్నాక, ఆసాంతం
అంతా అర్థం అయిందనుకున్నాక, తన వేవోసారి
చూసుకుని...పిల్లు లాల్మీ వాసనలకు మురిసిపోయి,
ఆ ప్రాధాన సమీపించకుండా ఉండలేకపోయాడు.

"ఏమిటా పొగురుకోతు వేమలు!" అలంత
దూరాన నిలవేసింది, ఒకే ఒక్క ఉరుముతో తొలి
కట్టిన పెనిమిటినే, రామాయమ్మ!! ఇంకా ఉపే
షిస్తూ కూర్చుంటే కళోరమైన తన నిర్ధారణ ఎక్కడ
నీళ్ళుకారిపోతుందోనని సందేహిస్తూ, "ఒక్కమాట—"
అంది, నొక్కి నొక్కి పలుకుతూ—ఆ నాలుగై
రాల్నే, నుట్టు రెండూ సాగ్యమైనంత పెద్దవిచేస్తూ.

"ఏమిటో అది—" సాగడిచుకుంటూ మరీకొంచెం
చదువు తీసుకోకోయాడు రాఘవేంద్రా. కామట
విషాన్ని చిరికి కిరికి నిలబడి అమృతం తీయగల
ప్రజ్ఞ ఒక్కటే రాఘవేంద్రం సాక్షు.

"చెబుకున్నాను. అటూ చూడండి—"బుద్ధ
చండికలా గర్జించింది రామాయమ్మ, చేయితి చూడు
చెపు చూపిస్తూ.

అంతా తమనుచేసి నిద్రంగా అమర్చి ఉంచిన ఉరితాడు దక్షిణ వాయువుకు తోయిల బాగుతోంది. సమైక్యతలో నిలబెట్టి నుదురుపై మోదిపట్టుయిం దరగాడికి.

రహస్యమైన ఎన్ని వేళెం అభివయంపరుకుతోం దని ఉచ్చి, తిచ్చిత్తిబోతూన్న రాఘవేంద్రం ఉరికిక్కి పకతూగచ్చి వా ప్రపంచంలో చక్కా మేల్కొన్నాడు! ఆ రహస్యతకు కోటి మాస్తాలతో వెదగగొడుతూ మిస్సె యావత్ ముఝానే నిగజాగిపోయింది—

“గావురూ—” అని అగినాడు గాఘవేంద్రం. అగపేకాదిది, ఆంబు. వేయి నిలువుల గోతుల నూలిలోనుంచి కొంపిడికొంపి— ఒక పికిలం చెయ్యిక్కుల రావాదిలూ ప్రవృత్తివించింది... ఆ వ్యవం.

రామాయమ్మ వద్దిన దోపిన కొంసుకు ఒక్కెంత తక్కిగింపుగా బుజుటిలొరుతూ “మగి—” అంది, భీతావహమి పాలిపోతున్న పెనిమిటి ముఖంలో ముఖ ముంచుతూ.

నాలుగో నాటాలు నిశ్చిబ్బం. మృత్యుశోభత రాకకు మూగగా పాక్షికతలు పూకుతూన్నట్లుంది, వారిద్దరి స్థితి సమన్వయించి చూస్తే.

తలగ్రివ్వకుంది రామానుమ్మ... కిటికీలందా చీకట్లో మినుకుమినుకు నుంటూన్న నుడివన్నీ తలను తక్కితేలేలా దృఢంతా ఆటే కేంద్రీకరిస్తూ. తక్కి మరీ ఎంత కేరిండ్లో నిమిటో లాగిన చెంపును లేని కిటికీతో తొగి లిగిస్తూ...

“అవును. ఒక్కటే నిర్ణయం. ఇక ఈ భూమిద మీతో—” వేకో ఒక్కటే బ్రతికారి; అంతే! నుండెల మీద చేయి కేసుకుని కులపెద్దల ముఖాలు చూస్తూ చెప్పండి... మీద బ్రతికడం ఎక్కువ అవసరమా, నేను బ్రతికడం ఎక్కువ అవసరమా?”

రాఘవేంద్రానికి ఈ మాటలలో సగం విసిరించి ఉంటాయేమో నిప్పులు కమ్మతూ ఆ చీకట్లో భీకరంగా ప్రజ్వలిస్తూన్న ఆ రెండు కళ్ళనూ చూసి కంపించిపోతూ విన్న విషయంలో ఏ రక్తంక మాత్రమో అర్థంచేసుకుని ఉంటాడు. ఉన్న తెలివి కూడా నీళ్ళు కారిపోయిందంతలోనే; ముమ్మాటా ముందుడై చూస్తూ నిలబడిపోతాడు.

ఈ పిచ్చి ముఖావంతో రామాయమ్మ కోపం రచ్చిపోయింది! అయినా సంతాపించుకుంటూనే కక్షివంచనలేకుండా, ఆవేళింతో అవసారింది—

“ఎన్ని చెడుతిగగుళ్ళు తిగినా, ఎన్ని పాపాలు పులుముకున్నా, పిల్ల కొడుకల్ని మాత్రం యిగలేసి చంప

బోనని చేతిలో చెయ్యిని చెప్పండి. నిశ్చింతగా పోయి ఆ ఉచ్చులో నా మన రిగించుకుని చచ్చి ఉన్న పంటాను. లేదా, ఏ కలవారి కాళ్ళో పట్టుకుని, నీళ్ళ రిండెల మోహా, ఉడిగాలుచేపా పిల్లల్ని నేను పోషిస్తాను... తినితూన్న నే మహాయోగ్యుల్ని మన్నించే రోజులు కావు గవక యిది, పోయి ‘గామా— కృష్ణా’ అనుకుంటూ, మీరే ఆ పని చేయండి!”

“గావురూ—దూ...” అదిరిపడి ఒక్క కేక పెట్టాడు రాఘవేంద్రం.

మహాశిలలో అణుచైవా కరిగే నూచన లవు పించటంలేదు!

“గావురూ నేను... నవురూ నేను! ఇదే అంతిమ నిర్ణయం. తాగిగాలు పేసిన పూగులల పేర్లు చెప్పకుని విట్టబీగే పుగువర్త్యకవా... అలా నుడు నేలేపారేం? అయిదు నిమిషాల్లో అంతా మరీ నేరిపోవాలిందే.”

—చక్కా అయిదునిమిషాలు తక్కి తప్ప కుండా గడిచి పోయాయి!

పుట్టాక ఆలోచించడం, అభిమాన పడడం, అన్న రెండు తత్వాల్లా గుచ్చిచూసి ఎగుగని గాఘవేంద్రం ఏ ఆలోచన చేశాడో, ఏ అభిమానాలకు పోశాడో...

అంతేనా అని రెట్టిస్తూన్నట్లుగా తలపంకిం చాడు. ప్రియురాలికోసం చక్రవ రిత్వాక్నే కాల దన్ని గద్దె దిగి చక్కావస్తూన్న పామాట్టులా— కుర్రోనామంచి లేచి నిలబడాడు. తొగక లేదు... రామాయమ్మ చెగకనైవా లేనో!

ఆకుగులో అడుగు నేసుకుంటూ పోయి నులక మంచం ఎక్కి నిలబడి, మన రిక్కించి రామాయమ్మ ముఖంలోకి సగంసం గా పి చూపుచూశాడు. చూస్తూ నే ఉచ్చులో తలదూగ్చి, అందుకాటు కని అమర్చిన నులక మంచాన్ని ఒలంకొడ్డి కారితో వెనక్కు తన్నేతాడు!

“మిమ్మల్నై—” అన్న వెట్టికేకతో ఒకే ఒక్క అంగలోపోయి నుండెలకు చాతుకుంది ధిర్రను, పాపం రామాయమ్మ! ఉత్తరక్షణం ముగియకుండానే మంచం ముందుకు లాగి, మునిగి కళ్ళతో దారిమీదకు ఎగ్గి నిలబడి, ఒకేకే కేళ్ళతో ఎలాగో ఆ ఉచ్చు సడరించి, విజయగర్వంతో మిలమిలలాడుతూ నేజిగిలిపోతూన్న పెనిమిటి ముఖాన్ని ముద్దులతో ముంచెత్తింది. “మీరా—మీరా...” అంటూ మాటి మాటికీ.

రామాయమ్మను పొదివిపట్టుకున్నాడు రాఘవేంద్రం.

పట్టు సడలించుకుంటూనే కమ్మని లేచింది రామాయమ్మ.

“వారైంది మరి! సిగ్గులబ్బ లేకపోలే పరి... బాలికా. లోకులు నిలవేసి పొడుస్తారనెనా వెనక వద్దా? సలపాదన లేకపోలే సరేవరే... నిమ్మలన్నా పొడుపు చేసుకోవాలే ఎట్లా? అంతా ఈ రాత్రి ఆ రంజల పాదాల వెంటి కుప్పవేసి, నిల్వతో ముగియాలి ఎట్లా చేసుకొనుకుంటున్నారా?”

అంతటితో పరిష్కరించుకుంటే, రసభంగం కావినా రామాయన్ను వృధాగా నిర్ణయం ఉండే గొడవలనే తిరుగుకోవడాంటే నవ్వొచ్చింది దా సమయంలో, అతిగానే.

నవ్వకాక, పకపకా.

నిమ్మలన్ను తేసి ద్రావకాలు కుమ్మరించినట్లయింది రామాయన్నుకు. “అంతన్నా చాయి చావ రామా—”... అతిగాని బతులు తానే అభిమాన పడుతూ వందలెట్లు, గ్రుడ్ల నీరు కుక్కుకుంది రామాయన్ను.

“రావుడూ—” దీనంగా చూశాడు.

ఎదురు చెబుతాడనుకుంది గోపంలో కనీసం ఈమాటకైనా. ధీరే జనాలు చెప్పక కన్నవసుకుండా తమ కళ్ళే విహన్ని దిగమింసుకూ ధరిస్తూండడం చూస్తూంటే రామాయన్ను ముందు కోటి చీకపురుగులు కొగుకుతూన్నట్లవుతోంది!

“పైగా రావుడూ... రావుడూ! అడదాని సామ్య తింటూన్నాం గానే అభిమానపడి చావాలి. పై వెచ్చు ఆ ఎంగిలికూకు మూలగటుకొని పాని కొంగ లమ్మటా—కూనికొంప లమ్మటా పడి తింగడానికి... రామచంద్రా... పురుగుల్లో కూడా ఉండ నివ్వకయ్యా, ఈ మొగజాతిని!” అంటూనే రెండు చేతులూ ఎత్తి నెత్తి బాగుకుంది, పాపం.

గొల్లవ సవ్యాస, మళ్ళీవి.

చుర మరా చూపిం దతిగాడికేసి, రామాయన్ను సమిలి మింగేసేదానిగా.

రాఘవేంద్రం భావ్యం :

“అంత క్లిమంతుడూ, మరీ చూన్యకుడూ అయిన రామచంద్రుడికి ఆమాత్రం అభిమానం ఉండేదంటావా, పాటి మొగజాతివూ!”

“ఆ జన్మించినవాడికేనా ఉండాలి... ఈలాటి అసమర్థుల్ని ధూమ్యాన వడివేయరాదన్న భావం...”

మక్కు మూతీ కుకురుకుంటూ రామాయన్ను పాపం యింకా ఏమేనా వాపోతూనే ఉంది, చీమ కుట్టిపట్టయినా చలించకుండానే నిలుపునా మందం మీద వ్రాలి నిద్రాంగంలోపడి గుట్టు పెట్టినాగాను రాఘవేంద్రం.

చూసుకుంటూ వచ్చింది ఒక్క తీగమైన నిట్టూర్పు, రామాయన్ను గుండెల్ని.

గంపగయ్యాల్లో రామాయన్ను అని తలపోస్తే నిజంగా పాపం మనహా ఒరిగేకపోలేదు.

పూర్వాశ్రమంలో రామాయన్ను పాటిలేని వివరుణి! తొంద్రే సరస ముప్పాద్దులా కూర్చుని రామాయన భాగవతాదులు ఆసాంతా పఠించి తీర్చించు కున్న విద్యావతి. ఆయానుయాల్లోనే పరిశ్రతా శిష్యులుంటా, అంతోయింతో తిరుమను ప్రభావార్ని ఆ లేతిమనసుపై రుక్మీగా.

వివరుణి, వివావతి అన్న కీర్తిని పము పార్థించుకున్న రామాయన్నుకు ఏదో యింతే నీకున్న మారాజాను చూసి కటకెట్టేకాడు, రామాయన్ను తొంద్రే.

ముక్కు పడ్డంతవచ్చు... మొగుడంటే మానక మాత్రుడేకాక మరెవరో అని తలపోయిపోగింది. ఆ ఏమిటో అంతా అతింటికి తరలివచ్చాక ప్రత్యక్షమై వం గా పరిమించింది. అంతే... పాపం, ఆ పిచ్చి కూన కాళ్ళు కడిగి బురద తొగింప మనహా అంతా చేసేసింది!

పరాత్పరుని పిలుపు విని అతా మామా పెంపు తీసుకున్నాడు. వియోగభారంతో ఏ ఒక్కరూ క్రుంగి పోకుండా. ఒక్కనాసం లోనే.

‘ప్రత్యక్షమై వం’ అంటే గంగు బతుటకేంది. మగోనాసమైనా మళ్ళీకుండానే వాడ వాడంతా వచ్చి పిచాకు పిగియనిమిద విశ్రమించింది.

‘వ్యవహారాల’ కనిపెట్టి మారోగ్గిరయ మనకుండా బతుటకు పోయిన రాఘవేంద్రం యింకా యింటికి తిరిగిరాలేదు.

అతా—చూమా ఒక్కనాసం లోనే నిద్రవం పొందినంగుకు కగుణాహృదియలు పీళ్ళింతా తయ్య పరామర్శించడానికి వచ్చారనుకుంది పాపం, రామాయన్ను.

“అత్తే, కాదమ్మా—” అన్నట్లుగా ఉన్నాయి వాళ్ళిమఖాలా. “మరి—?” అనుకుంటూ ఎంతిసేపా గడిపింది.

యూగాలే నిమిషాలై పరువు రెకుకున్నారా, లేక నిమిషాలే యూగాలా వేధిస్తూన్నారా యిద మిథ్యంగా తేల్చుకో లేకపోయింది. పెరిమిటిరాదూ... పిచ్చివారూ!

“పెన్లబ్బ లేకపోలే సరి పొడుమనుషులకి... వంటరిగా అడిగూకుకు యింతో మనసుకొంటే తిగుకున్నా అని అరుగులమీద వైతాయించడానికి!” అని పళ్ళుకొరుకుతూపోయి సంచడిపం వెలిగించి కళ్ళకద్దుకుంది.

మామనీ మామనీ వాళ్ళు నైతం పాపం విసిరి పోయారు.

“సరే, మేం మరి వస్తా మమ్మాయి. అత గారు రాగానే మరిచిపోకుండా, ఆ గుర్రాల సంగతి తేల్చుకునేటందుకై మేం వచ్చామని చెప్పి పంపిండు.” అంటూ ఓ పెద్ద మనిషి లేచి నుండున్నాడు. ఉమాదు మంటూ మిగిలినవాళ్ళు కూడా భ్రాంతంగా కౌన్సలరును అరుగులు దిగి ఆయన నమస్కరించారు.

“న...నా...ల సంత...న...తి !!!
—రామాయమ్మ నీతి వర్ణించడానికి మరి చాలా పాండిత్యం కావాలి.

తిరుబతుకూ, తిలుపు ఒకరిక ఒకరేసుకుని, “ఇ...ఇ...ని గుర్రాల...సంత...న...తి...దీ?” అంది బిలేకేస్వరావ. కాళ్ళు స్వాధీనం తప్పిపోతున్నాయి ... పర పురుషులతో మాట్లాడినపాపావ పోలేదెప్పుడు. పుట్టక అసలు ‘గుణం’ అంటే ఫలానా అని ఎరుగకనే ఎరుగు పాపం!

ఎటో ఈ స్వరం యిండాకటి పెద్ద మనిషి చెరిలో దూరింది. ముందకు వేళ్ళు వాళ్ళూ పాపధానంగా వెనక్కుతిరిగి చూస్తూ... “అడవాళ్ళు, నీకెందుకమ్మా ఈ వ్యవహారాలు...మేమూ మేమూ చూసుకుంటారే—” అంటూ నెలపు తీసుకున్నాడు.

—అక్షరాలా అట్లాగే చూసుకున్నాడు, వాళ్ళూ వాళ్ళూను. వాలుగెదు రోజులు గడిచిపోయాయి. “మరేం చేద్దాం—” అన్నాడు రాఘవేంద్రం. రాపీగా ఆ తిర్యాతి.

“అంటే—” అంది అర్థంకాక, అయోమయంగా రామాయమ్మ.

ఈ నాలుగడు రోజుల్లోనూ మునుపొచ్చిన ఆ సామీలనుకరించి తానె ఏమీ అడగ లేదు రామాయమ్మ.

“అంటే మరి!” అన్నాడు రాఘవేంద్రం, అంతా విడిచిపెట్టాడు.

అంతా విడిచిపెట్టాడు. ఒట్టుకు ఒక్క విషయం దాచలేదు !!

“అయ్యో నా బిడ్డలో...” అని రోడిస్తూ నిద్రిస్తూ పసిపాపల్ని లేపిడికి నుండెలకు హస్తమంది గాథంగా.

నవరి మింగేలా చూసింది భర్తవేపు, ఆ ఆశేకం లోనే, ఓ కుంగం.

ఒక్క కుంగం మాత్రమే. తను తిరక్కుగంలోనే ఎక్కడో కోటి కంచాలతో తన చెవులో ఉదారుగావోలు... “పరియే ప్రతిక్షురైతం!” అని.

“మీరే చెప్పండి—” అంటూ, తన కుడికా చేరాన్ని ఎగిరించుకుని పక్కాత్రాంతో గ్రుంగిపోయింది పాతాళానికి.

ప్రాణేశ్వరుడు నిరాధారంగా నిలబడి చేతులు చులుపుకోవడం చూస్తూండగానే లోకం తీరు తెన్నులు

యథాతథంగా ఆమె కదగనూన కాసాగాయి. లోకం తాను అనుకుంటూన్నట్లు—ఉన్నా పోయిన మార్గాలు లేకుండా వెళ్ళుట త్రోసి బుద్ధిగా అనుకునే మంచి తాలుడిలా—సంచరించటం లేదు. ఇవ్వాళ్ళుగా తనకు తెలిసిన లోకం కాదని, తనకు తెలిసిన మనుషులు కాదు పిళ్ళ. అటలపాటల పేరిట ఆములు దోచుకుంటారా లేకపోలే యింక అమానుషంగా! మహా నరకం ఓటున్నదని పిళ్ళ పెద్దలెత్తుడూ పిళ్ళకు లిగించి చెప్పలేదా?

రామాయమ్మ రామాయమ్మలా లేదు.

క్రమంగా అర్థం కాజొచ్చింది లోకం తప్పక కాదని అని, లోకం ఏప్పుడూ తన కృత్రిమ స్వభావా లతో అదంచలంగా యిటాగే ఉంటోందనీనీ. లోప మంతా చందలస్వభావమే ముందుమాపులేనివాడూ అయిన తన భర్తననీనీ.

ఈ వేదన అంతా రోజులు గడుస్తూన్న కొద్దీ అగ్నిపర్వతంలా తనలో పెరుగుపోయింది. లోకంలో ఉన్న సహనాన్నే ఎరుపుతెచ్చుకున్నట్లుగా కళ్ళు చూసుకుని అంతా ధిరీస్తూవచ్చింది. కాలక్రమాన పసులూ—మరకం పేగుతప్పి తన పుట్టింటివాడు ముట్టజెప్పిందికూడా కరకడం ప్రారంభించాక, ముందు బాగ్రతరీకొపైను తాను కొంచెం కొంచెంగా నిలబడి అవసర పరిస్థితులు సంగ్రహిస్తే తాత్కాలికంగా అవధులనునైతం అధిగమించాలని కోరికగా సంకల్పించుకుంది.

ఆ అవసరం రానేవచ్చింది దీవాడు. తను కూడా నీళ్ళు కారిపోకుండా నిలబడి ‘నీనా—నీనా’ అని సవాలచేసింది. ఆత్మీయమైన దివ్యప్రబోధాలను పసికూనల ముహూల చూసి పెంచెంది పెనుకూ, కెమ్మకకుండా పెనిమిటి ‘నీ వెండుకూ...యింలేకదా... నేను చూసుకుంటారే—’ అన్న భోంజిలో చనిపోవడానికి సంసిద్ధుడవడంతో, త్రొక్కిఉంచిన సంస్కారం అంతా వెయ్యి ఏనుగుల బలంతో విజృంభించి భర్తను ప్రతికించకు వెలా చేసింది.

భరిత్యత్తును పొందుపరచడానికి పైన భగవంతుడు లేడా? అందుకోసం మూర్ఖురాలై ప్రారంభ తాను పెనిమిటి నే బలి పెనుకుంచా... భగవంతునిపైనే భారంవేసి నిద్రిస్తూన్న రాఘవేంద్రానికి కోటి సమస్యారాలు చెసింది రామాయమ్మ! పాపం...!!

* * *
కంకర కంకర పడుతున్నాడు. కొద్దిగా మత్తునుంచి కోలుకుని, ముందు మామమ్మ ద్వైవర్ ముఖవర్ణం ప్రయాణికులకు అపురించటం లేను. ప్రాంతం చే ఆ దీవలపట్ల భగవంతుని దయ ఎంత పరిపూర్ణంగా ఉందిపనున్నదో రామమ్మ క్షిణితే విడిదం చేయాలి!

విరుదనామధేయలు

శ్రీ విక్రాల శేషాచార్యులు

జయంతి లే సుకృతితో రససిద్ధాక కవిశ్రేయః,
నాస్తి యేహం యశశికాయే జరామరణజం భయం.

విరుదములచేరినే పిలువబడెను కవిపండితుల నట
యంటకుముందు కొంచెము ఆ విరుదముల వ్యగ్రూప
మును చిర్చించుట సమంజసము, కాన తిద్దనము
కొంచెము యర్పించెను.

ఆత్మజానకు జననీజనకులు భారపాలనాదు బంధు
మిత్ర బృందము నెదుట నలోపాదికార్యముల నెఱపి
తినుపెద్దలయొక్కయో లేక యే యిష్టదైవము
యొక్కయో గాకున్న నిష్టమైవ యొక నామమును
విద్యుమునందు వ్రాసిపెట్టి యాతని యొక నామాం
కము నెలు జేరుకో అట్లే విద్యాంసుననుగాని, కవికిగాని
పండితులు సభయందు పారస్వతిచర్య యొనర్చి
యుచిరిమైన యొక విరుదమును ముద్రిత పత్రమువీధి
వ్రాసి యొసంగి యాతని నొక విరుదాంబితునిగా
జేయుదురు. ఇది విద్యుత్కృతులకు విద్యుత్కృతుల
సుహృద్భులైనవారు సరిపెను ఒక నామకరణముని
చెప్పెదరు. నామకరణ మున్నగు బంధువులు కిడ్డకు
నాధీరజాదులు జరిపించుకొన్న విరుదప్రవాసమునాడు
పండితునకును సహృదయులు పండితి కాలువలు మొద
లగువాటిని బహుమానముగ నొసంగెదెను. విరుదములు
విద్యాంసులయొక్క సామర్థ్యమునకు చిహ్నములు.
ఎట్లన?

శ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యులవారి పేరుకు ముందు
తిత్ గ్రంథములయందు "ఆనధాని శిరోమణి" విరుగు
ప్రత్యాయమునం దాదిత్యునికన్నను ముంగుగ నదు
లునివలె దృష్టమగుచుండు. శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర
కవులవారి కావ్యాంకితులయందు "కంకవింద్రఘటా
పంచానన విద్యుత్కర బాలబానిధి బాలవిద్యుతీ
శతానధాని" యను వారి విరుదవాహిని కాశీ ప్రాంత
మున గంగావాహిని వకువున దృష్టమగుచుండు,
మాతండ్రిగాదు శ్రీ విక్రాల రామచంద్రాచార్యుల
గారిపేరుతోటి "విద్యారంగ్య పంచానన విద్యావాద
ప్రతి"యను వారి విరుదవిద్యయు తద్గ్రంథముల
శ్రీ మహావిష్ణుమా ర్తితోటి తిక్కర కవులయందును
కేంభద్రకవులయలె పరిదృశ్యకూపం బగుచుండు.

ఈ విరుదములలో "విద్యారంగ్యపంచానన",
"కంకవింద్రఘటాపంచానన", "ఆనధాని శిరోమణి"

విరుదములు మాకు ప్రాజ్ఞేయవారికిఁ జప్ప మఱియేటి
కవి లేమిఁబాడి, గఘనంశేమనందు—

మార్యగృహ కథ పురుషాత్రిమ స్పృహతో
మహేశ్వర స్త్రై ల్లింబక వివ నాల్పరః,
తథా విదు ర్భాం మునయ క్విత్కరకుం
ద్వితీయగామీ నహి కల్ప వివ నః.

అని రఘువుతో జేవేంద్రుఁడు పరిశిషిమాట స్మరణము
నకు వచ్చుచుండును.

సాహిత్యవిద్యాప్రపిణి లోనైవయు విరుద
ప్రాయములేయైనను అవి కళాకాలముందు నిర్మితములైన
గ్రంథభాగములఁ జదివి వాటిలోఁ పరిశీలయం
దు తీర్థలయినవారికె తిదధికారులచేత జేయుములే
యన్నవి.

భారతిజేశము ఖండంతరవాసుల పాలవమునకు
లోనై యన్నకాలము మొదలుకొని కొన్ని విరుద
ములు దొరికినమువారినుండి గడించఁబడినవియ్యవి.
శ్రీ. క. 1887 వ సం॥యన జరిగిన విశ్లేషియూ వారి
సందర్శమున ఇంగ్లీషు దొరికినమువారినుండి "మహా
మహాపాద్యాదు" విరుదము శ్రీ పరమహంసేకటరంగా
చార్యులయ్యవాల్లం గారు మున్నగు నలుగురు భారతి
వద్ద విద్యాంసులకు లభ్యమైంది. (మా. ఆంధ్రప్రదేశ్
కుక సంకల్పిరపు ఉగాదిపంచిక పుట-270) కొన్ని
ప్రసిద్ధములైన పశ్చాత్త సంస్థలచేత నొసంగబడునవిగ
నన్నవి. అన్నింటిని వెనుక తెలిపెదను. "క్షీతి మహా
రాష్ట్ర"భావచేత తెప్పలుడెను భీశోభులు విరుగులే
పెక్కిదనరు" అని విరుదములనుచువేంచి అప్పక
వీయము చతుర్థాశ్వాసమునందు చెప్పబడినదికాని
విద్యుత్కృతుల కొసంగబడెడి విరుదములు ప్రాయశః
సంస్కృతిభాషామయములుగనే యుంటున్నవి. ప్రతి
వాదిధియంతర, విద్యుజ్జన కోలాహల, కవిసార్వభౌమ
కవిత్వాదు లిందు కుదాహరణములు.

విరుదములను ప్రాచీనులు వాడుచుండిరి కాని
"విరుద" శబ్దమునమాత్రము తిలముగ సంస్కృత

1. మహాద్వలకు సచ్చిగుండెనియో (అభినవ
నాట్యశిల్పి), భార్యకవులకుఁ దుల్యుండెనియో (ఆధన
కారికాస.), లేక గొప్పవాడెనియో, శ్రేష్ఠుడెనియో
(మహాకవి. కవిసహృ.) ఇత్యాదిగ్రంథముగ విరుదమును.

గంభీరము వాడినట్లు కొనరాదు. 2 పాపాత్మకతా కరణ వాసంతికాపరిణామాది కలిపడము గంభీరములలో మాత్రము కనిపించుచున్నది.

విరుద శబ్దము ఏ భావ? ఇది సంస్కృతశబ్దము కాదని తలచి సంస్కృత విదులే కొందరు దీనికి సంస్కృతములో నేమిచేరు కలదని ప్రశ్నించుదు. అట్లుకాదు. ఇది సంస్కృతపదము. అట్లు పూర్వోక్త వాసంతికాపరిణామాదికములలో పంచమాంకమునం దొక శ్లోకముయొక్క అభోజ్ఞాపిక (ప్రబోధోక్త) లో తన్మూద్రాపకులు (మైమూరు శ్రీ) ధర్మాధికారిచక్ర వర్తి అయ్యంగార్, విద్యాధిరంగిణి ముద్రా కాలాధ్యక్షులు) కేళిక విఘంటువునుంచి ప్రమాణమును ప్రాసీయింపారు. ఆ నాటక శ్లోకము, విఘంటు శ్లోక మున్ను ఇది:

సర్వస్య నీ జవంతి యోగిపురుష
గాయం త్యమి శోభనం

గంభీర్యాఘరసం వటుంతి పురత
స్వారాజ్యవారాంగవా,
విద్యా వందిజా మ్మునంతి విరుదం
దీప్తితనం పం క్తిః

మార్యా ద్వాదశి పాదయన్తి మధయా
చంద్రో భువం సింతరి."

"సవత్స విజయ భాగినిచ్చిం
విరుదమస్త్రీయమ్."

అని. ఆంధ్రభాషార్థము 2 వ కాండ క్షుత్రియ వర్గమునందు పవాడమున కర్థముగ నీశిబ్ద మివ్వబడి యున్నది. "విరుదము విరుదన బవాడ మనగను బరగు నభిస!" (ప. 198)

శ్రీ బ. సీతారామాచార్యులగారు శబ్దరత్నా కరమునందు - సంస్కృతము - పులింగమని ప్రాసీ యుపారు. విరుదమునది దీని వైకృతము. (మా. శబ్ద రత్నాకరము) వాచస్పత్యముంతటి బృహదభిధానమున ప్రాయమితి గారణము చింత్యము.

విరుదమునకు బడులు పూర్వము పదిశబ్దము, నామశబ్దము, దానిపర్యాయములు వాడబడునట్లు బహుగంభ పర్యాయోచనవలన తెలియుచున్నది. పద ప్రయోగమున కుదాహరణము—ధివధూతి మహావీర చరిత్ర నాటకము ప్రథమాంకమున ప్రస్తావనయందు, ".....తత్రశీచి తైత్తిరియగః.....పరిత్రీక్తిక్తిల కంఠపాల్లెత్తిసంభవః క్రింకపద లాంఛనో ధివ ధూతిర్నామ నాటకశీల్లత్రైకవి....." ఇత్యాది. ఇచ్చట క్రింక శబ్దమునకు "క్రిర్యారతీ కంఠ యస్య స ఇతి పదధూమణోర్ధాత్ క్రింకాపాథికః."

అని శ్రీ జీవానంద విద్యాపాగర భట్టాచార్య రచిత టీక. ఉత్తరరామచరిత్రమునం దాపదమునకే నామ చంద్రబుధేంద్ర విరచిత భావబోధినీవ్యాఖ్య: "క్రింకః పద లాంఛనః లాంఛనం పరిచాయకం చిహ్నం విశేషణ మితియతత్. క్రిర్యారతీ కంఠయస్య క్రింకః క్రింక ఇతిపదం లాంఛనమస్య క్రింకః పదలాంఛనః క్రింక విశేషణక ఇత్యర్థః."

అనగా కెండుగంభముల యందలి క్రింకః పదలాంఛన శబ్దమునకు క్రింకుండన పదము చిహ్నము గాగలవాడని తాత్పర్యము. క్రింకుండన క్రియన వాగ్దేవత సరస్వతి. అమె కంఠమునగలవాడని యర్థము.

నామశబ్దమును వాడుట కుదాహరణము— ప్రపన్నామృతిము రీతి వ అధ్యాయమున భగవద్రామా నుజాలవారికి భారతీదేవి భావ్యకార విరుదము ననుగ్రహించిన ఘట్టము:

ఇత్యంగీకృత్య వాగ్దేవి క్రుత్యర్థం తేనభాషితం,
తస్మాల్లీలోద్ధావ్యకార ఇతి నామ ముదా తదా.
అని.

విరుదమునకు పర్యాయ (బడులు) నామములు:— గుణ నామధేయమనియు ఉపనామమనియు ఉపాధియనియు మరిమాడు సేర్గుగలవు. గుణనామధేయ మునకు ఉదా: వేదాంత దేశమని సంకల్ప ముగోర్ధయ నాటకము 1 వ అంకము ప్రస్తావనలో—మాత్రధార వాక్యము—"కవితార్కిక సింహ ఇతి ప్రఖ్యాత గుణ పమాఖ్యః" అని. పమాఖ్యా నామధేయం ప్రఖ్యాతగుణ నామధేయః అని తద్యాఖ్య (ప్రభావతి. కవితార్కిక సిన్యా. అని ప్రఖ్యాతమైన గుణనామధేయము గలవారని యర్థము. ఉపాధిశబ్దప్రయోగమున కుదా:—క్రిమాన్ మాతండ్రిగారి విద్యావాదస్పతి విరుదపట్టాలో "నవ ద్విప బుధైః శ్రీతైస్తద్గుణగ్రామదర్శనాత్, విద్యా వాదస్పతీత్యాఖ్యోపాధి రస్యై ప్రదీయతే" అని. ఉపనామ పదప్రయోగమున కుదాహరణము:—పెదాని యందే, "వ్యాయ పంచానన తర్కశీర్షోపనామక శ్రీ శిశాంకభూషణ శిరోమణి శర్మభిః." అని. కనుక విరుదము పదము గుణనామము ఉపనామము ఉపాధి విశేషణము అను నీ నాలుగు సేకార వాచకములు.

విరుదాదులు:—పాండిత్య పాట వ ము చేత పండితులకు వలె నీ విరితగు వీర్యాదిగు ప్రకర్తముచేత ప్రశిస్తులై న వారిని విరుదము లొపంగబడును.

2. వారాణసి ధర్మమూరి. 3. శ్రీమత్ శివారి యతీశ్వరచిత్తులు.

వితరణ ప్రకర్మ మన మహాహరణము : విశ్వదాత, జ్యోతిషక, కళాప్రపూర్ణ క్రికాకీవాళుని వాగ్దేవరచాపు పంతులవారు. ఇందు తొలి రెండు విరుదములు వితరణ విషయములు. కళాప్రపూర్ణ పదము విద్యావిషయకమైంది. వీరియందు త్యాగ విద్యలు రెండును సెలకొనియున్నందున తిస్సం బంధములగు సుధాయువు విరుదములు విలసిల్లి నవి.

బలాధికరమున మహాహరణములు : అభివ భారత భిమ, ఆంధ్ర వీరకంఠీరవ, జగదీశవీర, మల్ల మారాండ, మల్ల రాజతిలక, వీరజయ మామూన్ క్రికాదేరామ మూర్తి వాయుమగారు. ఇది యన్నియు వారి వారి విజ్ఞాన వాగ్దేవ ప్రముఖ గుణస్ఫూర్కములు!

విరుదములు కొన్ని వారి వారి కవిత్వ సాండి త్యాగులఁ దిలకించి పండితులు సభలఁ బ్రేక్షించియు తిత్సపుర్య స్ఫూర్కముగాఁ గల్పించి యిచ్చునవిగ నున్నవి. కాన సప్తసప్తకు క్రొత్తివియు నందయుండుకలను. ఇప్పటి వరదయించిన విరుదపుంజ ములో కొన్నింటి నిలఁచేక్కోనుమన్నావ. సమ యోద్ధాంధ్ర కోలాహల, మహాజేదజ్జ, శ్రేష్ఠయమక చక్రవర్తి, సంబుధాగమ చక్రవర్తి, శాస్త్రవాచస్పతి, విద్యా వాచస్పతి, విద్యారణ్య పంచాసన, విద్యార్థిన, విద్యావాళ, విద్యానిధి, విద్యవృణి, విద్యాలంకార, విద్యాసాగర, విమర్శకాగ్రేసర, విద్యత్కవిచక్రవర్తి, వాదికేసరి, బాలసరస్వతి, బాలకళానిధి, ప్రతివాది భయంకర, పండితరాజ, పండితసార్యశామ, పండిత మారాండ, తిర్క్కువాగీశ, తిర్క్కువాచస్పతి, బ్రహ్మతంత్రస్వతింత్ర, కారాంతికాగ్రేసర, కళానిధి, కళాప్రపూర్ణ, కవిసుం జర, కవితిలక, కవిరత్న, కవిశేఖర, కవిభూషణ, కవి వల్లభ, కవిసింహ, కవికంఠీరవ, కవిరాజ, కవిహాస్య శామ, కవిచక్రవర్తి, కవిమాదామణి, కవిశోమణి, కవిసమ్రాట్, కవితాళావిద, కవితాళానిధి, కవితా చతురావన, చతుర్విధకవి తాచతురావన, మధురకవి, మహాకవి, మహాకవిశోమణి, బాలకవి, ప్రాథకవి, పరసకవి, చిత్రకవి, విశ్వకవి, మహాకవి, కవిరాజశోమణి, కవివైద్యపునందర, కవితా ర్థి కసింహ, కవిగణక సార్యశామ, జ్యోతిషాయుర్విద విద్యాన్, దైవజ్ఞ వాచస్పతి, ఉపవాగ్దేవభూషణ, తిర్క్కు వేదాంతిభూషణ, సభాభూషణ, అభివపండితరాజ, అభివవ్యాస, అభివవత్సకి, అభివకాళిదాస, అభివ వేదాంతాచార్య, అభివవిగమాంతాచార్య, దైవజ్ఞ సింహ, దైవజ్ఞ రత్ని, దర్శనరత్ని, సాహిత్యరత్ని, కావ్య రత్న, వేదాంతరత్ని, వ్యాయరత్ని, స్మృతిరత్ని, పండిత రత్ని, వైద్యరత్ని, తిర్క్కు తీర్థ, కావ్యతీర్థ, స్మృతితీర్థ, తిర్క్కువ్యాకరణతీర్థ, కావ్యవ్యాకరణతీర్థ, కావ్య స్మృతితీర్థ, సాహిత్యచార్య, వ్యాకరణాచార్య, వేదాంతాచార్య, ఆయుర్వేదాచార్య సాహిత్య శోమణి, వ్యాకరణశోమణి, సాహిత్యవిభాంద, సాహిత్యవిద్యాప్రసాద, వ్యాకరణవిద్యాప్రసాద, (ఉధియ) భాషప్రసాద, ఆయుర్వేదభూషణ, భిషగ్వర, మహాపాధ్యాయ, మహామహాపాధ్యాయ, విద్య మాదామణి, విమర్శకాగ్రేసర, విమర్శశోమణి, శ్రేష్ఠయమకచక్రవర్తి, సుధీమణి మొదలైనవి.

భూషణ, మహామహాపాధ్యాయ, వైద్యరత్న, పండిత రత్ని, భారతరత్న, కావ్యకంఠ, కళానిధి, కళా ప్రపూర్ణ, వ్యాఖ్యానవాచస్పతి, పండితసార్యశామ, పండితిమారాండ—మొదలుగాఁ గలవి.

వివిధ సంస్థలచేతను నిర్వచనము విరుదములు కొన్ని :

సర్వతంత్ర స్వతంత్ర, సమయోద్ధాంధ్ర కోలా హల, సంబుధాగమచక్రవర్తి, సాహిత్య సరస్వతి, మహాజేదజ్జ, శాస్త్రవాచస్పతి, విద్యావాచస్పతి, విద్యారణ్యపంచాసన, విద్యార్థిన, విద్యానిధి, విద్యా సాగర, విద్యాలంకార, విద్యావాళ, విద్యాభూషణ, వైదికసార్యశామ, విద్యవృణి, విద్యార్థింహ, వ్యాఖ్యాన వాచస్పతి, వేదార్థవాచస్పతి, వేదాంతవాచస్పతి, వేదాంతిభూషణ, విద్యత్కవిచక్రవర్తి, వాదికేసరి, వైయాకరణ పంచాసన, ప్రాథసరస్వతి, బాలసరస్వతి, బాలకళానిధి, బాలవత్సకి, ప్రతివాది భయంకర, పండితరాజ, పండితసార్యశామ, పండిత మారాండ, తిర్క్కువాగీశ, తిర్క్కువాచస్పతి, బ్రహ్మతంత్రస్వతింత్ర, కారాంతికాగ్రేసర, కళానిధి, కళాప్రపూర్ణ, కవిసుం జర, కవితిలక, కవిరత్న, కవిశేఖర, కవిభూషణ, కవి వల్లభ, కవిసింహ, కవికంఠీరవ, కవిరాజ, కవిహాస్య శామ, కవిచక్రవర్తి, కవిమాదామణి, కవిశోమణి, కవిసమ్రాట్, కవితాళావిద, కవితాళానిధి, కవితా చతురావన, చతుర్విధకవి తాచతురావన, మధురకవి, మహాకవి, మహాకవిశోమణి, బాలకవి, ప్రాథకవి, పరసకవి, చిత్రకవి, విశ్వకవి, మహాకవి, కవిరాజశోమణి, కవివైద్యపునందర, కవితా ర్థి కసింహ, కవిగణక సార్యశామ, జ్యోతిషాయుర్విద విద్యాన్, దైవజ్ఞ వాచస్పతి, ఉపవాగ్దేవభూషణ, తిర్క్కు వేదాంతిభూషణ, సభాభూషణ, అభివపండితరాజ, అభివవ్యాస, అభివవత్సకి, అభివకాళిదాస, అభివ వేదాంతాచార్య, అభివవిగమాంతాచార్య, దైవజ్ఞ సింహ, దైవజ్ఞ రత్ని, దర్శనరత్ని, సాహిత్యరత్ని, కావ్య రత్న, వేదాంతరత్ని, వ్యాయరత్ని, స్మృతిరత్ని, పండిత రత్ని, వైద్యరత్ని, తిర్క్కు తీర్థ, కావ్యతీర్థ, స్మృతితీర్థ, తిర్క్కువ్యాకరణతీర్థ, కావ్యవ్యాకరణతీర్థ, కావ్య స్మృతితీర్థ, సాహిత్యచార్య, వ్యాకరణాచార్య, వేదాంతాచార్య, ఆయుర్వేదాచార్య సాహిత్య శోమణి, వ్యాకరణశోమణి, సాహిత్యవిభాంద, సాహిత్యవిద్యాప్రసాద, వ్యాకరణవిద్యాప్రసాద, (ఉధియ) భాషప్రసాద, ఆయుర్వేదభూషణ, భిషగ్వర, మహాపాధ్యాయ, మహామహాపాధ్యాయ, విద్య మాదామణి, విమర్శకాగ్రేసర, విమర్శశోమణి, శ్రేష్ఠయమకచక్రవర్తి, సుధీమణి మొదలైనవి.

విగ్రహముల వాడికలోని విగ్రహము:—ఈ విగ్రహములను గ్రంథములలో శిల్పములనుండు గాక పర్వ ద్వితీయముల చివర నుపయోగించుటయందు మూడు విధములు కనుపించుచున్నవి. ఎట్లన? 1. పేరుకునుండు. 2. పేరుకు వెనుక. 3. పేరుకు విరుద్ధముగాను. తొలి విధమున కుదాహరణము—ఇతి శ్రీపదవాక్యప్రమాణపారావారపాఠిక మహామహాపాద్యాయ శిలవల మలి వాణ నూరి విరచితాయాం సంజీవనీ సమాఖ్యాశాస్త్ర గ్రంథము వంశి వ్యాఖ్యాతాయాం...పర్వ:—అని. ఇందులో మల్లి వాణశిల్పము నిజనామము. శిలవలశిల్పము ఆంధ్రదేశి సంప్రదాయస్థిమిత ఇంటిపేరు. నూరిశిల్పము పండిత శిల్పవర్ణనము. కాగా మిగిలిన రెండును విగ్రహములు. 2. రెండవ రీతికి కుదాహరణము—ఇతి శ్రీతారావాణ తర్క వాచస్పతి భట్టాచార్య సంకల్పితే వాచస్పత్యై భృహదభిదానే.....శిల్పార్థ సంకలనం - అని. ఇచ్చట తారావాణ యనునది గ్రంథకర్తృవామయ. వెనుకటి రెండు పదములు ఆయన విగ్రహములు. 3. మూడవ విధమున కుదాహరణము—ఇతి శి కవితార్కికపింహస్వ సర్వతంత్రస్వతంత్రస్వ శ్రీమద్వేంకటాచార్య వేదాంతాచార్యస్వత్రిపు యాదవాభ్యుదయే మహాకావ్య... పర్వ: అని. ఈ గద్యయనందు శ్రీమద్వేంకటాచార్యశిల్పము కవివాసుధేయము. దీనికి ముందటి రెండు వెనుకటిది యొక్కటియు విగ్రహములు. ఇ యుద్ధవాహరణములలో మొదటి యుద్ధవాహరణంబుట్టి తొలుత విగ్రహములను వెనుక పేరునున్న కలిపి ఒకటే సమాసముగఁ గూర్చుంబడినది యనియు, రెండవ యుద్ధవాహరణంబుట్టి మొదట పేరు దాని వెనుక విగ్రహములును, గలిపి యొకటే సమాసముగ నుడువంబడినది యనియు, మూడవ యుద్ధవాహరణంబుట్టి విగ్రహమునకు విగ్రహముల స్వనామమున్న పేరు పేరుగ విభజనతోటి ప్రతిపాదితమైనది యనియు, పేరు కిరుపార్వ్యములను విగ్రహములు గలవనియు నెఱుంగవలెను. కొందరు ముందువెనుకల విగ్రహములను మధ్యమున స్వనామము నుంచి సమస్తపదముగ వాడెదరు. ఎట్లన? శ్రీమాన్ మాతండ్రిగారికి నవదీప్తములో ది ఆనరణులు జప్తిన్, సర్. ఆకొత్త ముఖ్తి, సరస్వతి, సంబుధాగను చక్రవర్తి, కాస్త్ర వాచస్పతి, విద్యాగర్జన, కె. టి. పి; ఎఫ్. ఆర్. ఎం. ఎస్. ఎల్; డి. ఎస్. సి; డి. హెచ్. డి; యఫ్. ఆర్. డియస్. యఫ్. ఆర్. యస్. ఇ. యఫ్. ఎ. యస్. వి; ఇత్యాది, వైస్ చాన్సలర్ కలకత్తా యూనివర్సిటీ; ప్రెసిడెంటు, నవదీప్తపంకజి బుద్ధజనీనభగారు మున్నుగాగల నవదీప్త పంకజిబుద్ధ జననీనభిలో నొసంగిన “విద్యావాచస్పతి” పర్వినీకలు పట్టా (ఇది ముద్రితమైనది) లో చెవ్రాబుచేసిన వివ్వస్వహాళియులలో

“మహామహాపాద్యాయ శ్రీ సీతారామవ్యాసాచార్య శిరోమణి కర్మభిః” అని యొక పండితరత్నముయొక్క చాస్త్రపి.

ఇటు విగ్రహముల నెన్ని విధముల వాడుకొనినను ప్రాచీనాధునికు లందరు తమ పేర్లునిక వాటిని అది మధ్యాంతములలో వొకచోట పొందుపరచియే యున్నారు. ఇకను ప్రాక్తన విద్యత్కల్పింధ్రులలోఁ గొందరు చిన్నవాఁడు తండ్రిపెట్టివపేరు నెచ్చటను పేర్కొనకయే విద్యద్వత్తమైన విగ్రహు నే గ్రంథములలో పేర్కొని యున్నారు. కాన వారిని యా విగ్రహములతో నే మనము పిలుచుచున్నాము. ఇది గమనింపదగిన యంశము. వా రట్లొనగ్గుటకుఁ గారణము విగ్రహముల యందలి మక్కువతో వాటితో నే (విగ్రహములతో నే) తాము వ్యగ్రహములు కావలయునని కానోపు. ఇట్టి వారలలోను గ్రంథములకు కవిరాజపండితుఁడు. ఇకనుఁ గొందరు స్వనామాదికము గ్రంథములలోపల పేర్కొనినను ఆధ్యాత్మాదికపదేశిగ్రంథాంశములచివరయందును, గ్రంథసమాప్తియందును, గద్యములలో నున వామధేయమును విగ్రహము నే వ్యవహరించిరి. ఆ క్కలస వారును కరుదనామముతో నే పిలువబడుచున్నారు. ఇట్టివారిలో వ్యాసమహర్షి మొదటివాఁడు. నులి కొందరు నిజనామములను విగ్రహనామములను రెంటిని తమ కృతులయందు వాడియున్న ను వారిని విగ్రహములతో నే వ్యవహరించుచున్నారు. దీనికిఁ గారణము వా రాయా కాస్త్రములయందుఁ గావించిన యన ద్విశేషము పైన పాఠప్రచారములే కారణము. నేదాంతిదేశికు లుట్టివాగు. ఇటు ముత్రేణంతులను విగ్రహములచేత నే చెప్పఁబడుచుండెడు ప్రాక్తన పండిత కవిప్రకాండముల వా యెఱింగినంతవరకు వ్రాయబూనుచున్నాను.

వ్యాసుడు (వేదవ్యాసుడు)

ఇయ్యహర్షి యొక్క నామధేయము ద్వైపాయనండు, కృష్ణద్వైపాయనండు అని. ముందు ఒక్కటిగ నున్న అనంతమైన వేదమును కలియుగమునందు మానవులయొక్క అయువుకి క్షిణికాంచి కనికరముతో వారికిఁ జదువశక్యముగా విభజించివండున నీ నామధేయము గలిగినది. ఇందుకు మహాభారతము అతిపర్వము 68 వ అధ్యాయము:

ఏవం ద్వైపాయనో జ్ఞే సర్వవత్సాగ్ం పరాకారౌత్, న్యస్తోద్వైపే సయద్భూతస్య ద్వైపాయనాప్యృతిః. పాదాపసారిణం ధర్మం సతు విద్యా న్యుగ్ధయుగే,

ఆయు కృత్రిమ మర్త్యావాయుగానుగ మచేసికర.
బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణానాం వ తిక్కానగ్రహ
కాంక్షయా,

వివాహ వేదా వ్యపార్థివర్థావ్యాధిసంకల్పైః.
అని. వ్యాసుడనినను వేదవ్యాసుడనినను వేదము
లను విభజించినవాడని యొక పేయర్థము. ఈయన 28 వ
వ్యాపరమున (అనఁగా మొన్నటి వ్యాపరముననే)
వేదవిభజన జరిపెను. ప్రతివ్యాపరాంతమునందు
నొక్కొక్క మహర్షి వారాయణాంశమునఁ బుట్టి వేద
ములను విభజించుచునది పురాణములు ప్రతిపాదించు
చున్నవి. ఇది వైవస్వతి మవ్యంతరమునందు 28 వ మహా
యుగము. కాన మొన్నటి వ్యాపరము 28 వది. కాఁగా
ఇంతకుమందు 27 వ్యాపరములు కడచినవి. కాన 27
మంది మహర్షులు వేదమును విభజించి వ్యాసశిష్యులు
నొందియున్నారు. వారు శ్రీవిష్ణుపురాణముగ నెనఁగియు
8 వ అధ్యాయమునందు ప్రతిపాదింపఁబడెనున్నది.
వ్యాస విష్ణుభిరేత శ్లోకములను వదిలి వారి పేర్లు
మాత్రము వ్రాసెను. 1. వ్యాసంభవుడు 2. ప్రజా
పతి 3. శిశిపము 4. బృహస్పతి 5. సదితి 6. మృత్యువు
7. ఇంద్రుడు 8. వశిష్ఠుడు 9. పారవ్యుడు 10.
త్రిధాముడు 11. త్రివృషుడు 12. ధిరవ్యాజుడు
13. అంతరిక్షుడు 14. ధన్యుడు 15. త్రియాగ్నిదేవి
16. ధవంజయుడు 17. కృతంజయుడు 18. సంజ
యుడు 19. ధిరవ్యాజుడు 20. గౌతముడు. 21. శి
ముడు. ఈయనకు నామాంతరము మర్యాత్యు. 22.
నేనుడు. నామాంతరము వాజశ్రేవుడు 23. సోమకు
ష్మానుడు. నామాంతరము తృణవిందువు. 24.
ఋషిండు. నామాంతరము వాల్మీకి. 25. కైక 26.
పరాశిరుడు 27. వాతూకర్షి అని. వీరిలోవదిగ్గ కైక
పరాశిరులు వ్యాసుల వారికి వరుసగ ప్రవీణమహా
వీతమహావీతరులు. కనుక వ్యాసులును వారి పీఠ్య వీతా
మహా ప్రవీణమహాలమును కంఠక్రమముగ నిట్లు గొప్ప
విద్యాధికారము నొందుట విశేషము.

మొన్నిందిలునుములు వ్యాసులుగ వచ్చియుండినను
ప్రకృతదృష్టిహానుడైన వ్యాసుడే (ృష్టదైవపా
యనుడే) వ్యాస వేదవ్యాసశిష్యులచేరి కృతకృతుం
డగుచున్నాఁడు. అంగుకుఁ గారణముపైవారు తమ
గ్రంథములలోను, గ్రంథాంతగద్యములలోను, తమకు
వ్యాసనామగు మగ్గడించుకొనమియు, మనకర్మింత
చిరకాలమునాటి వారసులయు, రెండవది ఇతరుఁ

గృష్టదైవపాయనుడన్నచో మనకు సమీపకాలములోని
వారు, తమ గ్రంథములలోపల స్వప్రభునామ విరుద
నామములఁజెప్పి, గద్యములలోను “ఇతిశ్రీ మన్మహా
భారతే శిషిపాపికాయాం సంహితాయాం
వైయాపిక్యాం...పర్యణి...అధ్యాయః” అనియు,
“ఇతిశ్రీమద్వావరే పారమహంస్యాం సంహితాయాం
వైయాపిక్యాం... స్కంధే... మహాపురాణేఽస్తద్వి
సహస్రికాయాం” అనియు తనను వ్యాసశిష్యుతోఁ
డేర్పొనుటయు, నింకను మహాభారతమునందలి
శిష్యగ్రంథమును పురాణాది శాస్త్రములలో వేరేగ్రంథ
ముల రచించుటయుఁ కారణములుగా నందరిచేతను
వ్యాసవేదవ్యాసశిష్యులచేరినే చెప్పఁబడుచున్నది.
గ్రంథాంతగద్యములయందు తనను వ్యాసశిష్యుతోనే
డేర్పొనినను గ్రంథప్రారంభములలోఁ దవజన్మ
వృత్తాంత ప్రభునామములనుఁ చెరిపినందున ఆచేక
వ్యాసస్తీరి నెఱింగిన పండితులకు తన గ్రంథములఁ
గుఱించియే వ్యాసుడొప్పవనియను కుండెనుమనకు
నవకాశములేని యట్టిసర్వము. వీరియొక్క నామ
ములు—వ్యాసః, వేదవ్యాసః, కృష్ణః, కృష్ణదైవపా
యః, దైవపాయః, బాదరామణః, పాత్యవరేయః,
పారాశియః అరికలవు. ఇన్ని పేర్లలోను ఈ మహాను
భావుఁడు వేదవ్యాసపదపదముతోనే నిలువఁబడు
చున్నాడు. ఈ మహర్షి పరమేష్ఠి రచించిన గ్రంథ
ములు—18 మహాపురాణములు ఇది బ్రాహ్మ పాద్య భాగ
వత నారద గారుడై వైష్ణవ వారాహ వాసున మత్స్య
కాండ కైవలైంక్ష్వాంధ్ర బ్రహ్మంధ్ర బ్రహ్మవైవర్త
ధిరవ్య మాంధ్రేయగోయములు అనునవి—19.
మహాభారతము 20. బ్రహ్మ (వేదాంత) సూత్రములు
21 వ్యాసశిషి 22 వ్యాసశిష్యాంతము 23 వ్యాసశిష్యులి.
వ్యాపరయుగ సంజాతులగు వీరు స్థిరజేవులని శాస్త్ర
ములు నుడువుచున్నవి.

విద్యజ్ఞున కోలాహలము

ఈయన పేరు ఆక్కియాశ్యాసు. (శిరామానుజుల
పరమాచార్యులైన యామనాచార్యుల (ఆశేవందార్))
వారికి ప్రతిపాదియై చివరకు వారి శిష్యుడైనవాఁడు
చోళరాజు గురువు. యామనాచార్యుల జననము
క్రీ. శ. 918 జూలై 18 ది. కాన ఈయనయు నాశతాబ్ది
లోనివాడే యగును. చరిత్రముల విన్నాను గతిపై
విరేక్తిమై న గ్రంథ మెద్దియు కానరాదు.

[వశేషము]

అగుమంచి అబ్బరపు పాత్ర

శ్రీ ఆరుద్ర

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో అశేషప్రచారం గల కాటమరాజు కథకి ఈ అగుమంచి కథ అనుబంధగా కథ. ఇది ఇంతవరకు పుస్తకరూపంలో అయ్యింది. దీనిని శ్రీ వేటూరి ఆనందమూర్తిగారు పరిష్కరించగా, పండితుల పత్రిక 'పరిశోధన'లో వరుసగా మూడు సంచికలలో దాని సంపాదకులు ప్రచురించారు. వాళ్ళికి కృతజ్ఞతతో ఆసలు కథనీ, అనుబంధ గాథనీ సమన్వయపరచడానికి మొదట ప్రయత్నిస్తున్నాను.

అగుమంచి అన్నది చెల్లెలు. ఆమెని 'అక్కమ్మ' అని కూడా పిలిచేవారు. ఆమె అలవలరాజు మనుమరాలు. పెద్దిరాజు ముద్దులకూతురు. కాటమరాజుకి స్వయంగా కొక పోయినా, సవతి చెల్లెలు.

కాటమరాజు కథ గంభీరమైన పాగరమైతే, అగుమంచి కథ అందులోని సుదీనండ్లలాగ నిరంతర సంచలనంతో కూడుకొన్నది. సమరంపాగే సమయాల్లో పాధ్వి మనస్సులోని సంక్షోభానికి అగుమంచి కథ సంకేతం.

అగుమంచి మగనాలు. భర్త పేరు పుత్తిమరాజు. అతే దామె మేనరిగొడుక్కే, మంచి పరాక్రమవారి. అతని గురించి 'భట్ట రామబారం'లో ఇలాగుంది:

"పుత్తిమరాజు తాను ముక్కు కంటమును వయినాన దన్నెను పగి నొక్కవాడు కక్కనపు చెరుల—కడుపులు చించి చెనగిన పగవారి—చర్మము లొలుచు.

.....

పుత్తిమ రాజొకడు పోరిలో సిద్ధి భూవరుడశేమంత పోరిగొవలలు."

అగుమంచి కొక్కతే కొడుకు. అతని పేరు పోచయ్య. పల్నాటియండ్లలోని బాలచంద్రుడిలాగ ఈ పోచయ్యకూడా పామధూరి పాత్రమైన బాల పాత్ర. బాలచంద్రుణ్ణి ఎవరో చెప్పి పోడిచినందుకు యధ్ధానికళ్ళి సంకులసమరం చేసినట్టే, ఈ పోచయ్య కూడా, వేరెవరోకాదు మేనమామ కాటమరాజే వివాదో చెప్పి పోడిచిన మాటలు జ్ఞప్తి తెచ్చుకొని, భీకరయండ్లం చేసి పగవార్ళి తలలు కొట్టితెస్తాడు... ఈ బాలుడికి వివాహమైంది. మేనమామ అయితను

రాజు కూతుర్ని సిరిసిరి నే ఇతిడికిచ్చారు. ఈ సిరిసిరి యాదవు లందరిలోనూ చదువుకొన్నది. 'కోటిపాటి తాటివృక్షము తెచ్చి కథలో'... పార్శ్వ... తెలుగు వర వంటును... తెలిగి కన్నడమును జదివె నాగరము' అని భవన్న నేరీయభాషలు ఆమెకు వచ్చునని కవి చెప్తాడు. పేళ్ళకొక అగుమంచికి చాలామంది దగ్గర బంధువులున్నారు. వాళ్ళగురించి పోనుపోను తెలియ చెయ్యాలిగాని ఇప్పుడే చెప్పినందువల్ల, మంచలో గోవులాగ అందరూ కలసిపోయి, విడిగా విప్పవ్వంగా గుర్తించడానికి పీలుండదు.

అగుమంచి నిర్మోగమాటపు మనిషి. నిష్కార మెచ్చినాసరే నిజం నిర్భయంగా చెప్పగలదు. ఆనూ యిత్యైపు మాటలైనాసరే అంతరంగంలో అనుకోన్నది ఆమె బయటకు చెప్పగలదు.

అగుమంచి అసలు స్వభావం 'కోటిపాటి తాటి వృక్ష తెచ్చేకథ'లో మనకు కనబడుతుంది. పెంబారు సిద్ధిరాజులతో యండ్లం తిప్పదని నిశ్చయించుకొన్నాక కాటమరాజు కమ్మలు వ్రాయించి భవకొండలో నున్న పవితరతమ్మకు ఆయితను రాజుకి పంపించాడు. ఆ జాబుని అంతరంగికుల సమక్షంలో ఆయితను రాజు చదివించాడు. కొడుకుని కడనానికి కడవరమ్మని కాటమరాజు కోరసందుకు ఆయితను రాజు కన్నతల్లి సిరిదేవి మార్చబోయింది. అప్పుడు అగుమంచి ఇలా అన్నది:

"కటకటా యో యమ్మ—కడుచెనగి పడుచు నిలువలె మార్చరా—నేటికి నీకు పరగండీగుమువకు—బంసినీ కీపుకు పరికింప నలనన్న—పగవాడు నాయె నేరాలి కొడుకును—వేరుగ జూచి మారుధూమికి సంప—మన పెట్టు నిలిచె నీకన్న కొడుకు తె—నీవు అంపునద యాకొటధూపాలు—సంపిలిగాక

.....

ఇతని బొమ్మనగనే—యటు మార్చవచ్చె నతని బొమ్మన నోరు—అదె నేరలి!"

అగుమంచి ఆదిన ఈమాటలకు జవాబేమీ చెప్ప లేక, మార్చు తెప్పరిలి నంతుల పిరిదీని శివుణ్ణి తిట్టింది. ఆయితనురాజు దిండు కదిలి కాటమరాజుకి సహాయం చెల్లాడు. వెళ్ళేటప్పుడు అతడు:

“అమ్మల చెడెల అనుమంచి వివర !
యన్న మందకు మేము అనుగంగవలయు
విడి మొదల శివరాత్రి యిది వచ్చువాక
బడియగు దంకొండ పాలించు నీవు”

—అని రాజ్యభారము ఆమె మీద పెట్టి పోయాడు. ఆమె ఎలాగ పాలించిందో వివరించేస్తే అనుమంచి కళ్ళ, ఇది మాటిగా లేటగా మందరంగా ఉంటూ, యుద్ధం జరిగేటప్పుడు రాణివాడలాగ ఆలాటాన్ని చాగా చిత్రిస్తుంది. తన బంధువులంతా యుద్ధంలో చిక్కుకున్నారే అన్న తిషణ, వాళ్ళ కేసువుతుందో అన్న భాగ ఆకు గడిచినా అనుమంచి పాత్రలో అతనించి కళ్ళలో మనకు కనబడుతుంది. తెంగ, భయం, నిరాశ, విస్మయం ఆమెని ఆవేశించి వట్టు కనబడుతుంది.

“దిన దిన వార్తలు దినచలచేత
వరుకొంద సంపెద వక్కో! నీకు
తాలేటివారలు—పావురాలచేత
వెళింద లేఖ—వాని యంపును
నేనుండి శివరాత్రి—నెలకూన మెరిసి
మాన కేతుంతురు—మాయ జంగాలు
వెయ్యల కన్నంబు—వడి దృష్టిగాను
దనయక యంపించు—తగ వేళ్ళతోను.”

—అని చెప్పి అయితమరాజు యద్ధాని కల్పాను. శివరాత్రి వచ్చింది, కాని మందలో మన్న బంధువుల వార్తలు రావందుక అనుమంచి మనస్సు మనస్సులో లేదు. అయినా అయితమరాజు చెప్పినట్టు ఆమె శివరాత్రి చేయించింది. ఏ లోపం రానివ్వకుండా మనము జంగాలకే అయ్యగాండ్లకే సమారాధన చేయించడమే కాక తాను స్వయంగా, “... రెండువన పచ్చని కాకతూరయను ప్రత్యయముగ వడ్డించె వగలి యనుమంచి !”

శివరాత్రివాడు చేప్చెల్లి పూజించడానికి గుళ్ళో కల్పింది.

“అమ్మలు చేసెడి యవారత్రయము
సమృతి నే చేయ సమకూడి వ నీ
సమ గృహవాడు పన్నుగ రాజహార !
యని వేదగా వంత నా లింగ ముపుకు
తన యాపు తీరెల పచ్చె నా ఊగమె
తొట్టని వస్త్రమై యేర్పడియుండె”

ఇది చూసి అనుమంచి భయపడింది. కలకంఠ దివ్యకు కళ్ళ తప్పించుకు ఫలితంగా

“రంగరంగమండలి ర కంబు పారి
యా గంగ చేవున తగదబుకున్నె.”

—అని భావించింది. ఎక్కడి ఎరగడపాడు ? ఎక్కడి దనకొండ. ఆవులు మరణించి, అక్కడి రక్తం

ఇక్కడకి ఎగదట్టకన్నవి ఆమె ఆరాటపడింది. ఈ సంగతి చుట్టూతా ఉన్నవారూ దాచుకోకుండా చెప్పేసింది.

అతుగమననా అనుమంచి దుర్భుకువారే కవ బడ్డాయి. తిలంబు పోనుకోవోలే, ఆమెకొంకు తెస్తున్న తిలనూనె ద్వారబంగం తగిలి చిందింది. ప్లామమాడాక, అన్నులిచ్చి చీరలు సామ్యులు ధరించాలమకొంది.

“అలావ వప్పుకు ఆ చీరవగలు
కళి మాసి వసి చెడి కాన్పించె వంత.”
“కలంతి యది చూచి కడు చిచ్చులోయి
నా తిరి వివవయ్య నా యన్న రిడ్డ
సామ్యులు చీరలు సాంపు తప్పింద
యెరగడపాడులో—నే మానో తిరి
కొనివార్తలు వివ—గాంతుమో యేమొ !”

అని ఆమె భాగపడుతుంది. పేరుపేరు వరసవ అన్నలు పెట్టిన వగలూ, చీరలూ భరించి అని కళ్ళ తప్పి నందుకు అతనికి ఆపద తప్పదని భావిస్తుంది. (ఆ భావ నలో ఎంతో కవిత్వం కూడా ఉంది) మచ్చుకు:

“వలభన్న యిచ్చిన పట్టంచుదీర
పట్టుపె వ్రాసివ ప్రతిమలకల
నిట్టి ప్రాణమువచ్చి యీ ఊణమువనె
తోచక తమలోన దుఃఖించసాగ !”

“అహా !” అనిపించే అందమైన కల్పన. వెంటనే అనుమంచి యిలా అమకొంది.

“విధి వ్రపతిమలు నేడు దుఃఖింప
దుర్లవవెరుల కునుమాడి చంప
బట్టావు లన్నకు బరేలు వాటి
అటు సూరయద్ధాన హతిము కావోలు !”

ఈ విధంగా భావించాక—

అన్నులిచ్చి సామ్యు లనువుగా వనుచు
తన్నె గా పురుషుని వారాల సామ్యు
లనుమంచి తాలిమి వలదంగ బెట్టి
పూలమాంజిషను పూని తా గట్టి
.....
పువ్వువాడు చెలికి పూలమాంజిష
పోం! మె యుండెను పురిగోరు రవిక
పిక్కిలేరి యపుకు చిగువుగా మండె
అరయంగ సామ్యుల కలుకాంకి వచ్చె
మేనికి బంగారు మేలిమి మెచ్చె.

తనువరి కాంకి తా వదగంది
కన్నతల్లిని తాచి కలకల వచ్చె
“చూచితివే తిరి చోద్యమ్యుకొని
పుట్టింటి వారిస్త భూషణాలని
యమరవాయెనుగాని ఆ త్రవారిస్త
సామ్యులే యమరను సుధిము కావోలు !”

అని తలపోసింది. అప్పటినుండి సొమ్ములు అతుర నందుకు వాళ్ళకి ఆపద అని ఎలా భావించిందో అలాగే పురుషు డిచ్చిన సొమ్ములు అమరీవా అతినికి ఆపద అనే భావించింది. అతినికి పాటు సహాగమునందేసి మోక్షము పొందగ యోగమున్నందుకే 'శుభము కావాలి!' అను కొంది. 'ఇది నాకు మోక్షంబు ఇది నాకు జయము' అని ఐదుటకు చెప్పేసింది. ఈ అపూయిత్యం మాట లకు అందరూ నొచ్చుకొన్నారు. ఆమెను చూసి

"ఇంకేసి పంతాలు యింతి యరుమంచి పంతంబులేటికే బాంధవుల్ మీద? మనియుండ విలువంటి మాటలు నీకు అనగాదు పాపము అన్నవిమాద."

అని పిన్నలూ పెద్దలూ పలికారు. అరుమంచి తమముకోకుండా.

"పొక్కి యనుటయూ పంతాలు తల్లి! జగితప్పి సొమ్ములు చీరలుండంగ నెకాగ జెప్పితి మేమి చేరంబు!"

అంది. ఆమె అలంకరించుకొన్నాక అందరూ కులదేవత గంగను కొలుచుటకు వెళ్ళాక, గంగ నుడిలో చేతలి అలంకరించాక అరుమంచి

"పాలేటి కేగిన ప్రభువుల దలచి పాలానీ అన్నల పాలికే జానె అన్నల పాలికే లటు చిన్నబోయి వన్నెదవ్వదు రత్త వర్ణమెయ్యండె".

అది జూసి అరు మంచి గంగను ప్రార్థించింది. "రంగుగా పాలేట రాజుల శుభము మాతోను జెప్పవే ఐము గన్నతిలి!" "అక్కన్న వేడితే అప్పు డెవరున్న ఉక్కుబొమ్మవలె నుండెను గంగ."

అరుమంచి అది చూసి రజరకాల మొక్కులు మొక్కుకొంది. చల వారు చుగా వస్తే ముందు జడ లిస్తానంది. చిట్టిమరిది లెప్పగా ఉంటే పదితేల దివ్యలు ఎత్తిస్తానంది. కొడుకు కులాపాగా ఉంటే కంకుమబళ్ళు తోలిస్తానంది. ధర్మ బాగుంటే ఐంగారు నుడి కట్టిస్తానంది. గోసంగి రీరన్న విగతావరూ చలగా ఉంటే గుండం తొక్కుతానంది. ఇన్ని విధాలుగా మొక్కుకున్నా గంగ కనికరించలేదు. వెగా విపరీతాలు సంధించాయు.

"అరుమంచి వేరగా నవ్వు డెరువమ్మ మిలంగ మేఘమల్ మెరసింట్లుండె పలువటమని నుడి పగిలెటయై కలకట యేడ్చెను కన్నులపాప జోటజోట కన్నీరు జోరున కురిచు గడగడ వణికెను కంధిమాదిగను. రక్త్యలు చెదిరెను రత్నాలు రాత మువ్వలు గజ్జలు మురిమురలాడె

యెగువమ్మ గంపము యెర్రైబోయె.
.....
కుడికంఠర క్షము కుగియంగపాగ
యెడమకంఠము నీగు యెగురె పాగ
దడ దడ మని గంగ తల దమగె
నుడిలోని గంగమ్మ కుడియెగురె పెరిగె!"

అదీగిం ప్రశ్నలను సమాధానం చెప్పక గంగ ఇలా వైవరీత్యాలు సంధింపచేసే అరుమంచి ఊహించేదు. అందుకే చేతలి అని లెక్క చేయకుండా- 'ఇప్పుడు మానిలే నీనాటిరాత్రి కన్నురగంధి నా కలలోన వచ్చి యొప్పు మేలును నొవరంగ కీడు చెప్పవే అన్నల క్షేమంబు వాకు!"

అని అజ్ఞాపించి మతి కదిరింది. ఆమె చుట్టూ తా ఉన్నవాళ్ళు "...గంగను దూర వక్కన్న తగదు!" అని చెప్పినా వివలేను. ఆమెకి భోజనం సయించలేదు. రాత్రి ఆమెకి గంగ కలలో కవబడింది. 'చలవులం దెరు వమధుపాలేట చెలివ వాడలు కిక్కితా నెరిగి' రావు కమరు చల్లగా చెప్పి

"గోపాలు డె తెను కొండను దిరిగి గోపాలుడే ధుని గొల్చున విడిచె!"

అని గంగ అరుమంచిని పోల్చా రిసింది. నిద్ర లేచి కలత చెప్పి కలలకి అర్థం చెప్పగలిగినది కాటమరాజు భార్య విరంగం ఒక్కరే అని అక్కడికి అరుమంచి అర్ధరాత్రి వేళ వెళ్ళింది. ఆమె మాటలు విక తల్లి నెలం "అయ్యరపు భూతురనుకొంగు నిమ్మ గొల్చిన మృతికొక భూతుర నీవు"

అని వినుక్కుం, కాని కోవెళ్ళిందర్ని పిరిపించి కొలువు తీర్చింది. అరుమంచి కల చెప్పింది. కాటమ రాజు భార్య కల రిప్పింది.

"కల జెప్ప కల విప్ప కదు రేల వాక నుదయాది కిభారన నుదయించె నినుకు!"

కల చెప్పడం, కల విప్పడం ఇంత తేలికగా అయిపోలేదు. అరుమంచి నిరాశతో పీడకలని వర్ణించింది. కాటమరాజు భార్య ఆశావాసంతో, దానికి శుభారం చెప్పింది. తిరువారే ఏం జరిగిందో తెలుసుకోవాలని అందరికీ తివారితలూడుతుందిగాని దురదృష్టవశాత్తు యంతటితో ఇది అసంభారంగా అంతమైంది.

"సామ్రాజ్యపు దండయాత్రలో సామాన్యుని సాహసమెట్టిది?" అని ప్రశ్నించి ఆ దృష్టితో చరిత్రని అర్థం చేసుకోవడానుకే ఆధునికులకి ఈ అరు మంచి కథతోలేదంత ముడిపదారం. యుద్ధకాలంలో ప్రతీ హృదయం ఎంత తల దిట్టమందో చిత్రించే యిలువంటి కావ్యం ఏదోపు సాహిత్యంలోనూ నా గర్వింపతగ్గది. ఇలువంటి 'అయ్యరపు'పాత్ర చాలా అరుదుగా కనబడుతుంది.

క తి నో ప ని ష ట్

శ్రీ దేవరకొండ బాలగంగాధరతిలక్

నీడలకొండచిలువలు వెలుతురు కుండేళ్లను మ్రొంగి సంఘపు మురిచెట్టును
చుట్టుకొని మత్తుగా న్నిదవోయే సమయాన,

మానవారణ్యంలోని పెద్దపులులు జరికండువాలు, బిరుదాంకితమైన సువర్ణపత
కాలు ధరించి సిటీలో సభావేదికమీద కథాకళీసృత్యం చేస్తూన్న కాలాన,
సాయం విహారార్థ మరిగే చక్కని చుక్కల మినుకుమినుకు వెలుగుల్లో చలి
కాచుకునే పశుచువార్లచప్పట్ల తప్పెట్లు మ్రోగే ముహూర్తాన,
అతగాడు ఒక్కడూ ఊపిరాడని గదిలో జిడ్డుతేరిన తనముఖాన్ని కన్నీళ్లతో
టాయిలెట్ చేసుకుంటున్నాడు.

అర్ధరాత్రి ఖియేటల్లో అర్ధనగ్న లాస్యానికి సెక్సీహాస్యానికి అమెరికా
జాకెట్లు తొడిగిన బంగారపు పిచుకలు కిచకిచలాడినపుడు,
ఊరవతల నందులలో అంగళ్లలో విక్రయార్థం రంగేసిన రకరకాల మొహాల్ని
పేరుస్తోన్నప్పుడు,

యుద్ధాల్ని సృష్టించే మహానాయకులు దేశాల సరిహద్దులలో నిలబడి ద్వేషాల
శతఘ్నులు పేలుస్తోన్నప్పుడు,

అకాలమరణం పొందిన అనాథబాలుణ్ణి ఒడిలోపెట్టుకొని అతగాడు ఎరని
కళ్లతో ఏమీ ఎరుగని దేవుణ్ణి ప్రశ్నిస్తున్నాడు.

వెలుగుని వెనక్కినెట్టతూ రేపటిరోజుకి పదివేల సంవత్సరాలనాటి పాత
ముఖాన్ని అతికేందుకు ఒక హా హా హూ హూపు ప్రయత్నిస్తోన్న ప్రాతః
కాలాన,

కాలాన్ని సాగదీసి సాగరాన్ని మునించి ఖగోళాల నావర్తించి అధునాతన
భావుకులు స్వప్నభుక్కులు వర్తమాన శిరస్సుని వెధించబోయే సమయాన,
గత భూతకాల ప్రసక్తిలేక గగన పాతాళాల మధ్య ఏటవాలుగా జారే విలా
సులు తత్క్షణప్రయోజనసాధకులు చిరునవ్వులు చించే విషమ సంధ్యవేళల,
అతగాడు మూడవ పరిమాణంలోని ఊహలకి ఆకారం కల్పించలేక తికమక
పడుతున్నాడు.

నెత్తుటిలో దోగుకూన్న చరిత్ర శిశువుకు బొడ్డుకు బదులు పొట్టనుకోసిన అవి
నేకపు మృతసానులవలె దేశాధికతలు తెల్లబోయి నిల్విన నమయాన,
కోరికతో నంతృప్తి, మాటతో ఆచరణకీ, మనిషికి మనసుకీ మధ్య అగాధాలు నిలచి
ఆపులించే కుగాన,

అందాన్ని హత్యచేసి వికృతి, అందాన్ని చంపి అశ్రువు జీవితపు మైదానం
మీద ఒడంబడిక చేసుకొనిన రోజున,

అతగాడు పరిశ్రమలో ఎండిన నాగరికత గుండెని పరిక్షించి కొంచెం కొంచెం
తన నెత్తురుతో తడుపుతున్నాడు.

చీలిన జీవితాల నెరదలలోంచి వచ్చే అస్పష్టపు ఆక్రందన ధ్వనాల, భయం
కర రహస్యాలైన నల్లని విస్మృతి వస్త్రా కప్పీనేళ,

తూలిన తాగుబోతు, కూలిన యింటి నడికుప్ప, బ్రతుకు రైలుదారిలో వ్రాలిన
మృత్యువు లెక్క ఒకే ఒక కాన్యాసు మీద ఆర్జిస్తున్న చిత్రమూన్న నిముషాన,
కష్టాల బాధల భయాలు ఐర్యశిఖరాలపైన నిలచిన కాంక్షా నీహారాల ఆశా
సూర్యకు ప్రతిఫలించి ఏమరంగుల ఇంద్రధనుస్సు లెక్కనెట్టి కోట్లకొలది జనులు
ఎండమావుల సంకుగలు చేసుకునే నమయాన,

అతగాడు తెలిస ఫిజీయో తీగల్ని కదలి గడియారపు గూడెల్ని చినిగిన వ్యవస్థలు
నంచుల్ని రిపెయిర్ చేసే ప్రయత్నంలో నిమగ్నుడయ్యాడు.

సైకో గన్నులు, పోల్లగ్లు, జెట్ విమానాలు, రాకెట్ల సమూహాలు ఒక్కొక్క
యుద్ధంలో మనుషుల్ని చంపి నాగరికతను రక్షించే అన్యత చారిత్రిక
ఘట్టాలలోన,

ఆస్తికులు నాస్తికులు మతాలు సిద్ధాంతాలు మనుషుల్ని మరచి ఐరమ
నిత్యాన్ని గరచి మైతినే ఆనేకపు మధ్యాహ్నపు ఎంకలోన,

నాలుగుకోడల కూడలిలో నింబడి పౌఖ్యనగరానికి దారితెలియక, సైకో పోస్టు
మీది మిథ్యాల్పి డిసైఫర్ చెయ్యలేక జగీషువుల జిజ్ఞాసువుల ముఖాలు వెల వెల
బోతున్న నమయాన,

అతగాడు ఒక్కడూ ఊపిరాడని గదిలో ఉరిపోసుకు చనిపోయాడు.

మాధవవర్మ : ఆతని సంతతి

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

[గతనందిక తరువాయి]

గొంతి వంశజులైన మాధవవర్మశాస్త్రియ్యుని కలింగోక్తిలనేకములు పరిపాలించిన పూర్వ గంగా వ్యయాల సింహాసనము వ్యాపించుకొని (క్రీ. శ. 1484-85 (శా. శ. 1856-57) నుండి కలకము గజ ధారిగ ఒక్కొక్కరియే నేరిరి. గజపతి రాజ్యస్థాపకుడు కపిలేశ్వర గజపతి (క్రీ. శ. 1484-85-1470). ఇతడు చాల పర్యాకములగును. గజ్యమునకు వచ్చిన కొలది కాలములోనే ఇతడు కలకమునకు దిగు (పాశ్చిమద్రావిడ) పశ్చిమనేలముపై దండెత్తి వానిని జయించెను. అనతికాలమున నీ సింహాసనము మొదలు కొంచును, అట్లంకి నగరమునకు గల పశ్చిమద్రావిడ ప్రాంతము కపిలేశ్వరగజపతి యధికారము క్రిందికి వచ్చినది. కొండపల్లి, విజకొండ, కొండవీడు, అట్లంకి మొదలైన గుర్తియులు శాలివాహన శకము 1876 (క్రీ. శ. 1454) నాటికి గజపతుల పరిపాలనలో నుండెను.

గజపతి సైన్యములు ఈ దండయాత్రలోనే తెలంగాణములోని ఓగుగల్లును, రాయలసీమలోని కైకేలప్రాంతమును గూడ జయించినది ప్రాయశఃముగ ఈ దండయాత్రా సందర్భమున నే కపిలేశ్వర గజపతి మల్లికార్జునరాయల కొలమున విజయనగరమును ముట్టకొందియుండును. గంగాధరి గంగాదాస ప్రతాపరెడ్డిసామకయ్యను దిక్కినెంచివతో కపిలేశ్వర గజపతి పరాధూనుడైనట్లు ఎందరినెయుండును. కపిలేశ్వరహక్కుడైన ప్రతాపరెడ్డిగజపతి తన యవంతివరము తామ్రకాపివమున మల్లికార్జునరాయ లోడివాయ కప్పము చెల్లించిట్లు తేలువునున్నాడు. ఇం దెది నిజమో నిర్ధరింప నీలుండును. ఓగుగంటిలోని హంపిరదేవుని కాపివమునకి శాలివాహన శకము 1881 నాటిది. కన్నులు జిల్లాలోని గజపతుల కాపివము4 లను శాలివాహన శకము 1882 నాటివే కాపివము. అరుటదేవ గజపతుల యీ దండయాత్ర ఆ ప్రాంత మున నే జరిగియుండును. ప్రాయశఃముగ ఉదయగిరి

గుర్తియుమాద ఈ దండయాత్ర నుండే గజపతి కపిలేశ్వ రునికి వశమైయుండును.

ఉదయగిరి గజపతులకు లభింపవలసిన కొద్ది కామనలే హంపిరదేవుడు తన తనయుడు కపిలేశ్వర కుమార మహాహక్కునికి కొంత సైన్యమునిచ్చి (క్రీ. శ. 1480-61 (శా. శ. 1882-83) లో దక్షిణదిక్కి జగ్గూర్తియు పంపెను దక్షిణనేలముపై దండెత్తి వెల్లిం కపిలేశ్వరకుమార మహాహక్కుని విజయధాటికి అడ్డుకూలు లేకబోయినది. చంద్రగిరి, పువీడు, కంచి, తిరువాయూరు, తిరుచిరాపల్లి మొదలైన మహాగుర్తియు లన్నియు అనతికాలమున నే ఆతని యధికారము క్రిందికి వచ్చినది. దక్షిణమునలనులలో ఇతని కాపివ ములు శాలివాహన శకము 1883 నాటికి కాపివచ్చి నది.

కుమారకపిలేశ్వర మహాహక్కుడు జయించిన పశ్చిమద్రావిడమున యీ ప్రాకృత్యాల సామ్రాజ్యము లోని చాలభాగము కర్ణాటాధీశ్వరుడైన మల్లికార్జునశేఖ మహాగారుల (క్రీ. శ. 1446-1445) సామంతులైన సామిర వంశజుల యధికారముక్రిందనుండెను. వీరిం దగు ఒక్కఁడే కుమారులోనివాడు; పూర్వర బంధు త్యాధిహాసములు గలవాడు; ఉదయగిరి, చంద్రగిరి గుర్తియుల కణకువయైన పీఠులలో చాలభాగము వీరి పరిపాలనక్రింద నుండెను. శకవర్తియు 1882-88 ప్రాంతమున గజపతుల దక్షిణదిక్కి దండయాత్ర ఆరంభ మైన కాలమునందు వీరిందగు మహామండలేశ్వర విజు దము వహించి యిందుమిందుగ స్వతంత్రులుగ వ్యవహరింపబోచ్చిరి. వీరిందగును గజపతి దండయాత్రలో పరాజయము నొందినవారే.

సామిర సామంతులలో చంద్రగిరి గుర్తాధిపతి యైన సామిరకుండరాజుతనయుండు నరిసింహరాయ లొకడు. కాపివములం దితిగు సామిరకుండ నరిసింగయ్య దేవ మహారాజుని, సామిర నరిసింగయ్యదేవ మహా

రాజరి వ్యవహారములనున్నాడు; విజయనగరా
ధీశ్వరుడైన రెండవ బీవరాయ మహారాయలకాలము
నుండి ఆరవి కొలువులో చేరి నల్లకొత్తునదిగ మహా
రాయలకాలమున ఆరవికి యంత్రము, సైన్యాధీశుడునై
పేర్కొనబడుట గాంచినవాడు; సాళువవంశ
రాజవ్యవస్థలందరిలో కనుకొనవలసినదాచేయును.
గజపతులను తిరిమివైచి కర్ణాట సామ్రాజ్యమును క్రీస్తు
దుప్పిరీశ్వరుగ తేజువలెనని యాతని కోరిక. కాని
యాతని కోరిక కపిలేశ్వర గజపతి తీరించుకొనలేనంత
కాలము నెరవేరలేదు. క్రీ. శ. 1489-70 (కాలిదాసాన
శకము 1391-92)లో కపిలేశ్వర గజపతి మృతినొందిన
తరువాత కలకము సింహాసనమునకై ఆరవి తనయులు
హంపిరబీవ, పురుషోత్తమ దేవులకు కలహము సంభ
వించినది. ఈ యుద్ధమున కైకొని రాయలపానుం
దులలో అగ్రగణ్యుడైన సాళువ నరసింహరాయలు
క్రీ. శ. 1470 (శా. శ. 1392)లో ముందు దండెగిరి,
ఉదయగిరి రాజ్యమును జయించి క్రమముగా కృష్ణా
నదితరపునల సముద్రతీరప్రాంతమును వశపరచు
కొనెను. పోదర కలహములో విజయము నొందిన పురు
షోత్తమగజపతి పిల్లసింహాసనము వధిష్ఠించునాటికి
కృష్ణానదితరపునల రాజ్యము ముల సాళువ నరసింహ
రాయల అధికారము క్రిందికి వచ్చినది.

పురుషోత్తమ గజపతి సింహాసన మెక్కిన కొంత
కాలమునకు దక్షిణదిగి తన వజ్రహాయివ రాజ్య
మును సంపాదించుకొనుటకై ముల కర్ణాట సామ్రా
జ్యముపై దండెత్తెను. శా. శ. 1406 (క్రీ. శ. 1484)
నాటికి విమలకొండ, కొండవీడు ప్రాంతము లాతని అధి
కారము క్రిందికి వచ్చెను. పిదప నాతడు ఉదయ
గిరిపై దండెత్తి దానిని పట్టుకొనెను. ఉదయగిరి దుర్గ
విజయము ప్రతాపరుద్రగజపతియొక్క సరస్వతీ
విలాసమునందును, అనంతవరము తామ్రకాసము
నందును వర్ణితమైనది. పురుషోత్తమ గజపతి ఉదయ
గిరిని సాధించిన సందర్భమున కర్ణాటకుల కధిపతియైన
నరసింహరాయలను బట్టుకొనెననియు, కాని యాతని
తనకు ప్రాణదానము చేయునని ప్రార్థించినందున
ఆతనిని విడిచిపెట్టెననియు సరస్వతీ విలాసము చెప్తు
చున్నది. ఈ విషయమే అనంతవరతామ్ర కాసన
మునందు దిట్లున్నది:

యన్త్ర నిర్మితప్రతాపదహన
హ్యాయమానగృహ

ప్రభావద్ధ మనుంధర కృతవశ
క్రేమవిధిగ్న ద్విషే,
సంధాయాధ మయదవాంజలి మహా
దత్తోరమాద్రుంధి
దాత్యాసం నునుచే నృసింహస్వపతిః
కర్ణాట దేశాధిపః.

ఉదయగిరి పురుషోత్తమగజపతి కొసంగి
కర్ణాట దేశాధిపతియైన నృసింహస్వపతి తాను విడుదల
పొందినట్లు తెలియుచున్నది. పురుషోత్తమ గజపతికి
పట్టుపడునాటికి నృసింహరాయలు కర్ణాట దేశాధిపతి
యని చెప్పబడుట వలనను, నృసింహరాయలు విజయ
నగర సింహాసనమును క్రీ. శ. 1486 లో అధిష్ఠించినట్లు
విజయనగర చరిత్రకారులు చెప్పుచుండుటవల్లను పురు
షోత్తమని ఉదయగిరి దండయాత్ర ఆ ప్రాంతముననే
జరిగి యుండవలెను. ఆ నాటినుండి కృష్ణానదిరాయలు
తన పూర్వజుడే దండయాత్రలో తిరిగి ఉదయగిరి దుర్గ
మును జయించువరకు అది గజపతులయధీనమండె
యుండెను. సాళువ నరసింహరాయలు కాని, ఆరవి
యనంతరము విజయనగరసింహాసనము వధిష్ఠించిన
ఆరవి తనయుడు ఇన్సుడి నరసింహరాయలు కాని, ఈ
నరసింహరాయలకు మొదట సచివత్వము నెరపి పిదప
అతనిని బ్రోహిరాజుని విజయనగర సింహాసనము నాక్ర
మించుకొన్న తుళువ నరసారాయకుని భువారుకు పీఠ
నరసింహరాయలు కాని ఉదయగిరిని ముల సంపా
దించబాటక బోయిరి. ఉదయగిరిని ముల సాధించిన
భాగ్యుతి పీఠ నరసింహరాయల పోదరుడైన కృష్ణదేవ
రాయలకు దక్కినది.

పై నుడివిన రీతిని ఉదయగిరిని గజపతులు రెండు
తిరునలు- మొదటితిరున కపిలేశ్వర గజపతి కాలము
నను, రెండవతిరున పురుషోత్తమ గజపతి కాలమునను-
తైవనము చేసికొనిరి. రెండవతిరున పురుషోత్తమ గజ
పతి స్వయముగా వచ్చి దానిని సాధించుటయే కాక
కర్ణాటాధి పతియైన సాళువ నరసింహరాయలను బాడు
దలబట్టి తుద కాదుర్గమును గజపతుల కిచ్చివేయు
వరకుమీద నాతనిని విడుదలచేసెను. ఈ విషయముల
పన్నిటిని గుర్తుంచుకొని పూర్వోదాహృతపద్యము
లకు కవిచరిత్రకారులు, విజయనగరసామ్రాజ్య
వాఙ్మయ చరిత్రకారులు, కవిరంగిణి కర్తలు చేసిన
వాగ్భాగ్యము లెంతవరకు సముజ్జసము లై వెతో చుడ
వలసి యున్నది.

'మాధవ వర్మ భూమండలేశ్వరతంజనధి' కను సీసపద్యములో విశేషము ప్రాయములైన నాలుగు చర గములును బసవరాజునకే యన్వయించునని, అందు నొక ఉదయగిరి దుర్గమును భేదించినవాడును, 'గజపతి మరథాణి గడిదుర్గముల' కర్మమైదుగా నుండినవాడును బసవరాజేనుని ఇంతకుపూర్వ వి విషయమునుబట్టింపి ప్రాసినవారు, చెప్పియున్నాడు. కాని యది సరి యైనమాటగ నోదదు. నా యుద్దేశమున పూర్వోక్త విశేషమును లన్నియు తిమ్మరాజునికే వర్తించును. ఉదయశైలమును విభేదించినవాడును, 'గజపతి మర థాణిగడిదుర్గముల' కర్మమైదునవాడును తిమ్మరాజుడు కాని అతని తనయుడు బసవరాజు కాదు. ఇది మొదటి తివర గజపతుల ఉదయగిరిదుర్గ విజయమునకు సంబంధించిన విషయము. మరూర వీరబసవరాజునకే తిమ్మ రాజుని కొడుకు పేరు. స్థానిక చరిత్రలలో వితిడు వీరకుమార బసవరాజుని కన్యకాపుత్రుడైవాడు. పూర్వోక్త సీసపద్యమునందలి మొదటి నాలుగు పాదములందలి విశేషమును లన్నియు బసవరాజునకు గాక తిమ్మరాజునికే చెందవలెను. స్థానికచరిత్రల పాఠములనుబట్టియు లేకయే ఈ విషయమును తిమ్మరా జుల కాసనముల వలననే నిశ్చయింపవచ్చును. నెల్లూరు జిల్లా ఉదయగిరిలో తిమ్మరాజుల కాసనములు క్రీ. శ. 1470 వాటిని కలవు. ఉదయగిరి దుర్గమును భేదించిన పిదప తిమ్మరాజును ఆ దుర్గమునందా గోపాలకృష్ణునికి నాలుగ కట్టించి ఆ శివుని అంగరంగ భోగాలకు, దీపారాధనకు భూదావాదికము చేసెను. ఈ విషయమును తెలుపుననే ఆ కాసనములు. ఈ దానధర్మములను తెలుపు కాసన మిట్లున్నది:

"కుభిమస్తు|| ప్వస్తి శ్రీ జయభుగదయగారి వాహనకే వరుమంబులు 1882 అరసేంటి వికృతి సంవత్సర క్రాంతి ను 11 ఆ. రఘువంశంరాజు బెజవాడ పాడిగడించిన మా;వర్మ మనుమండు రగరంగశ్రేయ మల్లికార్జున సహకారంబున హంసవిరుదిన గంపం దినంబరిగిన కంటురురాజు వల్లభి ముకుమారుండు తిమ్మ రాజునింగారు పురుగుగిరిమొంది మన్యానను గోపాల కృష్ణునికి నాలుగ కట్టించి ప్రతిష్ఠసేయించిరి; యీ శివు నికి నైవేద్యంబును దీపారాధనను దీవానకు విశుద్ధం చోదన గావెనట న= నెయ్యివ=|| యీమరి యాదను సమర్పించిరి, యీ శివునికి అంగరంగ వైధి వాలకున్ అమరచెరువు జనకను నడిమిమాయుండినను కు

1000 యీ పట్టి కరిమిడిని విగోహరి లేక ఇల్లి అటు గాను ధారవోసి సమర్పించిరి. 8."

తిమ్మరాజుని చెందవకాసనము మాడ సరిగా ఆనాటికే; అది కానివిశ్వేశ్వరదేవతకు నగు కట్టించి ప్రతిష్ఠసేయించి నైవేద్యంబు, దీపారాధనను, అంగ రంగ వైధివాలకు అతికు చేసిన దానధర్మాదికములను తెలుపును. 9. ఈ చెందు కాసనములలోను వికృతికి సరి యైన చాలివాహనకేవత్సరము తర్వాత నీయుదినది. అది 1892 (క్రీ. శ. 1470) కాని 1892 కాదు. ఈతని కాసనములు ఉదయగిరిలోనే కాక చిత్తూరుజిల్లా తిరు మలలోను, చెంగన్నజిల్లా కాంచీపురములోను కూడ కానవచ్చినవి. తిరుమలలోని ఇతని కాసనము కేవలద్రవ్యము 1889 సంవత్సర సంవత్సర ముహూర్తము నందలి హుళి పాద్యము కృత్తికవాటిది 10. దీనికి సరియైన ఇంగ్లీషు లేది 15 అక్టోబరు 1467. ఇం దీతకు కంటురురాజు వల్లభిరాయని మమారుడు శ్రీ మన్మ హామండలేశ్వర, హంసవిరుదినగంప తిమ్మయదేవ మహా రాజునియు, మూర్త్యవంశమునందలి బెజవాడ పాడి నిల్విన వినమాధవవర్మ కంఠ్యుడనియు తెలుపబడివాడు. ఇతివేతండ్రి వల్లభి మదేవమహారాజు కాసనము కూడ తిరుమలలో కలదు. అది కేవలము 1890 సంవత్సర సింహ మాసమునందలి శుద్ధ శ్రవణాదిక, తిరువోగం (కేవల) నక్షత్రమువాటిది 11. ఇం దీతనికి అం తెంబరగంప, గజ పతి నిరుదయులు కలవు. ఈ కాసనము ఉదయగిరి రాజ్య మున కేగకువయైన పాల్వినవాడులోని పరాంపరారు గ్రామమును తిరువేంకటముడై యామకు (తిరువిడేనా బ్రముగా) సమర్పించినవిషయము తెలుపుటకు పుట్టినది. దీనికి సరియైన ఇంగ్లీషు లేది 1 అగష్టు 1468 (నక్షత్రము పూర్వాషాఢ కాని కేవలము కాదు). కాంచీపురము లోని తిమ్మరాజుల కాసనము 12 కేవలము 1892 వికృతి సంవత్సరమునందలి మకర మాసమున ఆషరపక్షి ఆయా వాస్య అదిత్యవారము (తిరువోగం)వాటిది. ఇం దీతకు విజయనగరాధీశ్వరుడైన విరూపాక్షదేవ మహారాయుల హమంతుడుగ నున్నాడు; బెజవాడ పెదమాధవ వర్మ వంశజుడుగ పేర్కొనబడివాడు. ఈ కాసనమునకు సరి యైన ఇంగ్లీషు లేది 20 జనవరి 1471. ఆనాటికే వీరు పెదమాధవవర్మ వంశజులో వినమాధవ వర్మ వంశజులో సరిగా నుద్రింపగునని పీఠి యేర్పడినది. విరూపాక్ష రాయలు పృథివిరాజ్యము చేయుచుండగా తిమ్మ రాజులు కాంచీపురమునందలి అరుణాశివైకమాళ్ళకు

చేసిన దానధర్మాదికములందు వివరింపబడినది. ఈ కావ్యము ననుసరించి మాత్రగా తిమ్మరాజులు విజయనగరాధీశ్వరుడైన విజయనగర మహారాజుల పానుండుడే కాని గజపతి పానుండుడు కావని తెలుసుకొన్నది. కాంచీపురములోని విజయనగరముల కావము 13 శక వర్షము 1889 సంవత్సరము, సింహాచలం దిగ్విజయ వారము అక్టోబరు 1వ తేదీన వాటిది (19 ఆగష్టు 1467) కావమయినందుననే ఆ ప్రాంత మంతయు మహా విజయనగరాధీశ్వరుల కేమైన దనకమ్మను. 31 వర్షము 1889-90 నుండి విజయనగరాధీశ్వరుల కావములు మరల చెప్పబడ్డాయి. ఉత్తరగంగాడు, దక్షిణగంగాడు మొదలగు దక్షిణ మండలములలో గావించుటలను విజయనగరాధీశ్వరులను. వారి పానుండులను మరల క్రమముగా గజపతి శిష్యులను తిమ్మరాజుల కేమైన వశిష్టమహారాజులనుండియు విజయనగరమున దక్షిణ మండలములే కాక ఎక్కువ ప్రాంతములైన మండలములను క్రమముగా వారికి లభింపవచ్చి. ఈ మండలములలో ప్రసిద్ధిమైన యుద్ధముగిరి గుర్తమును గజపతుల నోడించి వారివద్దనుండి తీసికొని విజయనగరాధీశ్వరులకిచ్చినవాడు కంటిమరాజు వల్లభరాయ కుమారుడు తిమ్మరాజుడు. ఈ యుద్ధముగిరిని కపిలేశ్వర గజపతి ఎవ్వరు స్వాధీనము చేసికొనలేనో తెలియకుండా 45 వర్షము 1892 వాటి 3వ విజయనగరాధీశ్వరులకు మరల కైవసమయ్యింది. కపిలేశ్వర గజపతి ననినోయిన వెంటనే పాశున వరసింహా, తిమ్మరాజులకు దానిని గైకొనియుండువలెను. ఇదిమేకాదు, ఎక్కువదితీర్థ ప్రాంతము కృష్ణానదివంతు, విజయనగరాధీశ్వరుల యధికారము క్రిందికి వచ్చి మరల దీనిని పునరాధీనగజపతి దండెత్తి తిమ్మరాజుకు వారికిందనే యుండెను.

తిమ్మరాజుల కుమారుడు బసవ ధూపాలుడు 45వ 1892 (క్రీ. శ. 1470) తరువాతనే రాజ్యమునకు వచ్చియుండునట. తిమ్మరాజులు మాత్రమేకాక అతని పూర్వులందరను కట్టల ప్రామాణ్యధికులను గొలిచి రాజ్యప్రాధికమును బహిషకారే. వీరిని మొదల బెజవాడ స్వస్థలమైనను కాలక్రమమున వీరు రాయలసీమ కరిగి చాంగలమర్రిపీఠము చేరిపోయిరి యున్నాడు. తిమ్మరాజుల శిష్యులపాదములు సింగ ధూపాలుని కావము 14 కర్నూలుజిల్లా శివరెడ్డి తాలూకా చాగలమర్రి గ్రామములోని చెన్నకేశ్వరాలయమున గానవచ్చినది. ఇది కాలివాహన 45వ 1873

వశిష్ట శ్రీ, అవగా (క్రీ. శ. 1451 వాటిది. సింగ ధూపాలుడే కావమున తాను కంటిమరాజు సింగ ధూపాల పోత్రుడనని, వల్లభరాయ పుత్రుడనని, విజయనగరాయ పోత్ర వీరు పోత్రుడననియు పుత్ర ముగి కాట్టుననేననియు కృపా కల్యాణేశ్వరులయ్యనని చెప్పకొనియున్నాడు. ఇదియు తన వాయంకరము లోని చాంగలమర్రి పర్వమున నున్న చెన్నకేశ్వర శివునికి తన తండ్రి వల్లభరాయనికి పుణ్యముగా నోపుర ప్రాకారము కట్టించి ఆ శివుని అంగంగ జైధనముల నిమిత్తము కొంత ధూపించి దానినిచ్చియు పూజ్యకావము తెలుపుచున్నది. ఈ విషయము తిమ్మరాజుని సమీప సోదరుడైన పాపరాజు కుమారుడు సింగరాజు బెజవాడ కావమునందును (కా. శ. 1440) తెలుపబడినది. ఈ సింగరాజుని ముగి కాట్టున రాయల పానుండుడు కాక అతని సోదరుడు తిమ్మరాజులకు ముగి కాట్టున రాయలకు నిదన విజయనగర ప్రామాణ్యమును బహిషించిన విజయనగరముల పానుండుడే గణన కెక్కను.

హరిక చరిత్రలను ఈ మాధవస్వామి శిష్యులను గురించి యింకను గొన్ని విశేషములు తెలియుచున్నవి. వల్లభరాయని తల్లి మాధవమ్మ. ఆమెపేర వల్లభరాయలు 15 కాలివాహన 45వ 1849 ప్లవక సంవత్సరము, అవగా (క్రీ. శ. 1427) లో మాధవపురమును గ్రామమును గట్టించెను. మాధవరాయలు గ్రామ మెక్కటి కర్నూలు జిల్లా ద్రోణాచలము తాలూకాలో నున్నది. అదే యీ మాధవపురమేమో తెలియదు. అదే యిదియైన యెడల వీరివాయంకరము ఇప్పటి ద్రోణాచలము తాలూకాలో గూడ వ్యాపించినదని చెప్పవచ్చును. వల్లభరాయనామాంధితులు, సింగరాజు కుమారులు— బెజవాడ కావము ననుసరించి—యగవులవాగు: పెదవల్లభరాయ, పిదవల్లభరాయ. బెజవాడ కావము వలన వీరివారికి గాని మాధవమ్మ యను భార్య యుండినట్లు తెలియదు. ఈమె పెదవల్లభరాయని ద్వితీయ భార్యయో, పిదవల్లభరాయని భార్యయో తెలియరాదు.

కంటిమరాజు సంతతివారి వాయంకరము మద్య ప్రాంతము. ఈ కారణముననేమో వీరికి మద్యభాగ్యపులని దిగుదలు కలిగినది. మద్యభాగ్యన, హాసవిధునదగంజ, రగరంగలైగులును వీరివిద్యుదాంకములు వీరి కావములలోను, మామంట వారాయలకిది విరచితమైన పంచదంతములలోను గూడ గానవచ్చుచున్నది.

ఈ విరుదములను మాత్రమే కాక వారాయణకవి 'తెల్ల దలాటాంక,' 'ఉభయదశ వింశతి' విరుదములను గూడ తన కృతిపతియైన బసవరాజునకు తిరిగించినాడు. ఈ రెండు విరుదముల విశేషమును సరిగా చోడపకుల లేదు. బసవరాజు పితృమహుడైన వల్లభిరాజు చాగల మురిలో కాలినాహున శకము 1858, అనగా (క్రీ. శ. 1486) లో ఒకకోట కట్టించినట్లు స్థానిక చరిత్రములు చెప్పుచున్నది. 17

సాళువ వరసింహరాయలు విజయనగరాధీశ్వరుడైన విరుపాక్షరాయల పక్షమున కర్ణాట సామ్రాజ్య సముద్ధరణమునకు పూనుకొని కపిలేశ్వరగజపతి మృతికొందినవెంటనే గజపతు లాక్రమించుకొన్న కర్ణాట రాజ్యభాగమును జయింప బూనుకొన్న సందర్భమున నిడివరిలో నుడివినట్లు, ఉడుకులైలుమును విశేషించిన వాడు తిమ్మభూపాలుడు. ఈ యుద్ధయిగిరి విజయము (క్రీ. శ. 1470) ప్రాంతమున జరిగినది. ప్రాంతమును జయించిన యందరినను తిమ్మరాయలును, అతని పోదగులు పాపరాజు, ప్రభాకరి రాజులును, కడప మండలములోని పార్తిసి, నెలూగు మండలములోని ఆత్మకూగు ప్రాంతములను, తిమ్మరాయు కుమారుడైన బసవరాజు కన్నూలుజిల్లా చాగలమురి ప్రాంతమును రాయపామంగులై పరిపాలించిరి. కన్నూలు జిల్లా శిరునగ్గి తాలూకా వద్దూగు గ్రామము వెలుపలనున్న గణపతిదేవాలయము ముందరి యొక రాతివిడి కాలినాహునశకము 1420 కాలియుక్తి, అనగా (క్రీ. శ. 1498) వాటిది బసవరాజు శాసనముకట్టి యున్నది. మహామండలేశ్వర బసవను దేవరాజు కాలియుక్తి సంవత్సర మఖ శు 14 వాడు రాయలవానికి పుత్రులుగా పూలపాట చేసి గడ్డిగు చెట్టు పెంచు విమిత్తియు కుగువేస రాచినానునికి, జంబ బసవకుగ్గి కింతి భూమిని దానముగా నిచ్చి ఈ గర్భశాసనమును 18 వాయించెను. ఈ శాసన కాలమువాటి కీ ప్రాంతమున కేరీలు కర్ణాటాధీశ్వరులే. తిమ్మగూడుని కుమారుడైన బసవరాజు కర్ణాటరాయ పామంగుడే కాని గజపతి పామంగుడు కాదునుట స్పష్టము. బసవరాజు పితంబుడైన పాపరాజు తన యుగ సింహాసనమునారాజు కృష్ణగజరాయ పామంగుడు. పురుషోత్తమ గజపతి మరల కృష్ణకు దక్షిణమున ఉడుకుగిరి వంకు గల దేశమును (క్రీ. శ. 1485

ప్రాంతమున జయించినను రాయలపీఠములోని కన్నూలు జిల్లా శిరునగ్గి ప్రాంత మతనికి వశము కాలేదు. పూర్వోక్త విరుదముల వర్నిత వి పర్యాయలోచన లోనికి దీసికొనినచో 'మాధవవర్మ భూ మండలేశ్వర వంశ జాతికి నేరాజు చందమాను' అను సీసపద్యము లోని 'గజపతి మరధాని గడి దుర్గముల తెల్ల నేరాజు వజ్రంబు బోగుతలుపు' అన్న పాదము సరియైనది కాదని తోచుచున్నది. 'వజ్రంపు బోగుతలుపు' అను వానిలో 'బోగుతలుపు' అన్నది సవరింపవలె వనుకొనును. ప్రబోధ చంద్రోదయము తాళపత్ర గ్రంథము లందలి పాకమెట్లున్నచో దూపమున్న వా కవి లభ్యము కాలేదు. తాళపత్రగ్రంథములను పరిశీలించువాడు ఈ సీసపద్యపాదము మైనిచ్చినవానికి భిన్నముగ నున్నచో వాకు తెలిసిన కృతజ్ఞుడను. ఇక వరసింహ వృపతి యెవరో నిచారింప వలసి యున్నది. బసవరాజు కాలమున నలుగురు వరసింహ వృపకులు కర్ణాట సామ్రాజ్యమున గడు ప్రఖ్యాతులయినవారు నున్నారు. వీరిలో సాళువ వరసింహరాయ లొకడు; ఇతని కార్యకర్తయైన కురుగు నవానా నకు డొకడు; ఇతడు శాసనములంగను, గ్రంథములంగను నరిగినా వృపతియనియే వ్యవహారం ఉద్యోగము. సాళువ వరసింహరాయల కుమారుడు ఇమ్మడి వర సింహరాయ లొకడు; కుళువ వరపా నానుకుని కుమారుడు వీరవరసింహరాయ లొకడు. ఇట్లు బసవరాజున కించుమించుగ సుమకాలముల నలుగురు కౌవల్యుల మండ 'క్రీ. శ. 1470' యుగ పర్యయములోని వరసింహ వృపతి సాళువ వరసింహ వృపతియేనని ని యు గ్రుద్ది నట్లు చెప్ప వలె లేదు. 'వరసిం' యన్న వశించుకొన్న వాడని యర్థ మైనను దాని నయిదాన్వై పుణ్యమున పై నలువురిలో నెవరో యొకరి నిండు మెప్పించి యతిగిరి దినవానికి తేసికొనినదియు సర్థము చెప్ప వచ్చును. తీర్థ గ్రామముగ సాళువ వరసింహుని బట్టు క నింట్లే చెప్ప నక్కరలేదు. ఇంతకు బసవరాజు రాయపామంగుడు కాని గజపతి పామంగుడు కాదు. వరపా నానుకుడు కాలినాహున శకము 1425 (క్రీ. శ. 1503) లో మృతికొందెను. ఇతని మరణానంతరము కూడ ఇమ్మడి వరసింహరాయలు జీవించియుండునెను అందులను కాలినాహున శకము 1420 (క్రీ. శ. 1498) వాటి బసవరాజు శాసనమునందు చెప్పబడిన రాయలు సాళువ వరసింహుని పుత్రుడైన ఇమ్మడి వరసింహరాయలు

కొనెను. పేగుకు ఇమ్మడి వరసింహరాయలు రాజ్యము నను అధికారములయు కుటుంబ వరసావాయకునిచే. అట్లుంట 'శ్రీ కవివీక్షణి' యను పద్యములోని వర సింహవరసతి కుటుంబ వరసావాయకుడైన గావచ్చును.

గంగాధీశ్వర సామంతుడైన వాటినుంచి బహు రాజా వారిని ధిక్తి విశ్వాసములతో గొలుచుచు వారి సం గామములలో పాల్గొని వారికి విజయములు చేకూర్చుచు వచ్చెను. ఇతడు పారసీకక్షీతీంద్రుని బలముల వోడించినట్లు తెజనాది శాసనములోని యీ క్రింది

యన్దే యే వాధిభూతః
సకలబలయుతః పారసీకక్షీతీంద్రో
పద్యకేగ్ క్షీణీభృతో య
ద్విగుదమనువయం మల్లికార్జునభూడి,
దుర్గాణ్యుగారివర్గా
దవీర జగ్మహీశే వాహువీర్యా దవార్యా
ద్వివ్యా దర్యా యదీహ
త్రిభువన భవనై మ్రాయతే యస్య కీర్తిః.

అను శ్లోకమువలన తెలియుచున్నది. ఈ శ్లోక మున చెప్పిన పారసీకక్షీతీంద్రుడు బహుమనీషులైన మహామూడుమ సామంతుడైన అదిల్ ఖానని తోచు చున్నది. వరసావాయకుడు తన చిరితకాలములో విజయనగరసామ్రాజ్యముపై దండెత్తినప్పిన ముస్లాములపై నెత్తివెల్లి వారిని జయించినట్లు పంపకై తాండ్రకావ్యములవలన తెలియుచున్నది. నంది తిమ్మన తన పారిజాతాపహరణమున 'పారసీకువకు దుర్భర మానవశ్రేయః కలగించె మానవగుగ్గపీను' యని వరసావాయకుని విభిన్నం చేసెను. ఇమ్మడి వరసింహ రాయల కార్యకర్తగ నుండిన వరసవాయకుడు పారసీ కేంద్రు నెగుర్చొని మానవగుగ్గకుడ యుద్ధమున బరాజితుని గావించెనని పైనుడిలిన పారిజాతాపహరణమువలననే కాక దిండివిని విచ్చితిమైన ఆచ్యుత గాకాభ్యుదయమువలనను, తిగమలాంబ విరచించిన వరదాంబికా పరిగాయమువలనను గూడ తెలియు చున్నది. ఈ పారసీకేంద్రుడు అదిల్ ఖానని చరిత్ర కానుల విద్లయించి యున్నాడు 19. బహురాజా వరస వాయకుని ననుకొలిచు పలు కులనను, ఇమ్మడి వర సింహరాయల సామంతు డిగుటవల్లను ప్రాయశముగ నీ దండయాత్రలో వరసవాయకునివెంట బోయి

యంపవచ్చును. బహురాజా పారసీకక్షీతీంద్రుని వోడించినది, ఈ దండయాత్రలోనే కావచ్చును.

ఈ పై విషయములవలన బహురాజా వారివాహన కేసు 1420 ఆ.గ. క్రి. శ. 1498 ప్రాంతమున గ్లాటరాయ సామంతుడుగ రాజ్యమేలి యుండుటం చేత అతని కుంత్రియు, ప్రబోధదండ్రోదను కృతి పతియునైన గంగయామర్యుకును, తత్కృతి కర్త లైన నందినల్లయ్యి, గంట సింగయ్యలను క్రీస్తుశకము పగ్గునైదవశతాబ్దాంతమున నుండినట్లు నిశ్చయింప వచ్చును.

8. భారతి, సం. 12, పుట 426 మొదలు.
4. Ep. Coll., 80 of 1915; 277 of 1985-86.
5. Ibid; 51 and 92 of 1919.
6. Ibid; 226 of 1935-86.
7. ఆంధ్రప్రతికక్రీముఖ ఉగాదిసంచిక(1983).
8. N.D.L., U. 28. శాసనమున చెప్పిన తిథి వారములు ఆ మాసమునకు సరిపోలేదు.
9. Ibid; U. 29. ఇదియు సంతే.
10. T. D. I. Rep , p. 189; Ins. Vol. II, Nos. 27 and 28, pp. 45-46; T. T. Nos. 7 and 7A.
11. Ibid; Ins Vol. II, No. 85, p. 60; T.T. No. 159.
12. S.I.L., Vol. IV. No. 842; Ep.Coll. 89 of 1890.
13. Ep. Coll; 688 of 1919.
14. Mack. MSS , 15-6-88, pp 223-24.
15. ఈ పల్లభికరాయలు విజయనగరాయల, అనగా విజయధూపతి తనయుడైన రెండవదేవరాయల సామంతుడు. ఇతనికి తెజనాదీపురవరాధీశ్వర, తెజ నాదవాటి ప్రతిష్ఠాపనాచార్య విరుదములు కలవు.
16. 'ఉభయవీరి మంప' యను దానికి మహమ్మ దీయ పైన్యమును, ఒడ్డ నేలను జయించినవాడని యర్థము చెప్పకొనవచ్చును.
17. దానికిచరిత్రలప్రకార మితకు శా.శ. 1872 ప్రతిమాతవరకు రాజ్య మేలెను.
18. Mack. MSS., 15-6-88, pp. 223-24.
19. Further Sources of Vijayanagara History, Vol. I, p. 175.

వార్తలు

తిరువతిలో సంగీత కళాశాల

ఈ సంవత్సరం తిరువతిలో సంగీత కళాశాల దివస్థాపన యజమాన్యావసరం ప్రారంభం కాగడని నేటి స్థానం నిర్వహణాధికారి శ్రీ సి. అన్నారావుగారు తెలిపారు.

గోదావరి డెల్టాలో సాగుకు అదనంగా నీరు

గోదావరి డెల్టాలో మూడులక్షల యేటైవేల యేకరాలకు ఎటా నీరు అందించేయడానికి ఒక పవనం నిర్మించబడింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ రెండువేలవేల సంవత్సరం శ్రీ ఎ. టి. రాజు పెద్దల్ ఫీఫ్ ఇంజనీరు శ్రీ వేంకటకృష్ణ అయ్యర్ గారు గోదావరి డెల్టా నీటిపారుదల సలహా సంఘానికి సమాఖ్య చతుర్థిని ఉద్ఘాటించి ఈ పవనం తయారయింది. ఇంజనీరు ఎటా గండు లక్షల 70 వేల యేకరాలకు మాత్రం దాళవా పంటకు గోదావరి డెల్టాలో నీరు సరఫరా అయ్యేది.

రాజోలిబండ పెద్దకొల్లకు ప్రారంభోత్సవం

ఆంధ్రప్రదేశ్ పరిశోధనా శాఖ మంత్రి శ్రీ కె. వి. నరసింహారావుగారు జూలైలో ఉత్సవం రాజోలిబండ పెద్దకొల్లకు—నీరు వదులించడా— ప్రారంభోత్సవం జరిపారు. ఈ కొల్లకు 29 చిన్న కొలువలు ఉంటాయి. నీటికింద 88 వేల యేకరాల భూమి సాగువుతుంది.

తృతీయ ప్రజాశిక్షణలో సమాజ వికాసం

తృతీయ పంచవర్ష ప్రజాశిక్షణ సమాజవికాస కార్యక్రమ నిర్వహణకు దాదాపు 400 కోట్ల రూపాయలు వ్యయం కాగలదని అంచనా వేయబడిందని, తృతీయ ప్రజాశిక్షణ సమాజవికాస కేంద్రాల గ్రామాన్ని టెలిఫోన్ ఈ వికాస కార్యక్రమం జరుగుతుందని, కేంద్ర ప్రభుత్వం పనిజాబితవృద్ధి సహకారశాఖమంత్రి శ్రీ ఎస్. కె. జే తెలిపారు.

సంయుక్త మహారాష్ట్ర సమితి ఉద్యమం

ఇక నాలుగు నెలల్లోగా ద్వితీయ బొంబాయి రాష్ట్రాన్ని వివక్షాత్తి బొంబాయి నగరం రాజధానిగా సంయుక్త మహారాష్ట్రం, మహారాష్ట్ర రాజధానిగా నెల కొనికొనే వచ్చే సంవత్సరం నుంచి రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వం ఉద్యమం ప్రారంభించాలని సంయుక్త మహారాష్ట్ర సమితి నిర్ణయించింది.

కేరళంలో ప్రతిపక్షాల ఉద్యమం

కేరళంలో ప్రతిపక్షాల ఉద్యమం తీవ్రంగా సాగుతున్నది. ప్రధాని పండిట్ నెహ్రూ రాష్ట్రపతి రాజేంద్రప్రసాద్ తోను, దేశముశాఖమంత్రి పండిట్ పంత్ తోను దిద్దుబాటుపాటు. భారతముంత్రివర్గము దా చర్చించింది. కేరళలో మరల ఎన్నికలు జరిపాలని కాంగ్రెస్ అగ్ర నాయకులు భావిస్తున్నారు. కాని, కేరళ ముఖ్యమంత్రి ఇది ఉద్యమమే కాదంటున్నారు. ఈ ఉద్యమంలో ఇంతవరకు 75 వేలమంది అరెస్టయ్యారు.

పాకిస్తాన్ ఋణం వసూలుకు చర్యలు

ఇండియా, పాకిస్తాన్ల మధ్య ఇంకా అపరిష్కృతంగా ఉన్న ఆర్థిక వ్యవహారాల పరిష్కారం కోసం ఉభయదేశాల ఆర్థికమంత్రులు జూలై 28 వ తేదీనుండి ఆగస్టు 8 వ తేదీవరకు చర్చలు జరిపారు. దేశవిధిజన సమయంలో పాకిస్తాన్ ఇండియాకు ఇవ్వవలసిన 800 కోట్ల రూపాయల ఋణం విషయమై ప్రధానంగా చర్చలు జరిగాయి.

పాకిస్తాన్ రక్షణవ్యయం హెచ్చింపు

జూలై నుంచి ప్రారంభమయ్యే మార్గశిర శంఖ తిరుగంలో పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వం రక్షణశాఖ కోసం 86 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుపెడుతుంది. ఇది మొత్తం ఆయుధ్యుపట్టికలో నూటికి 55 వంతులు.

అమెరికా - రష్యా

రష్యా—అమెరికాల మధ్య సన్నిహితత్వానికి కృషి జరుగుతున్నది. న్యూయార్క్ లో ఏర్పాటు చేయబడిన సోవియట్ పారిశ్రామిక ప్రతినిధుల సోవియట్ ఉపప్రధాని శ్రీ ఫోర్ కాస్ లోవ్ ప్రారంభోత్సవం జరిపాడు. మాస్కో లో ఏర్పాటు చేయబడిన అమెరికన్ ప్రతినిధుల సోవియట్ ఉపాధ్యక్షుడు శ్రీ విన్సన్ ప్రారంభోత్సవం జరిపాడు.

ఇండో-సిసియాలో చోడిత ప్రజాస్వామ్యం

ఇండో-సిసియా అగ్రతాగు దాక్టర్ ముగ్గా ఇండో-సిసియా రాజ్యాంగం పరివర్తన రద్దుచేసి, 1945 నాటి రాజ్యాంగం కాపాడి తిరిగి అమలు పరచాడు. ఈ కాపాడేందుకు ముగ్గా కేరళలో "చోడిత ప్రజాస్వామ్యం" (గృహదేశ డెమోక్రసీ) అమలుపరచే అధికారం సంక్రమించింది. ఆతడు ఇద్దరు సైనికాధికారులతో సహా పదిమందితో నూతన మంత్రివర్గం ఏర్పాటుచేశాడు.

చంద్రోత్సవము: కేరళ మణిప్రవాళక వ్యము

శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

సహ్య పర్వతములలోని యొక భాగమును 'మరుతా మల' యందును, దీనిని సంస్కృతీకరించి 'మర తక పర్వత' మని తిరునాళివారు వాడికొనిరి. 'మరుతా మల' యనగా-మందుల కొండ యని యర్థము. కాను మందుకు లంకకు సంబంధి పర్వతమును మోసికొని పోవుచున్నప్పుడు - చారి తిప్పి - యొక కిక్కిరుచుట బడెవట! దక్షిణాపథమున నిట్లు పడిన కొండలకు లెక్కలేదు. తమిళులు 'పాడిమలై' కూడ సంతే వని పర్వతములలోని భాగమే వందును. 'మరతక గిరి' శృంగమున నొక గంధర్వుడు తన ప్రేయసియైన కిన్నరితో గ్రీకించుచుండెను. చలగా మలయవాయు పులు వీచుచున్నది. ఆ వాయువులతో గలిసి యొక మాత్మపరిమళము అవనుర్భూతపూర్వము బ్రపరించెను. ఆ గుగంధము గలిగిన పువ్వు 'మేడ' తెరిసికొని, దానిని తనకు దెచ్చియివ్వవలెనని కిన్నరి కోరినది. ద్రాపది భీముని సౌగంధికమును గోరింట్లు! వెంటనే యామె కోర్కెను దీర్చుటకు గంధర్వుడు బయలు దేరెను. వాడా గువాడవల గ్రోవలపట్టి "ప్రివీన్వ ప్సే రూరీ" వాడువందున్న 'చిట్టెలప్పల్లి'కి వచ్చి వాడు, గువాడవలు వెంటచున్న దా యూరినుండియే. అచట "మేడినీవిణ్ణీలావు" అను నొక వేళ్ళి గలదు. అనగా - "మేడినీ చంద్రిక" యని యర్థము. ఆమె చంద్రోత్సవము నేయుచున్నది. ఆ యుత్సవములో "అమ్మగిం" మను పేరుగల గుగంధద్రవ్యములు వాడెను. ఆ గంధములయొ, దీపవర్తికలయొ పరిమళమే "మరు తామల" వలకు వ్యాపించి కిన్నరి కాకాంక్షలు తేసినది. గంధర్వు డచట వాణుడినము లున్నాడు. చంద్రోత్సవమును వాడు కన్నులారచూచి తిరిగి వచ్చి ప్రేయసికి వర్ణించి చెప్పెను. ఇది - యాకావ్య ములలోని యిరిశ్చెరియన కుహర్ధాశము.

ఒకసారి కిచ్చిదేవి చంద్రోత్సవము చేసినది. ఆమె యొనర్చుచున్న యుత్సవమునకు "రివాజు" ప్రకారము అప్పనం బందియు రిచ్చిరి. వారిలో 'మేనకయు'కూడ నుండెను. మేనకపై పూర్ణచంద్రుని కన్నుపడినది. దేవవేళ్ళి చంద్రుని ప్రణయయాచ్ఛ కంగీ కరించినది. వారిరువురును నులుదిసము పొరిజాత వృక్షముల చల్లని నీడలలో గలసికొండవని1 'కటాక్ష

తూరికాగ్రము'లతో వ్రాసికొని, సంకేత మేర్పఱచి కొన్నారు. పూర్ణచంద్రుని యంకముననున్న చంద్రిక కటాక్షమాత్ర సంనూచితమైన వారి పరస్పర ప్రణయమును గమనించెను. వా రేర్పఱచి కొన్న సంకేతముగూడ చంద్రికకు సంప్రార్థముగ నర్ప మైనది. చాతుర్వక్తరియైన యామె కింకమి గావలెను? ఆ సమయమునకు దానే సంకేతవలయున దియూ గెనది. మేనక యప్పటి కింకను తాలేదు. చంద్రిక తానే మేనక యనుకొనునట్లు చతుర్విధ శృంగారములతో సమ యోచితముగ బ్రవర్తించెను. చంద్రుడు భ్రమపడెను. ఆ సంకేతమున చంద్రికా చంద్రుల ప్రణయకావ్యము లోని యొకయాశ్వాసము రసభిరితముగ ముగిసినది. ఇంతలో మేనక యచటికి వచ్చినది. చంద్రునకు జర గిన వాస్తవసితి యర్థమయ్యెను. అతడప్పుడు -

"మలయువతి పతాక! వారయోషన నమ్మె క్కమరి, విగత శింకం నీది తిచ్చురుమాటం అవనియి లాగు నూట్రాం డేతు పోయ వార యోషు నుధివ మనుధివిచ్చి దాకు ముచ్చాపవేగాత్"

అని కేకించెను. "మలయువతి పతాక"గా నుండ వలసిన యో చంద్రికా! నీవు విగత శింకె వారయోషవలె ముమ్మ మోసించితిరి. అందుచేత బ్రపంచమున వారయువతి నై జన్మించి, నూరు వర్షములు జీవింపుము" అని పైదాని కర్థము. చేసిన పనికి చంద్రిక చాల పశ్చాత్తాపపడెను. ఆమె పూర్ణచంద్రు నకు బ్రణమిలి అందరివలెనే తానును శాపమోక్ష మును యాచించెను. మనదీగతలు కాపము లెంత గులభ ముగ విద్యుకో వాని విమోచనములు గూడ సంత గులభముగ నే ప్రసాదించుకుగదా! చంద్రుడుమాత్ర మా కోవలోనివాడుగాక యెట్లు పోవును? అదికు వెంటనే -

"మలవిజయపతాక! ధూతలే పోయ ప్పిరన్నా అని విరవోడు నెయ్ పూ పూర్ణచంద్రోత్సవం నీ అను నిరుపమ మస్మత్ప్రీణనం జాన్ వరున్నం డవిడె నియతం..."

మలవిజయ పతాకవైన యో చంద్రికా! నీవు ధూతలమున జన్మించి, సకల సామగ్రితో చంద్రో

1. 'మిషిమునయెన్నుం తూరికాగ్రేణ'

త్సవము నొనర్చును. ఆ యువత్సవము నాకు చాల ప్రీతికరమైనది. అదటికి నియతియగా నేనువత్తును." అని కాపరిమోచనమును వివరించెను. చంద్రిక చాల సంకోచపడెనట! 'చిట్టిలప్పల్లి'లో 'మతి' యను నొక వేళ్ళి యుండెను. వారాంగనల కుండవగిన సమస్త గుణములును పుంజుకొన్న మూర్తి యామె. 'మతి' యనగా—మళ్ళెయోగములో 'ఇక చాలు' నని యర్థము. కల్లికి 'మతి' జన్మించినప్పుడు ఆమె మనస్సానంద దోహదమైనది. అప్పుడామె—“ప్రపంచమున విక వాళే కొడువయులేదు. ఉన్న యొక్క కొడువయు దీరిపోయినది. నాకింక 'చాలు' నన్న" దట! దానితో నా పుట్టినదిడదేమి 'మతి'యే యైపోయినా. ఆమెకును సంతోషములేదు. వరుస ననుసరించి 'మతి'గూడ తనకు దొరికిన—యితరులు చెప్పిన—పుణ్యకార్యములను చెయ్యనే చెసినది. ఒక సారి యామె మన్మథపూజ యొనర్చెను. ఆ దేవున కామెకు దర్శన మివ్వక తప్పినదికాదు. నాడు దేవ తలకును—మనుష్యులకున్న 'తేనా-దేవి' యట్టిది. వచ్చిన నీవుకు వెంటనే యామె కోర్కెను తీర్చి పోయియున్న దానుండెడిది. అతిపల్లెంగుకు చేయును? కవి చేయనిచ్చునా? “నీవు పంచతంత్రతియను చేయు”మని యజ్ఞానించివాడు. 'మతిదేవి' మన్మథుకు చెప్పిన మేరకు పంచతంత్రతియ ననుష్ఠించెను. అప్పుడుగూడ మన్మథుడు దర్శన మిచ్చి వాడు. ఈసారి తానొక డే రాలేను. చంద్రవసంకులను గూడ వెంటనేగొని వచ్చివాడు. మతి గర్భమున చంద్రికాదేవి యుదయింపబోవుచున్నదని మన్మథుడెఱుఁపఱచెను. చంద్రికా కాపర్యతాంతము నామెకు సరిష్టముగ వర్ణించి చెప్పివాడు. 'మతి' సంకోచముతో మిన్నుండినది. చంద్రిక యామె గర్భమున బ్రవేశించినది. పుట్టిన దిడ్డకు 'మేదనీ చంద్రిక'యని నామకరణ మొనర్చి, మతి యల్లారుముద్దుగ బెంచినది. ఆ కుసుపు పుట్టినప్పుడు—మారెండ్లు విగుడ్డమైన కీర్తితో నీమె జీవించునని యాశీర్వాదీ పలికినదిట! మేదనీ చంద్రిక చంద్రుకు చెప్పినట్లు చంద్రోత్సవ మొనర్చెను. పూర్ణచంద్రుడు ప్రత్యక్షమైవాడు. అంతటితో నామె కాపము తీరలేదు. పాపము! రాకా సుధాంగు డెట్లు పలికెను.

“మదనమణి వికత్కాయ నీ విశిష్టత కన్యక ప్రణయిని! పునరాకాపాంత మన్నిన ప్రపంచే

కలిత కుసుకమిన్నే వారసీమంతినీవా ముకుకుడియ మణిపూజే పాళ, నిన్ పాదపద్మం.” “మదనమణి దీపమైన చంద్రికా కాపాంతము తరకును నీవు భూలోకమున జీవించువు. వారసీమంతి మల కందరికిని నీ పాదపద్మము సుందరమైన కన్యగా నుండుగాక!” ఎట్లైనను చంద్రికాదేవి భూలోకమున మారెండ్లు వసింపక తప్పలేదు. చంద్రోత్సవముతో నామెకు సిద్ధించిన లాభ మొక్కటే. కుసుమబాంధవరీ ప్రాణనియయైన రోహిణీదేవి యొక ముక్తాహారమును చంద్రిక మెడలో వేసినది. ఇది కావ్యములోని కథ.

మన కళాపూర్ణోదయములోని యేవో యొక చిన్ననిఘాటు యీ కావ్యమున గోచరించుచున్నది గదా! కాని—మారన్నకీర్తిలేదు. కల్పనాచాతుర్యములో నూర్చుకును—చంద్రోత్సవ కర్తకును సుబంధమే లేదు. ఏవో యల్పబుద్ధిసాధ్యుని మున్నదని మూతిమే చెప్పితిని. ఈ యిద్వరీ కాలముగూడ నించుమించోలే. 'చంద్రోత్సవ'కవి కొల్లవర్తము ఏకైక శతాబ్దముయొక్క యుత్తిరార్థముం దుండెను. అనగా—మన తల్లికొల యుద్ధయనకు సుమారు పది యేండ్లు ముందన్నమాట. జరిగిన పనిలో తప్పిదము చంద్రికదేవా? చంద్రున కేమి శక్తి!—అను ప్రశ్న మనమా కవుల వడిగి లాభములేదు. నాటి సామాజికాభిరుచి యట్టిది.

మేలుమబట్టియే 'చంద్రోత్సవ' ప్రకృతిని చెప్పుటకై యీ కావ్యము ప్రవృత్తమయ్యెనని మన మాహింపవచ్చును. “చంద్రికా మహోత్సవమనియు” “మేదనీ చంద్రికోత్సవ” మనియు దీరికీ నాహంతరము లున్నవి. చంద్రికోత్సవములో 'వైగు సంఖ్య'కు చాల ప్రాధాన్యమున్నది. ఆ పద్ధతి ననుసరించి కవి చంద్రోత్సవ కావ్యము పైదు భాగములుగ నొనర్చివాడు. మాలినీ—వసంత తిలక—గుత్తిలంబి తము—మొదలగు వృత్తముతో నీ కావ్యము నాగినది.

చంద్రోత్సవ కావ్యకవి యెవరను విషయము నేటికిని కేరళీయుల కొక ప్రశ్నయే. అట్లే యితని కాలవిషయముగూడ. కాని కొందరు సమకాలికులైన కవుల నీతికు స్పృశించియుండుటచే రెండవ సమస్య కొంత ముఖ్యముగనే తీరిపోయినది. ఎట్లైనను ఇత డొక 'వంబూద్రి'యై యుండునని వారి యానా.

ఈ కావ్యము 'మణిప్రవాళి' శైలియందు గున్నది. ఈ కావ్యపద్ధతిని సృష్టించినవారు సంబూడితే. వారికి 'పందిమిల్' భాషతో పాటు కుగురలేను. ఈ మానవుల ర్థమునుండి వచ్చినవారనియు, తమిళము (దానికులభాషయనియు) దానిపై వారి కోక శేలికి భావము, అందుచే సంబూడిలు కొంతకాలము నేక భాషలును గాక సంస్కృతిమననే రచనలు సాగించుచు వచ్చిరి. రాగరాగ 'పాలకజలము'తో వారి సాహిత్యమునకు సంబంధముపొయినది. ఈ ప్రమాదమును వాగు గమనించిరి. సంస్కృతిమును 'కొడుంద మిళియ'నుజేర్చి గ్రంథరచన కారంభించివారు. అదియే కాలక్రమమున మణిప్రవాళి మనుషేరును సంపాదించి కొన్నది. ఈ రచనాపద్ధతి 'లీలాతిలక' కారు దన్నట్లు—త్రైలోక్తిమలలో వ్యాపించినది. నాయర్లు—అంతరాకులు—సంబూడిల స్త్రీలు—బాలకులు—మొదలగువారు మణిప్రవాళి రచనల వాదనింపవలసిగిరి.

లీలా తిలకకారుడు "భాష సంస్కృతియొగో మణిప్రవాళి" అని లక్షణమును చెప్పెను. భాష యనగా కేరళి మనియే యర్థి పోయెను. యోగమున గా—సహృదయులు సమ్మతించుపద్ధతిలో—సంస్కృతమున జేర్చుట. అంధ్ర భాషలో నీ పద్ధతి యుండినే యున్నది. తమిళముందును జైనులు, బౌద్ధులు, మొదలైనవారు తెలుగులో వలెనే సంస్కృతమును యర్థిచ్చగవాడుట కారంభించిరి. కాని, దీనికి 'మణిప్రవాళి' మనుషేరు గురురడు. విభక్త్యంతములైన సంస్కృతపదములతో భాషాపదములను జేర్చివస్తూజే యాపేరు సిద్ధించుచున్నది. మణియను పదముచేత 'భాష'యను ప్రవాళిమనుటచే సంస్కృతమును ఈ సమాసము దగ్ధవనింపబడినది. కాని, మణిప్రవాళిమందు వాడు సంస్కృతపదములు ముప్రసిద్ధములై, సుకుమారములై భాషాపదములను ప్రమగొల్పుచుండవలెను. 'దేశోపదము గూడ కేవలము నైఘంట్యముగాక—సర్వ సామాన్యముగ వాడునదియై యుండవలెను. ఇట్లు రచించిన మణిప్రవాళిశైలి—భాషా కావ్యమువలెనే—సామాన్యలలో వ్యాపించి పోవునని వారియూహ. 'లీలా తిలక' కారుడు మణిప్రవాళి మను తొమ్మిదిరీతుల వివరించి తెల్పివాడు. పద్యమే గాక గద్యమును గూడ మణిప్రవాళిమన వ్రాయవచ్చును. 'లీలాతిలక' కారుని యర్థిప్రాయము ననుసరించి సంస్కృత శిబ్దములకంటెను భాషాపదములే

యొక్కువగానుండువలెను. "సంవర్ణ సంస్కృతి కృతాచ" అనునొక మూర్తియనుగూడ వాతకు వ్రాసినాడు. దీనినిబట్టి—"కొంక గూ"—"శిల్ప రత్నా"—"పాక్కం చక్ర"—ఇత్యాది పదములును ప్రయోగార్హములై వని. 'పాడిలి'—"చెన్ మారి కాను" మొదలైనవి గూడ మణి ప్రవాళిమన తోలుగల్గించి కొనెను. సంస్కృతిమును సహంపని తమిళులలో నీ శైలి ప్రచారమునకు రాలేను. కొయం బత్తాగు నివాసియైన 'కళియా' విశ్వవాధోకవి—తమిళమున మణిప్రవాళియను సృష్టించుటకు ప్రయత్నించి వాడు. అతని 'కీచకప' లోనిది క్రింది పద్యము:

2¹ ముక్కుకొలు మహనల్ పునవంకకొలు
మొత్తుక్కలర్దు, తమిషాలసి సంస్కృతేన,
యత్తిక్కిలుం ధవతు హారలతేవబద్ధా
పుత్తిక్కు మత్కెరిరియం మద్దకాం విధూమే

ఈపద్యమున ద్వితీయాపిర ప్రాసయున్నది. మళియాళియన నీ నియమము లేను. తమిళకవి "మద్దకాం విధూమే" అని వాడుట చాల యర్థవంతము. ఆ శైలి వాదించినది ముఖ్యముగా స్త్రీలే. సాయాన్న సమయములలో వారు సాహిత్యచిర్రులు చేసి కొనెడివారట! వానిలో ముఖ్య విషయములు మణిప్రవాళి కావ్యములే! స్త్రీలుగూడ కొందరు మణిప్రవాళిమన కావ్యములు వ్రాసినారు. ముఖ్యముగ వాప్రసానమున కాలంబన విభావములు వారి! మళియాళిమలో "మణి ప్రవాళిము" క్రిమికము 8 వ శతాబ్దమునుండి యారంభమైన దనవచ్చును. మళియాళ సాహిత్యమున కది మగ్ధయుగము.

చంద్రాత్మవసుధంటి రచనాసౌష్ఠవముగల కావ్యము మణిప్రవాళిమలో మరియొక్కటిలేదు. అచందితములైన భావముల కాతకు పుట్టినిల్లు. అక్కడక్కడ "భారత చరిత్రము" ననుసరించెనని కొందరందురు. కాని, యీ వాదమునకు పెద్ద బలములేదు. కవి చాల వికాలభావములు గలవాడుగ గన్పించును. "పూనం సంబూడి—'కొంకరకవి' మొదలైన సమ

2. "సంస్కృతిమతో జేరిన తమిళము—ప్రవాళిమలతో గూడుకొన్ని ముత్రయలనంటిది. ఆ రచన, బద్ధమైన హారలతవలె, కామినికంకసీమల కోరింప జేయును"

(తమిళకవి—ద్రావిడమును మణులతో గాక, మత్తములతో తోల్చెను.)

కాలికుల వాతను, ఎంతయో గౌరవముతో చూచెను. అక్కడక్కడ తన విషయమునుగూడ ప్రకటించికొన్నాడు. కాని యావిషయము తన కిట్టి యెఱుంగని అంశప్రాయము మాత్రము గాదు. ఒక చోట కవి యిట్లున్నాడు.

“చరిత మమృతిహృద్యం మేదినీ చంద్రికాయా
భువి నిరుపమ మస్మత్ ప్రాతిభిం నిర్దివాదిం
3 అప కృష మితిస్మృతిం పూర్వ చంద్రోత్పవం న
4 న్నిరుప మకృతిపాకం నిర్దియం కర్ణ భాజాం”

మణి ప్రవాళకైలిని గూర్చి కవి యభిప్రాయ మిట్టిది—

“మధుర మధురభాషా సంస్కృతానోన్య సమ్మే
శన మురభియాస్మత్ కావ్యమణి విభూత్యా
5 తెలియక పరమిన్నుం మేదినీ చంద్రికా తేన
6 పాషాయ మురుకలంబక మాటకొండెన్న పాలే.

కావ్యారంభములో తన కిష్టమైన కవుల నందరిని నంబూద్రి వర్ణించినాడు. వారిలో వ్యాస వాల్మీకిలు, కాళిదాస భారవిలు, బాణ మురాదులు గలరు. కాళిదాసును చంద్రోత్పవ కర్త యిట్లు స్మరించెను.

“గృనిభిరమృతి చిందుస్థండిభిః ప్రీతయంతీ
సహృదమ మభిరామై రన్వితా భావభేదైః
సరసమచితశియ్యా మాత్రితా విక్యలోకం
ముఖయతి ముకుహరా కాళిదాసస్యవాణీ!

పై శ్లోకము సంస్కృతిమైనను పదముల సౌకుమార్యముతో మణిప్రవాళి రచనయే యనిపించు నంత సుందరముగ నున్నది.

సామాన్యముగ నందరు కవులకువలెనే ‘చంద్రోత్పవ’ కర్తకును స్వదేశాభిమాన మెక్కువ. దానితో నాతిడు కేరళమును చిత్రచిత్రముగ వర్ణించినాడు. భారతదేశమునందలి యితర రాష్ట్రములకు ‘చేరము’ను గూర్చి తెలిసినదానికంటె—పదింతిలు తెలియనిది. వారు స్మృష్టించిన సంస్కృత సాహిత్యమునుగూర్చి గూడ యితరుల కెక్కువ తెలియదు. పూర్వకాలమున నైవమ కొంత మెరుగగా నుండెను. నేడు మరియు నన్యాయమైనది. అతిడు కేరళములోని కొన్ని శ్రేణులను వర్ణించినాడు. ఆ వర్ణనముతోబాటు రసికమైన యాతని హృదయమునుగూడ కొంత చదివారము గాక! ‘చేర’మందు వాన లెక్కువ. ప్రకృతి సంపాదించి యొసగిన యొక మహాభాగ్యము వారికి నులయ

పర్యతము. ఆ దేశములోని వానిలను కవి యిట్లు వర్ణించును.

“నగరభువన్ముద్భృష్ట కేరళానాం, ప్రతాపం
7 పెరియ, పరమరామ పాణ్డయా యత్ర నిత్యం
8 కనివొడు మమకాలం పాల్ల10 పాల్లన్ద్రుకానాం
జనరముల11 కొడుప్పానెన్న పాలే వరున్ను.

పరమరాముని యాజ్ఞతో నచ్చట మాటిమాటి కివి తర్వాక్రి నిజ్యంభించునట! ఆమె దయచే సకల ఘాదమృద్ధులను గలుగును. తిల్లి శిశువుల యాకలి గను నింది పాలానరునట్లు—వర్షాదేవి తమ యవసరముల దీగ్మయన్నదరి కవి యుత్పేక్షించుచున్నాడు. అనంత శ్రేణులు నిల్లు తర్లిం చెను.

“విలువపురపురంధ్ర పాణి పచ్చార్పితాంధో
రుహ మధురమరంద క్రిన్న పర్యంతభాగం
సుకృత సులభిమా12లో నుండిరి మందహాస
ద్యుతి కిర మనంత శ్రేణ మాభారి యస్మిన్.”

—పై శ్లోకమున ‘2లో’ అను వొక్కశబ్దము తప్ప—తక్కినదంతయు సంస్కృతమే. భాషాపదములనే మణిప్రవాళమున నెక్కువగ వాడవలెనని ‘రీలా రిల’ కాగు తేర్పరచిన నియమము. కాని యది కాలక్రమమున నంతరించిపోయినది. లలితమైన సంస్కృతి మునే మణిప్రవాళి కవులు విరివిగా వాడిరి. ఈ సంస్కృతియును గమనించిన రసికులు రీలా సుకుడు పండించినాన్న లాలిత్వము మణిప్రవాళికైలి ఫలమే యనుట గమనింపక పోరని తలకును.

‘త్రిచ్చంబరము’ ఒక కృష్ణ శ్రేణము. అది కవి కిట్లు భాసించినది.

“హరిమరలి నినాదం కొమళంకేట్ట 13 జల్రం
14 మలియు ముఖిల పాపాదాంబు జంబాలితాంతం
ఉచితమయ్యత మత్తైం గోకులానంద హంభా
రవముఖిరి వార్చ్యం చెమ్మరం భారి యస్మిన్.”
హరిమరలి నినాదములతో పాపాదములు కరగి యానీటితో తత్ప్రీదేశ మంతయు జంబాలితమైనది! పదలాలిత్వ మీ కావ్యమున నెక్కడ పట్టినను

8. అందముగల, 9. ఒకటిగా చేరి, 10. తెలియును, 11. లేనెలు సరియు నొక కదంబపు దండవలె,
7. పెరిగి 8. క్రిలి 9. వానకాలము 10. చూచి చూచి, 11. ప్రవృత్తి విచ్చుటకులె వచ్చును,
12. ఒక్కొక్క, 13. విని, 14. కరగునట్టి.

కనుపించును. దీనిలోనే గాదు. మణి ప్రవాళకైలికి యది యొక లక్షణము. మేదినిచంద్రక తల్లియైన మతి సంస్కృత పాపాత్మమును చక్కగా జనువు కొన్నది.15 ఆమె కాకుంజలమును, మాళవికాగ్ని మిత్రమును, అగ్నుతి బంధహృద్యమైన కాదంబరిని, భావ రుధురమైన మణిప్రవాళమును నేర్పినది! ఆమె కడ మాటావాహిని యొకరై యున్నది. అది గూడ 'చోళకవిత్వములలో' మేటి యనుచున్నాడు. తల్లి వలెనే మేదిని చంద్రకయు మణి ప్రవాళయందును, తక్కిన చోళకవిత్వలోను నిష్టాకురాలు.16 వినివి చదివి నపుడు రాజులన్న "భావోచ్చైశ్చ వలకు లవ్యన్యములు" అనుట హృదయమును తాకుటలో నాస్పిర్యమేమన్నది?

తెలుగు వారముల మనకు క్రొత్త లనిపించు కొన్ని యపూర్వమైన యలంకారములు—వస్తువులు, వక్రొక్తి విశేషములు, మలయాళ కవులలో దండిగా గన్పించును. ఏ భాషలోనైన నది వ్యభావమే గదా! సంస్కృతి ప్రసిద్ధములైన కావ్య విశేషములు గూడ నొక భాషలో ప్రసిద్ధమైనవి మరియొక దానికి గ్రోతగా నుండును. అట్టిదాని సీక్రింద కొన్ని చూపుదును. 'మఠీచేరి' 'వాతావధాని నవకుంకురు వల్లరి' వలె నున్నదట! ఈ యుపమానము సంస్కృతి కవులకి కావచ్చును. తెలుగులో నిది ప్రసిద్ధికి రా లేదు. అట్లే, యామకేశపాకము 'తిమిర శ్రీ వల్లరి పల్లవాధు' అనునది గూడ. అతిక తలము 'శేతకాంతిబాధి'మట. శేతకాంతిబాధ మగు—'శిలదాసు' చిటువగవు మాత్రమే మనకు బరిచితియు. ఆదివ అజుచేరు రెట్టగా నున్నది. అని లింబఫల గర్వము నలచునట!17 కోకిల దుతిములు రతివాధ చూప క్రంతరము నెంచున్నాడు. మేదిని చంద్రక కాంతిప్రభావటల కగ్నృతితంక తల్లియట! భట్టబాణుని కవిత్వము 'భాంతి బాహువల్లి ముఖరిమణిని'యట! మేదిని చంద్రక యొక్క నాసిక మన్యధునిశేవ కుపయోగపడు బంగారు కాంతిజీవరై నున్నది.18 ఇట్టి నూత్నములైన వస్తువు లెన్నియైనను చూపవచ్చును. కొన్ని యలంకారములు తెలుగువారివివలెనే యుండును. అనగా సంప్రదాయ సిద్ధములన్నమాట! ఈ క్రింది వట్టిది.

"మహారథామా నితి నిర్మలాని
మరందవాచాం వదనాని పశ్యన్
మణిద్ధరీషు ప్రతిహచ్చరేప
పాద ప్రణామం విరిశోరి యస్మిన్".

ఇది సంధ్యాకాలవర్ణనము:

"అపరజలధియారే హంః! చంతి కలక్కే
నివప కంకరాళి పాటబాధాన్యవోక్షే
కవిత నకువిల్ విశ్లేషం విద్రును శ్రీ నయూభా
వరి, విరుతి విలక్షణ పాక్షే నియ్యన్నభాతే!"

పశ్చిమ సముద్రముపై నూర్యరింబము నిలిచి నది. అతివి కిణములు, కండిగలవలె వెట్టగానైనవి. సముద్ర మగ్నమునమన్న ప్రవాళవల్ల గల కాంకులాకా శియనకు మిట్టించిన ట్లన్నవట! విగళ దమృతమై క్రొత్తగా యుదయించిన చంద్రదింబము మేదిని చంద్రకయొక్క 'పూర్ణ పాభాగ్యదీప్తా కలశిమ'వలె నున్నదని కవియున్నేర్పిక్ష. కాని ప్రతంగ కవిత్వమును గుచిచూచిన తెలుగువారియెదుట నిది యన్నియు మప్పిగంతులు. కల్పనా ప్రపంచమున నాంధ్రప్రబంధ కవులు పోయిన పోకలు సాంస్కృత కవులే పోలే నట! మరి యితని లేమి లెక్క? కాని యా యలంకారములలో నా చోళ సంప్రదాయమునుబట్టి, మనకు గ్రోతవనిపించు కొన్ని భావములుగూడ నుండకపోవు. ఈ క్రింది యున్నేర్పిక్షలంకార ముట్టిది.

"చరమశ్రిధిరీతీ పాలలం నాదిత్యం

దుర్గముడి వలయూపం వెచ్చ19 విచ్చిన్నధారం
జగజు20గుతి తర్పిర్చి21దీనాన్ చూడొ22పిచ్చా
నభోభువనభాజా మం23తిహం మంత్రివాసి."

మన్యాప్నాపు లెండలలో జనులు తిపించి పోయినారు. జ్వరము వచ్చినట్లైనది. దానిని బోగొట్టు

15. కాకుంజకం తదమ మాళవికాగ్ని మిత్రం
కాదంబరి చరితి మద్దుతి బంధహృద్యం.
మట్టం మరంద మొళి వైకివ కూకుదారా
కుక్రూ భావరుధురంద మణిప్రవాళం.

16. భావనిశేష మొదుల త్తవప్రంపడిచ్చా
శయ్యాంబివే కుసుమ సాయకేశేమలాలా.

17. 'వింభోకవంబ
ప్రళిమనరుతియద్దం క తలం బద్ధరిలం.

18. 'తదిహదం పొన్నినీ కేళికొంజనాసా.'

19. ఇంచి, 20. లలితో, 21. తృ పిపటచెను.

22. ఉచ్చమును తగ్గించుటకు 23. సంస్య యనెను.

టకు సాయంకాలమును మంత్రవాది పూనుకొన్నాడు. పశ్చిమ పర్వతమును పీఠమై నూర్వదింపమను లింకొనుమంచి యగుజాయమానమైన సంధ్యా కాంతియును వసంతమును దిగగుడిచివేసివాడట! మార్వలించును వారికేకముతో బోల్చుట మన కోక వింతి. అట్లే సంధ్యాదేవి పుగుడు దగులయు.

శ్రీ మంగలసౌభమందు మేదిని చంద్రిక తెలి కత్తెలతో చంద్రోత్పవమెట్లు చేయవలెనని విచారమును సాగించివది. ఆమె చరిత్రకత్తెలపేర్లు చాల వింతయైనవి. 'మానవిమేనక', 'మారచేమంతిక', 'కనకావరి', 'తెన్యాతని', 'ఉడ్లినీలి' మొదలైనవి. ఈ 'యడ్లినీలి' ఆకాలమున నొక ప్రసిద్ధురాలైన వాయక. ఈమెను గూర్చి "ఉడ్లినీలి పంచేశ"మను నొక కావ్యమే యున్నది. మానవిమేనక ఆ కొలువున కూర్చున్న 'తోక'ను కవి యిట్లు విర్ణయించెను:

"అథోపధానే పునరంతసంధీ
విచిత్రవర్ణే వినివేశితేన
కరేణ వావా ధరణోజ్వలత
24మరచ్చు దంతంబర మంబు జాక్షి.
"తాంబూల పిటీం శిశిల్య కప్పు
రామె దిసీం దాకు మనుప్రసృత్రాం
ఆప్తాం వధూదీ 25మరికే నివర్ణాం
నివార్వకై 26కొంబలసేం గూఢం
"మనోధిరామేణ మృగుస్మితేన
క్షీరాంబురాలిం పునరుక్తయంతి
అన్యూపావీ మేనా మాననియ
ముపావదే వాక్యం మనర్థ కిలా"

—'మారచేమంతిక'వాక్యములు "మనోజ్ఞవర్ణములై" "మవిచిత్ర బంధములై" యుండెను. "నిరస్తవోషములు", "సంజార్థ పుష్పము"లైన యాపలుకులు నవళవి వాక్కులవలె సుప్రసన్నములుగా నున్నవని కవి యిచ్చిన 'తాక్షి'కు. చంద్రోత్పవము శాస్త్రవిహితము కొదనియు కవు లొసర్చిన కల్పన మాత్రమేనని కొండరంగురు. ఈ వాక్య మంత యాదరణీయముగ దోచులరేదు. సంస్కృతిగ్రంథములయందే గాక వ్రావిడ గ్రంథములయందును వీని విషయ ముక్కడక్కడ విర్ణయింపబడినది. 'శిలపవదిగారము'లో చంద్రోత్పవము వర్ణితమైనది. కామ వసంతోత్పవములుగూడ పేర్కొనబడినవి. మన్మథోత్పవము ఛాల్స గారునక, వసంతోత్పవము చైత్రమాసమునందును,

చేయుదురు. చంద్రోత్పవము కెరక్కలముఖా సాధారణముగ కాత్రికమాసమున నొనర్తురు. ముద్రా రాక్షసముంగు "అనలో! శిరత్సముయ సంధ్యతి శోభానాం దివా మతిరమణీయతా" అని చంద్రగుప్తుకు శిరత్సము వర్ణించి, కామదీ మనోత్పవము నొసర్గవలెనని యజ్ఞాపించును. దానిని చామగ్గుకు విలుపును.

"సాకం స్త్రీధి ర్భుజంలే వర మధిలపితం
పార్వణం పారమఖ్యాం"

అనెడు ముద్రారాక్షస శ్లోకమునకు దుండీరాజ యిట్లు వ్యాఖ్యాన మొనర్చెను.

"వ్యజ్ఞి కాత్రికాగ్ం పార్వమాసాగ్ం భవం క్రిడా విధిం." "కామదీ కాత్రికోత్పవః పకు కాత్రిక పూర్ణి మాయాం కర్తవ్యః." అని త్రికాంబశేషవ్యాఖ్య. మల్లి నాధుకుమాత్ర మిదియుక దీపోత్పవ విశేషమనిచెప్పెను. పై వ్యాఖ్యలనుబట్టి కామదీ మనోత్పవమే చంద్రోత్పవమని మనము తీర్మానింపవచ్చును. ఈ కావ్య మంగును, చంద్రోత్పవము కెరక్కలముండి చేయబడినది. కవి కెరక్కలము నిట్లు వర్ణించివాడు.

"అన నిలా27పు మణి28ఞ్చ మలాంబరా
నశనమెన్ను 29 ముపాయన ధారిణీ
శిర దనీవత మేదిని వణ్ణిలా 30
విసె మనోధిత మోహన పింధికా."

పూర్వకాలమున చంద్రోత్పవమును స్త్రీ పుగుషు లిద్వరులు నొనర్చెకువారు. క్రమముగా నిది స్త్రీలకు మాత్రమే చెందిన వేడుకయైనది.

మేదిని చంద్రిక తమ చంద్రోత్పవమున కాచాడుకుగా "వరకప్పర్ణి నంబూది" నెన్నుకొన్నదట! ఆతని మూలముబట్టి యనకు మరెన్ని చంద్రోత్పవ విశేషములు తెలియును. అవి యీ క్రిందివి.

"శింక్కలకందలి కుక్కు పక్షి యేకొదశి మొదలు పున్న మవరకును చంద్రోత్పవము నొనర్చవలెను. కామ దేవుని యొడు బాణములతో చంద్రుని పూజింపవలెను. ఉత్పవ దినములకు విరుసగా వా శిరముల పేరు పెట్టవలెను. ప్రతిదినమును రాత్రులలో పై నుదారులు చంద్రునకు పుష్పాంజలిని సమర్పింపవలెనట! విగుప్తరి గలుగల మేడలో నీ వ్రతము ననుష్ఠింపవలెను. మొదటి

24. అర్చించి. 25. సవిాపయన. 26. శిలితో.
27. చంద్రుడు 28. ధరించి 29. అనెడు
30. మేదినిచంద్రికను.

దీపమున మొదటి యుప్పురిగలో పూజ వారంభించి, క్రమముగా నైదవ దిపమున నైదవ యుప్పురిగలో పూజను ముగింపవలెనట! దీపములు మొదలై సవిగూఢ నైదైదు రకములుగ నుండవలెనని నంటూది యాజ్ఞ. ఈ తంత్రము “ప్రయోగపారా” దిగ్రంథములో వున్నదిట! “మారచేయంతిక” చంద్రోత్పన్నమునుగూర్చి కొన్ని విశేషములు చెప్పవచ్చును. ఆమె వాక్యము లివి. “స్త్రీలు చంద్రోత్పన్నము చేయవలెను. రాజుల కింద్రోత్పన్నము విధి విహితము. ఈ రెంటికని ఫలము లోకోత్తరత్వము. వీరిని విద్యతో నిర్వహించినవారు “చంద్రార్క వర్జితవర్జితైస్ (నిరాశి)ని పాలింతురు. ఇదియొక యుత్పేక్ష. ఇంద్రోత్పన్నముతో వినుధాధి పులకు బ్రహ్మాంపమైన సంసారభోగములు లభించును. స్త్రీలకు సౌభాగ్యమే ఫలము. ఇంద్రోత్పన్నము నును ప్రణీతియు. రెండవది మున్ని ప్రణీతియు. మారచేయంతిక తది సిద్ధాంతము నిట్లు తేల్చివేడించి.

“వేదాంగనా వృత్తి రీతుం విశిష్టా
విరాజలే సంప్రతి కేర శేషు.”

మేదిని చంద్రక యొవర్చిన యుత్పన్నములకు స్వయముగా—“కంఠన్కోదరాజా” వచ్చి వాడు. అంత మాత్రమేగారు. పరుడెనిమిది సంఘములకు చెందిన పండితులు వచ్చిరట వీరిలో వారుసంఘములవారు. వైయాకరణులు. తక్కిన యాదుసంఘములవారు ప్రాభాకరులు. మిగిలినవారు భాట్టులు. కొన్ని వాడుల నుండి యవ్యవమువకు, యాపమువకు పేర్లు మోసిన యువకులుగూడ నడుచెంచిరి. వీరేగాక శృంగార రస మున పండవేసిన నాయకలను కొందరిని వాడు నిర్దేశము లతో కవి పేర్కొనెను. వారితోపాటు కొందరు కవు లును వచ్చిరి. “శేవాపి కేరళ వధూవృద్ధయాదరింది బాలాతపేన కవివా కలితాపదవా” అని కవి యొక తెను వర్ణించెను. ఈ శ్లోకమున నూచింపబడినవాడు శంకర కవి.

“మధురమధురభాషా పద్యకోలాహలం కొం31

దులక భలమలిక్కుం ఎల్లవీంద్రానుయతా”

పై చరణమున చంద్రోత్పన్న కాగము శేరొక తెను వర్ణించెను. ఇందు నూచింపబడినవాడు పూసం నంటూది. ఇంతమాత్రమేగారు. ఇంకను చిన్న పెద్దకవులెందరిో వచ్చిరట! వారు పూవానపాప మందు చక్కిని రిమశేముగల భాషాపద్యంధము

లతో రాకొనుధాంతుని పొగడిరి. ఆ పొగడింకలు రోమోద్దమమును గలిగించుచుండెనట! అంద్ర కవుల కంటెను మరియూర కవులు శృంగార రసపోషణలో మారాకు లెక్కువ చదివినవారు. శీవితము లలోగూడ నంతే. కొన్ని రచనలు వినుట కసహ్య ముగవచ్చును గొన్నిట వారు జూపిన ప్రతిధి యవస్థ సామాన్యమైనది.

తాను వర్ణింపబోవు కళకు దగినట్లుగా కవి శిశిరస్సువందున్న చంద్రలేఖను వర్ణించునా, కావ్యము వారంభించివాడు. అట్లే కడపట నిఖిల భుజనసాక్షియైన బాలశతాంశుమాలిని స్మరించెను. శివార్చన మొనర్చుట కైవాచార సంప్రన్నుడైన నంటూది కెంతయును దగిలెడివా!

చంద్రోత్పన్న కావ్యములోని కొన్ని మరచి పోదమున్ను మరపువకురాని శ్లోకము లున్నవి. అట్టి వానిలో నీ క్రింది దొకటి:

“లోకత్రయో విజను దీక్షిత మారవీర
సామ్రాజ్యముంగల సుజ్యోతిజవై జయంతీ
వత్సా దుగోద విగురాంగలతాచిరణ
శ్రుమన్మకుందగురీ మధురస్వరణ!”

పదసన్ని వేళమెంతో శోమలముగా వున్నది. చంద్రోత్పన్న కాగవిలో ముఖ్యముగ గమపకుని దీ ముగు గమే! కాని, మేదిని చంద్రక యేక్కు “శ్రుమన్మకుందమరీరీ మధురస్వరణ” యనుపద్యకు మాత్రము మనకు వత్తు రాకలెప్పుడు. వవోధయైన పాఠ్యతీక్షణి కదిచే నిట్లు వర్ణిత మైనది.

“పరమశివముఖాంభోజాలలో కేవలీ శే
మిషింశి లవనప్రసం, విష్ణుకు శ్రీకపర్ణే
కుతుకీ శిశిలాయా ముక్త్యకంపం భుజంగే
జయతి తిరుమిషితై ల్లది రాజాశ్మజాయా.”

మరేయోశిభాషలో చంద్రోత్పన్న మో యపూర్వ మైన కావ్యము. తెలుగువారము మనకు దాని యితివృత్తి మెంత త్రోత్రితో యాపదలారి త్యముగూడ నంతి యపూర్వమైనది. ఆ కావ్యము చది వినవా డెవ్వడును దానిని “తానున్న”దని చెప్పక మానలేడు.

81. భాషాపద్య కోలాహలములో ప్రపంచము నూగించెనుపట్టి.

నేటి సాహిత్య విమర్శ

జ్యోతి దరిశేంభాగ్నిః

ప్రకృతిః పన్నాః సదాం మరుతే,

ప్రాణః స్వం మహిమానం

క్షోభాత్ ప్రతిపద్యతే హి జనః.

కొడువులు కదిలిస్తే అగ్ని భస్మమవుతుంది. పాడిస్తే పాము రుద్రుడవుతుంది. కలకం పుట్టిస్తే మానవుడు స్వప్నభావాన్ని చిక్కబట్టుకుంటాడు — అన్నాడు కాలిదాసు; ప్రకాశాంతంలో. ఈ నూత్నమైన పాహిత్యంగానికి సమన్వయించుకుందాం, ప్రస్తుతం.

అత్త విమర్శలాగే ప్రతి విమర్శా అనవరం. సావలక్ష్మి నే కాని వాడివుట్టుకుందామరి? అందులోను వ్యక్తి విమర్శల ధారితభివ్యద్ధి ర్మనావలతో పెన వేసుకొన్న పాహిత్యానికి విమర్శ పరామర్శలు మరి అనవరాలు. మానవుడు ఏదో కలలుంటాడు, ఉహిస్తాడు. వాటిని మొదట పాహిత్యంలో పాక్షాత్కరింప వేసుకుంటాడు; వాటి ప్రాంత ప్రాంతాల వివరాలు లేని వీటిలోను వాటిని పాధించడానికి పూనుకుంటాడు; కొంత పాధిస్తాడు; మరికొంత పాహిత్యంలో విమర్శింపకుంటాడు. మరలా కలయా, కలం, కార్మిక్ — ఈ స్థితికి నిరంతరం. కనుక పాహిత్య రంగంలో విమర్శ విధానం మన్నది దగ్గరి వ్యవసం.

విమర్శనుంటే సుఖోపల పాకాగ్ని సమాక్ష కాని, గుమ్మరిపోయింది కాదు. అప్పుడే అది పదియవ మర్శ మాకుంది. కాని మన విమర్శనృప్తి గతాన్ని చొప్పుకుపోయిందే తీవ్రంగా వర్తమానంలో చొందు. సమకాల విషయంలో ఏదో జంతు కొంతులా, దాక్షిణ్యమాషిబుద్ధులూ బతులులేకు తాయి. అంగుళోపమే “ఏకతి రవియించిరిని సమకాలయ వారలు మెచ్చలేకదా!” అన్నాడు చేమకూర శేంబ కవి.

కాని, విజానికి సమకాలిక విమర్శ ఉద్బృతంగా ఉండక తప్పకదా! ప్రతి యుగానికి కొన్ని స్థిరమైన సంప్రదాయాలు ఏర్పడి ఉంటాయి. ఏదైనా గ్రంథం వెలువడితే అది విమర్శకు యోగ్యమా, కాదా అన్న ప్రశ్న ఉదయిస్తుంది. కాదన్నప్పుడు ఉపేక్షింప

కాలగ్రామంలో రీతమాకుంకి. యోగ్యమన్నప్పుడు ఆ రచన కొంత కృత్రిమం కలదై ఉండక తప్పదు. ఆ కృత్రిమం కాలగ్రామంగా ఉంటుందనడం చెప్పవచ్చురలేదు. అది సమకాలిక సంప్రదాయాలకు, అభిరుచులకు అనుగుణంగా — సమృద్ధి సరిగా — ఉండడం కష్టం. కొంచెం ముందూ వెనుకలాగా ఉంటుంది. కనుక విమర్శకునికి సంబృష్టి కలిగించకపోవచ్చు; అతిని మనఃప్రసృతి భిన్నమైవచ్చును సంబృష్టి కలిగించకపోవచ్చు. ఏ దృష్టితో చాచినా, పొగడ్త అయినా, తెగడ్తయినా తీవ్రంగా ఉండడం — ఎలా జం. విమర్శకుడు వెనుక చూపు కలిగిన సమకాలిక సంప్రదాయవాది అయితే అభిరేఖతో ప్రకాశిస్తాడు; కొంత ముందుచూపు కలవాడైతే తీవ్రంగా అభిరేఖిస్తాడు.

విజ్ఞానంలో సమకాలిక విమర్శ తీవ్రంగాను, విమృషికంగాను, ఒకప్పుడు ప్రమాదకరంగానూ ఉంటుంది. మూడువారు దేశాల్లాగ్రితం సుప్రసిద్ధమైన ప్రకృతివ్రాస్తాల్లా ప్రాయాడి, ఎల్లివలకు జరిగిన ఉత్తరప్రకృతివ్రాస్తాల్లా పరిశీలించాలి సమకాలిక విమర్శ ఎంత తీవ్రమో తెలుస్తుంది. కీర్తన, బ్రాహ్మ ఉద్భవ ప్రతిలో రచనవలపై వెలువడిన విమర్శలకు ఉండే పగిలి అకాల కాలవ్యం చెందాడంటారు. వర్ణన వర్ణన పోకె ఎంతో తీవ్ర విమర్శకు రిట్టతో వెలసి వచ్చింది.

రచయితలకు ఎందుకు? మనదేశంలోని ప్రాచీన విమర్శ సంప్రదాయం ఎంత తీవ్రమైంది! దానికి నిలువ దొమ్మికోసం రచన నిలుస్తుంది కొంతకాలమూ, కలకాలమూను. సమకాలపు అభిరుచులకు సరిగడేవాటి విషయంలో స్థానీవులాక వ్యాసం పర్యాప్తమాకుంది కాని, కొంచెం ముందూ వెనుకగా ఉన్న రచన విషయంలో సమప్రచుభవం తప్పని సరి.

మన విమర్శన పద్ధతికి లోకం వ్యాఖ్యానపద్ధతి. మహావ్యాఖ్యాని మర్రి నాథమూరి చక్కన మనకు జ్ఞానం వస్తాడు వ్యాఖ్యానం అనగా నీ.

“పదవ్యేః పదార్థోక్తిః
విగ్రహో వాక్యయోజనా,

ఆత్మపద్య సమాధానం

వ్యాఖ్యానం పండుకొండ

అన్న విరచనంలో సంఘహితమైంది మన విమర్శ మంతా. దీనిలో వ్యాఖ్యాన వివిధ శాస్త్రానికి పాండిత్యం వ్యక్తమైంది. ౧. లివాగుని వ్యాఖ్యానం చూస్తూ ఉంటే మూలకారుడే మరల ఆ రూపంలో అవతరించి వ్యాఖ్యానిస్తున్నాడో—అన్నట్లు ఉంటుంది, ఒక కప్పుకు.

అలంకారికుల విమర్శపద్ధతి మనమందరికీ తెలిసిందే. దాని పర్యవసామే భామహంకారం మొదలు అలంకారులేవరకు దాక ఉన్న వివిధ చర్చా గ్రంథాలు.

రాజాస్థానాల సంగతి మరింత రంజకం. ఆ ఆస్థానాలలో దిగ్గజాల వంటివారు—కొన్ని పుష్కరాలపాటు శాస్త్రాలు అవలోదించినవారు—ఉండేవారు. పాహిత్య గోష్ఠులకు, శాస్త్రవాక్యార్థాలకు అధ్యక్షతవహించే రాజుకో, అభిమానికో అన్ని విషయాలూ ఎంతో కొంత తెలిసి, సుగ్రహ వివేకం ఉండేది. ప్రతిదాన్ని 'ప్రవళ్య' పరీక్ష చేసేవారు పండితులు. ఒక క్షణం చదివితే దాని అవ్యయాకౌంతులు మొదలు, అంతర్భాగాల వరకూ చర్చ చూడరావలసిగా పాగే. ఒక కప్పుకు కొంటే సమాధానాలు, పంటి ప్రశ్నలూ వెలసేవి.

రాయలవారి ఆస్థానంలో జరిగినట్టు చెప్పే కథలు కొన్ని మనం విన్నవే. రామరాజధూపణుడు వసుచక్రతన ఆస్థానంలో చదివి వివసించడానికి ఉపక్రమించి "శ్రీ ధూపుత్ర వివాహవేగి" అని ప్రారంభించగా, రామలింగుడు లేచి 'శ్రీధూ' అని పూర్వార్థంతో చదివి దీపం ఆర్పివేసి, ప్రారంభంలో అవిష్టమాచకౌశికాలు పడ్డాయని ఆక్షేపించాడట. అలాగే పెద్దన "ఇంతలు కన్నులుండు తెలు వెఱవరి వేడెడు ధూసురేంద్ర" అని చదివినప్పుడు "ఇంతలు అంటే ఎంతలు?" అని ఆక్షేపించి చిటికపట్టి, చూపుతూ "వెలిసి కొంచెం ముందుకు పోనిచ్చి "ఇంతలా?" అని ప్రశ్నించాడట. పెద్దన చేతకు పట్టి చూపుతూ "ఇంతలు" అన్నాడట. ఇలా విధివిధాలుగా పాగేవి విమర్శలు.

ఇక పండిత పరిచతుల సంగతి వేరుగా వివరించనక్కరలేదు. వాక్యార్థ తోరణి అతి తీవ్రంగా, యుద్ధో వ్యాధంగా, సంహారకాండగా ఉండేది. కాని,

అదంతా వాదంవరకే, వైయక్తికంగా రాగవ్యయాల లేవు. రచన, శాస్త్ర విషయం తీర్ణంగా చిప్పితిమి నిర్ణయాలన్నీ నే పరిచతు పరమార్థం. వాదతీవ్రతలో వైయక్తిక మామగ తిరస్కారాలుకూడా లేకపోలేదు కన్పిస్తున్నాయి. పరస్పరం కపింతుకోపం, వ్యాధిస్థానకు ఎక్కడిం కూడా కద్దు. అయినా, అదంతా పాండిత్య ప్రకర్ష ప్రఖ్యాపనకే; వ్యక్తిగత సౌఖ్య దౌర్బల్యాల ప్రవక్షతో కాదు.

రచయిత తన రచనను చదివి వినిపించడం, ఎవరో ఒకరు ఆక్షేపించడం, మరొకరు సమాధానం చెప్పడం, దానిపై మరొకరి కోటి, దానిని ఇంకొకరు పూర్వప్రశ్నం చేయడం, రచయిత అభిప్రాయం తెలుసుకోవడం, సిద్ధాంతీకరించడం—ఇలాటి ప్రాచీన సంప్రదాయాన్ని ఆంధ్ర పాహిత్య పరిచతువారు చాలకౌలం పాటించేవారు.

మన ప్రాచీన పాహిత్య పత్రిక "ఆముద్రిత గ్రంథ చింతామణి" పాగించిన సమకాలిక విమర్శలు కూడా నిష్పక్షికంగాను, ధీకోత్రంగానూ ఉండేవి. "ఈ వరమాంస విక్రయ మమ కవ్యాంబులము ముఖ్యముగ నింగ్లీషు వాసన తెలియని వారిలో విప్రుకు జరుగుచున్నది. దాని నావలయునది గ్రంథకర్తగారి యుద్దేశము. అట్టివారికి స్పష్టముగ తెలియుటకై గ్రామ్యార్థు లిందు తేర్చుటదీసిగలుగుట మే మామోదిం చితిమి. ఇట్టి గ్రంథములకు సలకగమకు గ్రాంథికభాష నిరుపయోగము గాని 'కళిరేఖ' యభిప్రాయమునో, మే మేర్పరిచింపము గాని యింగ్లీషుపదములు విశేషముగ తేర్చివంగులకై మాత్రము కొంచె మాలోచించుచున్నారము. గ్రంథకర్త యభిప్రాయముసారముగ నీ కాలమువందలి తెలుగు సంభాషణలలో నింగ్లీషు పదములు తేరుచున్న వనుట నిజమే. అయిన నరియందరకు వాడుక గా నుండు పైర్లు కాలున, మిటికి లేవన్...అనుపట్టి సర్వసాధారణ పదములతలెగాక పింపి నీటి, లవ సిగ్గులే, ఇన్నిన్నినీటి, కంపారిజన, డ్రెడిఫుర్లి ఇన్ లవ—లోపల సప్రావ్యవదము లింగిలీషు రానివారి కెట్లు బోధకునో తెలియదు. సర్వసాధారణమున సంభాషణ కావంగున గ్రంథకర్తగారి యుద్దేశమునకు భంగము కలిగినదిని సంకయింపుచున్నారము. వాడుకరంగమున నిట్టివూట లుచ్చగించుటయు వంగులకై లోకము నవ్యుటయు నొక ముఖ్యోద్దేశము కాదుగదా! అర్థముగానివా డెది బధిర కంభా

నేటి సాహిత్య విమర్శ

రావమేగాని వేరుగాదు... ఇంగ్లీషు పదములలో వాడుకలో నుంచువానిని ప్రయోగించినచో వా భాషా జ్ఞానములేవి వారికి తెలియునని మా నాదముగాని, వాని బోత్తుగా ప్రయోగించ గూడదని కాదు. (ప్రాకృతము నకు భాషా వ్రాసినట్లుగ నట్టి వాడుకలేవి యింగ్లీషు మాటలకు నొక తెలుగర్థముగ భాష సంపూర్ణముగ నున్నను గొంతమేలరి తో చెడి, అది వాడుక రంగము నకు నిచ్చు) ప్రయోజన మైనను జనులకు గ్రంథము జరుపునపు డుపయోగపడునని నమ్ముచున్నాము..." (1899 మార్చి 20-10, 20 చి-8) అని ఈ ప్రతిక గురు బాపివారి కవ్యా కుల్కాన్ని విమర్శించింది.

"నలదర్శితమును దిను యిష్టమపారముగ గొంత మాన్పి, మరికొంతజేర్చి యిందు వ్రాసియున్నారు. పీఠికలో వ్రాయబడిన విధముగ నేది యెట్లున్నను నల దనుయందులకు బ్రహ్మరామరాగము గలిగించిన హంస ప్రచార మిందులేకుండుట కథకు లోపము గలిగించు చున్నదిని మా యాశయము. సంస్కృతాంధ్ర నైషధ గ్రంథములకుండు హంస ప్రస్తావ మున్నది గదా! ఇట్లేవారికి వారిష్టమపారముగ గ్రోత గ్రోతయుక్తుల గల్పించి వ్రాసినచో గొంతకాలమునకు నలుని చరిత్రలో నే నేక భేదము లగపడి వా ప్రథము ముగురు పకు చున్నది. ఇంకను గొన్ని నూతన కల్పనలు వ్రాయబడి యున్నవి. మూలము సరళముగ వ్రాయబడునని మా యిష్టము. అప్పుడెట్టి శింకయుం బుట్టుకు గదా!" (1895 మే. 20-8, 20 చి-5.) అని చిత్రనలేయాన్ని విమర్శించింది. విమర్శ ఎంత ఉదాత్తంగానూ, సంయుక్త సంయుక్తంగానూ ఉందో పాత్రకులకు విదిలితమే.

కవులు తమ కావ్యం ప్రజల సొమ్ము అనుకున్నప్పుడు, విమర్శకుడు తన విధి సంఘసేవ అనుకున్నప్పుడు, ఈలాంటి సద్విమర్శ సాగ్యం. అప్పుడు సంఘముం, సహృదయత వాటంతట అదే ఆనవడుతాయి. అయితే, కవి తన రచన ప్రజల దనుకోవడం, విమర్శకుడు తన పని సంఘసేవ అనుకోవడం—ఈ రెంటికీ యోగపడ్యం కూడా అవసరం. ఈ రెండిటిలో ఎ ఒక్కటి ఉన్నా ప్రయోజనం విపరీతమే. కవి తన రచన—తన సృష్టి కనుక—గొప్పననుకుని మరిపిపోతాడు. అందువల్ల ఎలాటి విమర్శనూ సహించలేడు. ఈ అసహనం చూచి విమర్శకుడు మరీ మరీ రెచ్చగూడుతాడు. కనుక విమర్శ అభివృద్ధికి—వాదోపవాదాల అర్హుడి ఎలాంటి దైవానుభూతి మైన—సహనం మూలబంధం కావాలి.

ఈ సహనం మనలో ఇతరజాతుల అభ్యుదయం చూచినా అభివృద్ధి కొరవడింది; స్వాతంత్ర్యం తిరం, పొంగి పొర్ల వలసింది; పరాయి పాలనవల్ల కలిగిన అసహనం, అసంతృప్తి మాకటివేర్వేలో కూలి పోయాయి గనుక. కాని ఎందుకో అలా జరుగలేదు. పరాయివాడు మొదటూ ఉన్నప్పుడే మనలో మనం సహనంతో మెలిగేవారేమో నన్ను అభిపాయమూ పాతుకుంటూంది కొన్ని రంగాల పరిణామ విపర్యాసం చూస్తే. స్వాతంత్ర్య సమరార్జితంతో సమపిబిబిడిన కుటుంబ తత్త్వం—విశ్వింఖాత కారణంగానో ఏమో మరింత సత్తుర చేతుబ్బుకుని సాహిత్యరంగంలో తిష్ట వేసింది. పదవులు, ప్రాపకాలు, ఎన్నో దాక్షిణ్యాల—విడితో విలువలుకట్టే విచిత్ర పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి. సహన మురళిలమైన కవిసృదయమూ, చిత్రికట్టి చింగులాడే విమర్శకుని మనస్సు ఈ విరతిత పరిస్థితిలో తమస్థాయిని నిలుపుకోవడం ఎలా? రాజకీయ రంగంలోని కుక్కయూరి పిండెలు సాహిత్యరంగం లోను పుట్టుకు వచ్చినప్పుడు, దానిలోని ముతా మనమ్ము ఇక్కడా ముందుకు వచ్చినప్పుడు పద్వి మర్శ—విమర్శ వికాసం—ఎలా సాధ్యం? వక్త లోను, స్వీకర్తలోను సహృదయతతో పాటు సంయుక్త అవసరమని ఇదివరకే గుర్తించాము. ఇప్పుటి విద్యా విధానం అలాటి సిస్టమైక్లికినికాని, సంయుక్తాన్ని కాని, మనమ్మును కాని పెంచినదా—అంటే మీన మేమలు లెక్కపెట్టవలసిందే. కనుకనే విమర్శకుని దృష్టికొమిలా దూషితం కావడం, రదయిత దృష్టి అహంభూతిరేం కావడం సంధించింది.

సద్విమర్శరావడానికి కావ్యం—చిన్నదైనా, పెద్దదైనా—విశిష్టత ఉండాలి. దాని కోక ప్రతీక స్థాయి ఏర్పడాలి. దాన్ని గుర్తించడానికి కొంతకాలం పడుతుంది. ఇప్పుడు వస్తున్న రచనలలో చాలవాటిలో సాంఘిక దృష్టితో పరిశీలించినా, తార్కికదృష్టితో తిరచినా పరిణతి చాలదు; కనుక పండిత విమర్శకుల దృష్టికి ఆగడంలేదు; ఆగేది కొన్ని ఉన్నా, వాటి రచయితలు విమర్శనను సహించరు.

కొందరు స్వాతంత్ర్యోన్మోగ్యులుం పుణ్యమూ అని ప్రబోధకావ్యాలు వ్రాసి పెద్దవా రయ్యారు. వారిని కళాదృష్టితో కాని, విమర్శయైక దృష్టితోగాని విమర్శించడం సాధ్యంకావడంలేదు. అలాగే కొన్ని కవితా ప్రస్థానాలకు మార్గాభివృద్ధి ముడుచుకు

మామూలుగా ఉన్నాడు. వర్తమాన స్థితిగతుల్లో ఆ ప్రస్థానాలనుగాని, కవిత్వాన్నిగాని, మాటిగా, మనిషిరింగ విమర్శించడం విశిష్టం కోరి తెచ్చుకోవడమే; పగ పండించుకోవడమే. అలాంటప్పుడు విమర్శకుడు రచయితతోనో, రచయితలతో (ముతా) తోనో పాపాపాదకరణ్యం గల అంతాదే విరుకొని శ్వేతాంబర సంయములలాగా చూచి చూచి, తడిచి తడిచి అంగలు వేయవలసి వస్తుంది; వేస్తున్నాడు. “ఇదేమిటండీ మీరు పకోషింతో ఆలా అన్నారు; ప్రత్యక్షంలో ఇలా అంటున్నారు. అంతరంగంలో ఆలా అన్నారు; బహిరంగంలో ఇలా అంటున్నారు!” అని ప్రశ్నిస్తే, “ఎవరికి కావాలండీ గిల్లి కజ్జాలు వారితో? కొరిమితో తల గోక్కొనుటారా?” అని ఎదురు ప్రశ్నలు వేస్తారు. “మరి మీ చిత్తశుద్ధి, నిష్ఠాక్షీకబుద్ధి, రసనీద్ధి ఏ మయాయండి?” అని అంటే, “అనుభూతిపరిస్థితి, సహనంతో విశేషాదర ఉన్నప్పుడు అనినీవి, కానప్పుడు వా నొసటనే పొద్దు పొడిచిందా? వా తోపాటు సంఘం—కనీసం ఆ రచయిత—పెరగ నివ్వండి. నేను నోగు తెరవక బోతే బెట్టబాలమే నశించిపోదు కదా?” అంటాడు.

ఈ వైరస్థానికి కారణ మేమిటి? మన మనస్సు-ముఖ్యంగా రచయితల మనస్సు పెరగబోవడమే. ప్రతివాడు, పెరవారిని విమర్శించినప్పుడు సంబర పడుతాడుగాని తమకుంకు వస్తే గింజుకుంటాడు; గింజుకుంటాడు.

అబ్బ! నేనులో విమర్శాసహనం, స్వీకృతి (ప్రీతి) ఏమిటిపోయిపోయిందంటే అతిశయోక్తి కాదు. నేను నేల బాటను చెగుటలా విశేషాదున్నాయి; వివిధ సంస్కృతుల సమ్మేళనం కారణాన. నవీనులలో ఆ సంస్కృతి సమ్మేళన దీధితులు ప్రసరించిన ప్రపంచం. ఆ వెలుగుతో తమ లోనలు గును వాగు మిళియించడంలేదు. అసభికారి నిర్మలకు పూనుకుంటాడు. అర్హులెవరైతే ఆక్షేపిస్తే కన్ను మంటాడు; అర్హుల, అంతరంగ పారిశుద్ధ్యం సరి

రించుకొనడానికి వారు. కృత్రిమ పరాభవంగా గ్రహించి కనిపించుకుని, ముఖంలో నీటరునిమిరి వసి అవుతారు. తమ తంతో భవిష్యత్తు ముందికదా? మనస్సు పాదులో పాదురస్యపు నీరుతో సహనపు వాగును పెంచుకోవద్దా!

ఈ పరిస్థితులలో ఎవరు పూర్వకాలాగ ‘వివాదుభం’ ఎత్తుతారు? ఎవరు ‘ఉదయిని’తో జ్ఞానం ఉదయింపజేస్తారు? ఎవరు ‘పరకుపు’తో ప్రత్యక్షమౌతారు? ఎవరు ‘చింతామణి’తో దోషామరూప నివారిస్తారు? కనుక నే చిత్తశుద్ధి కూర్చుంటే బాహ్యం రచయితలలో.

మరి అయితే, రాబోయే విమర్శలు ఎలా ఉంటాయి? ఎలా రూపు దిద్దుకుంటాయి? కృంగు ప్రధానంగా, ఉత్పాస రచనల రూపంగా వస్తాయేమో! ఈ పద్ధతి అభివృద్ధియంకాదు. మనకు నేటికే బరవడి పడమటి గడ్డేదా? అక్కడి ఉ తమ స్థాయి సాహిత్య వృత్తికు లింగవేస్తే తెలుస్తుంది; విమర్శలు ఎంత వీరించేరం చేస్తాయో! సాహిత్యంలో అభిప్రాయభేదాలు వైయక్తిక స్వేచ్ఛాగౌరవాలు అడు రావ నే సత్యం ఎలా వెదజల్లుటో ఉంటాయో?

సంఘంలో అలాటి స్థితిని—సహృదయ సుందర మైవస్థిని, విహనబంధు మైవస్థిని—కల్పించడానికి, బిడ్డారా సాహిత్యంలో అలాటి ఉన్నతని సృష్టించడానికి మన మందరం పాటుపడవద్దా? మనం ప్రతి దానికి పంచదర్ల ప్రణాళికలు సిద్ధపూచుకుంటున్నాము. విమర్శ వికాసానికి ఒక పంచదర్ల ప్రణాళికనో, పంచదానివద్ద ప్రణాళికనో సిద్ధపరుచుకుందామా?

ప్రతిరంగంలోనూ విమర్శ అభివృద్ధికి చిహ్నం కదా!

“హేమ్య: సంలక్ష్మితే హ్యగ్నా
విశద్ధి: క్యాదుకాపి వా.”

తా. రా.

వేశ్యాకులం యెందుకోసం పుట్టింది ?

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

చైతన్య జీవితం యివ్వడు.

మనల యేర్పాటు చేస్తున్న జరిగిందో ఆ కాలం విషయమై వివరాలు విన్నాం. మే వాస్తవాలను కొన్ని వేల సంవత్సరాలుగా అవేశ్యాకులంవారికే కలగని జీవితం యిచ్చి.

“నీకు మాత్రం యెందుకు?” అంటే, ప్రాతిపది కలు తెలుసుకోవడాని తెలిసి కేవల అర్థింతురమా?

ధార్మిక విప్లవమున్న ప్రారంభం అయిపోయింది గదా, సత్యం తెలుసుకోవడం యెవరి కయినా అత్యవసరం?

కాబోయినా, మానసికపట్టుకుంటే చాడం లేదు. మన మహిమలు నిర్ణయించిన ధర్మప్రచారక శిథిలశిథిలం అయిపోయే వుంది.

సత్యం సంఘటించుకుని, ప్రపంచంలో — సకల జాతుల మధ్యనా, “నేనున్నా” నంటూ మళ్ళీ మనజాతి గుఱిమేలువులాగ నిరంజనంగాంటే, మనకు ధర్మనిర్ణయం మళ్ళీ జగవలసిన్నీ వుంది. పండితం లేదు.

ఇప్పుడు శిథిలకాలంలో వున్న మన ధార్మిక నూత్రాలు ఇలాగే యితర ప్రపంచం తిలకించిన వస్తువు అవుతే పెట్టెలు చేసిన సతరణలు కాని వస్తువులువుతాయి కావు.

ఎంత దృఢంగా నిలబడిన ధర్మా లయినా, అలమలయిన జనుల అనాదర తిరస్కారాలతో కాల క్రమాన శిథిలం అవుతాయి; తిప్పును.

సకలమతాల్లోనూ వున్నదే యిది.

అంటేనే “ధర్మానికి గ్లాని సంభవించినప్పుడు — అధర్మమున్నా పెచ్చుపెరిగినప్పుడున్నా నే నెరిగిస్తా” ని నిశ్చయం చెప్పవలసినదైంది.

సామయికారికా లయిన ధర్మాలు వ్యాఖ్యానం చెయ్యడానికి ఆపస్తంబునున్నా పూనుకోవలసి వచ్చింది.

అయితే జాతిమొత్తానికి అజ్ఞానమూ, దానితో మన కేవల భౌతిక దృష్టి, ప్రతిమీద ప్రబలాగ పర ధర్మవ్యాపారమూ ప్రబలివున్న దివాలిది.

మన కొత్త రాజ్యాంగం — మనవారే గూఢ కల్పన చేసిన రాజనీతి, భావరాజ్యం వదులుకోవడానికి బదులు, మత ప్రాధాన్యం పనికిరాదని తిరస్కరించి అసంపూర్ణమైన ప్రభుత్వాలకు వ్యర్థావ్వారం ప్రతి రిచ్చేసింది కూడా.

దీంతో, సంప్రదాయం లేక్కకురాకుండా పోయింది.

తాత్విక దృష్టి అంతరించింది.

ఆధ్యాత్మికతకు నిలబడి లేకుండా పోయింది. ఇంతే కాదు, జాతీయత అంటూ వో కొత్త పద్ధతి ప్రారంభం అయింది, విజాతీయత వున్నది.

కాగా “ప్రతీకూతా వో విప్లవం నిర్వ ర్ణించడానికి వుట్టింది” దంటే యెవరికీ ఎప్పుడూ కావడం లేదవుతుంది.

“వ్యభిచారంకూడా వో విప్లవంమేనా?” అన్న యెదురువాదం కూడా బదులులేదని, బహూ కలుపుగా.

ఈ విషయమై వేశ్యాకులంవారి క్కరిగివున్న అసంతృప్తి అంతా యితర కాదవుతుంది.

అవును మరి, ఒకరు నిర్ణయించిన కుంభకర్మం పురస్కరించుకుని, తమలాగే సత్యం గుర్తించలేని యితరులతో కలిసి మెలిసి వదులుకోవడంలో నిరసన భావమూ, తిరస్కారవాక్కులూ పడుతున్నది వాడు.

నిజానికి, విప్లవం విలక్షణం దేనా లేబోయినా, దాని అంటే ఆ విద్య లంటేనా అంటకపోయినా జాతిత్వాలవంటి ఆ కులం అవస్థలను పడుపు వృత్తిలో దింపడమేగా యిప్పుడు జరుగుతున్నది? బలికేలుంకా, ఆ పిల్లలకు, మగవాళ్లు కాదా నికి మరి అవకాశం లేవుగా?

ఇంతే కనపడుతోంది దిప్పు యెవరి కయినా.

మన జీవితంలోకంటే కూడా వ్యభిచారం ఘోరమిం గానే వుండినా, ఇతర సీతాలలో — ముఖ్యంగా యితర ఖండాలలో యెవరూ వ్యభిచారం కులవృత్తిగా అవలంబించడం లేదు.

ఇదిన్నీ కర్మగత కలిగిపోంది, అందిరి.

అయితే, ఆ యితినికాల్లోనూ, ఆ యితిని అందాల్లోనూ కులాల యేర్పాట్లూ, కర్మవ్యవస్థా వున్నాయా మరి?

ఇదివరకే అక్కర్లేదు.

ఐత్యం తెలుసుకుందా మన్న అస్తా కలగడమే, తరతరాలుగా పూర్వ లబంబించిన ధర్మం అన్న సంప్రదాయగోచరమైనా కలగడమే. సాంఘిక లయని నిశ్చయమైన తాళం ప్రపంచం అంతటా వుండే వున్నాయన్న భావనూ లేదు మొత్తంమీద.

పూర్వాల నిర్ణయాలు నిర్దేశాన్నిగా కూర్చున్నట్టేనూ, సత్యమైన దృక్పథం సాధించుకోకుండా దిద్దుబాటు ప్రారంభించడమూ—ఇక ఫావ నయి పోయింది దిష్టకు.

చాతీయమైన సంస్కారమూ, కైయత్తికమైన భావనూ విసంవాదాలు కొనసాగిస్తూ ఉన్నవని వుట్టిమనక యిది.

“కులాన్ని వుండాలి, ఏ కులాని కొకులం వదిలి ప్రాకారాలన్నీ గట్టిపరచుకోవాలి, కులధర్మాలు మాత్రం మాన్చుకోవాలి”—ఇది యిప్పుడేనో కులాల వారి మాట.

ఇలాంటి మాటల్తో, చిరసంచితమైన సంప్రదాయమూ, వాగిరికతకు విరుద్ధమైన కులధర్మమూ మాన్చుకోవాలని, యివారే, వేశ్యాకులంవారు తీవ్ర ప్రయత్నాలు సాగించుకుంటున్నారు.

కులంపేరు మాన్చుకోవానిన్నీ వారు ప్రయత్నిస్తున్నారు.

“ఇదివరకే పశువుకృత్తిలో దిగివుండిన యువకులు తమ గంధర్వలతో ‘స్థిరీకరణం’ చేసుకోవా” అని ప్రచారమూ అవరణాకూడా జరుగుతున్నాయి.

ఇందుకోసం, వారు, సంగీతమూ నృత్యమూ అభివ్యక్తిమూ, ఇలాంటి తమ కులవిద్యలనే—అతి కఠినమైన న్యూనీకరణంవస్తున్నాయి.

విడిచి పెట్టేసుకుంటున్నారు కూడా.

మిక్కిలి దయనీయమైన స్థితి యిది.

“నలులనూ గాయకులనూ పంక్తిబాహ్యులని నిర్దేశించిన వైదికధర్మం మా తాతగారి ముద్ద” అంటూ విర్రవీగే వైదికబ్రాహ్మణలే బోలాపోయింపడే యీ విద్యలు సాధించుకుంటున్నప్పుడు — చిందుల్లో ప్రదర్శనలున్నూ సాగిస్తున్నప్పుడు—కోవో అని

సిందుకోదానిన్నీ తాపత్రయ పశువున్నప్పుడు— వేశ్యాకులంవారిలా సామాన్యమైన రీతిగానే వుంది.

అయితే, యిందుకు మూలమైన కారణం మాత్రం మిక్కిలి అతీయమైనదే కొదవదానికి వచ్చేను. అదేమి అంటే?

ఆ కులానికి చెందిన పురుషుల్లో—స్త్రీలలో కూడా ఇంగ్లీషువిద్య లాగా వ్యాపించివుంది దిష్టకు. ఇంకో యింకో వ్యాపిస్తూనూ వుంది.

వారి విద్యర్థి కూడా ఉన్నట్టోన్నతభిరూపే అందుకుంటోంది.

అభ్యర్థ మేమి?

అవకాశలే వుండాలి గాని క్లిష్టమైన విద్యలు రానివా రెవరుమాత్రం వున్నాయా పుచ్చివీరన.

అతికఠినమైన కులవిద్యలు కదా, ఆ కులంవారికి ప్రతిభాప్రాగల్భ్యానికి అవకాశం ఉంది?

కాగా,—పెద్దపెద్ద పురుషులు గాని చేస్తూ, వారిలో అనేకులు విలక్షిత లయన అదవగౌరవా లందుకుంటున్నాడు.

స్వతంత్రవృత్తుల్లోనూ లాగా రాజిస్తున్నారు.

దీంతో, వారి దృక్పథం పూర్తిగా మారి పోయింది.

ఈస్థితిలో, వ్యభిచారం తమ కులధర్మం అయి వుండడం వారు సహించలేకపోవడంలో వింత యేమిటి?

తప్ప మాత్రం యేం వుంది?

వైగా,—

దనువులు వేర్చి మంచి మంచి—గొప్ప గొప్ప పదవులు నిర్వహించుకుంటున్నవారే కాక, నృత్య గానాభివృద్ధిలో పేరుపొందిన ఆ కులస్త్రీలున్నూ వేటి సభల్లో గజై కట్టడానికి గోరిపడుతున్నారు.

ఆ రోజు, వారికిన్నీ కులవిద్యలయెడల వైచిత్ర్యం కలిగిపోయింది.

సంఘసంస్కారంయెడల అభివ్యక్తియన్నూ బల పరుస్తోంది.

దీనికి సాయం, ఆ కులంవారి ప్రయత్నాలేవరూ ప్రతిఘటించడంలేదు.

బహుశస్తున్నారుకూడా వివేచకులయినవారు.

కాకేం, సంస్కారం గలవా రెవరూ కూడా వ్యభిచారం ప్రోత్సహించలేదుగా?

అంతే, వారి ప్రయత్నాలు ఫలప్రసూత
లవుతున్నాయి.

భువనాన్ని సాంకుశ్యము.

కానవసరములే వారి కనుకలనిర్ణయాల బరిగి
బోతున్నాయి.

ఈ ప్రవాహాలవలన, ఆ కులంలో, వివాహాల
సంఖ్య నూటికి నూరుపాళ్లు అయిపోతోంది, కర
వేగాన.

కొద్దికాలంలోనే—మన కళ్ల యెదుటే—భోగం
మేళాలు, అద్భుతం అయిపోతాయి.

వేద్య అనే మాట నిఘంటువేద్యం అయి
పోతుంది.

వీరసంస్కర్తలు బతులులేరి, వాతీయసంస్కారం
యేమిటో ముక్కు మొగమూ యెరుగని కానవ
సభ్యులమూ పూనుకుని నిఘంటువులోనుంచిన్న
అమాట తీయించినవ్యుదానికి పూనుకోవచ్చు, పర
ధర్మంవారి ప్రాప్త్యలక్షణాలతో.

నితావతా,—

ఈ సంస్కారదృష్టి వేద్యకులంవారికి వ్యయం
భూవా?

కాదు కాదు, పకోపదిష్టం.

అగ్రకులాలకు చెందిన అంగవిద్యార్థులగులు
కరిగించారు వారి కిది!

వారి కుపసంకచడానికి ముందు, ఆ అగ్రకులా
లకు చెందిన అంగవిద్యార్థులగులు వేద్యలను—
ముఖ్యంగా, మేళవాదీలను తామే బహిష్కరించ
సాగారు.

ఈవిధంగా అగ్రకులాలవారి ప్రకృతి యిలా
మారాకే వేద్యకులంవారిలో సంచలనం ప్రారంభం
అయింది.

దీనికి సాక్షుం, ఈ వుపకీలతో పాటు ఆ
కులంవారిలో అవ్వకే ప్రవేశించి దింగీ ఘ.

వారి దృష్ట్యంను పూర్తిగా మార్చేటట్లు చేసిం
చిది.

ధర్మమే,—మంచికన్నది అరగాహన కావ
డమూ, అది అరగాహన రావడమూ ఉంచినది.

అది బాపదనవమున్నా అంతరికీ ధర్మమే.

దానీ, అదిలో, వేద్యలకు, వేద్యకులం
స్వామలకు లేని వైముఖ్యం ఆ అగ్రకులంవారి
కందుకు పుట్టుకువచ్చింది!

వారి కులధర్మం సుప్రతిలో వుందా?

వారి నవతి మాత్రం బాటంకా ముచా?

ఉన్నదిగా యేమిటంటే?

ఇంగ్లీషు మార్పిడి అగ్రకులాలవారిని మొదలు,
బానిసప్రకృతికి తోడు, పెద్దలయినవారు,

ఆ యింగ్లీషు చదివినవారికి తమ వాతీయసంస్కారం
అలవిద్యబోవడం—వారి నవతి యెప్పుటి కప్పుడు
పరిదిద్దుతూ వుండకపోవడంవల్ల—వారిని గారికి విడిచి
పెట్టడంవల్ల—నే వారిని ఇంగ్లీషు మార్పుగలిగింది.

అయితే, నే నింగ్లీషుని నిందించడం లేదు.

ప్రపంచం అంతా వయ్యకుని వున్న భావ అది.

ప్రపంచం అంతా వోకవోటికి తెలుసున్న భావ

అది.

ప్రపంచంలో వుండుకున్న ఏకల సంస్కార
సామగ్రి గర్భిణి—మనుషు వున్న వాద్యులుం దానిది.

అన్నివిధాలా పనుగం అనిపించుకోత్య భావ
అది.

వైగా, వన కధికంభావ అది వేడున్నా.

ఎలాంటివాళ్ల మీదా కూడా తన ముద్ర వేసుకో
గల కత్తికల భావ కూడా అది.

నిదం చెప్పకోవలసినదే, మనలో, పశువు
లయివున్నవారిని మనుష్యులుగానూ, మనుష్యులే
అయివున్నవారిని పశువులుగానూ, మార్చిన భావ అది.

అంగీయలయినా తమ క్కాలవసిన సుహృద్ద
లనూ, పనివారిని, తమనుచేసుకోదానికి మాత్రమే
పుద్దేశించి దాన్నొక హద్దులోనే వుంచాడు మొదలు.

మనగాళ్ల సర్వానికి అదే కావాలన్నాను.

అదే చేసుకున్నాను.

దానీ అంటే, విద్యాభ్యాసం జరగవలసినవోటు
వొక్క పాఠశాలే అనుకున్నాను కూడా మనవారు.

ఈ వుసులులూ మనుకుని దృఢంగావున్న
భావ కనక, అది తన విశ్వసూపం చూపించింది మనకి.

ఆ యింగ్లీషు వేర్వీర మన అగ్రకులాలవారు,
మన సాహిత్యంలో ప్రవేశించి లేక మన కీల పరిజ్ఞాన
మున్నా లేక—మన కావ్యాసర్పాలు అనుభూతాలు
కాక—కనీసం “మనం అంగీయలం కాము, తద్వి
న్నులం” అన్న ప్రాతిపదికజ్ఞానం అయినా లేక,
అంగీయల మానసికప్రకృతికి అలవడ్డారు.

ఉద్యోగప్రాబాళ్యంతో యిక్కడ రావడి అను
భవించే అంగీయలను చూసి, ఇంగ్లండులో కూడా

అంగ్లయు లందరూ ఆలాగే వుంటా రనుకున్నాడు వారు.

దాంతో, వారి కి యింగ్లీషు సంఘం అదిర్చుం అయిపోయింది.

పంటనే వారి కి బాగువ్వు బయలుదేరింది, పరి చవులుమరిగినవాడికి ధన్యపర్తి వూడ బాగువులేకట్టు. మనసంఘం కుర్చి కంపెత్తిబోతున్నట్టుమా కనపడింది, దానియెడట.

పంటనే అది దిద్దిత్యు లన్న సంకల్పమున్ను కలిగిపోయిం దా నవదీని పట్టి.

"ప్రపంచకం యెక్కడ చూసినా, మనశేకం లో తప్ప, మరెక్కడా కూడా, కృత్రిమారంభం అంటూ వొకటలం లేదు, కీటాయింపుగా, అలాంటిది, మన దేశంలో—మళ్ళీగా మన సంఘంలో వుండెం మన కనమానకరం"—ఇదీ వారి ధోంకి.

"హాస్యకర్తాల్లో యిలాంటి వొక తెగ అంటూ లేకపోలే లేకపోయింది, పోనీ, యీ తెగవారి కృత్రి అనలంబించే వాడున్నారా లే? కృత్రిచారం కట్టుకట్టుగా నిర్వహించుకోదానికి వారికోసం పెద్ద పెద్ద సంస్థలే యేర్పడివున్నాయా లేదా? ఆ కృత్రిచార సంస్థలకు వారి రాజ్యాంగంలో యెన్నెన్నో కర్తవ్య లున్నూ యేర్పడివున్నాకూ లేదా? మరి, అడవిటి?" అని పర్యాలోచించుకోలేదు వారు.

అసలీ జిజ్ఞాసీ కలగలేదు వారికి.

"ఆ సంస్థల్లో చేరి, కృత్రిచారం నిరాశూటంగా సాగించుమని, కొంచెం సమయం కొన్నాళ్ళకు పెళ్ళి క్లిడు పిద్ధపడతారే, వారిని పెళ్లి చేసుకోవం యెవరికి తిప్పు కొడే, అప్పుడు ఆ పశుమలకూ తక్కిన యిల్లా క్లకూ సంఘంలో గౌరవమా మర్యాదలూ సమంగానే జరుగుతాయే, అది బాగుందా మరి?" అనియినా వారు చూసుకోలేదు.

"ఏ సంఘం అయినా, యితరసంఘాలవారికిన్నీ విద్వేషం గానూ సర్వాంగసుందరంగానూ కనపడేది వృధిమీద ఎక్కడయినా వుంటుందా అసలు?" అని కూడా వారు చర్చించుకోలేదు.

వారిది వొక్కటే చూపు.

ఒక్కటే నిశ్చయమున్ను.

"ఇది—మన సంఘంలో పశువువృత్తికి ప్రత్యే కంగా వొక కులం యేర్పడి వుండడం అనేది అసభ్య

తన గుర్తు. అభివృద్ధికి వేరువుతుంది. పశుప్రవృత్తికి పర్యాయం. మానవత్వానికి ప్రతిమాటం"

"కన, దిద్దెయ్యకలసిందే."

"ఇలాంటి ఉద్దేశంతో బయలుదేరిం ది వుద్వయం."

ఇలాంటి పశుప్రవృత్తి నేయబుద్ధితో ప్రారంభం అయిం ది ప్రచారమున్ను.

అయినా, సంతోషమే.

ఇది యెక్కడి, యెంచేత, యెలా ప్రారంభం అయినా, దేశంలో కృత్రిచారం అనేది లేకుండా చేస్తే, అభవా త్కించేస్తే, మనుష్యబుద్ధికి ఘనమైన విజయం అంతకంటే మరొకటి లేదు కనక, అందుకు మొదటి ప్రపంచ వాది.

నేత్యాకులంలో గార్హస్థ్యం ప్రవరితే, కృత్రి చారం—పశుప్రవృత్తి నిశ్చేషం అయితే, అందు కున్నూ మొదటి గవ్యనాదం వాది.

"అయితే, యీ చచ్చ అంతా యెందుకూ మరి?" అంటే?

"నేత్యాకులవికే కృత్రిచారమే విద్వేషము ఉద్దిష్టమా అయిన రిద్దం కాకపోలే ఆ కులం యెందు కొసం వుట్టింది?"

ఇదిగో, యిదీ వా జిజ్ఞాస.

ఇది తెలుసుకుందా మని యీ ప్రశ్నన్నం.

అయితే, యింతమాంం వచ్చినా యిది యిలాగే వుండిపోయింది ఆయంతికిం గా.

"అంత రిచారణ యెందుకూ? చూడరామా?" అంటే, చూస్తే, నిజం గా మంచిస్థితిలో వున్న కులమే కాదు, వర్ణం మాత్రం యేమి వుందీ మానలో?

సత్యానికి దూరం అయి, సభ్యతకు వెలిఅయి, ధర్మానికి తిప్పిపోయి, హాస్యాస్పదం కూడా అయి పోయి, లజ్జాస్పం కాకుండా వున్న దేం వుందీ మనలో?

"నిజమే" అని ఒప్పుకుంటే చాలదు, అందు త్కారణం?

ఈ సంగతి యోచించేవారు కనపడరు.

వికటి ఘనతి వరించుకుంటూ, గుడ్డిగా, యింకా యింకా కిందికి దిగిపోయేవారే అందరూ.

ఏం?

ఎందుకీలా జరుగుతోందీ?

వేద్యకులం యెందుకోసం పుట్టింది ?

మన వ్యర్థానికి—మన వర్ణాక్రమాచారాలకు రావా
వలంబం లేదు.

మనకు వ్యవస్థాపితం లేదు.

కాస్త్రుమే కాని, కాస్త్ర లేని సంఘం ఆయి
పోయింది మనది.

ఒక గారిలో పెట్టిన దీపమున్నూ అయిపోయింది.

కాగా,—

“పూర్వ శర్యుచివ ముగధర్మాలు మందినా
చెడ్డవా?” అన్న విచారణదాకా వర్ణాక్రమలేదు,
యథార్థంగా ఆచరణలో లేకవి యిప్పు డెక్కడా.

అనేక కారణాలవల్ల—అనేక విధాల భిలులున్నూ
అయిపోయా యిది.

ఇది బహిరంగ రహస్యం.

హా! అంతరింగరహస్యం కూడా వోకటం
దిక్కడ.

అది “యిది యిలా అయిపోయా” అన్న ఆవే
దన లేకపోవడం యెవరికీ.

పండితులకు—వ్యవస్థలం అని చెప్పకునేవారి
కూడా అది లేకపోవడం.

పైపెచ్చు,—

పాపకల్లోకం! పండితుల్లో కే—కీర్తిలం
అని చెప్పకునేవారిలో కే పంక్తికాహ్యు లెక్కువగా
పుండరీకున్ను.

కాని, పూర్వ శర్యుచివ వేర్వేరిచిట్టూ లేక,
వనవాగరకతి కనుక, గానూ లేకపోతే, మహిధరు
లైనవారు చూపీచూపిన ప్రియమన్నా, సర్వచింత
గలవా రూహకోలేదు.

కనక, పాపానంది, వారిలో కొందరు దిద్దు
కాటు ప్రారంభించారు తమ అవస్థతి సుర్తియ
కోకుండా.

అంతమాత్రంతో తృప్తిపడలేక, మరికొందరు,
అంతకంటే ఘనులు, ఆపునాదియద అంతకంటేనూ
పాపానంది తిరుగుకాటే ప్రారంభించారు.

ఎవరినీ, ఎందుకూ గూడా, ఏమనగలవానూ
కూడా లేకపోయారు.

ఇది సుర్తింగి, జనులు, యెవరి కెప్పుటి కలా
విలయితే అలా ప్రవర్తించసాగారు.

ఇలాగ యిది ధర్మనిష్ఠతం అయిందే గాని
సంస్కారవరాణులు లాకిందిట్టు ధర్మవిస్మరం
కారేకపోయింది.

ధర్మనిర్లయం అనలే కారేకపోయింది.

ఇది యింతటితో చగలేదు.

“మనపూర్వులు, అజ్ఞానులు—చూడ్కుం—సగౌరవ
యొగగనివాగు—అదేమనునవ్యులు” అని విందించడం
ప్రారంభించారు సంస్కారపరాములు.

అదయినా వ్యుద్ధిలో కాదు, తకోపదేశంలో.

ఇంతకంటే దౌర్భాగ్యం మరిచి పుండి!

ఏమంటే?

కొద్దరింతలో పరితాపస్థకు వారిపోయివుండిన
యిప్పటి సంఘం చూసి—యిప్పటి జనుల నవనదీ
చూసి. “పూర్వుల యేర్పా డ్రిలాగే వున్నా” యను
కోవడం విచేమా?

విరిసిందనున్నూ తిగునా?

వాటి నిజస్వరూపం తెలుసుకోవద్దా, వచ్చివా
నచ్చకపోయినా?

వాటి ఆంతర్యం తెలుసుకోవద్దా, యిద్దమయినా
కాకపోయినా?

ఇదిమీ లేదు.

ఓ—టి కుకామనాదం చెల్వడం, యెంత
పెద్దలున్ను.

తిమ తానూ, తిమ యోగ్యతా తెలుసుకో
కుండా వేద్యకులం వ్యభిచారంగోసం పుట్టిం దివడం
దౌర్భాగ్యం.

మన పూర్వులకు చెంపపెట్టది.

అలా ఆనేవారి మాధ్యమికే మాధ్యమికే మాయని
కుదు.

నిజం గ్రహించగలిగితే, వేద్యకులం విక్లిరీ
గణనీయమైనది.

ఎంతటి సంతో?

దానికి కేటాయించయిన సర్వం, వాగరకతకు
వికవం.

ప్రతిభకు వరమావధి.

ఆచార్యత్వానికి వికవమైన విద్యవం.

ఒక్కమాటలో చెప్పా లంటే, సంగీతమూ,
వృత్తయూ, అభినయమూ—వీటికి పట్టుగొమ్మ ఆ
ధర్మం.

తానిముద్దికి ఆకలి తిప్పుకు మోటుగా కవపడ
వచ్చు కాని ప్రపంచం అంతటా వాటి కెంతో ప్రాజ్ఞత
పుండి.

ప్రాప్తానం పుండి.

వామన పుండి.

అదంగారనా లున్నాయి.

జపానులో, చైనాలో, రషీయాలో, జర్మనీలో,
ఫ్రాన్సులో, అస్ట్రీయాలో, ఇటలీలో, గ్రీసులో,

అమెరికాలో, కెనడాలో—ఇప్పటికీ మన కేదీ వర
వరకీ ఆ ఏటనులో కూడా వాటికి ఆగ్రహం భుక్తం
అవుతోంది.

ఆ దేశాల సభ్యజాతులవారే కాదు, ఏవాదులు-
చెందులు—కోయలు—సిగ్గోలు—ఎస్కిమోలున్నూ
తెలివైన పెట్టుకుంటున్నారు వాటిని.

స్త్రీలకు—అంతిమంగా కూడా బురకాలు
తగిలించే వుంచే నిర్దిష్టతలు కూడా వాటియెవల
ప్రత్యేక క్రీడాస్థులు చూపుతున్నాను.
వాటిలో అలాంటి మహిమ వుంది.

అలాంటి సత్తా వుంది.

అలాంటి తీవ్రం వుంది.

అలాంటి సభ్యత వుంది.

అవి కళ్ళలో లభిస్తాయి.

లభిస్తాయంటే చాలదు, లభింపలిస్తాయి.

అయితే?

ఆధారాధేయాలకు పొందిక వుండాలి.

కనీ?

ఆకలిని కేర్చుకోడానికి ప్రవర్తించడానికి

స్త్రీలకే అర్హత.

ఇంతే కాదు, అవి మగవాళ్ళకు కూడా వాడుక
కావు.

మన మహిమ లిలా నిర్ణయించాను.

పరిస్థితులు విశేషంగా పరిశీలించే—తాగా ఆలో
చించే—దూగదృష్టితోనే వారిలా నిర్ధారణ చేశాను.

అంచేత, ఆ విద్యలకోసం, మన సంఘంలో
కొందరు స్త్రీలు అనివాహితులుగా వుండిపోవలసి
వచ్చింది.

అయితే, యింగులోనూ గట్టిచిక్క వచ్చింది.

బలిశ్రుతిని సంతకాలమూ స్త్రీ అనివాహితగా
వుండిపోడానికి మన సంఘం ముఖ్యంగా వొప్పును.

ఒక్క పురుషులకే వుంది ఆ హక్కు యావత్తు.

స్త్రీ పెళ్ళిచేసుకోవాలి.

కొలుపుకొని ఇక్కడ ప్రవాసం కాదు.

నివర్తన త్వరితం అంటే నిర్దిష్టమైన కవి జాతిని బలపరచ
డానికి స్త్రీ పెళ్ళి చేసుకోవాలి.

ఒక పురుషులకు గార్హస్థ్యం నిర్వహించుకునే
అర్హత సిద్ధించడానికి స్త్రీ పెళ్ళి చేసుకోవాలి.

పెళ్ళి చేసుకోని స్త్రీ పతిమరాలు.

అమెరికాలో.

చెప్పరానికి.

చూడకానికి.

వివరానికి.

స్వగించరానికి.

అనివాహిత కేంద్రములో స్థానం లేదు.

కాగా,—

ఇలాగ యింగులకు తానీ విధానకమాత్రానీ
విషంవాదం చేయగలగి.

అతివీలగు దిన యామాతలు వోకటిలాగ
యేటికీడిస్తే వోకటికొకటి లాగింది.

కాదంటే, గెండు జవదాటరానికి అయి
పోయాయి.

గెండు విరోధాగ్రాహి అయిపోయాయి.

మరిగతి?

కులసర్గాలు విభారణచేసిన మహద్దల వివోక
గర్భస్థమయ్య అయిపోయింది.

అయితే అయిన దని, యిర్పకు మనలాగ,
వారప్పకు, అటు గర్భమూ వుల్లంఘించలేక
పోయాను—ఇటు—విద్యలూ చంపుకోలేకపోయారు.

గర్భమే.

తేలికైన నికవ మైన గర్భనిర్ణయం అది.

సర్వవిధమైన పరమాధి అయి స్వర్ణవిభాగం అది.

విద్యలంటే, బుద్ధికి ప్రతిధి కూ పరమాధిమలు
కదా, బుద్ధివుండినవా రెవరైనా అని చంపుకుంటారా?

గర్భం అంటే, మానవజాతికి దైవత్వం ప్రతిపా
దించే కేటకం కదా, వానుష్యులైనవా రెవరైనా అది
మాత్రం నిరూపించారా?

మన సంస్కృతల కాదగర్భమూమైన పాశ్చా
త్యులచే చూపింది, పోనీ.

వోలో, వంటలువంటలుగా స్త్రీ పురుషులు,
జంటలుజంటలుగా కలిపి రాత్రి రాత్రింతా సృష్టిం
చేస్తారు.

కలిపి అంటే, వోక స్త్రీతో మరొకస్త్రీ, వోక
పురుషునితో మరొక పురుషుడూ కాదు, వోకపురుషు
నితో వోక స్త్రీ, వోక స్త్రీతో వోక పురుషుడూనూ ఆ
కలియడం.

చెట్టపట్నాలు చేసుకొని—వోకరి నోకరు కాగి
లిందుకుని మరీ చేస్తారు వారా సృష్టిం.

అలా చెయ్యడంలో అతివ్యాధి అవ్యాధి
కలమ్మండ చాలాచాలా నిబంధనలు చేసుకున్నాడు
వాడు, చాలా విక్రమిచ్చాడు.

ఎలాంటివాడూ కూడా, వోకమాటు రెవరో
సృష్టిం చేసిన స్త్రీతో అపురుషుడూ, పురుషునితో

వేద్యకులం యెందుకోసం పుట్టింది?

ఆశ్రీ, ఆరాధితులకు పుణ్యం చెప్పు గూడదు.

ఎవడిపెళ్లంతో వాడినది పుణ్యం చెప్పు గూడదు.

అంటే—నాకోకాశ్రీ పుణ్యం ఎప్పుడుచేసుకున్నాం అంటే ప్రతి శ్రీ, తన భర్త కళ్ల యెడల వోడితరవాత మరొకటిగా పుణ్యమంటే కాగిరించుకుని పుణ్యం చెప్తుంది.

పుణ్యమేమన్నా తన భార్య చూస్తూ వుండగానే, మరొకళ్ళ భార్యను కాగిరించుకుని పుణ్యం చెప్తాడు.

రాజాజీ రాణికి గూడా మనచోయింపు లేనిదై.

మరో విశేషం కూడా వుండిక్కద.

భార్యభర్తలు కలిసి చెళ్ళా లని లేదు సృత్యానికీ.

పెళ్లికొని కన్యలు, భర్త లేనివారూ కూడా, పుణ్యం చెప్పువచ్చు.

అయినా, నాడు పుణ్యరిద్యను చంపుకో లేదు.

చంపుకోలేదని కాదు, చంపుకోలేదామాయ.

కప్పిసరిగా కాకుండా, మిక్కిలి ప్రతిగా వారా విద్యను ఆరాధించుకుంటాడు.

క్రీడగా నేర్చుకుంటా రది.

అందులో వామర్యం సంపాదించుకోవడం జీవిత పరమావధిగా భావించుకుంటాడు.

అది పెళ్ళుకోనివాళ్ళకు వారిలో ఆదరగౌరవా లుండవు.

పెళ్ళికాదు.

అన్నమే త్రుట్టు.

తినుచుగా పుణ్యం యేర్పాటు చేసుకుంటాడు వాడు, ఏ సంవత్సరాని కోసమటో కాదు.

పుణ్యం యేర్పాటు అయిందంటే, శ్రీ పురుషుడూ కూడా చక్కగా అంగీకరించుకుని ఉత్సాహ తీర్ణగాలమీద జేరిపోతూ వెళతాడు చోలకీ.

ఏం?

జీవనమాధుర్యం గుర్తించుకున్న వాడు వాడు.

జీవనమాధుర్యం అనుభవించగలవాడు వాడు.

జీవనమాధుర్యం విడిచిపెట్టుకోలేనివాడు వాడు. కనక?

కలితమూ, వాగిరకతిమ నీకవమూ అయిన సృత్య విద్యకోసం తిను సంఘాచారాలే అలా పరిదిద్దుకున్నాడు వాడు.

మన మహర్షులు చెప్పింది యింతే గుర్తించుకోగలిగితే.

వర్ణాశ్రమాచారాల యిగుసువీడ తిరుగుకోండి మన జాతీయత.

ఈ భిన్న భూతాలకు సమన్వయం సాధించుకోవలసిన పరిస్థితు లేవుగా, మన జాతీయత కనుగుండా విశేషవిధులు కల్పించు ని సృత్యభియాల కోసం వోక కులమే కల్పించాడు వాడు.

ఆ కులమే వేద్యకులం.

దీంతో, అటు వైవాహిక సర్వమూరిమూ విగ్నంధం అయింది, యిటు భరితవిద్యా అగ్రహితం అయింది.

అయితే, యీసంవత్సరంలో యిద్దర్ల దృష్టం మంచిదా, మన దృష్టం మంచిదా?

పుట్టంగా—విక్కచ్చిగా చెప్పాలంటే, యింకాలో వోటి మాత్రమే మంచిది.

కేవలం మంచిది మాత్రమే కాదు, బహూ మంచిది.

రెండోది మిక్కిలి చెడ్డది కూడాను.

అయితే, ఆ చెడ్డ నది?

వారి దృష్టిలో మనది.

మరి, మన దృష్టిలో?

ఇదిగో, యిక్కడ, వానిసప్రకృతి చూపించుకుంటున్నాడు మనవాళ్ళు నిర్లక్ష్యంగా.

ధార్మికమైన సత్ర వాకినం చేసుకోవడం వచ్చిన పొట్టిది.

హేతువాదానికి సిద్ధపడతారే మనవాడు, పాశ్చాత్యులు, నేను వాది అన్న అహంకార ముకొరాలు విడిచిపెట్టుకున్నారా?

మరి, మనవాళ్ళెందుకు విడిచిపెట్టుకోవాలి?

పాశ్చాత్యుల దేశాలు బహూకరితాలు.

వాడు తిను సాంఘికజీవితం అందు కనుగుండా పరిదిద్దుకున్నాడు.

వారి చిత్రివృత్తులన్నూ అందు కనుగుండానే తిను రయినాయి.

మన పరిస్థితులు వారి కర్థం కావు.

మన ఆచారాలు వారికి వచ్చవు.

వచ్చినా వా రరి ఆవలందించడు.

అరిందించి బరినూ లేదు.

మరి, మనం మాత్రం యెందు కవలందించాలి వారి ఆచారాలు?

అవలంబించి ఐత్యులమా మనం మాత్రం?

వానీ, కేకేలు వ్యభిచరిస్తారు కనక. వారు మేలా వాణీ చేస్తే ఆ సభలో కూర్చోదాని కిష్టపడని మన సంస్కృతలు, తమ సహాచార్యుల్లో యితరుల భాగ్యుల వారింగనంచేసుకుని వృత్తిం చేస్తారా?

గజ్జిగా నిలగితే వారంగనుకు సిద్ధపడనే వయ్య. మరి, తమ భార్యను మరొకళ్ళ పరింభల కందిస్తారా, వృత్తింకోసమే?

విద్యుల వ్యూహమా, తెలియదు వారికి.
విద్యుల ఆంత్యోక్తమా, అవగాహన కాదు వారికి.
విద్యుల పరమాధిమా, గోచరం కాదు వారికి.
విద్యుల అనుభవమా, అందనే అందిదు వారికి.
అదిగో, వాహూ మన కిష్టం దుప చేస్తులు.
వాహూ, మన కిష్టంకు వాయుకులు.
వాహూ, మన కిష్టంకు కాస్తలు.

జటిలాలైన కార్యకారణసంబంధా విలాంబి పరప్రత్యయ సేయలునుల కందవు.

హాతే, సభ్యతకు నికషాలయన యీ లలితకళల కాలంబం కావడంవల్ల చేకూరులూనికే తిలస్థించినది, అనమాధుమితికాదు. అనమితినిన్నీ కాదు, విశేషించి మహాన్నతితితి.

ఇందువల్ల, కేకేలులకు, జీవస్థావాల్లో నిరుపచార మైన పదవి లభించింది.

కేకేలుల కేవలవానీ లయివారు.

వృత్తింలొ—మహేంద్రవధలో అప్పరసలు అగ్రతంబూలం పొందితే, యీ భూలోకంలొ, రాజా స్థానాల్లో, ఈ కేకేలుల అగ్రతంబూలం సంపాదించు కున్నారే.

గార్వస్థ్యజీవితానికి అంతరువులూ, పోపావాలూ అయిన కుభకార్యాల్లో, యీ కేకేలుల, మంగళీ జీవత లున్నూ అయివారు.

అప్పుడూ యిప్పుడూ కూడా—యిక్కడా మరెక్కడా కూడా మంత్రవతుగా మాత్రమే జరిగి పొడిందేదు, వివాహాలు.

రైడికమంత్రాలకంటే రాక్యంత్రమే యెక్కువ వివాహాల్లో, యే మంత్రంలొ నైవా.

రైడికమంత్రాలు వివాహానికి మాత్రమే— దాంపత్యనిర్ధారణకు మాత్రమే—రాక్యంత్రం, గార్వస్థ్యం ఉత్పాహాల్లోనాలో రసంభురం కావడానికి, ప్రవృత్తిమార్గం ముగమం కావడానికిన్నీ.

ఆ రాక్యంత్రం తానికి కొలికిస్తూన పోగంటేగం. పెళ్లి చేసుకోవం, వధూవగులకు, సర్వమా విడిచి, సత్వసందదాని క్కాదు, సర్వప్రజాసంపత్తి సాధింకోదానికి.

పెళ్ళిళ్ళలో పోగంటేగంలు పెట్టడమన్న, పెళ్లికి వచ్చిన పుణ్యమలను తిప్పుచారికి మళ్ళించదాని క్కాదు, సర్వప్రజాసంపత్తి సాధించుకోదానికి దీక్ష కంగం తాగ్నిపున్న వధూవగులకు ఉచితలలిత క్వింగారభిముల పరిచయం చెయ్యడానికి.

ఈ విశిష్టత వుండడంవల్ల నే యెంతెంతలేసి మహామహంబూ కూడా సెనంటే సేసంటూ వింగ సభల్లో కేకేలులను పెట్టుకున్నాయంటారు; కాని యెంత అంగికై లయివా, లోపాయికారీగా తమకు ప్రియు రాళ్ళే అయివా కులబలను పెట్టుకుని అలా కూర్చో గలరా?

లలితలలితాలైన వృత్త్యాభివయాల మాధుర్యం అనుభవిస్తూ, వాణీకి జంగమూర్తు లయిన కేకేలులను నెత్తిమీద పెట్టుకోవం కాదూ అన?

ఈ రహస్యం అవగాహన అయి వుండడం వల్ల నే,—

గురుశిష్యుల కిష్టరక్షిగూహం గా మన ప్రభువు కవళపరాక్రమంగా ప్రజాపాలనం చేసేవంత కాలమూ,—

కవుల వారాధించారు, జనులు.

గాయకుల వాదించారు.

శిల్పులను గౌరవించారు.

కేకేలులూ సత్కరించారు, ఆ ఆంత్యుల్లో నే.

వాణి మనవారు, ఇలాగ లలితకళలు వికసించ కేసుకుని, మానవత్వంలో నే జీవతల అంతిష్ట అందు కున్నారే మలభంగా.

కాగా,—

కలిత్యం లేకపోతే—గానం లేకపోతే—నిత కళ లేకపోతే—శిల్పం లేకపోతే—వృత్త్యాభివయాలన్నూ లేకపోతే, మానవసమాజం కా దిది, పశువుల మంద.

ఇంగ్లీషు చదవడంవల్ల యెక్కువ కావలసిన యాహిజ్ఞానం, మనలో చాలామందికి నెత్రితలు చేసింది.

ఇంతకీ,—

లలితకళలు నేర్చిన కేకేలు అంటే, మన మహా గ్గుల భావన విక్కిరీ ఉదాత్తమైనది.

ముఖ్యంగా, కేకేలు సభల్లో పోక వృత్తిధర్మిను చూపిస్తాం దంటే,—

వేద్యకులం యెందుకోసం పుట్టిందీ ?

రహస్యశిగమ్యమైన చిత్రకళ అంకితం అయి
పుంటుం దామెలో.
మహితమహితమైన శిల్పం మా కీర్తినించి
పుంటుం దామెలో.
లలితలలితమైన గానం అలవితం అపుకూ
పుంటుం దామెలో.
మధురమధురమైన కవితవ్వం గ్వనిస్తూ పుంటుం
దామెలో.
అస్స దామె వేద్యకారు.
మావచే కారు.
పాపాదుగా పరవ్వచే ఆమె.
బుద్ధివున్నవాడి కవచి—మనిషి అయినవాడి
కవచి మరో భావన కలగ దామెయెవల.
వేద్యనిజస్వరూపం అదిగో, అది.
వేద్యకు మన మహన్నుల నిర్దేశించిన ఆంశిస్తున్నా
అది.
మన పూర్వులు—మన సంపూర్ణులూ దిద్ది
తీర్చిన మన మహర్షులు, వేద్యకులూనికి నిర్దేశించిన
విశిష్టధర్మం యావిధంగా కళావేత్తలూ, కళాప్రద
ర్మనూ, కళాచరికా, కళామయతా మాత్రమేగాని
వ్యభిచారం యెంతమాత్రమూ కాదు.
నివం చ.
వ్యభిచారం అంటే యేమి ఉపలు?
కామరృప్తి ప్రాణికోటి కంఠకూ విధినిహితమే.
చరిచీమ మొదలు బ్రహ్మపర్యంతమూ రకంబో
భిన్నమే గాని, రాగిలో వొకటే యీ విషయమే.
అంచేత, స్త్రీకి పురుషుడికి కూడా కామోద్రేకం
నిషిద్ధం కాదు.
నాలుగు పురుషార్థాల్లోనూ వొకటి, కామం.
క్రమోత్తరంగా చూస్తే, ధర్మార్థకామాల్లో
కామం ఉత్తమం కూడా.
అది మోక్షానికి చివరి మెట్టు.
తేక వనక మెట్టు.
అయితే, భార్యార్థర లయివున్నవారికే ఉపా
దేయం అది.
పెళ్లి కాని యువకుడూ, పెళ్లి కాని యువతీ
దాని పూసే యెక్కుకోగూడదు.
ఎక్కుకోడం, గార్హస్థ్యానికి విఘాతమే కాదని,
మక్కులి గర్హస్థమన్నా.
అది వ్యభిచారం.
మన మహర్షులు బహునిధాని నిషేధించా రది.
ఆ వివరాలన్నీ కాస్త్రాలు విశిషపరుస్తాయి.

మన పారస్వతం అంతా వివరిస్తుంది.
అది—వ్యభిచారం సంఘవ్యభిచారం చిహ్నమగు.
వ్యభిచారం వొక మక్క.
పగలకు—వ్యభిచారం—కనిక—కలహం—కల్లోలా
లకు—వ్యభిచారం—యౌధానికమన్నా యాలం.
మావచరిత మనుగడకే అపాయకరం.
విదేశంవారిలోనూ, యేభంవారిలోనూ యే
మతంవారిలోనూ, యే సంఘంవారిలోనూ కూడా,
వ్యభిచారం, యాపిష్టాంతిమూ పుండవన్నూ లే.
ముఖ్యంగా, మన సంఘంలో, వృద్ధివాదన ప్రవ
చే మే కాని దానికి స్థానం లేదు.
అనిరగోరవా లేవు.
దాని కోక గ్వనిస్తే లేదు.
రాజ్యాంగంలో రక్షిణులు లేవు.
పరోక్షంలో యేమయినా, ప్రత్యక్షంలో,
బాగులూ కుటలూ కూడా మంచిది కాదనే అంటా
రది.
గుమ్మెత్తి పాస్తాను.
ముఖ్యంగా, కుటలలు, తమ దౌర్భాగ్యునికి
మన్నా గర్హించుకుంటారు, కుడిది పాతూ.
కాగా,—
మనలో యెవరూ కూడా వ్యభిచారం పయికించ
లేక.
ప్రతిభుటిస్తారు కూడా, సర్వరిధాలూ.
అయినా, స్త్రీ మాత్రం పరపురుషుడివీడ
వడిందా, మంగళనూత్రం అడ్డుకొలే దది.
అభిజాత్యం మర్హించలేదు.
ధర్మ విడిచిరి భయపెట్టలేదు.
అత్తమామల కాపలా ఆటంక పెట్టలేదు.
బంధువుల ఆడిపోతిలు విషేధించలేవు.
రాజ్యాంగంవారి చతురంగబలాలన్నూ అభ్యం
తర పెట్టలేవు.
అలాగే,—పురుషులమన్నా బుద్ధి చలించిందా,
కాస్త్రాలు నిషేధించలేవు.
వేగలు ప్రతిభుటించలేవు.
చివరికి, మృత్యువున్నా యేమీ చెయ్యలేదు.
పోనీ అంటే, కామప్రవృత్తి విషయమే
వృద్ధినివించి పుంది సులిచాందాగ్యం, స్త్రీపురుషులకు.
ఇది ప్రపంచం అంతిలా పుంది.
ఆ పుండంలోనూ మళ్ళీ సర్వజనుల్లో పి
యెక్కువగా పుంది.

దాసరికం అక్కరేను, మనలోనూ వుంది.

భాగ్యధర్త లయనారికీ వినియోగపడా లని కామపద్మతికిఁ దిక్షాత్రా లే గారి, విద్యాతక మాత్రా లేవు.

దీని కంఠం అంటూ లేను.

మానవసంఘం వుంకినంతకాలయా వుంటుంది.

అప్రతిహతంగానూ పోగిపోతుంది.

అక్కడ నే నే, కొత్తదానిలు తొక్కుతుండే గాని అగిపో దెంతమాత్రమూ.

పురుషు డింకు నేవడాదా, చాటునా మాటునా మాత్రమే రిండించి పూగుంటుంది సంఘం.

స్త్రీని మాత్రం నేలబెట్టి రావేస్తుంది.

సంప్రదాన పాంకర్గర్త కుంఠి బలమైనదే వున్నా యుండు క్కొక్కడాలు చాలా; కాని మొత్తం మీద, స్త్రీకి పుగుడుకీ చూడా ప్రకృతికర్మం అయి పోయింది వ భిదాం.

ఇంకూ కూడా పోక రివేషం.

వేదాని విప్రుండి, కాస్తాని లేవండి, స్త్రీల కిలం కాపాడానికి ఇప్పుడున్నన్ని కటురాట్లు లేవు, వెలక వెలక.

స్త్రీల పురుషులకి స్వేచ్ఛ యిప్పుడు లేదు, మనగా.

ఎంకుకు చెప్పాంటే?

కామపద్మతి రీపుకోవాలంటే, పుగుడుకు పస్త్రీయా, స్త్రీలకు పరపుగుడులా అతిమధంగా చిక్కనా రాకోజున్నా.

అంగుకోపం—వ్యభిచారాంగుకోపం పో కులం యేర్పాటు చెబుగలసిన అత్యంత లేవేలే నిప్పుకు.

కావచ్చు ఎదుకుందాం.

అయితే, వేళ్ళు నృత్యభిషేకాతో మడికట్టు కూరుంటున్నారా?

వ్యభిచరించడం లేదా?

లేకం?

వేళ్ళలా వ్యభిచరిస్తున్నారు.

వివాహం పేరికి, పుగుడులని కొంగున ముడివేసు కునివుండిన సంపారిణులే కొంగుని విప్పలనిడిగా వ్యభి చరిస్తున్నప్పుడు, నిత్యోన్యలు వేళ్ళు వ్యభిచరించ డంలో వింత యేముంది?

అంటే, వేళ్ళకు ధర్త లేను కనక—ఉండ దానికి మీల లేదు కనక—వారి కరిరాలు ఇరుము కరిగి పోవినన్ని కావు కనక—వ్యభిచారం వేళ్ళకు చైహికధర్మమే; కాని కులధర్మం కాదు.

వాగా పరికిరించగలవా నంటే, సంపారిణులలో వ్యభిచరించేవా నుండింటే, వేళ్ళలో వ్యభిచరించేవా కవివచనాన, తప్పకుండా.

ఇంకో రహస్యమున్నా వుంది

న తృప్తియగును చెబుకున్నా కు వివండి.

అతినికి ప్రాచీనలూ అగ్రాచీనలూ అయిన

వామా కూడా భూషిస్తున్నా గలకించండి.

కళలు చేర్చా?

స్త్రీలు కిలం విలుపుకోలేను.

పురుషులన్నూ కిలధర్మలు కాకుండా వుండ లేదు.

ఎక్కడయినా దీని కనక(వివచన)యింపులు ఉండ నని కాదు, మొత్తాని కిది తిరుగులేని సిద్ధాంతం. వివంటే?

కళ లన్ని, పాదాన్యాల లయినా లలితా లయినా పోర్తికాలు గాని, మానసికాలు కావు.

మానసం స్పృగం కాని, మాతం కాదు,

అది వృందవలయమున్నా కాని, వల్లరాతిలాగ నిర్భం కాదు.

మనరమైన భావం తోచిందా—కుంజాల వైక వాదం రివలడిందా—రమ్యమైన మాపం కన కవివడిందా—వృందించేస్తుంది, అప్రయత్నంగా అది.

మొత్తానికి మానవమాత్రుల రిషకుం యి.

వారిలో కళాప్రవీణు లయినవారి సంకతి వేరు.

వారి వృందకుం రివలకమృలోనే తాంపెరం చేస్తూ వుంటుం దెప్పుడూ.

వారి ప్రపంగం వేరు.

వారి మాపు వేరు.

వారి అకి వేరు.

వారి అనుభవాలు వేరు.

వారి జీవనసరళి వేరు.

వారి జీవితధరమాతనిన్నీ వేరే, వ్యవస్థావా.

ఎంతేర వంటే?

సత్యనిష్ఠ వారిది.

సాందర్భిద్వక్తు వారిది.

రసభిష్ట వారిది.

యాతి నాబహుళ మైన యీ సంపారం రసకుంఠి లం చెయ్యడమే వారి పరాకాష్ఠ.

కళలే ఇది పాధించగలవు.

కళలోనే వారికి అస్తిత్యం.

కళలోనే వారికి ప్రవృత్తి.

కళలోనే వారికి మత్తిన్నీ.

ఇక్కడ ఒక వింత సంకతి యేమిటంటే?

వేద్యకులు యెందుకోసం పుట్టిందీ ?

కామకంఠమున్న వాక కళే కావసం.
సామాన్యమైనది కాదు మర్కట. మన సంస్కృతల కావర్సరూపులైన అంగీకరణమున్న ఆరాధించే కళే అది.

ఏవొక కళ అయినా శిల్పివుండివారికే అందులో ప్రవేశార్హత.

అటు కళా శిల్పిలయినవారి కామమే పునః పాల్గొనే చెరుకుండి.

రక్తివనారిది లాంఛనము.

ఓ—టి పనుప్రవృత్తి.

అన్ని సంఘాల్లోనూ, అన్ని మతాల్లోనూ, అన్ని దేశాల్లోనూ శిల్పిలయినవారందరూ అంగీకరించే కుద్ధ పత్రికం యిది.

కాగా,—

అటు కళా శిల్పితా ఇటు తాగునీరూ కారణంగా వేళ్ళలకున్నా పునఃపాఠం పుట్టవచ్చు, తప్పనిసరిగా.

ఇక తిరవాతి సంతా?

ఁదిగులయిన తిక్కిన కులాల యువకుల వా బాధ్యత.

వారంతా శ్రీరామచంద్రులు కాను.

రావలులే శ్రీవాసు వారిలో చాలామంది.

రావలుల్లే మించినవారున్నా వున్నా గెంంగో.

విలాసవతి అయిందా—కవీసం చక్కని దయిందా—మోమెత్తి పంపుకున్నట్లే చూడని మన వారి నే తరచివచ్చరు వారు.

స్త్రీల వాక్కిందిదానికే వారు కనబడని విలాసాల్లేవు.

వారు పన్నుని యుక్తుల్లేవు.

వారు వోక్కని పెంచాడుల్లేవు.

వారు చెయ్యని కుట్రల్లేవు.

వారు హించిని ద్రావాల్లేవు.

వారు పట్టని కాకు లేవు.

వారు సిద్ధపడని నైవేద్యం లేదు.

వారు పాల్పడని పాపాల్లేవు.

వారు కరచని గడ్డి లేదు.

విద్య అక్కరలేదు వారికి.

ప్రేమ అక్కరలేదు వారికి.

కులం అక్కరలేదు వారికి.

ప్రాణం కూడా అక్కరలేదు వారికి.

స్త్రీ కవీరం మాత్రమే కావాలి వారికి.

వేళ్ళఅంటే వల్లేదురూది బండినకే వారికి.

కాక,—

వేళ్ళల్లో భవత్పూజ వుండవచ్చు, కొందెమో గొప్పా.

విరుమకుపడే యీ భవిష్యత్తులను తనవచ్చ వాలు చేసి పారేడ్డామన్న కవి వుండవచ్చు, కొందరి కయినా.

ఏమయినా వేళ్ళలకు పురుషసాంగత్యం అని వార్యం కావడం అపహాసకాదు.

కాని అది కులధర్మం మాత్రం కాదంత మాత్రమూ.

మన మహర్షులలాంటి గుప్తవిగ్ధులం యెందు లోనూ తెలుసులేదు.

విజంగా వేద్యకులం ప్రవీణులం.

గగనీకులం.

అదరదేకుమున్ను.

మన సంస్కృతలు బాతీకు సంస్కారదూరులు కనక యాచిత్యం కు ర్తించలేకపోయారు.

అంతేకాదు.

మనలో కొత్త దుగ చాగాలే ప్రవేశపెట్టారు వాడెన్నో. వేద్యకులంలో సామాన్యత తగ్గి పోయింది. మగవాళ్ళ సంఖ్య చాగా పెరిగిపోయింది. చాలా సంతోషమే.

కాన్సీ సంపాదించులో అతి చాదుగాంగా పెరిగి పోయిందే వ్యభిచారం. దాని కేమి విగుళు కల్పించారు యీ సంస్కృతుల?

అదొక ఘేషమగా తియారయిపోయిందే, దాని కిన్నీ యేమి చెబుతారూ?

“సంస్కృతి” అంటే సరిదిద్దేవాడిని అర్థం.

కాని మనధర్మం ప్రాతిపదికలేమిటో మన సంస్కృతులకు తెలియవు.

మన ధర్మానికి మన మహర్షులు దూపు దిద్దిన స్వవ్యూహం యేమిటో వారికి తెలియదు.

మన ధర్మం తినకుతామ ప్రవర్తింప లేరు తెన్ను అన్నా వారికి తెలియవు.

అదెంతకు చెడిందో వారికి తెలియదు.

ఎలా చెడిందోకూడా వారికి తెలియదు.

జర్జరితాలైన పురాణాలు పురాణాల్లాగే వుంచి పెచ్చె నిర్వాణాల్లో మాగుబూ, మాగుబూ, చెచ్చుబూ చేస్తే, చివరి కవి యెలా పరిణమిస్తాయో వారు కు ర్తించలేదు.

ఇంకోటి కూడా వుంటున్నది.

తమ సంస్కారం పూర్తిగా విడిచిపెట్టలేదు వారిని.

అందాంతరాలకుంచి దిగుతుంటే అయిన సంస్కారం వంటివిబట్టలేదు వారికి, కావలసినంతా.

దీనికి సాక్షం, మన గర్భానికి "ఏ"మని అడిగే రక్షణ కూడా లేకపోయింది.

ఈ స్థితిలో, పరవ్రతువుల కాపవాధికారం అంతగా, విజాతీయుల అంశాలం ఆధారంగా మన గర్భం దిద్దిడానికి పూనుకున్నాడు వాడు.

ఇప్పటికీ యిదేస్థితి మనలో.

అపాయకమైన పన్ని వేలం యిది.

లక్షావహమైన పరిస్థితి యిది.

విఖంభంలో నయినా, యేదేకంలోనయినా, యేమతంవారిలోనయినా—సాంఘిక వ్యవస్థ తెచ్చి రకాలున్నూ వుండేనా, ఎలాంటి సంస్కారాగ్రాహ కూడా గర్భవిద్లకునూ, గర్భసంస్కారమూ చెక్కు దాని కొక్క పుమాదులకీ అధికారం.

ఇతిరులో—యితరభాషలో అలాంటివారి పేర్లు ముగిసిపోగావుంటే వుండకద్యు, మనలో—మన జాతీయభాషలో మహర్షులన్నీ వారికి నిర్రేకం.

రాగవ్యవహారాలు కనక—స్వపరవ్యవహారం వుండడాని కనకాళం లేనివారు కనక—సమస్తమేమమే సాధించేవారున్నూ కనక నే వారి కా అధికారం.

ఇంగ్లీషు దిదిరినా, కేదరాస్త్రాలో కేదరినా గృహము అయివుండేనవాడికి మహర్షులు నిర్ణయించిన గర్భం అదరి. దిదానికి మాత్రమే అధికారం.

కాని, మన కిష్ట పలాంటి మహర్షు లేకపోవడం మన దురదృష్టం.

ఇంగ్లీషు నేర్పినవారి సంకతి యేమయినా, సవా తనదిగ్గిలు నేర్చి, సవాతనదిగ్గిలరాజులు అరి చెప్పకుంటూ, ఎవారినగర్భం భ్రష్టం అయిపోవోం దని గోలపెట్టే వైదికుల్లో నయినా అందుకు తగ్గ సత్తా వుండేవారు లేకపోవడం మరి దురదృష్టం.

ఏమిటాని కావలసినవారే—విశాఖులన్నూ ఆకాఖ వారే సాక్షానికి కర్మవ్యవహారాలున్నూ రివ్వకు.

దీనివల్ల ఘర్షణ యేర్పడుతుంది.

జాతి యేకత భంగపడిపోతుంది, దీంతో.

గర్భం భ్రష్టం కావడంతోపాటు మన కొక కొత్తి ముప్పిది.

మన కొక్కటే సార్థం యివ్వకు.

వర్ణాశ్రమపద్ధతి అవలంబించినదమగోషమా, అంతా వోకటే అయిపోవడా ?

విమయనా వోకటే నాదు.

నలుగురితోపాటువాళ్లే నేను.

అయితే, ముగ్ధులు ముగ్ధులతోనయినా, సత రిండుకోడమూ పెట్టుకుంటే, వర్ణాల వ్యవస్థ, మలాల వ్యవస్థ వొప్పకొడమే అవుతుంది, రెండునుకోగలిగితే.

ఈ వర్ణాలకు యీ మలాలకు సామరస్యం కలిగిస్తూ జాతిని వొక్క కాటిమీద పడితే ప్రాజాపత్యం వొక్కరి కేవలదానిగిన్నీ అంగీకరించడమే అవుతుంది, కాదంటారా?

వర్ణాలూ మలాలూ—ఈ వ్యవస్థ వదులుకుంటాం.

వర్ణాశ్రమగర్భమూ, మలగర్భమూ అన్న వల యాలు పోయి, అప్పుడు జాతిగర్భం వొక్కటే యాపండుతుంది.

వ్యవస్థలకు స్యాతంత్ర్యమూ పారలంత్ర్యమూ కూడా సమానమే అవుతా యివ్వకు.

మరి, ప్రకృతిం.

ఏమయినా, వేద్యమలంవారు తమ మలగర్భం మాత్రమే మాన్యుకుని, తాము తాముగానే వుండేపోతా మంటారా?

ఎవ రకుమంటారూ?

ఎవ రతోకోగలరూ?

అడుకోవలసిన అగత్యం మాత్రం యెవరికి?

కాని, వొక్కటి మాత్రం చెబుతాను.

మలగర్భం మాన్యుకుని మలంమట్టుకి అట్టేపెట్టు కోడం అపాయకరం.

రకం మారుతుందే గాని, వెనకటికి మనమహర్షులు చెప్పిందే యిది.

మలాలయెవల తారతమ్యవిచారం అప్పుడూ వుండనే వుండేపోతుంది.

మలాలను పురస్కరించుకుని మనలో కొంద రిప్పుడు ప్రజలం చేస్తున్న పుర్ణలూ, క్వేమలూ, అను మానాలూ, ఆకోపణలూ, షగలూ, కల్లోలాలూ అప్పు డున్నూ వుండనే వుండేపోతాయి.

ముందు వెనకలూ, హెచ్చుతక్కువలూ తప్పు నిజే అయిపోతాయి.

పైగా, సంఘంలో ఆత్మకపరా లయిన కొన్ని పనులు జరిగడాని వెకకాల్లా లేక కల్లోలం యేర్పడు తుంది.

జాతి అంతా గంపరగోకం అయిపోతుంది.

దేశం చిన్నాభిన్నం అయిపోతుంది.

అభివృద్ధి నిగోషకులు విజృంభిస్తారు.

పాలు మీద పడతాను.

హోకోహో, సర్వమూ సర్వవాకం అయిపో తుంది.

అయినా ఏదే అంటారా?

అయితే ఏదే.

కలగూరగంప

కల్కశబ్దవిచారం

తపో నకల్కాగ్నియనం నకల్కాః
స్వాభావికో వేదవిధిర్మకల్కాః,
ప్రపంచా విత్తవారణం న కల్కాః
తా శ్లోక భావోపమాతాని కల్కాః.

భారతం 1-1-210.

‘భావోపమాతాని కల్కాః’ అని మైథిలీపాఠం. తపస్సుమాత్రమే కల్కంకాదు. కావ్యాగ్నియనం మాత్రమే కల్కంకాదు. సహజమైన (సంప్రదాయ సిద్ధమైన) వేదవిహిత కర్మలు కల్కంకాదు. అంతా ఇచ్చివేయడం కల్కంకాదు. ఇవన్నీ సమీచిన భావంతో కూడితేనే కల్కమౌతుంది.

ఇక్కడ ‘కల్కాః’ అనే పదం సిద్ధిఅనే అర్థంలో ప్రయుక్తమైంది. కల్కమంటే మారించేది (వాపాన్ని) అని అర్థం. ఆయుర్వేదంలో కల్కమంటే ఒక ఔషధప్రక్రియ—మారించిన ముద్ద. ‘కల్’ భాతువునంచే ప్రక్షిం దీ పదం. దీనికి సిద్ధించు, పూర్ణమగు అనే అర్థాలూ ఉన్నాయి.

అనాదిగా రూపొందిన భారతీయ సంస్కృతిలో ‘ధర్మ’మంటే ఏమిటో ఈ శ్లోకంలోని ఉదాత్త భావం తెలుపుతున్నది. కల్కశబ్దం ఆకాలంలో ఆచారవ్యవహారాలను, తత్త్వవిద్యను తెలుపడానికి తరచు ప్రయోగించేవారేమో! తర్వాత క్రమంగా ఈ నిర్దిష్టత పోయిఉంటుంది.

దశావతారాలలో కవచబీది కల్కావతారం. ఈ కల్కీపదం పురిత్యక్తికూడా ‘కల్’ భాతువునంచే. ఈ కల్కీపదానికి ఇంతవరకూ ఎవరూ సరైన అర్థం చెప్పడంలేదు. పై శ్లోకంలోని కల్కశబ్దం ఈ కల్కీపదాన్ని సరిగా అర్థంచేసుకొనడానికి తోడ్పడగలదని భావిస్తున్నాను. కల్కీఅంటే కల్కంపొందినవాడు—కల్కం సాధించినవాడు.

ఈ శ్లోకంలోని భావమే భారతంలో మరికొన్ని చోట్లా చెప్పబడింది :—

“ఇత్యాగ్నియనం దానాని
తపః సత్యం తిమా దమః,

అలోభ ఇతి మాన్గోయం
ధర్మ స్యాష్టవిధః స్మృతః.
తత్ర తూర్యః చతుర్వర్గః
పితృయానపతే న్నితః,
కర్తవ్య మితి యత్కార్యం
నాభిమానా త్సమాచరేత్.
ఉ ర్తికో దేవయాననః
వస్మి రాచరితి స్సదా,
అష్టాంగే నైవ మాన్గో
విశదాత్మా సమాచరేత్.”

అంగు. 2-71, 72, 78.

“యత్తో దాన మాధ్యయనం తపశ్చ
చత్వా ర్యతా న్యవ్యయేతాని సద్భిః,
దమ స్సత్య మార్జవ మాన్యశింస్యం
చత్వా ర్యతా న్యవ్యవయంతి సంతః.”

ఉద్యోగ. 35-48.

“వేదేభు యజ్ఞేభు తపస్సు చైత
దానేభు య త్సుఖ్యపదం ప్రదిప్తం,
అత్యేతి త త్సర్వ మిదం విదిత్వా
యోగీ పరం స్థాన ముపైతి చాద్యం.”
భిష్యపర్వ-30-28, భగవద్గీత. 8-28.

“యస్య వాచ్యవసీ గుప్తే
సమ్యక్ ప్రవీణితే సదా,
వేదా సైపశ్చ త్యాగశ్చ
స ఇదం సర్వ మాప్నుయాత్.”

కాంతి 288-24. భిష్య 33-48.

భారతంలో అదిపర్వంలో ఈ కల్కశబ్దం ప్రయోగించిన సందర్భాన్ని బట్టి, దీని అర్థం సిద్ధి అయి ఉంటుందనడం స్పష్టం.

అదిపర్వం శ్లోకంలోని భావాన్నే మనువ్రా చెప్పివట్టు తోస్తుంది. ఈ రెండు శ్లోకాలను పోల్చి చూడండి:

“వేదా స్త్యాగశ్చ యజ్ఞశ్చ
నియమాశ్చ తిపాంసిత,
న విప్రదుష్టభావస్య
సిద్ధిం గచ్ఛంతి కర్మచిత్.”

2-37.

నువ్వు భారత జ్ఞోకభావాన్నే ప్రకారాంతరేణ తెల్పుచున్నవని వ్యవస్థ. కనుక కల్పనలు పై విధి అన్న అర్థమే సహజమునని తోస్తుంది.

కల్పనదానికి ఈ అర్థంలో మృక్కతైనా ప్రయోగాలు లభిస్తే భారతీయ సంస్కృతి ప్రధాన విధాంత పరిణామగతిని తెలుసుకొనడానికి తోడ్పడుతుంది.

(బరోడా యూనివర్సిటీ ఓరియంటల్ ఇన్స్టిట్యూట్ జర్నల్ లో శ్రీ ఉపేంద్రరాయ్ జి. సందేవర వ్రాసిన వ్యాసం నుంచి.)

భుజ్ లో లభించిన ఆపూర్వ కాంస్య విగ్రహం

భుజ్ (కచ్) లోని సెగ్గూసన్ మ్యూజియంలో ఉన్న భిన్నమైన విగ్రహాలను ఇటీవల పరిశీలించగా, ఒక అపూర్వ శాస్త్రవిగ్రహం కనుగొని కనిపించింది. ఈ విగ్రహం పొడవీంపై ఉన్న బ్రాహ్మీకావ్యాన్ని బట్టి ఇది 7 వ శతాబ్ద ప్రారంభం అయి ఉంటుందని తోస్తుంది.

ఈ విగ్రహం ఎరు - పొడవీకం ఎక్కు మూడంపు కాలతో సహా - ఎనిమిది అంగుళాలు. బుద్ధమూర్తి సమ భంగములలో నిలబడి ఉన్నట్లు చెక్కి ఉంది. చుట్టూ దీర్ఘ వృత్తాకారంగా ఉన్న ప్రభావభిలో వామభాగం విరిగిపోయింది. బుద్ధుడు పద్మపీఠంపై నిలబడి ఉన్నాడు. కుడిచేతిలో అభయముద్ర, ఎడమచేతి పద్మం పట్టుకొని ఉన్నట్లు చెక్కిబడి ఉంటుందేమో! తొని ఎడమచేయి విరిగిపోయింది. ముఖంపై సహజమైన మందహాసం, దివ్యభావన తాండవ మాడుతున్నాయి.

ఈ విగ్రహం శేపార్ రాజధాని ఖాట్వాండ్ లోని మర్వండ్ వాహల్ లో ఉన్న అవలోకేశ్వరుని 108 రూపాలలో ఒకదానిని పోలుతున్నది.

ఈ విగ్రహం అదలకేతు అవలోకేశ్వర విగ్రహాన్ని కూడా పోలి ఉంది. (అదలకేతు స్వరూపం కుడిచేత్తో అభయముద్ర, ఎడమచేత్తో వింశపాత్ర.) ఈ విగ్రహం ఎడమచేయి విరిగింది గనుక దానిలో ఏమున్నది చెప్పలేము. అయినా, ఇది అవలోకేశ్వరుని అవతారాలలో ఒకటి కావచ్చు.

పొడవీంపై ఉన్న కావసంలో ఎరుట ఉన్న పంక్తి ఇలా ఉంది:

(1) [నే] య భక్త్యాయం నాగసింఘ భిక్షో :
తస్య భిక్షినికా సమా :

ఎడమచేత్తు పంక్తి ఇలా ఉంది :

(2) మాత్మభిః...త దవస్య [కీ] రీః స్థా [పి] తా.

ఈ విగ్రహం నాగసింహ భిక్షువు తన తల్లి నేక శీర్షిజ్ఞాపకాం స్థాపించాడు. ఈ మే భిక్షువులలో చేరింది. అని ఈ రెండు పంక్తుల అర్థం కావచ్చు.

హూయెన్ త్సాంగ్ భారతీయ శ్రీ చేసినప్పుడు కలభీతురం రాజధానిగా పశ్చిమ భారతాన్ని మైత్రక వంశీరాజులు పాలించేవారు. అప్పుడు పశ్చిమ భారతావనిలో శాస్త్రం వ్యాపించింది. ఈ విగ్రహం ఆ కాలం అయిఉంటుందని తోస్తుంది. హూయెన్ త్సాంగ్ క్రీస్తుశకం 641 లో కలభీపుటానికి వచ్చాడు.

ఈ విగ్రహ నిర్మాణం తెలిలో బరోడా దగ్గరి అకోటా విగ్రహ సముదాయంలో లభించిన కైవవిగ్రహాలను, కలభీపురంలో లభించిన కాంస్యవిగ్రహాలను పోలి ఉంది.

(బరోడా ఓరియంటల్ ఇన్స్టిట్యూట్ జర్నల్ సంపుటి 8, సంచిక 3 లోని శ్రీ ఎం. ఆర్. మజుమ్దార్ వ్యాసంనుంచి.)

శ్రీ రాయల గయ శాసనము

శ్రీ కె. సుబ్బరామప్ప

పెద్దిక క్రింద 1959 ఫిబ్రవరి "భారతి"లో డాక్టర్ శేలటూరి వేంకట రమణయ్యగారు వ్రాసిన వ్యాసము చదివితిని. శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ గారు 'ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు'లో వ్రాసిన వ్యాసముపై డాక్టర్ శేలటూరి వేంకటరమణయ్యగారు విమర్శాత్మకముగ వ్యాఖ్యానముచేసి శ్రీ కృష్ణదేవ రాయలవారు గయ శ్రీమత కవి ముక్కుతిమ్మనచే చేయించిన కావసము ఆతని దిగ్విజయమును కూచించుచున్నదనియు, శ్రీ శర్మగారు వ్రాసినట్లు ఆ కావసము ముక్కుతిమ్మన రాయలవారి పరముగ గయా శాస్త్రాధికములను చేయించినట్లు కూచించదనియు విమర్శించి సిద్ధాంతీకరించినట్లున్నారు.

నేను ఈ శాసనముల 1, 2 లేదీలు స్వంతపని మీద ఉదకమండలము పోయియుండి అచ్చటి ఇండియా ప్రభుత్వమువారి ఎపిగ్రాఫిస్టు ఆఫీసును సందర్శించితిని. అచ్చటి కావస ప్రదర్శనశాలలో ఎపిగ్రాఫిస్టు డాక్టర్ డి. సి. సర్కార్ గారు ఇటీవల గయ శ్రీమత కేకరించిన శ్రీ కృష్ణదేవరాయల కావసముతోపాటు ఒకటవ కాకతీయ ప్రతాపరుద్ర (I), మాజవ హూయసల్ నరసింహ (III), నిజయనగర

అమృతరాయలు-వీరుకూడా గయ్యాడే. తమన వేయించిన కాపనములను సేకరించి తెచ్చి వాని పూర్తిపాఠములను ప్రదర్శించియున్నాడు. వాని వివరములను ఎవరిగ్రాఫీకా ఇండికాలో ఫోటో బాబులలో పాటు ప్రచురించుచున్నామని డాక్టరు స్కార్ గారు వాతో చెప్పిరి. అతే ఆఫీసులోనే తెలుగు సంస్కృతభాషల అమీ సెంటుగా పనిచేయుచున్న శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ గారినికూడా పై కాపనముల విషయమై చర్చించితిని.

పై కాపనములను, వాని పాఠమును పరిశీలించి సతో ఆయా రాజులు వారి ప్రతినిధులను ఆచార్య ప్రకారము పంపించి గయ్యాడే. తమన క్రాద్దాదికములను చేయించిన పేర్లుట వేయించిన కాపనములయే తెలియుచున్నవి. డాక్టర్ నేలటూరి వారన్నట్లు కృష్ణ దేవరాయల గయ్యాకాపనము ఆ సాంస్కృతికము. విజయమునే చాటినట్లయిన పైని చెప్పిన కొకటి ప్రతాపరుద్రుడు, నరసింహుని పెరిపించుట, అమృతరాయలు కూడా గయను జయించి టే భూమినివలెనుకదా!

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలుగారి మరి పైని చెప్పిన రాజులుగారి దాదాపు గయవరకు విజయము తెలుచేసినట్లు ప్రసిద్ధి చరిత్రకారు లెవ్వరగు (వాయలేదు. కనీసము డాక్టర్ నేలటూరి వారున్ను, ప్రొఫెసర్ కె. ఎ. నీలకంఠశాస్త్రిగారున్ను వ్రాసిన విజయనగర చరిత్రలోకూడా కృష్ణదేవరాయలు దాదాపు గయవరకు బోయిన మానవలే లేవు. కాబట్టి శ్రీ కృష్ణదేవరాయల తిరపున ముక్కు తిమ్మన వేయించిన కాపనము ఆ సాంస్కృతికమునీ విజయమునెంత మాత్రమునూ చాటుటలేదు. అది కేవలము క్రాద్దాది కర్మలను వాడుక ప్రకారము చేయించుటను చాటును. రాజమయ్యాదలను మాచించు నట్లు అందిరి వాగ్ధ్యములు పదములు రచియింపబడిన కే కాని అది విజయమును చాటునట్లు తోపదని నా అభిప్రాయము.

(శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మగారి వ్యాసముకూడా ఈ సంచికలోనే ప్రచురితమైంది - సంపాదకుడు.)

పల్లవులు

శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి

ఏలూరునెల భాంతిలో పల్లవుల నైజమును నిర్ణయించడానికి పల్లవశిల్పము ఇచ్చే సాక్ష్యున్ని గురించి చెబుతూ మూడు వింత శిల్పాలను పేర్కొన్నాను. ఒకటి గంగావతరణ చిత్రములో జటామకుటభారీ ఆరచేతిలో (నిర్విస) లేదోబొమ్మకంటి పాత్ర. రెండు: పల్లవసింహముల రింపుల జాటు (ఆ సింహాల తిలలు గుండ్రముగా ఉండడముకూడా విచిత్రమే). మూడు:

గజేశరభమునిది రాజా తలకుడున్న కొమ్ముల కిరీటము. పేనెల భాంతిలో శ్రీ ఆరుంధర గోపాలరావుగారు వా 'సాహసాలను' విమర్శిస్తూ ఫోటోలుకూడా ఎవోయిచ్చారు. వారు సంహరించినట్టి కోసము మహాబలి పురుషు చిత్రి చూచినట్టివారట కూడాను. అయితే నేను మహాబలిపురమును ఇన్ని చూడటం చూచానని వాదించలేను.

వాది ఒకటే మనవి. తక్కిన ఫోటోలు ఎవరో ఇన్వెస్టుమెంట్ కేసు పేర్కొన్న మూడు ఉదాహరణల ఫోటోలు - వివిధ కోణాలలో తీసినవి - ఇచ్చేస్తే చనువగులే నిర్ణయించుకుంటారు. వాగు తీసేపుంటాగు ఆ ఫోటోలు. అవి దయచేసి ప్రచురించమని కోరుకున్నాను. వస్తాన్ని లంఘనముగా పట్టుకుని సింహ దేవత, ఆరచేతిలో నిలబెట్టడము, సింహే వస్త్రము దిగువన లావుగానూ పైకి బొనుబొనూ స్వయంగానూ వుండెడిమా, పై సిడికిరి పైనవున్న వస్త్రముకూడా సన్నముగా కొనుదెరిగెడిమా నే నెరుగను. సింహశిల్పములో "రేకులను" మొదటలో లావుగానూ బొనుబొనూ పన్నముగానూ చెక్కెడిమా ఎరుగను. గజేశరభమునిది తలనూ, వారు ఇచ్చిన అపారధిత్రపు బొమ్మనూకూడా చెర్చియిస్తే పాతకులు కొంచెము చూస్తారు కొమ్ములేవో, రేకులేవో. అలాగే అమరావతి సింహానికి పక్కన పల్లవ సింహమునూ ఇయ్యని కోరుతున్నాను.

పల్లవులు ఆశ్విత్థాను వంశమువారని ఒక వాదము. అయితే వారి పేరులు 'వర్య' లెట్లు? గౌరవికావ్యక్తుని తల్లి! పల్లవులను యవనకోడి విదేశీయులతో చెర్చినదే. ఆమెకు వారు ఈ కళమువారని తెలియదా? "పల్లవుల"ను పేరునకు అన్వయమెట్లు?... ఇలాంటి సందేహాలు చాలా వున్నాయి. వీటికోసం పల్లవ విగ్రహాల నె తిన దొరటోపీలాటి బరువు కిరీటము, పల్లవులు కాలివాహనులూ, ఇష్టానుకులూవరే పాలరాతితోకాక తేనెపురానిని మలచడము, పల్లవవాగినుల కర్ణాభరణ అసామరస్యము వీరు ఆంధ్రభాటివారు కాదేమో పని పడుంది. నేను పేర్కొన్న శిల్పాలు కూడా విచిత్రమేలే నా దృష్టికి; వాగు కొదవ్వాడు. దయచేసి బొమ్మలివ్వండి. నా దగ్గర బొమ్మలు లేవు. నేను మద్రాసుకు చేరుకగాలేను.

మోటిఫ్ భావనాంకురం ఎలా అయ్యాని?

సంస్కృతంలో ఒక సామెత వుంది. "నీవు మోచన వేరాయాం, వస్త్రయాలిరిచారకా?" అని. ఇప్పుడు "భావనాంకురం" తిగాదా అయ్యు పైసామెతిలోవరుగా సావితోంది. ఇటువంటి తిగాదాలో

తేలుపెట్టి, ఒకటి గెండు మాటలు, వ్రాద్దామన్న భావం వాకు కల్గడం, అదృష్టమో, దుఃస్వప్నమో తెలియకుండా వుంది.

ఫ్రెంచిభాషలోని Motif ఇంగ్లీషులో Motive అయింది అంటున్నారు. నిజానికి ఫ్రెంచు మాటలు Motivum, Motivus, Motus, అనే లాటిను శబ్దాలలోంచి ఉద్భవించాయి. Motivum అంటే Moving cause అని అర్థం. Motus అంటే Serving to move అని అర్థం. Motus అంటే moved అని అర్థం. ఈ మాటల్లోంచి Motif ను పొందింది ఫ్రెంచి లాటిన్ మాటల దానికి ఇతివృత్తం లేక ఇతివస్తుకము అని (a subject or a theme for development or treatment), విశిష్ట లక్షణ లక్షితమైన చిత్రీకరణము (a distinctive figure in a design), ప్రధాన ప్రత్యయము లేక లక్షణము అని (a dominant idea or feature) అర్థాలు చెప్పుకున్నాడు. కాని శ్రీ ఆచార్య గోపాల రావుగారు—వాడు శిల్పశాస్త్ర పాఠాంగము— Motif ను “భావవాంకురం” అని తర్జుమా చేయాలంటున్నారు. అందుకుగాను Sheldon Cheney గార్ని గూడా ఈ అర్థవాదంలోకి కొల్లండుకునచ్చి, ఆయన అన్న Motivating fragments కు భావవాంకురాలని తర్జుమాచేస్తే అర్థం కుదురుతుందంటున్నారు.

అయితే సంస్కృతంలో “భావం” “అంకురం” అన్న మాటలను ఇక్కడ వాడితే, ఆ Cheney చెప్పిన అర్థం వుండుంటే భావన అనే శబ్దానికి ఎన్నో అర్థాలు వున్నాయి. తోహా, శిల్పన, తలపు, ఆలోచన, మననము—మొదలైనవి. ఇందులో ఏ మాటకుగాని Motive అనే ఇంగ్లీషు పదంలోవున్న అర్థానికి దగ్గరగా వాడుకోలేదు. ‘అంకురం’ అంటే మొలక, నీరు, రక్షం, మొదలైన అర్థాలు వున్నాయి. అంతేగాని “Fragments” అని Cheney అన్న మాటకు అర్థం చెప్పే శక్తి దానికి లేదు. Fragment అంటే కేలం అని కదా అర్థం? అది అంకురం అని ఎట్లా అవుతుంది? అది కాక సంస్కృతంలో సంఘటన, సమాచార గోళకొంత వుంది. భావన, అంకురం అనే గెండు మాటలు కలసి, పవర్ ఫీల్డ్ సంధిగా భావవాంకురం అనే మాట ఏర్పడింది. అర్థం చెప్పుకునే నిమిత్తం దాన్ని ఏ తర్జుమను సమాసంగానో, గూఢక సమాసంగానో, బహువ్రీహిగానో చెబుకోవాలి. తర్జుమను అయితే భావన యొక్క ఆకురం అని అర్థం కుదురుతుంది. గూఢక అయితే భావన అనే అంకురం అవుతుంది, ఇట్లా చెప్పుకుంటే గోపాల రావుగారు తమ మనస్సులో Motif కు పెట్టుకున్న అర్థం కుదరదు. భావననండి అంకురించింది—అని

చెప్పుకుని సరిపెట్టుకుందామంటే పొడవు. ఎందుచేతనంటే అప్పుడు భావవాంకురాన్ని భావవాంకురితము చేయవలసివుంటుంది. ఇంతి! “భావనకు సముచితము వూర్వమైన ప్రకృతియందలి శ్రీతకాని ఆకరించి, అతని మనసును పూర్వమైన రీజనాపను అనే అర్థాన్ని ఇచ్చే శక్తి, ఈ భావవాంకురాన్ని, ఏ విధంగా వర్చి ఏ విధంగా అర్థం చెప్పుకున్నా, దీనికి లభించదంటారు. అందువల “భావవాంకురం” అనే మాట Motif కు సరియైన తర్జుమా కాదని తేలుతోంది.

తమ యీ భావవాంకురం వాదాన్ని వివరిస్తూ గోపాలరావుగారు “కూన్యతా రీజన్” మంత్రిం తెచ్చిపెట్టుకున్నారు. ఇది వాద్యలమంత్రకూన్యతాకు సంబంధించిన శ్లోకం. ఇదిగో లెవనూ మూల శక్తిని కూన్యం అనరు. కూన్యంలోంచి రీజాలు, రింబాలు, రిందువులు, వ్యాపాలు, విన్యాపాలు వచ్చేది వాద్యునికి; ఇదిగోలకు పర్వ అధిమాయా బ్రహ్మ పదార్థం. అదీ రసం; రహితైశి; ఇది ఈ శ్లోకంలో గెండు సంప్రదానాలు. ఇది తెలియకపోవడం మనస్సుయొక్క అవివేకానికి చెబుతుంది. పైగా ఈ శ్లోకంలో ఏ ఆరంభకారికూడా, ఏ లక్షణవల్ల కవినిగాని, శిల్పినిగాని యోగి అనలేదు; ఋషి అన్నాడు. “నా నృషి: కుగితే కావ్యం” కవి, శిల్పి ఒకే తేజవాళు గమక, ప్రతిరచేత తీవించేవాళు గమక, ద్విత్వగమక, క్రాంతిదగ్ధులు గమక, ఋషి లెనాడు. యోగులు ఒక మెట్టు కమ్మిన వాళ్లు. వాళ్లు కట్టి పాఠములు.

ఒక శిల్పి శిల్పించాలన్నా, కవి కావ్యం చెప్పాలన్నా, ఒక వాగ్దేవుకాదుకు ఒక కృతిని, శీర్షకము, పదాన్ని రచించాలన్నా వస్తువు వుండాలి. వస్తువు కూన్యంలోంచి వుట్టును. అప్పుడు దానికి ఆధారం. జగత్తుమంచి ఆ వస్తువును గ్రహించివాడై శిల్పిదాన్ని ఒక ఉద్దేశం పెట్టుకుని శిల్పిస్తాడు. ఒక అభిప్రాయం పట్టుకునిచనవారిస్తాడు. ఆ అభిప్రాయాన్ని ఉద్దేశాన్ని Motive అంటారు. వస్తువులేవి వాటి Motive వుంటును. అవి ఆరాగార్థేయభావం కలిగివుంటివి. ఉదాహరణకు: బుద్ధుణ్ణి చెయ్యాలని ఒక శిల్పి అనుకున్నాడు. వాడ శిల్ప ప్రారంభ వశలో బుద్ధుణ్ణి బొమ్మగా చేసేవాళ్ళుకాదు. తన నిర్వాణం తిర్వాణ తీవను ఆరాధించవలసి హిమమైన (శిర్వాకొండ లేని) గూనమే తీవదిని, కనుక శిల్పాలు, పూజలు మానవలసింది బుద్ధుడు ఉపదేశించాడే మరి? అక్కడ బుద్ధుడు వున్నాడని నూనించడం ఎట్లా? అందుకు శిల్పాలు కొన్ని పద్ధతులు పెట్టుకున్నారు. బుద్ధుని తోమ్యవుండవలసినవోల ఏమీ చెబుకుండా, పైన యక్షులను, దిక్కు మృదారాజులను, బ్రహ్మ మొదలైన

దేశతలను వేసేవాళ్ళు. ఇది అంతా చూచి అక్కడ భాగీగా వున్నచోట బుద్ధుడు వున్నాడని మనం అనుకోవాలి. తిర్యాక బుద్ధుని పాదాలస్తానంలో అరచిచ్చిన కమలం, పిదప పాదపీఠం తిర్యాక పాదాలు మాత్రం వేయడం, బోధివృక్షం చెయ్యడం, బోధివృక్షం పడగవిట్టిన ముచిలిందసర్పాన్ని చెయ్యడం మొదలు పెట్టాడు. ఇంతా ఎందుకంటే, శిల్పి వస్తువుగా గ్రహించింది బుద్ధుణ్ణి. ఆ బుద్ధుణ్ణి బామ్మగా వేసిందను, ఆ తొలి తొలి గోడలో చిలుకేడు గమక, ఇటువంటి భావ సామగ్రిచేత, బుద్ధుడు అక్కడ వున్నట్లు అవభాసింపచేస్తున్నాడు. అట్లా చేస్తున్నాడన్న విషయంలో వున్న సంప్రదాయం తెలిస్తేగాని, ఈకోకార్థం తెలియదు. ఇట్లా ఈ సంకలని తెలియకెప్పుడానికి శిల్పి పెట్టుకున్న స్వసామగ్రికలిసి, సహజంగా Motive అవుతోంది. చాదులలో "సీకం" అని ఒక తింతు వుంది. ఆ "సీకం" ఎందుకు జరుగుతుందో, ఎట్లా జరుగుతుందో కెప్పుడానికి గ్రంథాలు వున్నాయి. "సీకోద్దేశం" వాటిలో ఒకటి దానివీడ ఒక టీక వుంది. దానిచేసి సీకోద్దేశం టీక. ఇప్పుడు Motive అనే మాటకు "ఉద్దేశం" అన్నది వరియ్యేది తిరుగు అవుతుంది దేహాని వాయించి. లేదా "కల్పవాధాతువు" అనవచ్చు. "కల్పవాధాతువు" అనే మాటలో గోపాలరావుగారు భావించిన "ఆరివి మనమనకు పాత్రమైన చీజ రూపము" అనే అర్థం కొంతకాలం పిదపం అవుతుంది. ప్రధాన భావన, మూలభావన, అనిమీ గూడా కొంత తరకు ఆ అర్థాన్ని స్పందింపజేస్తాయి. అంతే గాని 'భావనాంబరం' అనే మాటకు ఎన్నివిధాలుగా చూచినా. ఆ అర్థం వ్యాగ్రం. అదీగాక గోపాలరావు గారు Motif కు దనుచేయించిన అర్థం ఈ భావనాంబరం అని ప్రతిపాదించాడు.

అసలు ఈ పరిభాషిక పదాలు ఎట్లా వుండతాయి? ఒక లాక్షణికుడు ఒక విషయాన్ని. ఒక సంకలని, ఒక అర్థాన్ని చెప్పినలయకొని, ఆ అర్థాన్ని ఇచ్చేమాటలను, పాత్రమైతే లోకంలో వాడుకలో వున్నదాన్ని, లేక బోధే, ఆ అర్థాన్ని ఇచ్చే ధాతువును చూచుకొని, అందులోంచి, తనకు కావలసిన మాటను సృష్టించుకుంటాడు. స్వకాస్త్రాలలో ఇది ఇట్లాగే జరుగుతుంది. ప్రాచ్య దేశాలలో నేమి, పాశ్చాత్యదేశాలలో నేమి, లాక్షణికులు, కాస్త్రజ్ఞులు అంతా ఇట్లాగే చేశారు. ఒక లాక్షణికుడు, ఒక కాస్త్రజ్ఞుడైతే, ఒక మాటకు ఒక అర్థాన్ని కుదిర్చి, దాన్ని, అందుకోసం ప్రయోగించగా, తిర్యాకివాడు, దాన్ని గ్రహించి, అదే అర్థంలో ఉపయోగించుకుంటాడు. ఆ మాటకు

వున్న ఆ అర్థం సమగ్రం కాదని తోచివచ్చును, తమకు కావలసిన అర్థాన్ని అందులో నివృత్తిచేసి వాడుకుంటారు. ఇది మనం చూస్తున్న ఆచారం. ఇట్లా ఈ ఆచారం పెరిగి, ఇది నాటకపరిభాష, ఇది కవిపరిభాష, ఇది కాస్త్ర పరిభాష అని విస్తృతతాయి. ఇప్పుడు Motive అన్నమాట వున్నదమకొండి, ఇది కవికాస్త్రంలో కూడా వస్తుంది. అక్కడ కూడా, ఈ మాటకు మార్పు తగ్గలతో, ఇతిరత్రా, దానికి వున్న అర్థంతోనే వున్నట్లే కన్పిస్తుంది. పైగా కవికి, శిల్పికి, అంతగా తేడా చెప్పకోవలసిన అవసరం లేదు. ఎవరే వారి తాలూకు పరిభాషలో గూడా అట్లే తేడాను పాటించుకోవలసిన అవసరంలేదు. అందుచేతనే ఈ Motif అనే మాటకు అర్థం ప్రాయశఃకన్పిస్తోంది పాశ్చాత్య నిఘంటుకారు లందరూ, In art, literature and Music, అని చెప్పి, దానికి వున్న అర్థాన్ని వివరిస్తూ వుంటారు. మన దేశంలో చూస్తే, మన ఆలంకారికులు, వేదాంత పరిభాషకీ, దాదాపుగా తమ పరిభాషగా మార్పుచున్నట్లు కన్పిస్తుంది. ఇప్పుడు Spontaneous అనే మాట వున్నది ఈ మాట ఇంగ్లీషులో ఏ అర్థంతో వున్నదో, అదే ఈ మై అర్థాన్ని ప్రతీయమానం కెప్పుడానికి ఆనంద తిరుగుతుంటే 'అతీకం' అన్నమాటను వాడి వున్నాడు. ఇప్పుడు మనం spontaneous అన్న దాన్ని తిరుగు చేయవలసి వచ్చినప్పుడు ఈ 'అవకాశాన్ని తెచ్చుకొని వాడుకుంటే తిప్పులేదు. అట్లాగే, ఇతిర శబ్దాల విషయంలో కూడాను.

"భావనకు సముచితము పూర్వమైన ప్రకృతియందలి చిత్రకాండని ఆర్పించి, అతని మననమునకు పాత్రమైన చీజరూపము" (గోపాలరావుగారి మాటలు) Motif అను, దాన్ని చీజభావం అంటే భావనాంబరంనా బాలంటుంది. లేదా మూలభావము, మూల సంకల్పము అనుకోవచ్చు అప్పుడు Cheney గారి Motivating Fragments కు కూడా చూచి తిరుగు కుగుతుంది. చీజ భావనా కలమయ అని చెప్పకోవచ్చు. Motivating, Motive, అనే మాటల్లో అర్థతారతమ్యం ఉన్నది గమక, Motivating Fragments చోదనాచీజ కలమయ, లేకచోదే చోదనాచీజ భావనాకలమయ అని తిరుగు చేసుకోవచ్చు. ఇదిభావన అన్నదాన్ని వదిలి పెట్టుకో మానదనుకుంటే మాట. వదిలిపెట్టుకునే పక్షంలో చీజంతో పరి చెప్పకోవచ్చు. లేదా అదేవుడువుడు అన్న పదంతో అదే భావన, అదేచీజము అని ఈ motif ను తెలుపుకోవచ్చు. అంతేగాని భావనాంబరం అనుకుంటే, బలవంతించేత తిరు, ఇంగ్లీషింగా దానికి ఆ అర్థం వుట్టును.

హా. శి.

గ్రంథ విమర్శనము

రవీంద్ర గీతాంజలి

[('చలం'. మైత్రీ గ్రంథమాల-విజయవాడ-2.)

రవీంద్రునికి నోరెత్త బహుశక్తి సంపాదించిన పంకజం ఆంగ్ల గీతాంజలి, వంగభాషలోని భేయా, సైవ్య, గీతికా సంప్రదాయాలలోని గేయాలు కొన్ని కద్దరించబడినవిగా అనువదించి రవీంద్రుడే ఆంగ్ల గీతాంజలి రూపొందించాడు.

భారతీయ భాషలలో పరమేశ్వర పరమైన కృతులు కోకొల్లలు. అయితే రవీంద్రుడు తన రచనలలో ఆ ప్రపంచదామ మార్గము అనువదించలేదు గీతాంజలిలో మన కట్టెపట్టి పాక్షాత్కరించే జగదీశ్వరు 'పురాణ' భగవానుడు కాదు. ఆయాప్రాచీనావతారాల ప్రవక్తగాని రాక్షస సంహారాది లీలలుగాని ఆంగ్ల గీతాంజలిలో గోచరించవు. అయితే రవీంద్రుని గీతికలన్నీ కేవల కవితా మయమైన చల్లని వెలుగులనుగా మన హృదయాలలో ప్రతిబింబిస్తాయి. ఇవి నిరుత్సాహంపై మనలో కవితా మహిమించాల మేల్ జరిగినంత మహానందానుభూతి కలుగుతుంది. రవీంద్రుని ఈశ్వర పాక్షాత్కారం పొందిన మహాతపస్వీని కాకపోవచ్చును. కాని అటువంటి తపాపాలు పొందిన పాటలకన్న గీతాంజలి గేయాలే మన కెంతో సన్నిహితంగా ఆత్మీయంగా వినిపిస్తాయి.

'గీతాంజలిని అర్థం చేసుకోదానికి ముఖ్యమైన అధ్యయనాలు అద్వైత వేదాంతము, సైన్యా' అని తన పీఠికలో పేర్కొంటున్నాడు శ్రీ చలంగారు. అద్వైత వేదాంత ప్రవక్త శ్రీ శంకర భగవత్పాదులు 'సాంప్రద్యలహరి'వంటి భక్తికృతులెన్నో రచించారు. నిజానికి అద్వైతవేదాంత దృక్పథమే పరిపూర్ణభక్తిని ప్రేరేపించగలదేమో! శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస వంటివారి తీవ్రసతీలలు దీనికి తార్కాణాలు. ఇలాగే విశిష్టమైన కాస్త్రీయదృక్పథంకూడా భక్తిభావానికి ప్రతిబింబం కావక్కరలేదు. గొప్ప కాస్త్రీ వేర్లలు కొందిన పరమేశ్వర విశ్వాసంకల మనీషులు. కాని

ఇటువంటి సువిశిష్టమైన కాస్త్రీయ దృక్పథంఅవలంబించగల ధీనులు చాలా అరుదుగా కనిపిస్తారు.

శ్రీ చలంగారి దొక బలమైన కృత్రిమత్వద్రవ్య గద్యరచన. పూర్వపు రోజుల్లో చలంగారిమీద గుమ్మెత్తిపోపీ ఘరానా మనుషులే ఆయన రచనలెక్కువగా చదివేవారు. శ్రీ చలం విశిష్టమయిన నిజాయితీతో 'వైద్యమనుషు'లందరు కలిసి కట్టుకున్న సంఘాని కెదురు తిరిగిన మహావ్యక్తి. సాహిత్యంలోను తీవ్రతంలోను సత్యావ్యేమక పొగించిన ఆచంచల విప్లవ శూరులు. సామాన్యంగా వ్యావహారిక రచనలో అందరు పాటించే వ్యాకరణ నియమాలుకూడా ఆయన పాటించరు.

అయినా ఆయన గీతాంజలి మొదలుపెడితే ముగించేదాకా విడిచిపెట్టలేము.

"శిశువు కళ్ళపై తాకిపోయే నిద్ర ఎక్కడ నించి వస్తోందో ఎవరికయినా తెలుసా?

కరిగిపోయే కరస్మేహంబలాన్ని అర్థ చంద్ర లేఖా నవనళి కిరణ మొక్కటి తాకినది!

ఆకుపండ్లూర ప్రభాత స్వప్నంలో ఈ చిరు నవ్వు ప్రథమ జన్మమరి వదలి. నిద్రించే శిశువు పెదవులపై దొబ్బామలాడే ఆ చిరునవ్వుకి!

శిశువు కరిగించే మెరిసే మధురమైన మృగు స్పృగనశ్యత ఇంతకాలం ఎక్కడ దాక్కునిఉందో తెలుసా?

అవును తల్లి బాల్యదశలో మాటరాని అర్థంకాని లేత ప్రేమావ్యక్తిలో ఆమె హృదయాన్ని అణిలించి నిద్రపోతోవుంది శిశువు దేహంపైన వికసించిన మధురస్పృగ కోమలత్వం."

శ్రీ చలంగారి అనువాదాని కొక ఓరిక రచించారు. ఈ రోజుల్లో కవితాదాహనలో బయలుదేరే సమస్యలన్నీ వారెందులో మూలంమంగా చర్చించారు. మనిషికి మనిషికి మధ్య తీవ్రమైన అభిప్రాయభేదాలు ఆవేశాలు ప్రబలుతున్న ఈవాడు ఎలాంటి కవిత మీదయినా వైరస్యం కలవచ్చును.

ఈ గ్రంథం చివర చెప్పిన 'అనుమేశన'లో సుప్రసిద్ధ కళావిమర్శకులు శ్రీ సంతకనీష్ టాగూరు వంశీయులనుగురించి, రవీంద్రుని రచనలను గురించి చక్కని సమీక్ష చేశారు.

"కాస్త్రీ"

మహారాజాబాప్సా

వవల. సుజరాతీ మాటలం—శ్రీ శేనాయి. అనువాదం—శ్రీ భండారు సహాకరగావు. పుటలు—202 నె.—మాకు రూపాయలు. ప్రకాశకులు—భారతి—పానాతి, డాబాతోట, విశాఖపట్టణం—4.

కాలవక్ర శేషికమా న్మనుషరించి సమాజంబో మర్చులవస్తూ ఉంటుంది. ఎప్పటికప్పుడు అది కొత్తగా కనుపించడం. తనమనస్సం గా తమ జీవితాలు రూపాం దించుకొనినానికి సమాజంలోనివారు ప్రతిబింబిస్తూ ఉంటున్నట్లు కన్పిస్తుంది.

ఒకనాడు పతనోన్ముఖమై ఉన్న హిందూసమాజ వ్యవస్థ అరబ్బుల తాకిడికి కూకటిచేళ్ళతో కదిలినది. సామాజిక వ్యవస్థ పటిష్ఠమైనది కావచ్చు. ఎప్పటి కప్పుడు బలం వృద్ధిచేసుకొంటూ ఉండడం తగు బాధగా అవసరం. లేకపోతే సమాజం క్రమంగా కృశించి జీర్ణించి అంతరించడం తప్పదు. బహిష్కరణాలు దానికోసం అవుతవి. ఇది ఆ నాటి హిందూ సమాజానికి పూర్తిగా వర్తిస్తుంది.

నాడు ముగ్ధ ఆసియా మహమ్మదీయుల దాడి నుంచి భారతజాతిని, సంస్కృతి నర్యాటను రక్షించడం కంకణం కట్టుకొని, మహాప్రవాహాన్ని ఎదుర్కొని తెలియలికట్టుగా నిలిచిన మహాపురుషుడే మహారాజా బాప్సా. బాప్సా జీవితం కృషి సఫలమైనది లేనిది చరిత్ర ఏ నాడో నిర్ణయించిపోయింది. అలాంటి మహా పురుషుల గాథలు చదువుకోవడం అవసరం. కనుకనే బాప్సా గాథ తెలుసునారికి అందచేసిన ప్రకాశకులు అభినందినీయులు.

బాప్సా మేనాడు రాజ్యస్థాపకుడు. దాని రాజధానిఅయిన చితౌడ్ గుర్తానికి ప్రాచీన నామధేయం చిత్రకూటం. దీనిని పాండవమగ్ధులుడైన భీముడు నిర్మించాడనే విలీనాంతుండు. తిర్వాత ఇది చిత్రాంగ—అనే వ్యవహారం సాందింది. 7 వ శతాబ్దంవరకు దీనిని 'మూరి' వంటి రాజులు పాలించేవారు. "మూరి" అన్నది మారగళిల్ల తదవ్యవయలు.

ఈగుర్గం శ్రీ. కె. 784 లో బాప్సా హస్తగతమైంది. 1567 వరకు మేనాడుకు రాజధానిగా ఉంది. తిర్వాత మేనాడుకు ఉదయపురం రాజధాని అయింది. చితౌడ్ గుర్గం 1808 లో అల్లావుద్దీన్ ఖిల్జీ వశమైంది. దీనిని 1851 లో మహమ్మద్ బిన్ ఘుక్, 1884 లో బహదూర్ షా (రజరాత్), 1887 లో అక్బర్ ముట్టించారు.

ఈ వవల ఇతివృత్తం సంగ్రహంగా ఇది: రాజస్థానంలోని ఇరారుర్గం అధిపతి మహేంద్ర

వరధరి ఆటలవిజృంభణ భిల్లుల కోపానికి ఆహుతి అయినాడు. మహేంద్రుని కుమారుడు పవినాడు. అతన్ని కూడా హతకూర్చి రాజవంశాన్ని రూపుమాపాలని భిల్లు నాణకుకుడా సంకల్పించాడు. ఇరారుర్గం ధర్మాధికారి, మహేంద్రుని ఆ ప్రయత్నం అయిన సరాళిర సుశిర్ష ఆరాలుని తీసుకొని తన గ్రామానికి వెళ్లిపోయాడు. భిల్లు నాయకుడు కూడా చేతుల్లోపడకుండా కాపాడి కన్న దివ్యవలె పెంచాడు. అతడే భోజాడు. పరాజితులైత్యం భారతజాతికి, భారతీయ ధర్మసంస్థాపనమును. దానికి భోజాని సాధనం చేసుకొన్నాడా తపస్వి. భోజాడే బాప్సాగా ప్రసిద్ధి చెందాడు. మహారాజా మానసింహు అనంతరం మేనాడ్ సంస్థానానికి ఆధిపత్యం వహించాడు. మహమ్మదీయుల దాడి ప్రతిఘటించి దేశాన్ని రక్షించ పూనుకొన్నాడు. కంపలు సవ్యసంక పరిత్యాగంచేసి ఏక లింగేశ్వరుని సన్నిధిని భౌతిక జీవనం విస్మరించినాడా రాజమోగి.

ధర్మ సంరక్షణార్థం తెరాలనే కడన రంగంలో దింపిన మహామోగి పరాజితుడు, ధర్మ వీరు రమకొన్న ఉత్తమ లక్ష్మినిస్థితికి జీవితాన్ని అర్పణ చేసిన ఇల్లాలు శ్రీశేఖ భోజానికి తల్లితండ్రులయినారు. ఆయా ప్రాంతాల చిత్రాంగం మహారాజాత్రిమైన ఫక్కిలో ఉన్నది. రచనా విధానం విశిష్టమైనది.

రాజ్యాన్ని భగవద్దత్తించేసి ప్రధాన సేవకులుగా రాజ్యరిక్షణ భారం వహించి శక్తి సామర్థ్యాలు ఉడుగకమునుపే సర్వమూ పరిత్యజించి విరాగులై, భగవద్భావంతో తపోనిష్ఠలో జీవితాలు సఫలం చేసుకొన్న మేనాడ్ రాజవంశం వారికి బాప్సామూల పురుషుడు. వారు చరిత్రలో బాప్సారావులుగా ప్రసిద్ధి చెందారు. ఏకలింగేశ్వరుని సన్నిధిని రాజ్యరిక్షణ భారం వహించే సంప్రదాయం బాప్సారావులకు విధించినది కూడా ఆ మహాపురుషుడే. బాప్సా జీవితం నిజంగా ధర్మమైనది.

భారతజాతి విశిష్టమైన జీవిత విధానానికి అంకితమైనది. ఉత్కృష్టమైన ధర్మ మార్గానికి కట్టుబడినది ఈజాతికి ఒక మతంలేదు అన్ని మతాలూ ముక్తి సాధనకు అనువైనవే; అనుసరియాలే. కనుకనే భారతజాతికి మతంపట్ల ఆవేశంలేదు. ఒకరిని తమలో చేర్చుకోవాలనే పట్టుదలలేదు. వైదికధర్మం ఈ నాటికీ నిలిచి ఉండడానికి కూడా అదే కారణం.

మార్గాలు భిన్నమైనా గమ్యం ఒకటేనని ఉన్న బాల్యో సేర్వకోనే భారతీయులు ఆవేశకావేమి

లకు లోనుకారు. కనుకనే ఇతర మతాలవారి దాడులకు గురికావడం, తాత్కాలికంగా దాములు కావడం తటస్థించినది. ఈలాంటి విషయాల సంభవించిన సందర్భాలలో మాత్రమే భారతీయులు కత్తిపట్టారు. అహింస బలవంతుల ఆయుధం. బలహీనులకు హింసా మార్గమే కిరణ్యంకావచ్చు. హింస పర్వదా వర్జనీయం కాదు. శిష్ట రక్షకుకు అయిన భగవానుడు దుష్ట శిక్షకుడు. కరుణామాత్రి అయిన శంకరుడు విలయ కారకుడు. హింసా హింసల సమన్వయమే శింకరుని మూర్తి. కనుకనే శర్మ రక్షణార్థం కృపాణం ధరించిన బాప్సాకు ఏకలింగేశ్వరుడు ఆరాధ్య దైవమైనాడు. ముస్లింమైన బాప్సా జీవితగాధ భారతీజాతి వికత్వాన్ని చూడా చాటుతున్నది. ప్రతిఒక్కరు విధిగా చదువదగినది ఈ నవల.

అనువాదం హృదయంగా ఉన్నది. అచ్చు తప్పులు ఉన్నా మరీమద్రుంగంలో వాటిని సవరించు కోవడం జగురుయిందని ఆశించవచ్చు.

ఒక్కమాట, మూల గ్రంథ రచయిత గురించిన వివరాలు పాఠకులకు అందజేయడం సముచితంగా ఉండేది. కనీసం రచయిత పూర్తిచేర్చ అయినా ఇచ్చిఉంటే బాగా ఉండేది. మూలం పబ్లిష్మెంట్. హిందీ మున్నగు భాషలలోనికి ఇదివరకే అనువదించడం జరిగినది. శేఖరం అనువాదమేనని చెప్పకొనడంవల్ల అనువాదమల ఘనతకు భంగం వాటిల్లదు. ఈలాంటి నవలను అనువదించు కథాంశాన్ని ఉపయోగించుకోని స్వేచ్ఛా పద్ధతిలో రచించబడినదిని చెప్పకొనడం సమబుకారు. —కామరాజు.

అచినవాద్ర కాదు బరి

[రచయిత : విద్యార్థి విభూషణ, విద్యాన శ్రీ వేదము వేంకటకృష్ణశర్మ. పుటలు : 46. రెల : 1-50. ప్రాప్తిస్థానము : ఉర్రూతలూరి పల్లి చర్మప, 66, హిమి పిళ్ళేనగి, చూళి, మదిరాసు-7.]

బాలకృతమైన కాదంబరీ గద్యకావ్యం ముద్ర సిద్ధమైంది. దాని కంటిటి ప్రశస్తి ఉండాలి. తెలియదానికి దాని ననుసరించి సంస్కృతంలో వెలువడిన గద్యరీద్య సంగ్రహాలు పరిశీలిస్తే స్పష్టమౌతుంది. బాలయితెరి “విజయనాసభాయ స్వ మేరి ద్దద్యస్య జీవితం” అనే లక్షణ నిర్వచనానికి కారణమైంది. “బాలోచ్చిత్త మిదిం జగత్” అని, కాదంబరీ రసజ్ఞానా మాహాత్మీ ప రోచతే” అని మొదలుగా పెక్కు ఆభాగకారే ఏర్పడ్డాయి. ఇట్టి ప్రశస్తిగన్న కాదంబరి

కథ దీర్ఘ సమాస జటిలవర్ణనమయంగాను, క్లిష్టావ్యయ ధూయిష్టంగాను ఉండడంవల్ల కథామాత్రావగతి సంగ్రహాలు అవసరమైనవి. ఆ విధంగా పుట్టిన పిల్ల కాలవలలో అభినవ కాదంబరి ఒక్కటి.

దీనిని రచించినవాడు ధుండిరాజుకవి. ఈ ధుండిరాజుకవి

“నత్యా శ్రీ జగదంబాం
పింగళులతోన ధుండిరాజాశ్రియ,
విచ్చ వ్యాకవేర్గాం
అభినవ కాదంబరీం శోభం”

అని మంగళి నూచరించాడని, గ్రంథాంతంలో

“ఇత్తం త్వభినవ పూర్వా
పింగళులతోన ధుండిరాజేన,
కాదంబరీ విరచితా

విరుహం ప్రిత్యై సదా భూయాత్.”

అని చెప్పబడ్డాయి. అనువాదమలు పీఠికలో తెలిపారు. అభినవ కాదంబరీ కర్త ధుండిరాజు వ్యాసయ్య అని, లక్షిగు పుత్రుడని, ఇతడు 1718 ప్రాంతంలో ముద్రాదాక్షిణి వాడుకానికి టిప్పణి వ్రాశాడని, కహతీ విలాసమునే సంగీత గ్రంథ మొకటి రచించాడని సంస్కృత సాహిత్య దర్శితకారులు తెలుపుతున్నారు. ఈ వర్ణనా ఒక్కరి కావచ్చు. “పింగళుల కులతోన ధుండిరాజాశ్రియ” అని చెప్పకొనడంవల్ల “ధుండిరాజు ఆంధ్రుడని చెప్పక తప్పదు. దాక్షిణాత్యులలో దక్షిణ తెలంగాణకంటే తెలుగు వారే గృహనామము కెక్కుడు ప్రాధాన్య మిచ్చు వారు” అని అనువాదమలు అన్నారు. కాని ఇంటి పేరుకు ప్రాధాన్య మివ్వడం మహారాష్ట్రులలోను ఉన్నది. పింగళి గృహనామం అన్ని కులాలలోను ఉన్నది (పింగళి వెంకటరామాశ్రితి). మహారాష్ట్రులలోను పింగళి గృహనామం కలవారున్నారు (మోగో పంత్ పింగళే). ఈతడు కహతీ విలాసం రచించడం, ధుండి నామధేయం మహారాష్ట్రులలో ప్రచురం కావడం మొదలయిన కారణాలనుబట్టి ఇతడు రంజా పూరు మహారాష్ట్ర రాజాస్థాని అయిన మహారాష్ట్ర డయి ఉంటాడేమో ననిపిస్తుంది. కహతీ 1712 లో ఉన్న రంజాపూరు రాజు.

ఇక బాలకవి మూలగ్రంథానికి గద్యపద్యాత్మకా లైన ఆంధ్రానువాదాలు అసంఖ్యాకాలు. కాని ఈ అభినవ కాదంబరి నెవరూ అనువదించలేదు. తిరు బహుళి గ్రంథకర్తత్వంతో ప్రఖ్యాతులైన శ్రీ వేదము వేంకటకృష్ణశర్మగారు దీనిని తెలుగు చేశారు. ధుండి

రాజు అభినవ కౌదంబుని సరళశైలిలో నడిపింపగా, శ్రీ శర్మగారు సరళశైలిలో మూలమునదగినవిధంగా అనువాదించాడు. మూలకారుడు ఆర్యసేవాదేగా, అనువాదకులు తనమగుటగా కంద గీతాలే వాడారు.

పంపా సరస్వతీ భూ
నృజ్వల్య హం విద్ధి తః పిత్రా,
శ్యాపం కదాచి దాగాత్
మృగయుః కశ్చిత్తయన్దేశమ్.
పాకం కీర్తయి హతే
మత్తాతే తేన దైవతో ముక్తః,
లుంః నృన్యసి మునిసా
హరీతే నాహ మాశ్రమం నీతః.

(మూలం)

అన బంపాసరసీ తట
మున జనియించితిని దండ్రీ పోషింప మఖః
బున నుంటి నంత నొక దివ
మున వేటరి యొక్క డటకు ముదమున వచ్చెన్.
తిక్కిన కీరములతో
నక్కివుడై నాదు జనకు నుక్కవచి వనుం
జక్కడపమి విధి వశమున
దక్కితి నట దిక్కులేక తిసియించు చెదన.
ఆరితీ నేలకురి చార

లాగుదు దిక్కులేయున్న నన్నహా
రీతకమాని య్యగుడు
ప్రేమ గనుంగొని వారి నొందుచున్.
తేరి వహించి యీకలను
తెమ్మడి దువ్వును శాంతి నీగి నా
కౌతర భాగముం దలసి

గ్రంథమున పాస్యక్రమము తేరిచెన్.

కౌదంబు కథా జిజ్ఞాసుడైన ప్రతి సహృదయుడూ చదివవలసిన లఘు కావ్యమిది. రా. ద.

అమృతాచమేము

[గంధకర్త : మధురకవి చెన్నూరి శ్రీనివాస మూర్తిగారు. ప్రకాశకులు : శ్రీ కృష్ణదేవరాయ గ్రంథమాల, హిందూపురం, అనంతపురం జిల్లా. వెల రు. 1-25 ప. పై.]

పంజవళి నూగువల్ల కొంకొనలు చేతనా చేత నములన్నియు ప్రకృతి మార్గమున మొదలుంటు విని, 'సంధ్యారవము'

"తత్త్వమును పేలుకొల్పి సౌందర్యభావ గతులు గీల్కొల్పి కాశ్యతస్థితిని చెల్పి వలయు పరమార్థముల నెల్ల నెలువరించె."

నని కవితాహృదయమునే తమ హృదయముగా నావిష్కరించిన మధురకవి చెన్నూరి శ్రీనివాస మూర్తిగారు; మేరగా నూహించి చిత్రిమున కొత్తు నట్లు లలితముగా చెప్పవలయు; చాలవాళ్లుగా తెలుగు పాఠకులకు భాంతి మొదలగు ప్రతికలవాదా పరిచి తులు. ఆయన అవృద్ధుడు వ్రాసిన అనేక ఖండికల సంపుటి ఈ 'యమృతాచమేకము'. ఈ పుస్తకమును గ్రంథకర్త ఆంధ్రాభ్యుదయము, వెన్నెల తీగలు, బుతులక్ష్మి అని మూడు భాగములుగా వింగడించి నారు.

కవిత చెప్పక మొక దీక్ష — తనకున్న సర్వప్రతిభను కవిగా లోకోపకారమునకు ధారపోసి యజ్ఞము చెయించునదా దీక్ష. ఇంక, రచనలో ఖండకౌత్య రచన చాలకద్దుము. దానికి, వర్ణితము తత్త్వదర్శన ముతోబాటు బావతీతర శిల్పసౌష్ఠవము ముఖ్యములు. కాగా, ఏవో సభిమో సమావేశమో నిమిత్తముగ వ్రాసిన ఖండికలలో ఇదన్నియు నమరుట కద్దుమే. కవియన్నా వట్లు వ్రాయక తప్పదనుటగూడ అనుభవ సత్యము. కొంచినవి పాతే అయినను పాత్రవంటి మజ్జిక మక్క ఉన్నచో ఆ పాలు విరిగిపావును. 'ఆంధ్రాభ్యుదయ'మును మొదటి భాగములోని పదు నైదు రచనలలో చాలవాని కిట్టిగతి పట్టినది. ఇందు కిల్లారు ముద్దాపావుగాను, జెజవాడ గోపాలరాజ్ గాను, రాధాస్వామిపండితులు, ఆంధ్రకేసరి ప్రకాశం పంతులుగారు మొదలగు తెలుగువాడుకులను గూర్చి వ్రాసిన పద్యాలున్నవి. 'ఆంధ్రభగము', 'తెలుగుపతాక' వంటి కీర్తి కలు కొన్ని. వీటన్నిటిలోను ఆయావానికీ వ్యామును జగులేగు. సరిగదా కవి తన కక్షియుక్తుల కవ్యామును చేసికొన్నా డనిపించును. 'ఆంధ్ర

శ్రీ ఈశ్వర సత్యవారాయణ శర్మగారి రచనలు

1. సేవలూహ హాస్యము 1-12-0, 2. సౌందర్య లహరి 0-12-0, 3. భీమేశ్వరనుతి 0-8-0, 4. దేవీనాక పూజార్చనము 0-12-0, 5. శ్రీ సత్యవారాయణశర్మ సాధనము 1-8-0, 6. కాస్త్రు సాధనము 0-8-0.

* కొలది ప్రతులు మాత్రమే గలవు.

సాధన గ్రంథమండలి, తెనాలి.

ప్రవాసి' అనే కీర్తి కలిగింది ఈ పద్యము చదివిన చాలు
కవి చిత్రకృతి చక్కగా తెలియగలదు.

ప్రాచీనాంధ్రుల కార్యదీప్తులకు న

వ్యాంధ్ర ప్రకాంత ప్రభా

వీచీమాలకు శేలుమార్చెను మనో

భీష్మంబు వీధింప నా

నాచాకెత్తుల భారవోనెడ నిటక

భివ్యాంధ్ర తేజంబు — సం

కోచంబేటికి—ధన్య నిర్వహణకై

కోరాడు నా తీవరుల్.

'వన్నెల తీగ'లను రెండవ భాగములో కవి
ఆత్మశ్రేయస్థానమున వ్రాసిన పదిగేయా లున్నవి.
వీనిలో 'కర్ణకబుగువులు', 'శివదర్శనము', 'అందుకో
లేను' అనువివి ఒక మోస్తరు రచనలు.

"వాన చిన్నులచెలియ

లోని యాశల కలము

ఒక్కనూరే మనసు

నట్లుకాతి లూగించు"

వందేవోట్ల అనుధీరంలో గలవి అంతో ఇంతో కన
బడుతుంది.

'ఋతులక్ష్మి' అనే మూడవ భాగములో మొత్తము
17 కీర్తిక లున్నవి. ఒక్కడక్కడ కవి మందాకౌంత
వాడకమునకు చేయిచేసినాడు.

'వనూధిని ప్రవర' మనే కీర్తి కలోని యీ చివరి
పద్యం ఈ భాగంలోని రచనకు ముచ్చగా చిత్ర
గించింది.

తేనెల్ చిందక పలికి వలలో

దిండు నా వన్నెలాడిన

తేనెల్ చిందక పలికి తలపుల్

ద్రిష్టవా కై దివండుక

నానా దుఃఖప్రకృతి జగతి

“ద్రావిడభాషా సామ్యములు”

ఆనుగంధము కళాప్రపూర్ణ వర్ణుల చివసీతా
రామస్వామిశాస్త్రి గారిచే విరచితము. వెల రు. 2-50.

గ్రంథకర్త చిరు నామా :

వర్ణుల చివసీతారామస్వామి శాస్త్రిగారు

కోడుగంటివారి వీధి : : విజయనగరము.

నాటకాంకంబు (నోవెన్

జ్ఞానా సంబాలము లలిత

ప్రాసమంజీని దవోన్!

కవి యీ పద్యములో ఆత్మార్థ మాలోచనలో పడి
నట్లే—వి ఖండికయినా అందరి సర్వభావములు ఏకో
స్మృతము గా నడిచి ఫలము మేయము గా తీరి నిలువనలెను.
ఈ సంపుటిలోని రచనలలో చాలావోట్ల యిది కన
బడదు. 'కథ' కొఱకేనో కల్పం చేయవోయివోట్ల
గూడ అది ప్రావేశికి నిష్క్రమికి గ్రహం వలె
చెల్లి పోవడ మంత కానరావలెను.

ఇప్పుడు మనసుకు తిట్టునది ఎవరైనను కవి తాను
వ్రాసిన కలగూరగంప నంతటిని కృష్ణవోసి బతుట
పెట్టవచ్చునా అనునది. 'నిలుకడ వలయు కృతికి'
అన్నాడుగదా పెద్దలు. ఆ నిలుకడ మామకొనకపోయిన
నెట్లు మరి? క్రిందివాసమూర్తిగాగు ముందు ముందు
మేలే నిరచనలు చేయగలరని ఆశించుట తప్ప చేయ
గలజేమియును లేదు.

ఎస్. కె.

గ్రంథ స్వీకారము

అంధ్ర పుష్పబాణవిలాసము

రచయిత: శ్రీ ఆల్లంరాజు లక్ష్మీవతి. పుటలు : 8
మూల్యం : 25 నయాపైసలు. ప్రతులకు : రచయిత,
రామారావుపేట, పెద్దాపురం (తూర్పుగోదావరిజిల్లా).

యుగళ గీతి

పద్యకావ్యం. రచయిత: శ్రీ పరాశరం గోపాల
కృష్ణమూర్తి, ఎం. ఎ., పుటలు : 82, వెల : అర్ధ
రూపాయ. ప్రతులకు : వేంకటేశ్వర బుక్ డిపో,
సిద్ధిపేట, మెదక్ జిల్లా.

బాల కృష్ణ శతకము

రచయిత : ఆయుర్వేదవైద్య పెద్దింటి నూర్యవారా
యణమూర్తి. పుటలు : 20. అమూల్యము. ప్రతులకు :
రచయిత, ఆలమూరు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

వరమహంస దీప్యకథామధ

పద్యకావ్యం : రచయిత: కావ్య శ్రీ గుండా
బత్తుల నారాయణరావు, పుటలు : 50 వెల: తెలియదు.
ప్రాస్తిస్థానం : తెలియదు.

శ్రీ కులసీ మహిమామృతము

కులసీ మహిమ తెలిపే ఏకాదశ ప్రకాశాలుగల శ్రీ శ్రీ సీతారామదాస ఒంక ర వా థ జీ గా రి హిందీ మూలానికి శ్రీ చాపిశేషుడు గారి అనువాదం. పుటలు : 126. వెల : 1-8-0. ప్రాప్తిస్థానం : సాధనగ్రంథ మండలి, తెనాలి.

మహాకవి పోతన భాగవతము

ఇది భాషాభూషణ శ్రీ బూదూరు రామానుజులు రెడ్డిగారు (తిరుత్తని) ప్రాద్దుటూరులో ఈ సంవత్సరం జరిగిన రాయలసీమ సాహిత్య పరిషత్తు హాజరిలో చదివిన ప్రసంగం. పుటలు : 21. వెల : 25 నయా పైసలు. ప్రాప్తిస్థానం : రచయిత, తిరుత్తని, చిత్తూరు జిల్లా.

విజ్ఞాన శతకము

రచయిత : శ్రీ బొగ్గలపు పీఠశేఖరశాస్త్రి, పుటలు : 55. వెల : ఒక రూపాయి. ప్రాప్తిస్థానం : రచయిత, శిల్పకళా సామ్రాజ్యం, బళ్లారి.

శ్రీ సాయీ మననము

మాడు పర్ణల కొవ్వం. రచయిత : శ్రీ బాపట్ల హనుమంతరావు. పుటలు : 120. వెల : ఒక రూపాయి. ప్రతులకు : రచయిత, శ్రీ సాయీ కుటీరం, చిన్ని గంజాం, గుంటూరుజిల్లా.

ఆపదుద్ధారక శతకము

రచయిత : శ్రీ బాపట్ల హనుమంతరావు, పుటలు : 28. వెల : ఎనిమిదిపాము. ప్రాప్తిస్థానం : రచయిత, శ్రీ సాయీ కుటీరం, చిన్నిగంజాం, గుంటూరుజిల్లా.

మేఘసందేశము

ఆంధ్రానువాదకుడు : శ్రీ శ్రీపాద శ్రీరామ మూర్తి కవి. పుటలు : 22. వెల : 1-50. ప్రతులకు : రచయిత, మునగపాక, నరసాపురం తాలూకా, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

ధర్మగీతములు

రచయిత : శ్రీమతి యర్రచంట సీతలక్ష్మమ్మ. పుటలు : 44. గీతాలు : 46. వెల : 0-8-0 ప్రతులకు : రచయిత, C/o శ్రీ జె. సుబ్రహ్మణ్య, 2/128, రెండవ రోడ్డు, జార్జి పేట, అనంతపురం.

యజుర్వేద భాష్యము

సంచల ధ్యానము. మహర్షి దయానంద సరస్వతీ కృత సంస్కృతిభాష్య, భాషాభాష్యలకు ఆంధ్రానువాదము. అనువాదకులు : శ్రీ పాలకుసు శేషచలచార్య, శ్రీ అన్నే కేశివార్యశాస్త్రి. పుటలు : రాయల్ పైజా 802 నుంచి 858. వెల : 2-0-0.

శ్లోకీకరణము, అనువాదకులు పైజా పేర్కొనబడినవారే. పుటలు : 154 నుంచి 244. వెల : 2-0-0.

చంద్రికామయము. అనువాదకులు పైజా పేర్కొన్నవారే. పుటలు : రాయల్ పైజా 859 నుంచి 4-18. వెల : 2-0-0.

భగవద్గీతన : భగవద్గీత

మూలం : శ్రీ దయానంద సరస్వతి. అనువాదం శ్రీ అన్నే కేశివార్యశాస్త్రి. పుటలు : 64. వెల : 87 నయాపైసలు.

మహర్షి దయానంద సరస్వతి

గ్రంథకర్త : శ్రీ పాలకుసు శేషచలచార్యులు. పుటలు : 80. వెల : 50 నయాపైసలు.

ఆర్యనమాజమనగానేమి :

‘ఆర్యనమాజ్ క్యాహై?’ అనే మహాత్మా వారాయణప్రస్థానిగారి హిందీ పుస్తకానికి శ్రీ రాజ రత్నాచార్యులుగారి అనువాదం. పుటలు : 120. వెల : 0-10-0.

యజ్ఞోపవీత రహస్యము

రచయిత : శ్రీ పాలకుసు శేషచార్యులు. పుటలు : 32. వెల : 0-8-0. ఈ గ్రంథాల ప్రాప్తి స్థానం : ఆర్యసమాజము, సికిందరాబాదు, ఆర్యసమాజము, సీతాఫల్ మండి.

సాహితీ సుగతుని స్వగతం

మా సమయ మనోవికాసానికి, జ్ఞానాభివృద్ధికి కాస్తాగ్రేణో, తదితరవిషయాలూ అంకితం. అయినా, కాస్తాగ్రేణంపై హెచ్చుగమ, తదితరాలు లోచ్యుగాను పరిగణించడం పరిపాటి అయింది ఎందుకో!

ఈ భేదబుద్ధి ఈనాటిదే కాదు; వివాటిమంతో వస్తున్నది మనలో. కాస్త్రజ్ఞులు తాము గొప్పవారమని విరచిగడం, పెనాని చిన్న మాత్ర మాడడం నుంచి ఎన్నోగాలు వింటున్నాము. అలాగే తక్కినవారూ తాము లోకజ్ఞులమంటూ కాస్త్రజ్ఞులను పరిహసించడమూ కద్దు. “కాస్త్రేషు హీనాః కవయో భవంతి,” “పాండిత్య దూరాః కవయో భవంతి” అని కాస్త్రజ్ఞులంటే, ‘వైయాకరణాః శూన్యాదయః’ అని కావ్యకులమే చెప్పేవారు ఇదియు. “తర్క కర్మశిబుధు లని” సైమాయికులను మరొకరు దూరేవారు. పోతే వాడమంటే మీకేమి తెలుసునని తార్కికులంటే, మీరు శబ్దభక్తిజ్ఞులమే లేదని “అప్యాకూడాం తార్కికేషాం అర్థి నశు శిబిరి” అంటూ వారి భాష జ్ఞానాన్ని ఈపడించేవారు. ఇక ఆయుర్వేత్తలు తామే ప్రాణాచార్యులం ప్రపంచానికి విరచిస్తే, జ్యోతి ర్విదులు తామే ద్రువులమని, భవిష్య సప్తలయని విజృంభిస్తే, వారిని ‘మీరు భావను పాడుచెసి సంక తారిస్తున్నారయ్యా’ అని విరసించేవారు భాషలో విగులు. ఈ పరస్పర దూషణ తిరస్కారాలతో మన ప్రాచీనసాహిత్యంలో చాటువులు, ఖండికలు, ఎన్నో పుట్టక చచ్చాయి.

సరే! ఇప్పటి పండితి నరీ అధ్యాత్మం. ‘సైమ్య’ చదువుకొన్న వారిని పలుకొందలేదు; కన్నెత్తి చూడ లేదు. నేను ప్రపంచమంతటా సైమ్యుని సామ్రాజ్య మున్నా తప్పలేదు. మగ్గయ్యగారలో పాశ్చాత్యజ్ఞా లలో సైమ్యుకూ, మతానికి సంఘర్షణ వచ్చింది. సైమ్యుతో జనానికి విపరీతజ్ఞానం కలిగి రిమ అధికారా లకు మృతి ఎక్కడ సంభవిస్తుందో అని మతాధీశ్వరులు జాగ్రతిపడి సైమ్యును ఒక మొట్టికాయ చేశారు.

కాని, పరిశ్రమలు అభివృద్ధి చెందడంతో సాంకే తిక విజ్ఞానానికి, సైమ్యుకూ ప్రాబల్యం హెచ్చి, సైమ్యు చదువుకున్న వారికి సంఘంలో గౌరవం ఇమ

నుడింది. నిజమే. లోకంనంతా వ్యాపారసరి. నేనివల్ల, ఎవరివల్ల ద్వితీయపుగమేరానికి దోహదమో, భానికి, వారికి పెద్దపీట.

ఇక సాంకేతికాభ్యుదయం లేని భారతం వంటి బతుకుదేశాలలో సైమ్యుని నియంతృత్వమే. అది చెప్పింది వేదవాక్యం, అది గీచింకగీగి; తక్కినది వాటి, నోటి. ఈ చిత్తకృత్తికారణం వేరే చెప్పవక్కర లేదు; వామక చెప్పిన ద్వితీయపురుషార్థ ప్రభావమే. నేటికే వాల్మీకి మూలం ఆనకట్టలు, జలాశయాలు, జల విద్యుత్కేంద్రాలు—ఒక్కటేమిటి ఇరన్నీ సైమ్యు అనుగ్రహిస్తుండగా, మరి తల ఒగ్గకపోవడం ఎలాగ? దానితో జాతి సంపద మన కటెగురీ ఇరుకుడిస్తుం డగా జోహార్లు చేయకపోవడం ఎలాగ?

వాణిజ్యరంగంలో సైమ్యుకు ఉన్న పలుకుబడి ప్రతివ్యవేశికభావాలలో సైమ్యు కాఖల ‘సీట్ల’కు రద్దీ. సైమ్యు సీట్లకు విరుణించు వాని గర్వ ంద్యవానికి లాగ తెగబారెడు ‘మ్యూ’లు. తక్కిన కాఖల సీట్లకు, అందులోను చరిత్ర ధూగోకం కాఖల వైపు గాలెనా వినదు. “బతక లేక బడి పంతు” లన్నట్లు ఏదీ గతిలేక పోతే హిస్సరీ సీటు! ఒకప్పుడు ఇంగ్లీషు ‘లిబరేచర్ సీటు’కు సైమ్యుకున్న వైభవమే ఉండేది. అప్పుడది సంపూర్ణంగా అధికారభావ. దానిలో విష్ణుకుడేశికా కాలల పిన్నిపాలు; సైమ్యు చదువుకున్న వాడు ఇంగ్లీషు బోధించడానికి పిలువేడు; అతనికి భాష ఏమి వచ్చు?—ఇది భోంకి. కాని, నేడూ, నాడూకూడా విజ్ఞానకాస్త్రజ్ఞులలో కేవలం భాషవేత్తలేనని భ్రాంతి గొల్పే వక్రలూ, మహారణయితలూ ఉన్నారు. వారి శైలి ఏ మహాకవి శైలికీవా దీటుకొగలను. అలాగే కేవలం రచయితలుగా పేరు పొందినవారిలో విజ్ఞాన కాస్త్రమే వీరి ప్రధాన విషయమా!—అని పరిశ్రమ జరిగిపడతేనే వారూ ఉన్నారు రిమ రచనలతో.

ఆర్థికప్రయోజనదృష్టితో ఒకొక్క పండు ఒక్కొక్కదానికి ప్రాధాన్యం కలుగడం సహజమే. అంత మాత్రాన ఉచ్చవీచా లేని లేవు. బుద్ధి వికాసానికి, జ్ఞాన విస్తృతికి సైమ్యు ఎంత అవసరమో, కళా భాష చరిత్రాదులూ అంతే అవసరం. —రామచంద్ర.